

библиотека
**СВЕТОВНА
КЛАСИКА**

Акутагава Рюноске

РАЗГОВОР В МРАКА

РЮНОСКЕ АКУТАГАВА РАЗГОВОР В МРАКА

Превод: Дора Барова

chitanka.info

ЦВЕТАНА КРЪСТЕВА ДА УЛОВИШ ИСКРА

„... Неочаквано високо горе в жиците проблеснаха виолетови искри и той потръпна от необяснимо вълнение... Никога през живота си не бе изпитвал такова неудържимо желание на всяка цена да притежава нещо. Само тези искри... само тези виолетови искри високо в небето... Искаше му се да ги улови дори с цената на живота си.“

(От „Животът на един идиот“)

Трудно бихме могли да си представим съвременната японска литература, а и култура без Акутагава Рюноске. Неговата роля в Япония е съизмерима, да речем, с ролята на Достоевски и Гогол за развитието на руската култура или на Стриндберг — за шведската. И подобно на именитите си европейски събратя той също не принадлежи само на своята страна, а с право може да бъде наречен рожба на общочовешката цивилизация и писател на света. Вярно е, че семената на неговия гений са покълнали на японска почва, но те са пили и от живителния сок на европейската и на континенталната азиатска култура, за да дадат зрелите плодове на непреходната ценност. Акутагава е първият, който повежда директен пълнокръвен и равностоен диалог със западната култура, в неговото творчество конфликтът Изток — Запад, превърнал се в подводен камък дори за редица днешни теоретици на културата, не носи неразрешим антагонистичен характер, не съдържа алтернативата: или — или. Той успява да овещества и одухотвори формулата: „... едното помага на другото да осъзнае себе си“, като я обогатява със смисъла „едното

стимулира вътрешното развитие на другото“. Само творец с неговите колосални интелектуални и художествени заложи е могъл да понесе на плещите си тежкото бреме на върховните достижения на европейската цивилизация, без то да смаже индивидуалността му и възможностите за собствена изява. И всичко това — само за петнадесет години творчески живот.

Акутагава е роден сутринта на 1 март 1892 година — в часа, деня, месеца и годината на Дракона, според източния лунен календар. Ето защо бива наречен с името на дракона — Рюноске (първият йероглиф „рю“ означава „дракон“).

Още преди да навърши година, майка му постъпва в психиатрична клиника и остава там до края на живота си — умира, когато Рюноске е още невръстно момче. Трагедията на неговата майка хвърля мрачна сянка върху целия му живот. Образът на лудите, „облечени в еднакви сиви халати“, го преследва неотлъчно и изостря до усещане на физическа болка натрапчивата мисъл, че и той ще последва съдбата на майка си.

След като майка му полудява, Рюноске бива осиновен от семейството на нейната сестра, от което заедно с фамилията — Акутагава, наследява и изискания вкус на рода Акутагава, имащ богати културни традиции. Още в прогимназията започва запознанството си с шедьоврите на европейската литература, а мечтата му да стане историк слага осезаем отпечатък върху сетнешното му творчество. Като ученик в литературната паралелка на Първо токийско висше училище — най-елитната гимназия по онова време, се свързва с бъдещите писатели и свои най-верни съмишленици Кикучи Кан, Куме Масао, Ямамото Юдзо и други, с които по-късно — като студент по английска литература в Токийския имперски университет, подготвя третото издание на списанието „Шиншичо“ („Ново литературно направление“), където прави първите си литературни опити. Започва с преводи на Анатол Франс и У. Б. Йейтс, а през 1914 год. публикува първите си собствени произведения: „Старост“ („Ронен“) и „Младежите и смъртта“ („Сейнен то ши“). Истинския си дебют обаче прави през следващите две години, когато последователно излизат разказите „Маската“ („Хьоттоко“), „Рашомон“, „Носът“ („Хана“) и „Картофената каша“ („Имо-гаю“), в които вече трепти искрата на гения. И така, хиляда деветстотин и шестнадесета е годината, когато

Акутагава навлиза в литературния свят на нова Япония, за да го преобрази.

Незавършената буржоазнодемократична революция Мейджи от 1868 год. е преломен момент и в развитието на изкуството. Тя слага край на продължилата близо два века „самоизолация“ на Япония и „отприщва“ потока на европейската цивилизация, който за кратко време залива всички сфери на обществения и културния живот в страната. Бурно и хаотично се стичат и различните европейски литературни направления и школи, които образуват странна амалгамна смес. Само за няколко десетилетия японската буржоазна литература преминава през етапи, които на Запад са траели столетия. И съвсем естествено е, че никой от тези етапи не се разгръща в „чист вид“. Така например в началото на нашия век можем да открием в японската литература и критически реализъм, и натурализъм, и романтизъм, и символизъм, и сенсуализъм... — и то в творчеството на едни и същи поети, белетристи и драматурзи. Всичко това води до появата на структурно и художествено нови явления, които не отговарят на европейските първоизточници. Неслучайно в наименованията на редица японски литературни групи от онова време присъствува думата „нео“ — „неореализъм“, „неоромантизъм“, „неохуманизъм“, „неосенсуализъм“ и т.н. И все пак едно течение успява да се наложи в литературния свят от началото на века. Това е т.нар. „шидзеншуги“, превеждано по инерция като „натурализъм“. Очевидно на фона на тогавашната литературна ситуация в страната този превод е доста условен. Началото на това течение е многообещаващо. Такива произведения като романа „Прекрачена забрана“ („Хакай“) на Шимадзаки Тосон (1872–1943), като ранните повести и разкази на Куникида Доппо (1871–1908) със социалната си ангажираност се доближават до най-добрите образци на критическия реализъм и биха могли да бъдат определени с термина на Белински „натурален реализъм“, но постепенно то съвсем стеснява обхвата на изображението и се изражда в „его-белетристика“ („ши-шосецу“), която се занимава преди всичко със сексуалните проблеми на героите. Всепризнатият лидер на „его-белетристика“-та Таяма Катай (1871–1903) с романа си „Постеля“ („Футо“) провъзгласява нов творчески метод на т.нар. „плоскостно изображение“, според който творецът следва да описва само повърхността, тоест онова, „което вижда, чува и

усеща“. Ето защо, макар в центъра на неговите късни произведения да стои интимният свят на отделната личност, те са бездушни и равни. Липсва живецът, няма я искрата на голямото изкуство.

Още с първите си произведения Акутагава, дълбоко убеден, че „художествените слова трябва да са нещо повече от обикновените думи“, въстава срещу еснафската ограниченост и скучно сивото повествование на „его-белетристика“-та. Неговият вътрешен импулс го кара да пише завладяващо и красиво, за да може произведенията му да доставят истинска естетическа наслада. „Вярно е, че една картина не може да съществува без контурите, без рисунъка, но има и такива, чиято притегателна сила се съдържа преди всичко в багрите“ — формулира той по-късно творческите си търсения в размислите за литературата и изкуството „Художественото, прекалено художественото“ („Бунгейтекина, амари-ни бунгейтекина“). Ала ярките багри изискват и необичайни събития и ситуации, а прекалено необичайното, съотнесено към днешния ден, неизбежно ще звучи някак далечно и дори неестествено и фалшиво. Тогава? В намереното от Акутагава решение на този проблем се крие една от тайните на творческия му метод: „Единственото средство да се избегне подобно затруднение е да се постави събитието в миналото, да се разкаже за него така, сякаш се е случило някога много отдавна или някъде далеч от Япония, или пък едновременно и далеч от Япония, и в далечното минало. В разказите ми, изградени върху материал от старите хроники, действието се развива в далечното минало до голяма степен тъкмо под влиянието на тази необходимост...“ („Записките «Чокодо»“).

Такъв източник на сюжети за Акутагава е сборникът с разкази, истории и предания от XI век „Конджаку моногатари“ („Разкази за старите времена“), в чието фолклорно-приказно начало се съдържа необходимият му „необичаен“ елемент. Той написва цяла серия от разкази върху тази сюжетна основа: „Рашомон“, „Носът“, „Картофената каша“, „В гъсталака“ („Ябу-но нака“), „Госпожица Рокуномия“ („Рокуномия-но химегими“) и други. Историите, разказани в „Конджаку моногатари“, са съвсем кратки (от една до пет-шест страници) и са ограничени в рамките на случката. Това, което Акутагава внася в тях, не е само зрелищността на омагьосващото художествено слово, но и дълбокият психоанализ, мотивацията на постъпките на героите или, с други думи, той „задвижва скритите

пружини на човешката психика“. Ето защо, за разлика от „Конджаку моногатари“, където всяка история започва с думите „не сега, а в миналото“ („има ва мукаши“), Акутагава разказва случките от диаметрално противоположна позиция — „не в миналото, а сега“.

Нека се опитаме да проследим тази особеност на неговия метод върху един от най-известните му разкази „Рашомон“. Първоизточникът с дългото заглавие „Разказ за това как един крадец се качил на кулата Рашомон и видял мъртва жена“ заема по-малко от една страница. В него, с помощта преди всичко на глаголи, се разказва как един крадец изчаква нощта в сянката на портата Рашомон, но чува стъпки и се скрива горе в кулата. Там вижда някаква старица, която скубе косата на един женски труп, за да си направи перука. Крадецът смъква дрехите на старицата и на трупа, грабва отскубнатата коса и изчезва. Или, с други думи, в историята от „Конджаку моногатари“ се разказва само „какво“ се е случило. Към това „какво“ Акутагава добавя „кога“, „как“ и „защо“ то е възможно. В разказа на Акутагава действието се развива в старата столица Хейан, обезлюдена и опустошена от земетресения, тайфуни, пожари и глад. Но материалната и физическата разруха неизменно води и до разложение на морално-етичните устои. Героят на Акутагава вече не е крадец, а добропорядъчен дългогодишен слуга, изгонен от господаря си, което „само по себе си е доказателство за всеобщата разруха“. Подгонен от дъжда и от неотвратимата безизходица, слугата е изправен пред дилемата: дали да остане честен и морален, но да издъхне от глад, или пък да се спаси, без да подбира средствата, тоест той трябва да избере между „доброто“ и „злото“. В началото всичко изглежда пределно ясно. Изправен очи срещу очи със старицата, символизираща „злото на света“, той избира без капчица разкаяние гладната смърт. После обаче Акутагава майсторски обърква и слугата, и читателите. Чрез мотивацията на поведението на старицата, която обира труповете, за да не умре, чрез внесените допълнително щрихи към образа на мъртвата жена той хвърля дръзкото предизвикателство — къде всъщност свършва „доброто“ и откъде започва „злото“? Сега вече и краят на разказа е житейски верен и художествено защитен. Под влиянието на обстоятелствата, заличили границата между „доброто“ и „злото“, „добропорядъчният“ слуга постъпва като крадеца от първоизточника и силата на Акутагава като творец хуманист се състои тъкмо в това, че

той дава конкретна обществено-историческа и психоаналитична обосновка на тези обстоятелства.

Не по-малко значителна трансформация претърпява историята за монаха и неговия дълъг нос в разказа „Носът“. Първоизточникът в анекдотичен тон разказва за смешните положения в живота на монаха — в банята го настъпват, носът му пречи и да се храни и т.н. После пък някакъв послушник, който държал носа върху дъсчица по време на яденето, кихнал, изтървал го и бил изгонен. Тук свършва старинната история и започва психологическият експеримент на Акутагава. А какво ще стане, ако носът се скъси?! След мъчителна и унижителна обработка монахът успява да докара своя нос до нормални размери, но най-неочаквано този факт става източник на много по-жестоки страдания. Предишният ехиден, но все пак съчувствен смях прераства в хладен и саркастичен присмех. Околните, на които до този миг благородното съчувствие към чуждото нещастие е доставяло удовлетворение, не искат да се примирят със загубата на възможността да бъдат „великодушни“. И ето че една сутрин монахът се събужда отново с предишния си дълъг нос. Изходното положение е възстановено, експериментът е приключил, но с тази вариация на темата за „необходимия грешник“ Акутагава ни е хвърлил поредното предизвикателство — къде е границата между съчувствието и подигравката? Не е ли понякога „благородството“ външен показ на духовна низост и нищета?

Аналогичен психологически експеримент Акутагава поставя и в разказа си „Картофената каша“, чийто герой — дребният дворецов служител Гои, подобно на Гоголевия Акакий Акакиевич от „Шинел“ живее в името на „голямата“ си мечта — да се наяде с картофена каша. Но за разлика от Гогол Акутагава задоволява мечтата на своя герой, и то — в огромни размери: той поставя пред него безчет котлета с картофена каша и така убива не самия него, както постъпва Гогол с Акакий Акакиевич, като му отнема бленувания шинел, а мечтата му.

Всъщност максимата, че „настоящето може да се види в далечното минало“, е била използвана като творчески метод още от известния разказвач от късното средновековие Уеда Акинари (1734–1809), който създава вълшебно-фантастичните си повести въз основа на старокитайските „Разкази край догарящата свещ“ и японските им варианти. Но докато Уеда Акинари се стреми към събитийно

обогатяване и „осъвременяване“ на старата тема, за Акутагава необичайното събитие е катализатор, с помощта на който изследва мотивацията на човешкото поведение.

Безспорен шедьовър в това отношение е разказът „В гъсталака“. Тук психологическият експеримент на Акутагава се усложнява. Писателят не внася нови събитийни моменти или обрати в случката, взета от „Конджаку моногатари“, а я разказва от няколко гледни точки — от името на дърваря, открил трупа на благородника, на стражника, изучил местопрестъплението, на убиеца, на жената на убития и на духа на самата жертва. Всеки съвременен автор на криминални романи би могъл да завиди на майсторството на Акутагава. Но не криминалната интрига е неговата цел. Чрез смяната на пространствения център на повествованието той разнища не самото престъпление, а нюансите в поведението на тримата участници — убиеца, жертвата и неговата жена, като показва вината на всеки един от тях. Неслучайно многопластовата художествена структура на разказа привлича световноизвестния съвременен японски режисьор Куросава, който го използва за основа на филма си „Рашомон“.

Към подобна техника Акутагава прибегва и в други свои разкази — „Кеса и Морито“, „Благодарност за добрината“. В тях обаче се сменя не само пространственият център на повествованието, но и темпоралният, тоест събитията се разказват последователно от различни персонажи. В „Кеса и Морито“ смяната на гледната точка води до изненадващ обрат в оценъчната ни позиция, а в „Благодарност за добрината“ — разказ, който някак незаслужено остава в сянката на „В гъсталака“, Акутагава показва чрез този похват, че едно действие рядко може да бъде мотивирано еднозначно.

В търсенето на необичайни събития Акутагава съвсем естествено стига и до темата за християнството. Както е известно, то бива внесено в Япония от португалски и испански йезуити към средата на XVI век, но не споделя „щастливата съдба“ на изпреварилия го с около десет века будизъм и не успява да пусне здрави корени на японска земя. Причините са много — и религиозно-философски, и културно — исторически, и обществено — политически. Така или иначе, християнството намира привърженици предимно в най-отдалечените южни райони, а самите мисионери успяват да се задържат в страната едва до първите десетилетия на следващия век,

защото феодалното правителство, съзряло в новата вяра заплаха за властта си, бързо взима строги и жестоки мерки, като в крайна сметка прибегва до т.нар. „затваряне“ на Япония, ограничило връзките ѝ с отвъдморския свят почти за две столетия.

Първи се обръщат към темата за живота на християните в Япония и за гоненията срещу тях поетите-символисти от началото на века, които намират в нея необходимата им екзотичност и мистериозност. За Акутагава обаче тя е източник на нови открития в изследването на човешката психика, повод за разсъждения върху народопсихологията на японците. Тази тема оформя друга голяма група негови разкази: „Тютюнът и дяволът“ („Табако то акума“), „Показанията на Огата Рьосай“ („Огата Рьосай обоегаки“), „Скитника евреин“ („Самайоеру юдаяджин“), „Мадоната в черно“ („Кокуи-но сейбо“), „Нанкинският Христос“ („Нанкьо-но Кирисуто“), „Усмивката на боговете“ („Ками-гами но бишо“) и други.

Шеговитата притча „Тютюнът и дяволът“ за мъките на дявола в Япония, който не намерил достоен за изкушение праведник и след като не успял да вземе душата на единствената си жертва, му оставил тютюна, отново ни връща към проблема за преплитането на „доброто“ и „злото“. Негодуванието на тълпата, лишена от възможността да се наслади на изгарянето на християните в разказа „О-Гин“ е съзвучно с жестокостта на монасите от разказа „Носът“. Трактовката на легендата за Скитника евреин повдига извечния въпрос за разкаянето като свързващо звено между престъплението и наказанието. В „Показанията на Огата Рьосай“ и „О-Шин“ звучи повик за спасяване на човечността, смазана от верската нетърпимост. Жлъчна и злокобна ирония се процежда от страниците на „Нанкинският Христос“ и „Мадоната в черно“...

С голяма познавателна и културоложка стойност е разказът „Усмивката на боговете“. За разлика от трагизма или трагикомизма на повечето разкази на „християнска“ тематика в „Усмивката на боговете“ струи лъчистата светлина на първичното. Той е и много зрелищен. В неистовата „вакханалия“, разгърнала се пред очите на смаяния падре Органтино, в беседата на безименния бог, стопил се във въздуха подобно на откъснатата от него роза, се крие ключът от извора с „жива вода“ на японския национален дух. Едно след друго са се редували будизъм, конфуцианство, даоизъм, но те не са могли да заличат

следите на полуезическата, полуканоничната „адаптирана първична религия“ шинтоизма, която не противопоставя човека на природата, а го слива с нея. „Силата ни е не да рушим, а да преобразяваме... Ние сме и в дърветата. Ние сме и в потоците. И в лекия ветрец над робите. И в сумрачната светлина върху стените на храма...“ — нашепва старият бог, „видял зората на света“, но успял да остане в него. „Имам дърветата и водата, които все така ме вдъхновяват“ — ще каже Акутагава към края на живота си.

„Човешкият живот не струва колкото един Бодлеров стих!“ — възкликва веднъж младият Акутагава, запленил от магическата сила на словото, и това се оказва достатъчно за мнозина критици години наред да виждат в него привърженик на „чистото изкуство“, на „изкуството в името на самото изкуство“. Кой знае защо обаче те забравят, че същият този Акутагава другаде твърди, че принципът „изкуството е над всичко“, въплътен в една художествена творба, „може да предизвика само прозявка“.

Да, той е естет, но не превръща естетизацията в самоцел. Романтик и идеалист по душевна нагласа, той успява да пресъздаде реалистична картина на човешките нрави.

Акутагава не противопоставя изкуството на живота. За него старата японска поезия, от която черпи вдъхновение, „дъхти на свежозелено“, тя е като „прашец от крилете на пеперудата, докоснала се до пресъхналите му устни“. Той се стреми към чистотата в изкуството, а не към „чистото изкуство“. Вярно е, че издига изкуството на пиедестал, но този пиедестал е самият живот, без който то не може да съществува, така както художникът Йошихиде от известния разказ „Мъките на ада“ („Джигокухен“), погубвайки живота в името на изкуството, всъщност убива и себе си, и самото изкуство.

Като всеки голям писател, в редица произведения Акутагава се спира директно на проблемите на самото творчество — споменатия вече разказ „Мъките на ада“, „Отдаден на творчеството“ („Гесакудзаммай“), „Тресавицето“ („Нумачи“) и други.

Така например много интересна тема повдига разказът „Сухите поля“, посветен на последните часове от живота на великия майстор на японските тристишия *хайку* Мацуо Башо (1644–1694) — темата за

уникалността на произведенията на изкуството, за самотността на всеки голям творец, чиято колосална творческа мощ е и съзидателна, защото ражда шедьоври, но и разрушителна, защото само равна на нея сила може да я превъзмогне. Учениците на Башо, събрани край смъртния му одър, са доста далеч в мислите си от конкретния факт на близката му кончина. Всеки от тях мисли какво ще прави после. Един вече крои планове за създаване на своя поетическа школа, друг се опитва чрез презрение към смъртта на Учителя да се отскубне от неговата власт... Уви, всички те така и остават в историята на литературата като „ученици на Башо“, макар десетима да се издигат до званието „велики ученици“. Неумолимата логика на изкуството показва, че трябва да мине около век, за да дойде съвсем отдругаде „нов“ творец — Йоса Бусон (XVIII в.), способен да се мери с Башо. Сбъдва се пророчеството на Поета: „По дългия път/без спътник вървя./ Есенна вечер“. „Ако срещнеш будистки патриарх, убий го!“, „Не желая да имам нито един ученик! — не е ли тъкмо това жестоката съдба на изкуството!“ — ще каже във втората половина на нашия век друг голям „самотник“ — нобеловият лауреат Кавабата Ясунари.

Няма нито един ученик и самият Акутагава, но той съзнава простата нетленна истина, че „скъпата вещ може да се счупи, но керемидата ще оцелее. Шекспир, Гьоте, Чикамацу Мондзаемон все някога ще умрат, ала утробата, която ги е родила — великият народ, няма никога да умре. Всяко ново изкуство, независимо от формата си, ще се ражда от недрата му.“

„Ти си поет. Човек на изкуството. И всичко ти е позволено“ — нашепва лукаво гласът на Изкуството в „Разговор в мрака“ („Анчу мондо“), където творецът последователно спори със Съвестта, Изкуството и Вдъхновението. „Да, аз съм поет. Човек на изкуството. Но и частица от обществото“ — отвръща Акутагава, може би вече поизморен от търсенето на необичайното, а може би осъзнал с годините, че скритите пружини на човешката психика могат да се задвижат и от едно „парче земя“. Чувствата и страстите постепенно отстъпват, за да дадат път на „трезвия разум“. Акутагава се връща там, откъдето е започнал литературния си път — към социалната сатира на Анатоли Франс, когото превежда като студент, към уроците на своя велик учител в литературата Нацуме Сосеки (1867–1916) и неговия роман „Вашият покорен слуга котаракът“ („Вага хай ва неко де ару“).

Способността за ирония и самоирония, проявена още в един от първите му разкази „Носната кърпичка“ („Ханкачи“), е вече житейски изстрадана и се е превърнала в творческа необходимост. През неочаквания вариант на японската народна приказка „Момотаро“, в който дяволите плашат децата си с острова на хората, които са „алчни, ревниви, самодоволни, затънали в мрака на невежеството“, през гротескната картина на едно ексцентрично общество, в което съдиите на обществените, личностните и художествените стойности са „слепи, глухи и сакати“ в „Странният остров“, Акутагава стига до повестта „Каппа“.

„Каппа“ е най-дългото произведение на този всепризнат майстор на късия разказ, който мимоходом споделя, че ако се е бил родил сред „червенкосите“, тоест европейците, създали дълги поетични видове, сигурно е щял да стане не белетрист, а поет.

Без преувеличение можем да твърдим, че „Каппа“ е и една от най-добрите социални сатири в световната литература.

Пациентът номер двадесет и три от една психиатрична клиника разказва за приключенията си в страната на капките — полумитични същества от японския фолклор, жабоподобни двукраки с дълги клюнове, обитаващи подземните води. Те имат свое правителство, полиция, армия, която воюва със съседните видри, своя религия, наречена „религия на живота“, средства за масова информация и, разбира се, творци на изкуството, които общуват помежду си в Клуба на свръхкапките. Имат и книгоиздаване с колосални тиражи, тъй като вместо човешки труд използват изсушен и смлян магарешки мозък. Няма само безработица, защото като „по-разумни“ от хората изяждат уволнените в консервиран вид... И така, обществото на капките е безупречно организирано и съвсем рационално. Ала и в него има пукнатини — свещеникът не вярва във великата „религия на живота“, поетът Ток, презрял от висотата на изкуството си обикновените простосмъртни, се самоубива.

Коя е алтернативата на обществото, в което живее самият Акутагава? Той не успява да я намери. В спонтанния му порив да нарече Чарли Чаплин един от най-великите социалисти на нашето време пулсира дълбоко хуманистичната му творческа същност, но, както сам признава, „ние не можем да надхвърлим своето време, не можем да се издигнем и над класата си“.

„... Той разпери криле и се понесе с лекота към небесата. И всички озарени от светлината на разума радости и скърби на човешкия живот се удавиха долу под погледа му. Той сипеше подигравки и иронични усмивки върху жалките градове и села и летеше волно нагоре, право към слънцето. Забравил сякаш за древния грък, който намерил смъртта си в морето, защото слънчевите лъчи изпепелили изкуствените му криле“ („Животът на един идиот“).

„Акутагава Рюноске, Акутагава Рюноске! Пусни по-яки корени в земята! Ти си разлюляна от вятъра тръстика. Може би облаците над теб все някога ще се разсеят. Стъпи здраво на краката си!“ („Разговор в мрака“).

Извървял пътя на самоиронията и самопародирането — „най-сериозния“ път към постигането на истинските човешки стойности, Акутагава е на прага на големи открития, но, за съжаление, е към края на краткия си живот. Не му стига времето.

Спотаеният ужас от натрапчивата мисъл за наследствената шизофрения, тегнещ като черна сянка над всеки негов ден и над безсънните му нощи, започва да получава конкретни потвърждения...

В трите си последни произведения — „Зъбчатите колела“, „Разговор в мрака“ и „Животът на един идиот“, публикувани посмъртно, Акутагава прави равносметка на изминатия житейски и творчески път. И в мрака на убийствената „болезнена нервност“ все така блести искрата на творческия му гений. Размислите му върху същността на изкуството показват, че е имал още много планове и идеи и, макар да е бил напълно изтощен физически и психически, далеч не е изчерпал творческата си енергия. „По едно време се замислих за своя още незапочнат роман. Той трябваше да се състои от около тридесет подредени в хронологичен ред новели с обединяващ герой — народа, във всички етапи на историческото му развитие от Суйко (VI в. — б.а.) до Мейджи“ („Зъбчатите колела“).

Акутагава така и не написва своя роман. „Тънкият меч с прекършен връх“, на който се опира, се счупва на 24 юли 1927 година — деня, месеца и годината на неговото обезсмъртяване.

„Не очаквам признание в бъдещите времена... Но може би все пак някой ще забележи случайно моите съчинения и ще прочете било кратък разказ, било отделни редове от него. И може би, о, напразен блян!, този разказ или тези редове ще обаят непознатия ми бъдещ

читател като прекрасен, макар и мимолетен сън...“ („Записките «Чокодо»“).

Днес, към края на ХХ век, можем да твърдим, че Акутагава е най-големият японски писател в него.

Цветана Кръстева

КАК СЕ ИЗКАЧИХМЕ ДО ЯРИГАТАКЕ

АКАДЗАВА

Излязохме от тъмната смесена гора и водачът обяви: „Това е Акадзава“. Досега бях гледал само в краката си, защото ми притъмняваше от жегата и умора, та затова и бях успял да забележа, че тук-там сред влажния мъх цъфтят малки виолетки. Бях забелязал също, че на едно място в ниския бамбуков храсталак белее купчинка заешки изпражнения. Но така и не си давах сметка дали вървим през гора или се провираме през шубраци. Само знаех, че сме се изкатерили стремглаво по камениста пътека. Тъй че щом чух „Това е Акадзава“, изпитах чувството, че най-сетне съм спасен. Чак тогава вдигнах глава и разбрах, че бяхме вървели през гъста смесена гора. Щом си отдъхнах, в очите ми стремглаво започна да нахлува цялата околна панорама. Пред погледа ми се издигаше висока планина. Но не да речеш някоя съвсем обикновена висока планина, а от горе до долу белезникаво сива. Сивото бе с напречни и надлъжни бръчки, във вдлъбнатините се спотайваха по-тъмни, мишосиви сенки. Затова пък издатините искряха така ослепително под жаркото лятно слънце, сякаш все още бяха покрити със сняг. Върху по-голямата част от планината стърчаха остри сиви скали и само тук-там чернееха тъмни пръски растителност. Тя прорязваше планинската гръд, изписвайки буквата М, и пораждаше в душата усещането за безжизнена пустош. А на високия, опънал се като параван масив искреше с цвета на нежносин сатен небето. По него, набухнали от тъмната сянка на светлината и зноя, сияеха като излъскана до блясък мед бели, готови сякаш всеки миг да се разтопят облаци и хвърляха оловнолилава сянка върху внушителния висок планински връх. Опасаната от планината дълга и тясна долина бе, без преувеличение, покрита почти от край до край с камъни. По стръмните ѝ скатове се търкаляха камъни с всички възможни форми и обеми — големи и малки, камъни, които режиха погледа с острия блясък на гранита, червеникави камъни с формата на мастилници, ъгловати като правилни осмоъгълници, камъни, приличащи на вдлъбнати оттук-оттам топки... Каменен водопад.

Малко пресилено може би, но като че това е най-точното определение. Вдигаш глава и докъдето погледът ти стига, виждаш само камъни и камъни, и нито една зелена тревичка, нито едно алено цвете. Най-далечните ти се струват не по-големи от рачешки черупки, но колкото повече се приближаваш, толкова по-големи изглеждат, за да станат като тези в краката ти — четириъгълни мишосиви скали, широки около два и високи около метър и половина. Мъртвило и пустош. В душата се поражда неизбежно усещането, че над планините и над притиснатата между тях долина властвува чудовищна сила, пред която човек трябва да падне на колене. „А онова там е заслонът Акадзава“, обяви водачът. Малко по-надолу съгледахме скала, наподобяваща добре натъпкана възглавница. И тя бе невероятно огромна, измерима, да речем, с натрупани едно върху друго три-четири слонски туловища с отсечени крака и хоботи. Скалата бе изненадващо приповдигната отпред и точно под това място личаха следи от огън. Камара от черни главни и бели камъни. Оказа се, че ще спим под скалата. Какво ли ще стане с нас, ако през нощта вземе, че се извърти, мина ми през ума. Скалата закриваше цялата гледка към долината. Пред очите оставаше само безкрайната пустош от разпилени в безпорядък камъни, пепеляви планини, надвиснали от всички страни над главите ни, и бялата заслепителна светлина на жаркото лятно слънце, което ги напичаше безмилостно. Изпитах чувството, че гледам природата право в лицето, и полека-лека ме обзе чудовищна умора.

ТРИ ЧАСЪТ ПРИЗОРИ

„Е, да тръгваме!“, рече Накахара. „Да тръгваме“, отвърнах, но докато си слагах ръкавиците, той вече отмина напред, тъй че когато подвигнах за втори път „идвам“, краката му бяха високо над мен. Вдигнех ли глава, виждах на фона на още бледото утро летния му костюм, който сякаш се олюляваше наляво-надясно. Грабнах тоягата си и също се заизкачвах. Оказа се обаче, че тук изобщо нямаше пътека. Подскачах по разпилените в безпорядък като току-що докарана на пазара риба тон камъни, като от време на време някой се разклащаше под краката ми. Стъпвах боязливо върху следващия, но и той започваше да мърда. Тогава се отпусках по неволя на четири крака и продължавах да се катеря като маймуна. На всичко отгоре бе още тъмно и не виждах нищо наоколо. Давах си отчасти сметка, че нещо белезникаво се изкачва пред мен в мрака, и лазех подире му. Отчаянието ми бе безгранично. Освен това беше страшно студено. Снощи, преди да заспя, си събух чорапите, а на сутринта ги намерих замръзнали и вкоравени. Всеки път, щом се хващах за ръба на някоя скала, студът пропълзяваше през плетените ми ръкавици и ме пронизваше целия. Върхът на носа ми замръзна и едва си поемах дъх. Колчем издишвах, от устата ми излизаше бяла пара. По едно време извърнах поглед назад — чак досами дъното на долината се спущаше нещо черно, сред което се движеше нещо бяло и кръгло и нещо тънко и дълго. Извиках: „Ей!“, и в отговор отдолу също долетя „Ей!“. Това ми напомни как като дете се надвесвах над кладенеца и надавах вик, който се връщаше от дълбините като ехо. Кръглото там в долината бе сламената шапка на Ичимура, а тънкото и дългото — лекото лятно кимоно на Накацука. Що се отнася до черното, то се издигна високо-високо над бездната като гръб на кон и стесни небето. Сред него се подаде като обсидиант от земните недра Яригатаке, вляво и вдясно от който се разгръщаше сякаш безконечната планинска верига между Шинано и Хида, наподобяваща листата на папрат, ту висока, ту ниска. Бистрото небе над нея бе тъмновиолетово, по него блещукаха като

бели капчици огромните звезди. Точно срещу Яригатаке все още висеше луната. Бе млада и неуверената ѝ жълта светлина будеше печал. Безмълвието на околната природа пораждаше мисли за покоя на смъртта. Някой случайно откъртил се изпод краката камък затрополяваше гръмливо надолу, но след миг отново се възцаряваше тишина. Пътеката навлезе сред ниски борчета и стъпките ни започнаха да издават влажен, остър и тежък звук. Изведнъж се разнесе писък. Стреснахме се, но водачът ни успокои: „Това е бяла яребица“. Птицата не се виждаше. Само острият ѝ глас пронизваше мрака. Може би проклина хората, помислих си. И кой знае защо ми се стори, че в гласа на яребицата, прорязал тежката тревожна тишина на величавия връх и стигнал случайно до слуха ни, се таи някакъв особен символ.

Около 1911 г.

МЛАДЕЖИТЕ И СМЪРТТА

Сцената е без декор. Появяват се, разговаряйки, двама евнуси.

— И този месец шест придворни дами се очаква да родят. А ако направим сметка на бременните, ще излязат сигурно няколко десетки.

— И не се знае от кого зачеват ли?

— Не. А не би трябвало да се получава така, защото други мъже освен нас не могат да прекрачат прага на покоите им. За най-голямо учудване обаче всеки месец раждат по няколко дами.

— Значи все пак при тях се промъкват скришом мъже.

— И аз отначало мислех така. Но колкото и да засилвах охраната, дамите не спираха да раждат.

— И те самите ли не знаят?

— Да видиш ти чудо. Подпитах ги оттук-оттам и излезе, че в покоите им наистина се промъквали мъже, но невидими. Само гласовете им се чували.

— Гледай ти! Наистина необикновена работа!

— Звучи невероятно, но така или иначе това е единственото, което знаем за загадъчните нашественици, и трябва да решим какви предпазни мерки да вземем. Ти какво предлагаш?

— Нямам кой знае каква идея, но щом като е ясно, че в покоите на придворните дами се промъкват мъже, то...

— Промъкват се.

— Защо тогава да не посипем наоколо пясък? Ако се спускат от небето, нищо няма да стане, но ако вървят по земята, стъпките им непременно ще се отпечатат върху пясъка, нали така?

— Вярно! Идеята ти е чудесна! Тръгваме по следите им и са ни в ръцете.

— Опитът е най-добрата проверка, тъй че да действваме.

— Да, и то без да губим нито минутка!

(Двамата се отдалечават.)

* * *

Множество камериерки насипват пясък.
— Вече не остана празно място.
— Не, тук в този ъгъл няма. (Поръсва мястото.)
— А сега да се заемем с коридора. (Всички излизат.)

* * *

Двама младежи седят при светлината на свещ.
Б — Стана година, откак започнахме да ходим там.
А — Как лети времето!... Допреди година разсъждавахме до
втръсване за битието, за висшите добродетели...
Б — А сега взехме да забравяме дори думи като „атман“^[1].
А — Отдавна съм казал „сбогом“ на философията на
упанишади^[2].
Б — А преди се отдавахме изцяло на сериозни размисли за
живота и смъртта.
А — Ами! Само на думи. Защото, ако е за въпрос, напоследък
къде-къде повече разсъждаваме.
Б — Дали? Аз например оттогава нито веднъж не съм се
замислял за смъртта.
А — Е, толкоз по-добре, ако е така.
Б — Не е ли глупаво все пак да си напругаш мисълта за
непонятни неща?
А — Но и ние рано или късно ще умрем.
Б — Е, надявам се да поживеем поне още година — две де.
А — Кой знае.
Б — А бе то, дето се вика, може и утре да умрем. Но ако се
притесняваш за това, пропада цялото удоволствие от живота.
А — Не съм съвсем съгласен. Удоволствията губят всякакво
съдържание без мисълта за смъртта.
Б — Може. И все пак не е нужно, струва ми се, да живееш в
постоянно очакване на края.
А — Но нима обратното не е доброволна самозаблуда?

Б — Може би.

А — Тогава излиза, че изобщо няма смисъл от това, което вършим сега. Защото и ти, вярвам, живееш по този начин само за да разсееш илюзията.

Б — Така или иначе вече нямам никакво желание да се впускам във философии. Тъй че независимо от мнението ти не се каня да променям каквото и да било.

А (снизходително) — Твоя работа.

Б — Докато си губим времето в празни препирни, нощта почти отмина. Предлагам да тръгваме, а?

А — Добре.

Б — Взимай мантията, под която ще станеш невидим. (Подава мантията на А, намята се със своята и мигом изчезва. Чува се само гласът му.) Е, да тръгваме!

А (намята мантията си и също изчезва. Гласът му) — Пада роса.

* * *

Пълен мрак. Гласове.

Гласът на А — Брей, че тъмно!

Гласът на Б — Насмалко да застъпя мантията ти.

Гласът на А — Ето и шума на фонтана.

Гласът на Б — Да, вече сме под балкона.

* * *

Множество голи жени седят, разхождат се, лежат. Полумрак.

— Още ги няма.

— А и луната вече се скри.

— Дано по-скоро дойдат.

— Време е да чуем гласовете им.

— Но само гласове е някак недостатъчно, нали?

— Да, и все пак усещаш докосването.

— Отначало ме беше страх.

— Пък аз цяла нощ треперех.

- И аз.
- А той сигурно ти каза: „Недей да трепериш!“, нали?
- Да, да.
- Стана ми още по-страшно.
- А онази дама роди ли?
- Отдавна.
- Навярно е много щастлива?
- А колко е сладко детенцето й!
- Ох, и аз искам да стана майка.
- А пък аз никак. Изобщо не изпитвам подобно желание.
- Така ли?
- Да. Отвратително! Обичам само мъжката ласка.
- Хм...

Гласът на А — Тук още свети. Колко изумително красиви са телата ви сред този небесносин тюл!

- А-а, дойдохте ли?
  - Ела при мен.
  - Бъди тази нощ с мен.
- Гласът на А — Ти си със златна гривна, нали?

- Да.
- Гласът на А — Още трепериш.
- От радост.
  - Ела при мен.
  - Какво чакаш, приближи се.

- Гласът на Б — Колко меки са ръцете ти!
- Ласкай ме вечно.
  - Тази нощ си само мой.
  - Не! Само мой. Кажете „да“.
  - Ах! Ах!

Постепенно женските гласове преминават в стон и скоро съвсем стихват. Тишина. Внезапно нахлуват безчет стражници, въоръжени с копия.

- Глас на стражник — Тук има стъпки.
- И тук.
  - Аха, побягнаха натам.
  - Дръжте ги! Дръжте ги!

Суматоха. Жените се разпръсват с писъци. Стражниците търсят следи и се мятат насам-натам. Лампите угасват и сцената потъва в мрак.

* * *

А и Б се появяват в мантиите си. От срещуположната страна излиза мъж с черна маска. Полумрак.

А и Б — Ей ти там, кой си?

Мъжът — Не ми се вярва да сте забравили гласа ми.

А и Б — Кой си ти?

Мъжът — Смъртта.

А и Б — Смъртта ли?

Мъжът — Какво толкова ви учудва? Имаше ме преди, има ме и сега. Ще ме има и в бъдеще. Може би съм единственият, който може да заяви „има ме“.

А — Какво те води насам?

Мъжът — Както ви е известно, винаги само едно-единствено нещо.

Б — Затова ли дойде? О, затова ли?

А — Дойде, значи. Чаках те. Ще успея най-сетне да зърна лицето ти. Хайде, вземи ми живота.

Мъжът (на Б) — И ти ли ме очакваше?

Б — Не, и през ум не ми е минавало. Искам да живея! Остави ме да поживея. Млад съм още. Кръвта във вените ми е все така гореща. Позволи ми да се порадвам още малко на живота.

Мъжът — Вероятно знаеш, че досега никога не съм се трогвал от молби.

Б (съкрушен) — На всяка цена ли трябва да умра? О-о, наистина ли се налага да умра?

Мъжът — Мъртъв си от мига, в който осъзна света около себе си. Изобщо знай, че досега ти се удаваш да гледаш слънцето единствено благодарение на милостта ми.

Б — Но не съм само аз. Всеки е обречен да очаква смъртта от мига на раждането си.

Мъжът — Друго имам предвид. Беше ме забравил, нали? Живееше си, без да усещаш дъха ми. Търсеше наслади, за да разсееш заблудите, без обаче да съзнаваш, че насладите, към които се стремеше, са сами по себе си заблуди. Не се и сещаше за мен, но през това време душата ти гладуваше. А изгладнелите души ме търсят и зоват. В стремежа си да ми се изплъзнеш ти, напротив, ме зовеше.

Б — А-а!

Мъжът — Аз не руша, а създавам. Ти забрави мен — майката-съзидателка. Да ме забравиш, значи да забравиш живота. Онзи, който забравя живота, трябва да загине!

Б — А-а! (Пада и издъхва.)

Мъжът (смее се) — Какъв глупак! (На А) А ти не се бой. Ела поблизо.

А — Чаках те. Не съм страхливец, че да се боя.

Мъжът — Мечтаеше да видиш лицето ми. Съмва вече. Можеш да го видиш.

А — Нима това си ти! Не съм и предполагал, че лицето ти е тъй прекрасно!

Мъжът — Не дойдох да ти отнема живота.

А — Но аз те чаках. Не искам друго освен теб. Животът ми е безразличен. Вземи го! И облекчи страданията ми!

Трети глас — Не говори глупости, а се вгледай внимателно в лицето ми. Пощадох те, защото не ме беше забравил. Но не си мисли, че одобрявам всички твои постъпки. Разгледай ме добре! Е, проумя ли си грешките? Знай, че и занапред само от теб ще зависи дали ще живееш или не.

Гласът на А — Струва ми се, че лицето ти се подмладява постепенно.

Трети глас (тихо, спокойно) — Съмна. Можеш да ме последваш по големия свят.

Мъжът с черната маска и А изчезват в розовото зарево на настъпващия ден.

* * *

Няколко стражници влачат трупа на Б. Мъртвото тяло е голо и покрито тук-там с рани.

---

[1] *Атман* (санскр. атман) — едно от основните понятия в религиозно-митологичната система на индуизма. Употребява се за означаване на субективното психическо начало, на индивидуалното битие, на „душата“, разглеждани в личен и универсален план. — Бел.р.

↑

[2] *Упанишади* — религиозно — философски писания, съдържащи мистични доктрини, свързани генетически с ведите — основните съчинения на индуистката митология. — Бел.р. ↑

РАШОМОН

Това се случило веднъж привечер. Един слуга се криел от дъжда под свода на портата Рашомон.^[1]

Освен него под огромния свод нямало жива душа. Само от дебелия стълб с олющен вече тук-там ален лак се обаждало щурче. Портата Рашомон била на широката улица Судзаку, тъй че би могло да се предположи, че освен слугата тук ще потърсят подслон поне още няколко жени в ичимегаса^[2] и мъже в момиебоши^[3]. Ала освен слугата нямало жива душа.

Причината се криела в това, че през последните две-три години върху Киото връхлетели какви ли не бедствия — първо земетресение, после тайфун, сетне пожар и накрая глад. Ето защо столицата като никога се обезлюдяла и опустяла. Според старите писания стигнало се дори дотам, че разбивали статуите на буда и свещените храмови потреби, дори продавали за огрев струпаните на камари край пътя лакирани и покрити със злато и сребро греди и дървени стълбове. При това крайно тежко положение никой вече не се грижел за портата Рашомон и тя била толкова занемарена, че в нея се навъртали лисици и язовци. Живеели и крадци. Постепенно хората започнали да довличат и трупат на горния етаж изоставени трупове. Тъй че след залез наоколо витаел такъв ужас, че никой не смеел да пристъпи към портата.

Затова пък неизвестно откъде долетели безчет врани. Денем кръжали и грачели пронизително над заострените нагоре краища на високия ѝ свод. А когато небето се обаграло от заревото на залеза, птиците се откроявали отчетливо върху него като разпилени сусамени зърна. Враните, разбира се, долитали, за да кълват труповете на втория етаж... Но навярно поради късния час тази вечер не се мяркала ни една птица. Само тук-там по порутените стълби, в пукнатините на които растяла буйно висока трева, белеел засъхнал птичи тор. Слугата седял облечен в изпосталяла от пране синя дреха върху най-горното, седмо стъпало, човъркал огромния цирей на дясната си буза и зяпал разсеяно дъжда.

По-горе авторът написа: „Един слуга се криел от дъжда“. Но работата не била само в дъжда, защото слугата и без това нямало къде да иде. При нормални обстоятелства той, разбира се, щял да се прибере в дома на господаря си. Само че преди няколко дни господарят му го бил изпратил по живо по здраво. Вече обяснихме, че по онова време столицата била съвсем разсипана и запустяла. Затова и фактът, че господарят изпъдил своя дългогодишен слуга, бил сам по себе си доказателство за всеобщата разруха. Ето защо вместо „един слуга се криел от дъжда“ щеше да е по-уместно да кажем: „Един слуга седял на сушина под свода на портата и съкрушен се чудел какво да прави“. На всичко отгоре лошото време допринасяло още повече за дълбокото униение на този хейански слуга. Дъждът, рукнал някъде към края на часа на Маймуната^[4], сякаш изобщо не се канел да спре. За сетен път слугата умувал как да преживее криво-ляво поне утрешния ден, или с други думи, как да се измъкне от неотвратимата безизходица, и без да ще, слушал плисъка на пороя по главната улица Судзаку.

Дъждът прииждадал отдалеч с лениво тежко плющене и забулвал портата. Нощният мрак притискал все по-ниско небето, а керемидената стряха сякаш подпирала черните натежали облаци.

Така или иначе слугата нямал време да търси някакъв що-годе достоен изход от неотвратимата безизходица, защото това би означавало да издъхне от глад край някой зид или край пътя. А после да довлечат трупа му и да го захвърлят тук на горния етаж като куче. Ако пък не подбирал средствата, тогава... За кой ли път слугата блуждаел мислено над това и се изправял все пред същото. Колкото повече време минавало, толкова повече се изяснявало, че не му остава нищо друго освен въпросното „ако“. От една страна, той не отхвърлял възможността да не подбира средства, но, от друга, всеки път, щом стигнал до това „ако“, усещал, че не му стига смелостта да приеме безрезервно естественото му следствие, а именно да стане крадец.

Слугата кихнал гръмогласно и се надигнал съкрушен от мястото си. Привечер в Киото ставало вече тъй студено, че на човек му се приисквало да е край печка. В мрака вятърът сновял дръзко между колоните на портата. Дори щурчето, кацнало върху червената лакирана колона, се било скрило някъде.

Слугата сгушил глава, вдигнал леко рамене в синьото кимоно, нахлузено върху груба жълтеникава долна дреха, и се огледал наоколо, защото вече не бил далеч от мисълта да прекара нощта тук, стига да намери местенце, където да се наспи спокойно, скрит от вятъра, дъжда и хорските очи. За щастие точно тогава забелязал широка и също покрита с лак стълба, която водела към кулата над портата. Дори горе да имало хора, те щели да са мъртъвци. Слугата прихванал меч на кръста си, за да не се изхлузи от ножницата, и стъпил със сламените си сандали на първото стъпало.

Минали няколко минути. Посред широката стълба към кулата на портата Рашомон седял свит като котка някакъв човек и притаил дъх, се мъчел да отгатне какво става горе. От кулата се процеждала светлинка и осветявала бледо дясната му буза, където между късата брада червенеел гноен цирей. Отначало слугата вярвал лекомислено, че горе има само трупове, но щом изкачил едно-две стъпала, се убедил, че някаква светлинка се мести насам-натам. Той я забелязал начаса, защото жълтеникавите ѝ мътни отблясъци се плъзгали по тавана, в чиито ъгли висели огромни гъсти паяжини. Не ще да е случаен човекът, решил се в такава дъждовна нощ да си свети с огънче тук, в кулата на портата Рашомон.

Най-сетне слугата пропъзлял безшумно като гушер до най-горното стъпало. После прилепил колкото може по-плътно тялото си до стълбата, изпънал силно шия и надникнал боязливо вътре.

В кулата наистина били нахвърляни безразборно трупове, но слугата не могъл да разбере много ли са, малко ли са, защото светлинката огрявала съвсем нищожна част от помещението. Успял само макар и смътно да различи, че сред купчината мъртви тела имало и голи, и облечени. И, разбира се, и женски, и мъжки. Труповете се въргали в безпорядък на пода кой с раззината уста, кой с отметнати настрици ръце, и така приличали на глинени кукли, че можело да се усъмниш дали наистина някога са били живи същества. Мъждукащата светлинка огрявала по-издадените им части — раменете или гърдите, от което сенките в хлътнатините изглеждали още по-черни. Мъртъвците лежали безмълвни, потънали във вечна тишина.

Наоколо се носела такава смрад, че слугата се хванал неволно за носа. Но това траяло съвсем малко, защото след миг той така се

потресъл от онова, което видял, че не само забравил вонята, но сякаш изобщо загубил обоняние.

С една дума, едва тогава очите на слугата съгледали съществуването, седнало на колене сред трупове. Това била дребна, хилава, побеляла старица, досущ като маймуна, облечена в кимоно с цвят на кипарисова кора. Старицата държала в дясната си ръка запалена борина и се взираше съсредоточено в лицето на един труп. Съдейки по дългата коса, това бил труп на жена.

Обзет от ужас и любопитство, за известно време слугата като че забравил дори да диша. Или, ако ми бъде позволено да използвам думите на древните летописци, той чувствувал, че и „кожата на главата му набъбва“. Старицата закрепил горящата борина в някаква пролука между дъските на пода, сграбчила с две ръце главата на трупа и досущ като маймуна, която пощи малкото си, захванала да изскубва косъм по косъм дългата коса. Космите, изглежда, падали без особени усилия.

Всеки изтръгнат от главата на трупа косъм като че отнемал по мъничко от страха на слугата. Ведно с това обаче в душата му постепенно се надигала жестока ненавист към старицата... Не, би било неточно да кажем „към старицата“, защото всяка измината минута засилвала омерзението му към злото на света изобщо. И ако в този момент му поставели въпроса, над който самият той преди малко си блъскал главата долу под стряхата на голямата порта, а именно, да умре от гладна смърт или да стане крадец, навярно щял да избере без капчица колебание гладната смърт. Защото отвращението му към злото се разгаряло неудържимо като борината, която старицата била въткнала в пролуката между дъските на пода.

Слугата, разбира се, не можел да си обясни защо старицата изскубва косата на трупа. Следователно, логично погледнато, не можел да отсъди дали това е зло или добро. За него обаче върховно зло представлявал дори само фактът, че в тази дъждовна нощ тук, в кулата на Рашомон, някой дръзва да оскубе безнаказано труп. Да не говорим, че вече бил забравил неотдавнашните си колебливи намерения да стане крадец.

И така, той се напрегнал и с един скок се озовал вътре. После стиснал дървената ръкохватка на меч и се насочил с широки стъпки към старицата, която, разбира се, примряла от страх.

Щом зърнала непознатия, тя подскочила като пронизана със стрела.

— Стой! Къде бягаш! — креснал слугата и преградил пътя на старицата, понечила да побегне панически, спъвайки се в трупове. Направила несигурен опит да го отблъсне, ала той я бутнал назад. Вкопчени един в друг, двамата се боричкали известно време мълчешком сред мъртвите тела. Но още от самото начало било ясно кой ще победи. В крайна сметка слугата успял да ѝ извие ръцете и да я повали на пода. Ръцете ѝ били само кожа и кости, същински кокоши крака.

— Какво правеше, а? Казвай! Не си ли признаеш, виж какво те чака — изревал слугата, блъснал я настрани, измъкнал меча и опрял блестящото острие до носа ѝ. Но старицата мълчала. Ръцете ѝ треперели като листа, задъхвала се от ужас, очите ѝ били така широко отворени, че сякаш всеки миг щели да изхвъркнат от орбитите си, но мълчала упорито като онемяла. Едва тогава слугата осъзнал съвсем ясно, че съдбата на старицата е изцяло в ръцете му. В същия миг кипящата дотогава в душата му неудържима ненавист охладняла някак от само себе си. Останало само чувството на радостно удовлетворение като след всяка добре свършена работа. Слугата изгледал старицата отвисоко и вече по-меко казал:

— Не съм полицейски чиновник от градската управа. Просто минах случайно оттук. Не се и каня да те връзвам, нито да те карам нанякъде. Само ми кажи какво правеше тук, като влязох.

Старицата опулила още по-широко очи и се втренчила в него. Клепачите ѝ били зачервени, а погледът — остър като на лешояд. После, сякаш дъвчела нещо, размърдала смачканите си устни — поради дълбоките бръчки те почти се сливали с носа. Острата ѝ адамова ябълка заподскачала на хилавата шия, а от гърлото ѝ до ушите на слугата долетял задъхан и наподобяващ грачене на врана глас:

— Скубех космите... Скубех космите за... перуки.

Слугата дори се разочаровал, че въпреки очакванията отговорът се оказал толкова прост. И ведно с разочарованието отново изпитал предишната неприязън, примесена вече с ледено презрение. Старицата, изглежда, забелязала това, защото, без да изпуска дългите косми, изтръгнати от главата на трупа, заграчила глухо:

— То, вярно, може и да не е много хубаво да се оскубва мъртвец. Ама тия тук, дето са натръшкани, както падне, си го заслужават до един. Че и тая хубостница с дългата коса си я биваше. Приживе режеше змии на късове по четири суна^[5], изсушаваше ги, а после ги продаваше на дворецовата стража за сушена риба. Така се изхранваше. Ако не беше пукнала от чума, и досега щеше да си вади така хляба. На всичко отгоре разправяха, че рибата ѝ била много вкусна и войниците от охраната все си купували за закуска. Само че аз не смятам постъпката ѝ за престъпна. Нали го е вършела от немай-къде, за да не умре от глад. Тъй че и моето не е престъпление. Инак направо ще пукна от глад. Думата ми е, че и аз го правя от немай-къде. Тази покойница, човече, много добре знае какво значи да вършиш нещо от немай-къде и сигурно няма да ме укори.

Горе-долу такива думи изрекла старицата. Слугата бил мушнал обратно меча в ножницата, но стискал ръкохватката и слушал хладно. Слушал и през цялото време човъркал гнойния цирей на бузата си. Само че докато слушал, сърцето му се изпълнило със смелост. Със същата онази смелост, която не му достигнала преди време, там долу на каменните стълби под портата. Ала смелостта му била насочена в съвършено противоположна посока на благородния порив, с който неотдавна връхлетял в кулата и се нахвърлил върху старицата. Не само не се питал вече дали да умре от глад или да стане крадец — в този миг бил толкова далеч от мисълта за гладна смърт, че тя дори изобщо не съществувала в съзнанието му.

— Така значи — подхвърлил присмехулно той, щом старицата свършила. Приближил се на крачка, оставил на мира цирея си, сграбчил старата жена за яката на кимоното и се озъбил: — Не се гневи тогава, ако те обера. Защото иначе и мен ме чака гладна смърт.

После смъкнал ловко кимоното от гърба и. Тя се вкопчила в края на дрехата му, но той я ритнал грубо и старицата рухнала върху трупове. Стълбата била само на пет крачки. Стиснал под мишница кимоното с цвят на кипарисова кора, слугата се спуснал светкавично надолу и потънал в мрака на нощта.

Старицата лежала известно време безжизнено, сетне се надигнала гола-голеничка сред камарата трупове и, уповавайки се на светлинката на борината, допълзляла криво-ляво до изхода. От устата ѝ се носели някакви странни звуци, нещо като стенания, нещо като

ропот. Навела се — белите ѝ къси коси паднали върху челото, и погледнала надолу. Навън се спотайвала само черната непрогледна нощ.

Оттогава никой не чул нищо за слугата.

Септември 1915 г.

---

[1] Сюжетът на разказа е заимствуван от 29-и свитък на сборника с разкази, истории и предания от XI век „Конджаку моногатари“ („Разкази за старите времена“). Действието се развива през периода Хейан (края на VIII — края на XII век), наречен така по името на столицата Хейан — сегашно Киото (вж. Предговора — стр. 10). — Бел.р. ↑

[2] Старинна женска шапка от бамбуково лико с цилиндрична форма и широка периферия. — Б.р. ↑

[3] Старинна висока мъжка шапка с извит напред връх. — Б.р. ↑

[4] С дванадесетте зодиакални знака на Изтока, носещи имената на животни (плъх, бивол, тигър, заек, дракон, змия, кон, овен, маймуна, петел, куче, глиган), са се обозначавали не само годините, но и дните, часовете и т.н. Ето защо, тъй като денонощието има двадесет и четири часа, а зодиакалните знаци са дванадесет, всеки „източен зодиакален час“ се равнява на два часа астрономическо време. Така например „часа на Маймуната“ е от 15,00 до 17,00 часа. — Бел.р. ↑

[5] Мярка за дължина, равна на 3,03 см. — Б.р. ↑

НОСЪТ

В цяло Икеноо нямало човек, който да не е чувал за носа на монаха Дзанчи^[1]. Носът, дълъг пет-шест суна, започвал от полагаемото му се място над горната устна, се спускал чак под брадата и при това бил от горе до долу еднакво дебел. Или, казано по-образно, наред лицето на монаха висял дълъг като суджук израстък.

Монахът вече прехвърлял петдесетте, но цял живот — от деня, в който станал послушник, та чак докато се издигнал до почетния сан найдоджогубу^[2], все се измъчвал жестоко заради носа си. Външно, естествено, не давал да се разбере, че това го засяга. И то не само защото смятал, че е неприлично един свещенослужител да страда заради някакъв си нос, когато трябва да отдава всичките си помисли на бъдещото съществуване в нозете на буда Амида^[3]. Дзанчи по-скоро се боял да не би околните да забележат какво го гнети. Затова по време на ежедневните беседи в храма той все треперел да не изтърве случайно думата нос.

Носът го тровел по две причини. Първо, бидейки прекалено дълъг, постоянно му пречел в живота. Монахът например не можел да се храни без чужда помощ, защото върхът на носа непрестанно попадал в лицата с яденето. Затова на масичката срещу Дзанчи винаги седял някой от учениците му и подпирал носа със специална дъсчица, широка един сун и дълга два шаку. Да се яде така било, разбира се, еднакво мъчително и за ученика, и за учителя. Веднъж например се случило следното. Един послушник подпирал на трапезата носа на Дзанчи, но по едно време момчето кихнало, ръцете му трепнали и носът цопнал в оризовата каша. Слухът за произшествието се разнесъл бързо и стигнал чак до столицата... И все пак не само това карало монаха да се измъчва до дън душа. Дзанчи всъщност страдал от наранено самочувствие.

Всички в Икеноо били сигурни, че с този нос той е дори щастлив, задето се е отрекъл от света и е станал монах, понеже, според всеобщото мнение, едва ли щяла да се намери жена, склонна да се

омъжи за такъв човек. Съществувало дори мнение, че тъкмо заради носа си е станал монах. Ала самият Дзанчи смятал, че монашеството не облекчава ни най-малко страданията, които носят постоянно му причинявал. Неговото самолюбие било прекалено деликатно и уязвимо от такива неща като женитбата например. Ето защо монахът се опитвал да лекува и активно, и пасивно болезнено ранената си гордост.

Най-напред се амбицирал да измисли какво да стори, та носят му да изглежда по-къс. Останел ли сам, Дзанчи сядал пред огледалото и започвал да оглежда трескаво лицето си от различни страни. Но както и да въртял глава, нищо не излизало. Той се виждал упорито в отражението си и ту подпирал с ръце бузите си, ту слагал пръсти на брадичката, ала, за жалост, нито веднъж не видял носа си поне мъничко по-къс, та да позалъже самочувствието си. Често се случвало тъкмо обратното — колкото повече се престаравал, толкова по-дълъг като че ставал проклетият нос. Тогава Дзанчи прибирал огледалото в шкафа, въздъхвал обезкуражен, връщал се неохотно на масичката за молитви и започвал да чете сутрата „Каннон-кьо“^[4]

Монахът проявявал огромен интерес към носовете на околните. В храма Икеноо постоянно правели приношения и провеждали беседи. Вътре имало безчет килии, а в банята всеки ден топлели вода за къпане. С една дума, през храма минавали много и какви ли не духовници и миряни. Дзанчи оглеждал неуморно лицата им и все се надявал да открие поне един човек с нос като своя, че да се поутеша. Ето защо очите му не забелязвали нито сините наметала, нито белите летни кимона. Да не говорим за кафеникавите шапки на миряните и сивите одежди на свещенослужителите, с които бил свикнал толкова, че все едно не съществували за него. Монахът не виждал хората, а само носовете им... Но дори да се случел някой друг с формата на клюн, като неговия все нямало. И от ден на ден на душата му ставало все по-тежко. А докато разговарял с някого, Дзанчи хващал по навик с два пръста върха на полюляващия се отпреде му нос и веднага се изчервявал като провинил се хлапак, което впрочем също идело от болезнено тежкото му душевно състояние. В края на краищата, за да намери макар и слаба утеха, монахът започнал да търси в будистките и светските писания личности с носове като своя. Само че в никоя от свещените книги не се споменавало например Мандхалаяна или Шарипутра^[5] да са имали дълги носове. Не ще и дума, че и носовете

на Нагарджуна^[6] и Асвагхоша^[7] били най-обикновени. А когато в някаква беседа за Китай прочел, че управителят на Шухан — Лю Шуандзъ^[8], имал прекалено големи уши, веднага му минало през ума колко щяло да му олекне на сърцето, ако ставало дума не за уши, а за нос.

Едва ли е нужно да споменаваме, че докато, от една страна, се терзаел пасивно, от друга — монахът търсел активно начин да си скъси носа. В този смисъл той направил, кажи-речи, всичко възможно. Опитал например да пие отвара от един вид тиква. Или да си маже носа с урина от мишки. Ала каквото и да правел, колкото и да се мъчел, дългият пет-шест суна нос си висял все така като суджук на полагаемото му се място над горната устна.

Но ето че веднъж през есента Дзанчи изпратил един от учениците си по работа в столицата и там момчето научило от свой познат лекар начин за скъсяване на дълги носове. Споменатият лекар се бил върнал от Китай и по времето, за което става дума в нашия разказ, служел като монах в храма Чоракуджи.

Дзанчи, разбира се, се престорил, че никак не се вълнува за носа си и с нищо не се издал, че се кани час по-скоро да опита чудодейното средство. Само подхвърлил, сякаш между другото, че му е много съвестно постоянно да дотяга на учениците си, когато опре до ядене. Дълбоко в душата си монахът очаквал, че ученикът непременно ще започне да го увещава да се подложи на лечението. Ученикът усетил уловката на монаха и макар да му станало неприятно, дълбоко в себе си все пак се трогнал от страданията, принудили Дзанчи да хитрува. Затова, както и очаквал монахът, ученикът взел да го увещава да опита лечението. А както и очаквал ученикът, Дзанчи в крайна сметка отстъпил пред горещите му молби.

Лечението било от просто по-просто — носът трябвало да се развари добре във вряла вода и след това да се намачка здравата с крака.

В банята на храма всеки ден греели вода. Ученикът донесъл пълно котле с толкова вряла вода, че и пръста си да не можеш да топнеш в нея. Нямало как обаче монахът да напъха носа си направо в котлето, защото парата щяла да обгори болезнено цялото му лице. Ето защо двамата с ученика решили да пробият дървен съд, да го сложат върху котлето и да намушкат носа във водата през дупката. Речено —

сторено. Монахът направил каквото трябва, но не усетил никаква болка. По едно време ученикът се обади:

— Мисля, че му стига толкова.

Дзанчи се усмихнал горчиво, защото му хрумнало, е ако случайно някой е дал ухо на тези думи, за нищо на света нямало да се сети, че става дума за нос. А междувременно попареният нос сърбял така, сякаш го хапели бълхи. Монахът го измъкнал от дупката в дървения съд и ученикът започнал яростно да го тъпче с крака. От носа все още се вдигала пара. И така, Дзанчи лежал с прострян върху дъските нос, а краката на момчето шарели напред-назад пред погледа му. От време на време то поглеждало жалостиво плешивата глава на монаха и най-сетне попитало:

— Боли ли? Лекарят предупреди, че трябва да се тъпче много силно. Сигурно боли, а?

Монахът понечил да завърти отрицателно глава, но не успял и да помръдне, тъй като ученикът притискал носа му с крака. Тогава Дзанчи вдигнал очи, втренчил се в напуканите ходила на момчето и отвърнал троснато:

— Не боли!

И наистина носът така сърбял, че вместо болка монахът изпитвал по-скоро удоволствие под яките крака на ученика.

След известно време по кожата взели най-последно да изскачат големи мехурчета, колкото просени зърна, както впрочем става, когато се пече оскубана кокошка. Щом ги забелязал, ученикът спрял да тъпче и промърморил:

— Лекарят нареди да се чистят с щипци за косми.

На монаха му докривяло, но не възразил и се оставил безропотно на волята на момчето, защото не се усъмнил в чистите му помисли. И все пак му било доста неприятно, че се отнасят с носа му като с обикновен предмет. Затова наблюдавал с погнуса като болен в ръцете на неопитен лекар как момчето изстиска мехурчетата. Мазните трънчета приличали на връхчетата на птичи перушинки и били дълги около четири бу^[9].

Когато най-сетне свършил, ученикът изрекъл с огромно облекчение:

— А сега да го понапарим още малко.

И монахът отново се подчинил с кисела физиономия. Когато го измъкнал повторно от котлето, се оказало, че носът, кажи-речи, по нищо не се отличавал от един най-обикновен крив нос. Монахът заопипвал скъсения си нос и се погледнал плахо в огледалото, което ученикът поставил отпреде му.

Носът — същият онзи нос, който преди се спускал чак под брадата, сега бил толкова къс, че се спотайвал скромно на мястото си над горната устна. Тук-там по кожата личали червени петна, навярно следи от краката на ученика. Отсега нататък надали ще ми се смеят, помислил си Дзанчи и се погледнал по-смело. Лицето в огледалото също го наблюдавало и му намигнало радостно.

Ала душата на монаха тръпнела от ужас да не би след някой друг ден носът отново да се удължи, тъй че щом откраднел удобен миг, било докато четял сутри или се хранел, Дзанчи опипвал крадешком крайчеца му. Но носът си седял благовъзпитано над горната устна и не давал признаци, че се кани да се удължава. Рано на другата сутрин още щом отворил очи, монахът най-напред опипал носа си. Бил все така къс. Тогава Дзанчи изпитал облекчение, сякаш след много-много години е завършил преписването на Лотосовата сутра.

Но ето че след два-три дни направил неочаквано откритие. Първо, един самурай, пристигнал по работа в храма Икеноо, не свалял очи от лицето му, почти не разговарял и на всичко отгоре се подсмивал твърде подигравателно. После пък момчето послушник, което навремето изтървало носа му в оризовата каша, при разминаване с Дзанчи пред главното здание гледало упорито надолу и като че се силело да сдържи смеха си, но подир малко не издържало и изведнъж прихнало. Забелязал и на няколко пъти, че докато стояли пред него и слушали наставленията му, монасите работници се държали що-годе почтително, но извърнели ли се, веднага започвали да се кискат.

В началото монахът си го обяснил с промяната във физиономията си. За жалост, тези негови разсъждения не значели почти нищо... Дума да няма, че работниците и послушникът се смеели на промененото му лице. Но макар да се смеели както преди, смехът им бил някак си по-различен от времето, когато носът му висял като суджук. Нищо чудно необичайно късият нос да им се виждал по-смешен от предишния.

— По-рано не се смееха толкова нагло — мърморел си често монахът, откъсвайки се за миг от сутрите и скланяйки в недоумение плешивата си глава. И втренчил разсеян поглед в окачения отстриани образ на Вишвабхадра^[10], новоизпеченият хубавец веднага си припомнял колко дълъг бил носът му преди четири-пет дни и си мислел тъжно: „Приличам на просяк, отдаден на горчиви спомени за отколешното си благополучие“. За съжаление монахът не бил достатъчно прозорлив, за да разбере какво всъщност става.

... В човешкото сърце се таят две противоречиви чувства. Едва ли ще се намери човек, който да не съчувствува на сполетения от беда. Но стига нещастникът да стъпи на крака, и съчувстващият мигом усеща, че нещо му липсва. С риск да попреувеличим ще кажем, че в душата му дори се поражда желание пак да причини същото нещастие на неотдавнашния клетник. С една дума, той питае макар и пасивна, но така или иначе откровена неприязън към успелия да се измъкне от бедата свой събрат...

Да, монахът наистина не разбирал какво става, ала се измъчвал, защото смътно долавял, че в отношението на свещенослужителите и миряните на Икеноо към особата му прозира користолюбието на равнодушни странични наблюдатели.

Ето защо с всеки изминат ден Дзанчи ставал все по-сприхав и непрестанно се нахвърлял заядливо върху всеки срещнат. Стигнало се дотам, че дори ученикът, който му помогнал да се избави от дългия нос, взел да подмята наляво и надясно, че монахът върши страшен грях, защото се отнася съвсем безразлично към религията. Но Дзанчи се вбесил най-силно от поразията на послушника. Един ден чул от килията си истеричен вой на куче и излязъл да види какво става. Послушникът размахвал дълга два шаку дъска и гонел по двора хилаво косматото кученце. На всичко отгоре не само го гонел, ами и викал колкото му глас държи:

— Чакай да ти прасна един по носа! Чакай да ти прасна един по носа!

Монахът измъкнал дъската от ръцете му и го ударил с нея по лицето. Оказало се, че това е същата дъска, с която преди подпирали на трапезата дългия му нос.

И така, монахът започнал все по-дълбоко да се разкайва, задето прибързал да си скъси носа. Ала ето какво се случило една нощ.

След залез-слънце излязъл вятър и дрънченето на звънчетата по покрива на храмовата пагода отеквали досадливо в ушите на Дзанчи. Не стигало това, ами и неочаквано свил студ и макар да умирал за сън, старият монах все не можел да се унесе. Лежал с отворени очи в постелята и не щеш ли изведнъж носът го засърбял. Поопипал го и с изненада открил, че е подпухнал като от водянка. На всичко отгоре и парел.

— Скъсих го насила и сега — ето на, налегна го болест — промърморил монахът и хванал носа си с такова благоговение, с каквото поднасят цветя и благовония пред олтара.

На другата заран Дзанчи станал както винаги рано и що да види — за една нощ всички листа на кестените и дърветата гинко във били окапали и дворът блестял като златен. По стрехите на пагодата белеела слана, а върхът ѝ искрял ослепително в още бледото предутрие. Дзанчи пристъпил на студената веранда и си поел дълбоко дъх.

В същия миг го връхлетяло едно почти забравено усещане. Той се хванал нетърпеливо за носа. Но онова, до което се докоснала ръката му, не бил снощният къс, а предишният дълъг пет-шест суна нос, който висял под брадичката му. Чак тогава монахът осъзнал, че за една нощ носът му отново бил възвърнал стария си вид. И изведнъж на душата му станало тъй леко и хубаво, както в оня час, когато скъсил носа си.

— Отсега нататък вече наистина никой няма да ми се смее — промълвил монахът и подложил дългия си нос на предутринния есенен вятър.

Януари 1916 г.

---

[1] Сюжетът на разказа е заимствуван от 28-и свитък на „Конджаку моногатари“ (вж. Предговора — стр. 11). — Бел.р. ↑

[2] Висок духовен сан; свещеник в дворцовия параклис. — Б.р. ↑

[3] *Буда Амида* (санскр. Амитабха) — един от най-почитаните буди в средновековна Япония. Така нареченият „амидаистки будизъм“ намира широко разпространение в Япония през XII-XIII в., като измества влиянието на езотеричните секти от ранното средновековие Тендай и Шингон. Амидаисткият будизъм проповядва значително по-опростена религиозна система, според която спасение може да се достигне чрез истинска вяра, постоянство в молитвите, активна

религиозна практика и многократно повторение на молитвените слова „Наму Амида Буцу“ („Бъди благословен, о, буда Амида!“). — Бел.р. ↑

[4] „Каннон-кьо“ е наименованието на двадесет и петия раздел от осмия свитък на „Лотосовата сутра“ („Садхармапундарика“) — най-почитаната сутра в Япония. Каннон — едно от превъплъщенията на буда, богиня на милосърдието. — Бел.р. ↑

[5] *Мандхалаяна* и *Шарипутра* — двама от шестнадесетте ученици на буда Гаутама. — Бел.р. ↑

[6] *Нагарджуна* — един от основателите на Махаяна („широка колесница“) — форма на будизма от I-II в. от н.е., която разширява значително съществуващите концепции, най-вече с учението за бодисатвите и за преходността на битието. Японците възприемат именно тази форма на будизма. — Бел.р. ↑

[7] *Асвагхоша* — будистки проповедник, живял около шест века по-късно от буда Гаутама и написал „Живопис на буда“. — Бел.р. ↑

[8] *Шухан* — една от трите части на Ханското царство през периода на т.нар. „Трицарствие“ (края на II — началото на III в.). Лю Шуандзъ е бил син на императора. — Бел.р. ↑

[9] Мярка за дължина, равна на 3,03 мм. — Б.р. ↑

[10] *Вишвабхра* — един от двамата бодисатви, придружаващи буда. Обикновено се изобразява на бял кон. — Бел.р. ↑

ВИНЕНИЯТ ЧЕРВЕЙ^[1]

---

[0] Сюжетът на разказа е изграден върху древнокитайска притча.
— Бел.р. ↑

1

Случила се незапомнена за последните години жегга. Вкаменилите се от времето и мръсотията керемиди по покривите на къщите заслепявали очите с оловни отблясъци, а пиленцата и яйцата в лястовичите гнезда под тях били като че на път да се задушат и загинат от непоносимия пек. Да не говорим за полята. Де що имало нива, всичко било като попарено и не се мяркал ни един зелен стрък, а размекнати от топлината, конопът, просото и другите посеви висели безпомощно с отпуснати досами пръстта класове. Но макар и ясно, навярно от маранята, небето над нивите изглеждало като прибулено със сивкава мътилка, по която тук-там се подавали като парчета месо от глинена делва върховете на празни безводни облаци. Разказът за винения червей започва с трима мъже, излезли нарочно в жегата на един напечен от огненото слънце харман.

Колкото и да е странно, единият лежал чисто гол направо на земята. На всичко отгоре кой знае защо ръцете и краката му били овързани с канап, ала мъжът като че изобщо не се измъчвал.

Този нисък здравеняк бил дебел като прасе и създавал усещането, че е необикновено тежък и неповратлив. На всичко отгоре под главата му вместо възглавница имало обикновена пръстена делва, пълна с кой знае какво.

Вторият бил в жълта роба и с малки бронзови обеци на ушите. От пръв поглед било ясно, че е будистки монах. Прекалено тъмната кожа и гъстата брада подсказвали, че е някъде от Средна Азия. Известно време той размахвал една еленова опашка с дръжка и разпъждал рояците мухи и стършели, връхлитащи час по час върху голото тяло на лежащия, но очевидно вече се поизморил, защото седял важно и неподвижно като пуяк край пръстената делва.

Третият ги наблюдавал отдалеч, скрит под стряхата на сламената колиба в края на хармана. От брадичката му стърчали сякаш за пред хората няколко тънки като миши опашки косъмчета, черната му проста

роба била толкова дълга, че закривала краката му, а кафеникавият ѝ пояс висял нехайно завързан.

Ветрилото от бели птичи пера, с което от време на време си веел старателно, подсказвало, че мъжът по всяка вероятност е конфуцианец.

И тримата мълчали, сякаш се били наговорили да не отворят уста. Освен това не помръдвали и, затаили дъх, като че чакали с превелико любопитство да се случи нещо невероятно.

Било точно по обяд. Дали защото и кучетата спели следобедния си сън, но наоколо не се разнасяло дори ръмжене. Не помръдвали и напечените от слънцето стебла на конопа и просото около хармана. Дори нажежените облаци в края на небето над тях трепкали в маранята и сякаш се задъхвали от непоносимата жега. В цялата околна природа сякаш само тримата мъже все още дишали. Ала и тримата продължавали да мълчат като глинени фигури от мавзолея Гуанди^[1]...

Това, разбира се, се случило не в Япония, а в планината Тиеншан в Китай през едно лято на хармана на чифликчията Лю.

---

[1] Глинени фигури, изобразяващи героите от военните разпри през периода на „Трицарствието“ в Китай. — Бел.р. ↑

2

Голият мъж, който лежал под огненото слънце посред хармана, бил самият чифликчия Лю, на име Тачен — най-големият богаташ в Тиеншан. Единственото му удоволствие в живота било пиенето — според мълвата се хващал за чашата от ранни зори. Говорело се още, че на един дъх пресушавал цяла кана и никой не можел да се мери с него. Но както вече споменахме, бил толкова богат, че нямало ни най-малка опасност пиенето да накърни благосъстоянието на неговото семейство.

И все пак защо Лю лежал гол-голеничък на страшния пек? Причината била следната. Веднъж, когато Лю и неговият приятел по чашка Сун-сенсей (същият онзи конфуцианец с ветрилото от бели птичи пера) седели облежнати за по-прохладно върху специални бамбукови кошници и играели шах в една от най-проветривите стаи на къщата, влязла прислужницата и съобщила:

— Някакъв монах от храма Хододжи иска на всяка цена да се види с господаря. Какво да правя?

Лю запримигвал с малките си очи, като заслепен от ярка светлина, но подир малко размърдал вяло огромното си туловище, надигнал се и наредил:

— Пусни го да влезе! — Сетне хвърлил многозначителен поглед на своя приятел и добавил: — Сигурно е същият онзи монах, а?

Монахът от храма Хододжи бил пристигнал от Индия или от някоя западна провинция на Китай и се славел с уменията си да лекува болести и на тялото, и на душата. До ушите на двамата приятели била стигнала вече мълвата за почти магическата му дарба, с помощта на която монахът бил излекувал мигновено и истерията на Джан Сан, и тумора на Ли Съ. Да, но какво било накарало този чудотворец да дойде специално в дома на Лю? Още повече че богаташът изобщо не си спомнял да го е викал.

Тук е мястото да отбележим, че Лю не бил от хората, които посрещат с отворени обятия кой да е потропал на портата му гост, но

от все сърце се радвал на всеки, прекрачил прага на дома му, ако вътре вече седели гости. Защо ли? Защото бил по детски суетен и обичал да се похвали пред новодошлия, че ето на, уважили са го хората и са дошли нарочно да го навестят. А монахът от храма Хододжи бил толкова известна и уважавана личност, че било чест за всеки дом да отвори вратите си за него... С една дума, такива приблизително били причините Лю да склони веднага да приеме монаха.

— Интересно защо ли е дошъл?

— Сигурно за да проси милостиня за храма. Ще моли да си развържем кесиие в името на буда.

Така си приказвали двамата приятели, когато, придружен от прислужницата, в стаята влязъл висок и доста странен на вид монах с тъмносини, почти лилави очи. Косите му били дълги и гъсти и падали досадливо по скритите от жълтото расо рамене. Стиснал в една ръка прикрепена към дръжка еленова опашка, монахът пристъпил бавно до средата на стаята, ала нито поздравил, нито изобщо отворил уста.

Лю се поколебал за миг, но почувствувал, че започва да го гложди някакво особено безпокойство и най-сетне попитал:

— По каква работа сте дошли, свети човече?

А монахът отвърнал:

— Вие ли сте този, който обича страстно виното?

— Ами-и... да — отвърнал уклончиво твърде изненадан от въпроса Лю и отправил към приятеля си поглед, сякаш молел за помощ. Но Сун местел невъзмутимо фигурите по шахматната дъска и като че не забелязвал нищо около себе си.

— А известно ли ви е, че сте болен от необикновена болест? — изрекъл неумоливо монахът.

При думата „болест“ върху лицето на Лю се изписало недоумение и той попитал, поглаждайки бамбуковата кошница пред себе си:

— Бо-бо-болест ли?

— Да.

— Но аз от дете... — опитал се да каже Лю, но монахът го прекъснал:

— И колкото и да пиете, виното не ви лови, нали?

Слисан, Лю мълчал и гледал втренчено лицето на монаха. Защото било вярно, че колкото и да пиел, никога не се напивал.

— Ето, тъкмо това доказва, че сте болен — заявил с лека усмивка свещеникът и продължил: — В корема ви се е свил винен червей и не се ли извади, няма да се оправите. Днес си позволих да дойда, за да ви помогна.

— А дали ще оздравея? — попитал Лю отчаяно и веднага се засрашил.

— Нали тъкмо за това съм тук.

Тогава Сун-сенсей, който до този миг слушал мълчаливо разговора, се намесил неочаквано:

— Как ще го излекувате? С някакво лекарство навярно?

— Не използвам лекарства — отсякъл враждебно монахът.

Сун-сенсей открай време се отнасял с дълбоко презрение към будизма и даоизма, затова рядко отварял уста в присъствие на даоси и будистки монаси. Този път обаче се намесил неочаквано в разговора, защото думата „винен червей“ го заинтригувала неимоверно. Като чул за него, Сун се обезпокоил дали червеят не е свил гнездо и в собствения му корем. Само че нелюбезният отговор на монаха го засегнал, тъй че се намусил и пак се заел да мести фигурите върху шахматната дъска. В същото време обаче си мислел какъв глупак е приятелят му, задето склонил да приеме в дома си надутия монах. Лю, разбира се, се вълнувал от друго и побързал да попита:

— Тогава навярно използвате игли?

— Игли ли? Нещо много по-просто.

— Може би ще направите магия?

— Не, и това не е.

След като разменили няколко подобни реплики, най-сетне монахът обяснил накратко лечението. От болния се изисквало само да се изтегне чисто гол на слънце и да лежи, без да помръдва. Това се сторило на Лю донемайкъде проста работа и той веднага решил да се довери на монаха. Освен това, макар и несъзнателно, вече горял от любопитство да разбере дали лечението наистина ще му помогне. С една дума, стигнало се дотам, че Лю свел почтително глава и помолил монаха:

— Е, тогава бъдете добър, свети човече, и излекувайте болестта ми.

Ето каква била причината Лю да лежи гол на хармана под огнените лъчи на слънцето.

Трябвало обаче да не помръдва, затова монахът го овързал от главата до петите с канап. После наредил на слугите да донесат пълна делва с вино и я сложил под главата на болния вместо възглавница. Не е нужно да обясняваме защо приятелят на Лю — Сун-сенсей, присъствувал на необикновеното лечение.

Освен монаха никой нямал ни най-малка представа нито за винения червей, нито какво точно става, след като той излезе от корема на болния, нито пък за какво е делвата с вино под главата на Лю. Нищичко не знаел за това и самият Лю, тъй че би могло да се каже, че е безкрайно лекомислен и дори глупав. Но нима всеки обикновен човек, заел се да получи образование в училище, не се поставя в крайна сметка в съвсем същото положение?

3

Непоносима жега. По челото избивала пот, но преди да стане на капки, потичала гореща и лепкава към очите. Лю бил, за жалост, овързан с канап и естествено не можел да вдигне ръка и да се избърше. Тогава понечил да отмахне потта от лицето си, като тръсне глава, но така му притъмняло пред очите, че се наложило да се откаже от намерението си. Междувременно потта наквасила клепачите му, пропълзяла от носа надолу към устата и се спуснала чак под брадичката. Изобщо неприятностите нямали край.

Лю лежал с широко отворени очи и наблюдавал втречено нажеженото до бяло небе и отпуснатите от непоносимата жега стебла на конопа по нивите наоколо, но после по лицето му потекла още побилна пот и той трябвало да се откаже и от това. А когато капките напълнили и очите му, Лю за пръв път в живота си разбрал какво значи да ти люти. На лицето му се изписало безнадеждното отчаяние на попаднало в кланицата яре, той затворил покорно очи и застинал под огнените стрели на слънцето, ала след малко по лицето, по тялото и изобщо по цялата му кожа започнала да пълзи някаква особена болка. Имал чувството, че върху кожата му действувала сила, която се мъчела да я разпъне на всички страни, докато самата кожа била съвършено нееластична и неспособна да ѝ се подчини. А след това... Онова, което започнал да изпитва след това, бихме могли да оприличим най-точно на усещането да те пекат на огън. Тези страдания били несравнимо по големи от неприятностите, които му създавала потта. Лека-полека Лю взел да се проклина за лекомисленото си съгласие да се подложи на лечението на монаха.

Впоследствие обаче Лю си дал сметка, че всичко преживяно досега е просто несравнимо с последвалите жестоки страдания... Защото не след дълго му пресъхнало гърлото. Лю, разбира се, знаел, че пълководецът Сомотоку, или дявол знае кой, отвличал войниците си от мисълта за мъчителната жажда, повтаряйки им, че скоро ще стигнат до сливова градина. Ала колкото и правдоподобен да бил във

въображението му сладкият възкисел вкус на сливите, гърлото му си оставало все така пресъхнало до болка. Лю раздвижил брадичката си, прехапал си и езика, но в устата му продължили да бушуват огньовете. Може би ако не била делвата под главата му, щяло да му е по-лесно да издържи. Но от гърлото ѝ се носело благоухание на вино и облъхвало непрестанно ноздрите му. Нещо повече, Лю имал дори чувството, че това благоухание става с всяка измината минута все по-силно. Изгарял от желание поне да зърне делвата и отворил очи. Погледнал нагоре, но успял да съгледа само гърлото и част от пицно закръгленото тяло. Да, това било всичко, което видял, ала в същото време във въображението му изплувала полутъмната ѝ вътрешност и омайната златиста течност в нея. Лю облизал неволно с пресъхнал език попуканите си устни, но не усетил и следа от слюнка в устата си. Слънцето било изсушило вече и потта и тя престанала да го облива.

Сетне мъченикът на няколко пъти губел съзнание. Главата му се цепела от болка. Сърцето му преливало от ненавист към монаха. Лю се разкайвал горчиво, задето се поддавал на приказките му и се изложил на такива глупави страдания. Гърлото му направо се раздирало от болка. Взело и да му се гади. Изведнъж усетил, че не може да лежи неподвижно нито миг повече, и с намерението най-сетне да помоли седящия край главата му монах веднага да прекрати лечението отворил, задъхвайки се, уста.

Но не щеш ли, точно в този миг се случило нещо необикновено. Лю почувствувал как някаква незнайна буца се надига от гърдите към гърлото му. Тя ту лазела, гърчейки се като червей, ту започвала да се катери бавно и предпазливо като гущер. С една дума, нещо меко пълпело по хранопровода му, сетне се промъкнало изпод адамовата му ябълка, извило се светкавично като змиорка и се стрелнало от мрака навън.

Веднага след това от делвата с вино долетял особен звук — сякаш нещо цопнало в него.

После монахът, който до този миг седял неподвижно край главата на Лю, скочил и започнал да сваля канапа от ръцете и краката му. „Червеят излезе, заявил той, тъй че бъдете спокоен.“

— Излезе ли? — простенал Лю и надигнал съвсем обезсилен глава. Удивлението му било неописуемо и забравил дори чудовищната жажда, той припълзял така, както си бил гол, към делвата. Като видял

това, Сун вдигнал ветрилото от бели птичи пера, за да скрие очите си от слънцето, и забързал към двамата. И така, тримата мъже надникнали в делвата и що да видят — във виното плувало същество, наподобяващо саламандър, с цвят на теракота. Било дълго не повече от три суна, но имало и очи, и уста. И докато плувал, необикновеният саламандър пиел ли, пиел вино. При тази гледка Лю почувствувал неудържимо гадене...

4

Ефектът от лечението на монаха проличал веднага. За всеобщо смайване от този ден нататък Лю Тачен не можел да преглътне нито капка вино. Нещо повече — прилошавало му дори само от миризмата. Но колкото и да е странно, с всеки изминат ден силите все повече го напусkali и на третата година, откакто му бил изваден виненият червей, почти нямало вече и следа от някогашното му налято, закръглено тяло. Под сивкавата възмазна кожа на лицето му стърчали застрашително остри кости, единствените косми по главата му били побелелите кичури по слепоочията, а на всичко отгоре се говорело, че мине се не мине, и Лю лягал болен.

Западало обаче не само здравето, а и имането му — безчетните му ниви постепенно преминали в чужди ръце. Волю-неволю и самият Лю стиснал с неопитните си ръце дръжките на ралото и дните му се занизали тъжни и унили.

Защо откакто изкарал винения червей, Лю си съсипал здравето? Защо се разорил?... Тези въпроси биха хрумнали на всеки, който се опита да потърси злощастната връзка между прогонването на червея и последвалото го разорение на Лю. Задавали си ги и множество различни по професия и социално положение жители на Тиеншан, тъй че от хорските уста излезли всевъзможни отговори. Трите, които привеждаме тук, са като че най-типичните.

Първи отговор: Виненият червей бил щастието, а не болестта на Лю. Но попаднал случайно на тъпия монах, Лю се лишил доброволно от този безценен дар на небесата.

Втори отговор: Виненият червей бил болестта, а не щастието на Лю. Защото от гледна точка на всеки здравомислещ човек е направо невероятно да се изпива на един дъх по цяла кана вино. Ако не се бил избавил от винения червей, Лю нямало да преживее дълго. В този смисъл промяната в здравословното и социалното му положение трябва да се приема по-скоро за щастлива.

Трети отговор: Виненият червей не бил нито болестта, нито щастието на Лю. Лю открай време пиел и като му отнели виното, все едно го лишили от всичко на света, Лю и виненият червей били едно и също. Избавяйки се от него, Лю сякаш се самоубил. Тоест от деня, в който престанал да пие, Лю престанал да бъде Лю. И съвсем естествено било при това положение да загуби и здравето, и имането си.

И аз самият не мога да реша кой от трите отговора е най-достоверен. Просто се опитах в духа на дидактизма на китайските мислители да изложа тези няколко морални съображения.

Април 1915 г.

КАРТОФЕНАТА КАША

Това се случило някъде през последните години на Генкей, или пък в самото начало на Нинна^[1]. Така или иначе времето не е от особено значение за разказа ни. За читателите е важно да знаят, че историята, за която се каним да разкажем, е станала много-много отдавна, в дълбоката древност, наречена Хейан^[2]... По онова време сред самураите на регента Фудживара Мотоцуне^[3] имало и един гои^[4].

Бихме искали вместо „един“ да дадем, както си му е редът, името и фамилията му, но за съжаление те не са отбелязани в старите хроники. Навярно въпросният гои е бил твърде обикновен човек, за да заслужава да бъде споменат в хрониките. Изобщо по всичко личи, че авторите на подобен род стари писания не са проявявали особен интерес към незначителни личности и обикновени събития. В този смисъл те са коренно различни от японските писатели-натуралисти. Колкото и невероятно да изглежда, хейанските творци на словото никак не са бездействували... Така или иначе сред самураите на регента Фудживара Мотоцуне имало един гои, който всъщност е и главният герой на нашия разказ.

Външно този човек бил съвсем непривлекателен. Преди всичко бил прекалено нисък. Освен това носът му бил червен, а външните ъгълчета на очите — провиснали надолу. Мустачките му били, разбира се, редки, а бузите тъй хлътнали, че брадичката му изглеждала направо нищожна. Колкото до устните... Но започнем ли да изреждаме една по една всички подробности, доникъде няма да я докараме. Казано накратко, външността на нашия гои била изключително неугледна. Никой не знаел кога и при какви обстоятелства този човек е постъпил на служба при Мотоцуне. Не подлежи на съмнение само, че от незапомнени времена той изпълнявал ежедневно и неуморно все едни и същи задължения, облечен с един и същи избелял суйкан^[5] и с една и съща отдавна изгубила формата си шапка ебоши^[6]. Ето защо никому и през ум не можело да мине, че някога гои е бил млад. (Той бил прехвърлил вече четиридесетте.) Освен това околните били убедени, че

ветровете, кръстосващи ъглите на главната улица Судзаку са простудили окончателно още в деня на раждането му неговия червен, сякаш вечно хремав нос и нещастните му мустачки. В това вярвали неволно абсолютно всички, като се започне от повелителя Мотоцуне и се стигне до последното пастирче.

Едва ли си заслужава и да споменаваме за отношението на хората към същество с подобна външност. Останалите самураи му обръщали внимание не повече, отколкото на муха. Дори подчинените му — двадесетина души с ранг и без ранг — се държели поразително хладно и почти не забелязвали присъствието му, като дори рядко прекъсвали приказките си, за да изслушат заповедите му. Изглежда, в очите им фигурата му не била по-материална от въздуха, да речем. А щом подчинените му се отнасяли към него така, какво да кажем за висшестоящите. По силата на всевъзможните природни закони разните управители и началници в самурайските казарми изобщо не благоволявали да го забележат. А когато все пак се налагало да му кажат нещо, прибягвали главно до жестове, скривайки под маската на хладно равнодушие детинската си и съвършено безсмислена неприязън към него. Ала човек неслучайно притежава дар слово. Следователно, понякога жестовете се оказвали безсилни да обяснят всичко докрай. Но и необходимостта да се прибегне до употребата на думи околните отдавали изцяло на умствената оскъдност на нашия герой. В подобни случаи непременно го измервали с поглед от горе до долу — от върха на изгубилата формата си шапка ебоши, до съдраните сламени сандали, сетне — отдолу нагоре, изсумтявали презрително и веднага му обръщали гръб. Ала гои никога не се обиждал, понеже бил толкова безхарактерен и свит, че не възприемал несправедливостта като несправедливост.

Равните му по ранг самураи вечно се гаврели с него. По-възрастните пускали по адрес на външността му стари поизтъркани вече шеги, а за да не останат по-назад, младите демонстрирали остроумието си, като разигравали пак, разбира се, за негова сметка спонтанно съчинени сценични фарсове — кьоген. На всичко отгоре не им омръзвало да обсъждат в негово присъствие носа, мустаците, шапката и избелелия му суйкан. И само тях ли? Самураите одумвали честичко и бившата му съпруга — жена с невероятно пълни устни, с която той се бил разделил преди пет-шест години, и монаха пияница, с

когото тя, разправят, имала вземане-даване. На всичко отгоре шегаджиите си позволявали и твърде жестоки подигравки. Не сме в състояние да ги изброим. Достатъчно е да споменем, че изпивали сакето от бамбуковата му кратунка и се изпикавали в нея. За останалите безобразия читателят и сам ще се досети.

Но гои бил съвършено безразличен към униженията. Или поне така изглеждало от страни. Каквото и да му говорели, физиономията му си оставала невъзмутима. Поглаждал мълчешком прословутите си мустачки и продължавал да си гледа работата. И само когато подигравките прехвърляли всякакви граници, например, когато околиците окачвали хартийки на самурайската му прическа или провесвали нечии сламени сандали на ножницата му, лицето му се изкривявало в странна гримаса — някакво подобие на смях и плач едновременно, и той изсумтявал:

— Ама какво правите? Недейте, недейте така!

Който видел физиономията му и чуел гласа му, изпитвал смътно мимолетно съжаление. (Но не толкова съжаление към това недодялано същество с червен нос, колкото към всички непознати, които се криели зад лицето и гласа му и ги упреждали за бездушно отношение.) Макар и неясно, това чувство пронизвало за миг сърцата на шегаджиите, при все че малцина били онези, у които то се задържало сравнително по-дълго. Сред тези малко на брой хора бил един самурай без ранг от провинция Тамба — с още едва наболи и съвсем меки мустачки. Отначало и той като всички презирал неоснователно червения нос на гои. Но веднъж чул случайно гласа, с който нещастникът изрекъл: „Ама какво правите? Недейте, недейте...“, и оттогава тези думи кой знае защо не му излизали от главата. Тъй че за него гои станал вече съвършено друг човек. Под изпитото, бледо и глуповато лице той съгледал човека, смазан от терора на обществото. И сетел ли се за гои, младият самурай без ранг се изпълвал с усещането, че целият свят излага внезапно на показ изконната си мерзост. А ведно с това чувствувал, че зачервеният сякаш от измръзване нос и мижавите мустачки на злочестия гои вдъхват като че някакъв особен покой на душата му...

Подобни чувства обаче изпитвал един-единствен човек. Тъй че нашият гои влачел жалкото си съществуване сред всеобщо презрение. Да, той наистина живеел като куче, защото на всичко отгоре нямал и

що-годе прилична дреха на гърба си. Имал само сивосинкавия суйкан и панталони сашинуки^[7] в същия оттенък, но те били дотолкова протрити, че не можело да се определи дали първоначалният им цвят е лилав или тъмносин. Износеният суйкан все още имал някакъв вид, макар раменете да били вече леко провиснали, а шнуровите и избродираните хризантеми да имали твърде съмнителна окраска, но панталоните сашинуки от коленете надолу били направо за окайване. На всичко отгоре гои не носел долно кимоно и през дупките на сашинуки се провиждали кльоцавите му крака. Тази гледка отвращавала не само недоброжелателно настроените към особата му обитатели на самурайските казарми, а изобщо създавала усещането, че гледаш дръгливи волове да влачат колесницата на изпосталял съсухрен сановник. Мечът на гои бил направо отчайващ — дръжката заплашвала всеки миг да падне, а лакът по ножницата се лющел неспасяемо. Нищо чудно, че когато гои ситнел по улицата, оглеждайки се умолително и влачейки сламените си сандали, а на всичко отгоре демонстрирайки своя червен нос, кривите си кльоцави крака и още по-силно се прегърбвал под студеното зимно небе, дори уличните продавачи му се подигравали. Да, дотам стигала работата...

Веднъж, както вървял по улица Санджо към парка Шинсен'ен, гои съгледал няколко скупчили се край пътя хлапета. Сигурно си играят на пумпал, помислил си, приближил се и надникнал над главите им да погледа играта. Оказало се, че децата били хванали някакво рунтаво бездомно куче, нахлузили примка на шията му и го измъчвали. Сърцето на свършено безхарактерния гои знаело що е състрадание, но тъй като ужасно се притеснявал пред хората, досега не се било случвало да го изрази открито. Този път обаче имал насреща си деца и това му вдъхнало смелост. Потупал по рамото най-голямото и казал с плаха усмивка:

— Защо не го оставите на мира? То и животното го боли, като го бият.

Хлапакът се извърнал, вдигнал очи и се втренчил презрително в самурая. При това погледът му бил досущ като на началника на казармата, когато гои не схващал заповедите му. Момчето отстъпило на крачка, надуло високомерно устни и процедило:

— Слушай, я си гледай работата. Не си погледнеш червения нос, ами...

Думите сякаш ударили гои през лицето. И то не защото го оскърбили или вбесили, а защото го накарали да се засрами от себе си, че си пъха носа където не му е работа. Но той прикрил смущението си под неловка усмивка и продължил мълком пътя си към парка Шинсен-ен. А дечурлигата се подредили едно до друго и взели да му се пулят и плезят зад гърба. Гои, разбира се, не подозирал нищо. Пък и да подозирал, какво от това?...

Но нека читателят не мисли, че героят на нашия разказ се е появил на бял свят само за да търпи унижения отвред и че не е лелеел в душата си никакви копнежи. Нищо подобно. От няколко години той изпитвал неудържима страст към картофената каша, ще рече, към кашата, която се приготвява по следния начин: нарязват се в гърне планински сладки картофи — батати, заливат се със сироп от тревиста лиана и се варят, докато се получи рядка каша. По онова време картофената каша се смятала за необикновено вкусно блюдо и се поднасяла дори на императорската трапеза. Следователно, хора с положението на гои можели да вкусат подобно нещо най-много веднъж годишно на някой дворецов празник, при все че и тогава насипаното в паничките на самураите не се хващало и на единия им зъб. Затова гои открай време си мечтаел поне веднъж да се наяде до насита с картофена каша. Той, разбира се, с никого не споделял мечтата си. Нещо повече, сам дори не си давал съвсем ясна сметка, че това е мечтата на живота му. Но така или иначе няма да сгрешим, ако кажем, че живеел заради тази своя мечта. Понякога човек е склонен да посвети живота си на някое особено желание, без да се запита дали изобщо е изпълнимо. Само нищожните и безразлични към всичко на света хора са способни да се надсмиват над подобни стремежи.

Колкото и да е невероятно, желанието на гои да се наяде до насита с картофена каша се изпълнило неочаквано просто. И тъкмо това е целта на разказа „Картофената каша“ — да опише как се е осъществила тази мечта.

* * *

На втори януари в двореца на Мотоцуне се провеждало новогодишно пиршество. То ставало в деня, в който се давал и банкет в

чест на императрицата и наследника и се организирано от регента — първия съветник на императора. На него се канели всички сановници от министър надолу и не отстъпвало по нищо на храмовите тържества. Нашият гои и останалите самураи дояждали остатъците от гозбите. По онова време все още не било прието огризките да се дават на просяците, а обикновено ги изяждали събраните в някоя огромна зала самураи на васала. Така и те сякаш участвували като равни на господарите в пира, но тъй като става дума за дълбока древност, трябва да напомним, че от височайшите гости не оставало кой знае колко. Затова пък на трапезата поднасяли питки от оризово брашно, полети с масло кравайчета, миди на пара, сушено пилешко месо, пъстърва от Уджи, каракуда от Оми, кълцан костур, хайвер от съомга, печени октоподи, омари, дребни и едри мандарини, фурми на клечка и още много-много други лакомства, между които и въпросната картофена каша. Всяка година гои я очаквал с трепетно вълнение и радост. Но на приема винаги се събирали прекалено много хора и той рядко успявал дори да я опита. Тази година кашата като че била съвсем малко. И затова, може и да си внушавал, но му се сторила по-вкусна от всякога. Загледан втренчено в ометената си до дъно паничка, гои отрил капчиците от каша по мустаците си и въздъхнал просто така, напосоки:

— Дали ще се случи поне веднъж да се наям до насита?

Но още несвършил, и някой се обадил!

— Изглежда, господинът никога досега не е преяждал с картофена каша, така ли?

И до замечтания гои се разнесъл гръмогласен смях. Груб и невъздържан смях на самурай. Гои поизправил гръб и погледнал плахо към мъжа. Смеел се Фудживара Тошихито, телохранителят на Мотоцуне, синът на министъра по делата на простолюдието Токинага. Тошихито бил огромен як мъжага с широки плещи. Той лапал печени кестени, заливал ги щедро с черно саке и изглеждал вече доста на градус.

— Колко жалко наистина — продължил той презрително, но и съчувствено, като видял, че гои го гледа, — но стига да искаш, Тошихито е готов да ти натъпче корема, докато кажеш „стига“.

Дълго изтезаваното куче не се приближава току-така към подхвърления му кокал. Върху лицето на гои се изписала обичайната

смесица от плач и смях и той започнал да мести очи от лицето на Тошихито към опразнената паничка.

— Е, съгласен ли си?

Гои мълчал.

— Казвай де!

Гои продължавал да мълчи. По едно време забелязал, че околните са устремили погледи в него. Отвърнел ли на въпроса, всички щели мигом да избухнат в неудържим смях. Пък и каквото и да отговорел, все едно, щял да стане за смях. Гои не се решавал да отвори уста. И навярно още дълго щял да гледа ту паничката, ту лицето на господаря, ако Тошихито най-сетне не изрекъл отегчено:

— Ако не щеш, кажи, и толкоз.

Щом чул това, гои отвърнал припряно:

— Ама не, не... Покорно благодаря!

Околните се натъркаляли от смях. Някои дори взели да имитират гои, повтаряйки: „Ама не, не... Покорно благодаря!“. И над отрупаните с оранжеви, жълти, кафяви и червени блюда големи и малки маси дълго се люшкали като вълни в такт със смеха високи и кръгли самурайски шапки. Най-самодоволно и гръмко се смеел Тошихито.

— Тогава още тия дни ти давам угощение — извикал той и се намръщил, защото смехът и току-що изпитото саке се смесили застрашително в гърлото му. — ... И така, разбрано!

— Покорно благодаря! — повторил, заеквайки, пламналият от смущение гои.

Околните избухнали в нов пристъп на смях. Тошихито, който и без това се стремял да бъде център на вниманието, се смеел още по-гръмогласно от преди, а мощните му плещи направо подскачали. Този дошъл от северните провинции грубиян признавал само два начина на живот — да пие и да се смее.

За щастие, гостите много скоро забравили за случилото се. Може би защото, макар и да се забавлявали, на самураите в крайна сметка им омръзнало да се занимават с глупавия червенонос гои.

Скоро всички заговорили за друго и тъй като пиенето и яденето попривършили, насочили вниманието си към разказа за някакъв млад самурай, който се опитал да се метне на коня, но в бързината мушнал и двата си крака в едната наколенка. Единствен гои като че нищичко не чувал. Навярно защото цялото му съзнание било във властта на двете

думи „картофена каша“. Пред него лежало блюдо с печен фазан, но той дори не се докосвал до пръчиците за ядене. Чашката му била пълна с черно саке, но той не посягал към нея. Гои седял с отпуснати на коленете ръце и, пламнал от простодушно смущение чак до леко посребрените си вече слепоочия, се вълнувал досущ като мома на сгледа. Очите му не се откъсвали от празната паничка от черен лак, а на устните му играела глуповата усмивка...

* * *

Една сутрин четири-пет дни подир това по пътя за Аватагучи през Кавара покрай река Камогава се движели бавно двама конници. Първият бил представителен мъж с гъсти черни мустаци и черна коса. Бил облечен с дебела небесносиня роба и хакама^[8] в същия цвят, а на пояса му висял красив дълъг меч, инкрустиран със злато и сребро. Вторият — около четиридесетгодишен самурай с червен сополив нос, носел върху избелелия си сивосинкав суйкан две тънки ватирани кимона, но поясът му висял завързан надве-натри, а и целият му вид бил твърде занемарен. Затова пък конете — единият кулест, другият дорест, били превъзходни тригодишни жребци с такава осанка и с такива яки и стройни крака, че всички амбулантни търговци и самураи по пътя извърщали глави и дълго-дълго гледали подире им. След конниците подтичвали, за да не изостанат, други двама мъже — очевидно оръженосецът и слугата. Едва ли е необходимо да обясняваме на читателите, че двамата конници били Тошихито и гои.

Макар и зимен, денят бил слънчев и тъй тих, че не трепвали дори хилавите стръкчета трева по брега на реката, която ромоняла между камъните на Кавара. Оголените клони на ниските върби искрели от меките като карамел слънчеви лъчи и върху пътя се откроявали отчетливо дори сенките на стърчиопашките, накацали по тях. Над тъмната зеленина на Хигашияма се подавали закръглените хребети на планината Хией, наподобяващи едрите дипли на заскрежено кадифе. Конниците се движели равномерно и бавно по пътя към Аватагучи, без да припират с камшик конете, а инкрустираните им със седеф седла сияели ярко на слънцето.

— Разрешете, ваша милост, да попитам къде отиваме — обадил се гои, подръпвайки непохватно юздите на коня си.

— Тук наблизно. Много по-наблизно, отколкото си мислиш.

— Ще рече, че в Аватагучи, така ли?

— Ами всъщност да.

Рано сутринта на същия ден Тошихито предложил любезно на гои да отскочат до Хигашияма, където по думите му имало минерален извор. Червеноносият гои приел благосклонността му за чиста монета. Пък и толкова отдавна не се бил къпал, че тялото го сърбяло нетърпимо. Да се наяде до насита с картофена каша и на всичко отгоре да се изкъпе! „Не бих могъл и да мечтая за по-голямо щастие“, помислил си гои и яхнал дорестия кон, който Тошихито му бил приготвил. Но ето че изминали доста път, а Тошихито все не спирал. Отминали и Аватагучи.

— Излиза, че не е и в Аватагучи, така ли?

— Още малко, и пристигаме — отвърнал усмихнат Тошихито и продължил бавно и спокойно напред, като нарочно не поглеждал към гои.

Край пътя все по-рядко се мяркали къщи, по ширналото се докъдето стига погледът зимно поле се виждали само врани, които търсели храна, а запазилият се в сенките на хълмовете сняг в далечината хвърлял синкави отблясъци. Острите и жилави клони на дърветата пронизвали ясното синьо небе и пораждали болка в очите и ледени тръпки по тялото.

— Значи мястото е някъде около Ямашина, така ли?

— Че ние сме в Ямашина. Не, не е тук, но скоро ще стигнем.

Вярно, че отминали и Ямашина. И само нея ли? Някак неусетно и Секияма останала зад гърба им. А около обяд двамата най-сетне спрели пред храма Миидера. Тошихито имал там приятел — монах. Отбили се да го поздравят, споделили трапезата му, а после се метнали на конете и отново потеглили. Пътят бил вече съвсем пуст и безлюден. А по онова време навред из страната вилнеели разбойници. Гои се сгърбил още по-силно, вдигнал очи към Тошихито и попитал плахо:

— Още много ли ни остава?

Вместо отговор Тошихито се усмихнал. Усмихнал се гузно като хванат на местопрестъплението хлапак. Край носа му се събрали ситни

бръчици, ъглите на очите му се отпуснали и по всичко личало, че едва се сдържа да не прихне. Но след малко все пак отвърнал:

— Всъщност аз съм намислил да те заведа в Цуруга. — И като се изсмял, вдигнал камшика и посочил далечните безбрежни простори, където, озарено от следобедните лъчи на слънцето, блеснало езерото Оми.

Гои се объркал не на шега.

— В Цуруга ли рекохте? В Цуруга, дето е в провинция Ечидзен ли?

Гои отдавна знаел, че откакто бил зет на Фудживара Арихито, Тошихито прекарва по-голямата част от времето си в Цуруга. Но до този момент и през ум не му минавало, че Тошихито ще го поведе със себе си натам. Пък и не можел да си представи, че е възможно да превалят толкова много планини и реки и да стигнат здрави и читави до Ечидзен, съпътствувани само от двама слуги. И то в такива времена, когато навред из страната се носят слухове, че разбойници убиват безмилостно всеки срещнат пътник. Гои вдигнал молеци очи към Тошихито.

— Ама защо се получи така? — подел той смутено. — Мислех, че отиваме само до Хигашияма, а пристигнахме в Ямашина. Стигнахме Ямашина, а излезе, че сме за Миидера... А сега научавам, че сме се запътили към Цуруга, в провинция Ечидзен... Не е съвсем редно така... Да бяхте казали веднага, а вие ме повлякохте като някакъв слуга... Че може ли чак в Цуруга...

Гои бил готов да заплаче. И ако непреодолимото желание да се наяде до насита с картофена каша не му вдъхвало смелост, като нищо щял да се раздели начаса с Тошихито и да се върне сам в Киото. Щом видял колко объркан е спътникът му, Тошихито сбърчил вежди и подхвърлил подигравателно:

— Не се бой от нищо. Щом си с Тошихито, все едно че си с хиляда самураи.

После повикал оръженосеца, поел колчана и го метнал на гърба си, взел от ръцете му блестящия лакиран лък и го сложил напреко на седлото пред себе си, побутнал коня и продължил напред. При това положение на безпомощния гои не му оставало нищо друго, освен да се подчини безропотно и да го последва. И ето че пак се заклатушкар в такт със стъпките на коня, като поглеждал боязливо към обширните

безлюдни простори и си шептял вече позабравената сутра „Каннон-кьо“, а червеният му нос почти докосвал високия връх на седлото.

Обраслата с жълта тръстика равнина ехтяла от копитата на конете. Редките локви по нея отразявали остро и хладно ясното синьо небе и можело да се предположи дори, че след залез-слънце ще замръзнат. На хоризонта се раздипляла дълга като пояс планинска верига, но слънцето се спотайвало зад нея и навярно затова изглеждала досущ като дълга тъмнолилава сянка, върху която вече не искрял неразтопен сняг. Само че гъстите унили тръстики скривали дори тази гледка от очите на пътниците... Изведнъж Тошихито се извърнал към гои и извикал:

— Ето че се намери и подходящ пратеник! Още сега ще го проводя със заръка в Цуруга!

Гои не схванал смисъла на думите му и погледнал боязливо накъде сочел Тошихито с лъка си, но не съгледал никого. Само една лисица с искряща под лъчите на залязващото слънце златиста козина се промъквала бавно измежду гъсто избуялото диво грозде. Изведнъж лисицата подскочила и хукнала презглава, накъдето ѝ видят очите, защото Тошихито вече летял подире ѝ с размахан камшик. Забравил всичко на света, гои пришпорил коня си след него. Не закъснели, разбира се, и оръженосецът и слугата. Известно време тропотът на копитата огласял равнината. Тошихито най-сетне спрял и гои видял, че лисицата е в ръцете му и виси с главата надолу край седлото му. Тошихито, изглежда, я бил оставил да капне от лудешкото преследване и чак тогава я притиснал натясно под коня си. Гои го догонил, бършейки трескаво потта от нещастните си мустачки. А Тошихито вдигнал лисицата до очите си и занареждал престорено важно:

— Е, лисо, чуй ме сега добре^[9]. Ще се явиш тази нощ в палатите на Тошихито в Цуруга и ще предадеш следното: „Тошихито е благоволил да доведе със себе си гост и иска утре в часа на Змията^[10] да изпратите в Такашима посрещачи. Нека водят със себе два оседлани коня!“ Запомни ли добре? — завършил строго той и с един замах запратил лисицата надалеко в храсталаците.

Току-що притичалите слуги запляскали с ръце и се развивали колкото им глас държи след нея. Лисицата хукнала като обезумяла и обагрената ѝ в цвета на окапали листа козина се стрелнала между камъните и коренищата. Четиримата пътници виждали всичко като на

длан, защото от мястото, където стояли, равнината се снижавала плавно и преминавала в коритото на пресъхнала река.

— Бре, че пратеник, бре, че чудо!

Гои гледал с наивно страхопочитание и възторг този див воин, който успял да подчини на волята си дори лисица. Той, разбира се, нямал време да се задълбочава в мисли за непреодолимата пропаст между себе си и Тошихито, но си давал ясна сметка, че границите, в които властвува волята на Тошихито, са необозрими и необятни; че собствената му воля е също впримчена в тях и може да разчита само на свободата, която благоволи да ѝ отпусне Тошихито... Изглежда, че тъкмо в такива моменти най-естествено бликва раболепието. Тъй че ако занапред читателят открие в поведението на клетия червенонос гои някои палячовски черти, нека не си вади прибързани заключения за характера му като цяло.

Запратената в шубраците лисица се претърколила като кълбо надолу по стръмния склон, преминала с няколко ловки скока пресъхналата река и се стрелнала напреко по отсрещния стръмен бряг. Горѐ обърнала бежешком глава назад. Самураят, който я заловил, и спътниците му продължавали да стоят на високия насрещен бряг. Най-отчетливо се откроявали конете — кулестият и дорестият. Озарени от залязващото слънце, те изпъквали в мразовития въздух по-ярко от нарисувани.

Лисицата се огледала още веднъж и хукнала стремглаво през гъстата суха трева.

* * *

Както и предполагали, на другата сутрин към часа на Змията конниците приближили Такашима — селце на брега на езерото Бива, няколкото разпилени тук-там сламени покрива на което се гушели под мрачното и съвсем различно от предишния ден небе. В пролуките между боровете край водата се ширела студената и наподобяваща неполирано огледало повърхност на езерото, по която тичали едва забележими сивкави бръчки. Тошихито се извърнал към гои и подметнал:

— Погледни какво става там. Моите хора са дошли да ни посрещнат, виждаш ли?

Измежду боровете насреща им се задали забързани двадесетина-тридесетина души — конници и пеши, с развени на зимния вятър широки ръкави на робите. Подире си водели два оседлани коня. Щом наближили на почетно разстояние, конниците скочили чевръсто от седлата, пешите паднали на колене край пътя и всички зачакали чинно господаря си.

— Значи лисицата все пак е изпълнила заръката ви.

— Лисицата, трябва да знаеш, притежава качества на вълшебница, тъй че за нея такова поръчение е нищожна дреболия.

Разговаряйки така, Тошихито и гои стигнали най-последно до посрещачите.

— Навреме срещнахте господаря си. Благодаря! — извикал Тошихито.

Отпусналите се на колене край пътя слуги скочили и хванали юздите на конете. Всички зашумели радостно.

Тошихито и гои стъпили на земята, но едва успели да се настанят върху разстланата кожа, и един възрастен вече, побелял слуга в кафеникав суйкан застанал пред господаря и казал:

— Снощи се случи нещо необикновено.

— Какво? — попитал безразлично Тошихито и подканил гои да се залови с яденето и пиенето, което слугите били донесли със себе си.

— Нещо наистина необикновено. Точно в часа на Кучето^[11] госпожата внезапно припадна и в пълно безсъзнание изрече: „Аз съм лисица от Сакамото. Елате всички насама и чуйте добре какво заръча да ви предам днес вашият господар!“. Събрахме се край нея и госпожата каза: „Господарят ви е решил ненадейно да доведе със себе си гост и нареди утре в часа на Змията няколко души да го чакат в Такашима. Нека водят със себе си и два оседлани коня“.

— Наистина необикновена история — побързал угоднически да се съгласи веднага гои, като не преставал да се взира внимателно в лицето ту на единия, ту на другия.

— Но това не е всичко. Милостивата ни господарка се затресе цялата като в треска и добави: „Трябва обаче да побързате, защото, ако не успеете да стигнете навреме, господарят ще ме изпъди от родния ми дом!“. Сетне заплака сърцераздирателно.

— Е, а по-нататък?

— Господарката потъна в дълбок сън. Когато тръгнахме, изглежда, още спеше.

Като изслушал слугата, Тошихито се обърна към гои и извикал победоносно:

— Разбра ли сега, че и животните слугуват на Тошихито!

— Да, наистина невероятна история! — отвърнал гои, почесвайки червения си нос. После склонил почитателно глава и застинал с отворена сякаш от изумление и възторг уста. По редките му мустачки блестели капчици саке.

* * *

А през нощта гои лежал буден в една от стаите на господарския дом и, втренчил невиждащ поглед в пламъчето на газеника, си припомнял едно подир друго преживяванията и впечатленията от отминалата вечер — как в разговори и смях минали с Тошихито и хората му през Мацуяма, Огава и Карено; как сладко ухаели тревите и листата на дърветата; как белеели камъните; как димели огньовете и, най-сетне, какво огромно облекчение изпитал, когато по здрач приближили господарските палати и той видял алените огънчета на въглените в дългите сандъци. Гои лежал в постелята, припомнял си преживяното и му се струвало, че това е било много отдавна. Изтягал се блажено под жълтото ватирано наметало и разсъждавал мъгляво за предишното и сегашното си положение.

Под официалното наметало гои носел две взети назаем от Тошихито ватирани кимона от лъскава коприна. Дори само тези дрехи били достатъчни да го изпотят, а на всичко отгоре се прибавяло и изпитото на вечеря саке. Отвъд плъзгащата се врата се ширел огромният вътрешен двор, целият скован от скреж, но тази нощ мисълта за студа не плашела гои както, да речем, навремето в Киото, когато правел първи стъпки в самурайското изкуство. И въпреки всичко в душата на нашия герой се спотайвала неясна тревога. От една страна, времето се точело мъчително бавно, но от друга — на гои някак не му се искало по-скоро да съмне, сиреч по-скоро да настъпи часът на угощението с картофена каша. В душата му се борели две

противоречиви чувства, а тревогата, породена от рязката промяна с него, висяла застинала във въздуха, досущ като натежалото от облаци небе през отминалия ден. Всичко това му пречело донемайкъде и най-безмилостно разсейвало надеждите му, че уютната топлина непременно ще го приспи.

Внезапно вън на двора някой извикал с все сили. По всяка вероятност бил гласът на стария побелял слуга от групата посрещачи в Такашима. Пресъхнал очевидно от студа, гласът отеквал страховито и гои бил готов да се закълне, че всяка дума го пронизва до мозъка на костите като леден вятър.

— Да слушат всички слуги наоколо! Господарят нареди до часа на Заека^[12] призори да донесете по торбичка планински батати всеки с дължина пет шаку и дебелина три суна. Напомням още веднъж — до часа на Заека. Това е!

Старият слуга повторил още няколко пъти заповедта на господаря. Сетне навън отново се възцарила дълбоката зимна нощ. В тишината се чувало дори как цвърти маслото в газеничето. Езичето на пламъка се полюлявало като червена копринена панделка. Гои преглътнал една прозявка и отново потънал в безконечни размисли. От планинските батати, които слугите на Тошихито трябвало да донесат, щели безспорно да направят картофена каша... При тази мисъл за сетен път го загризала тревогата, за която съвсем забравил, докато се вслушвал в гласа навън, и му се приискало още по-силно от преди гощавката с картофена каша да се отложи по възможност за по-нататък. Това желание се впило застрашително в съзнанието му и започнало да го тормози безмилостно. Копнежът му да се наяде до насита с картофена каша бил вече тъй лесно осъществим, че дългите години на смирено очакване сега изглеждали направо нелепо загубено време. Когато се появява случай наистина да се наядеш с картофена каша, мислел си горчиво гои, непременно възниква някаква внезапна пречка, а изчезне ли случаят, изчезва и пречката. Единственото, за което мечтаел сега, било дългоочакваното пиршество да мине възможно най-благополучно. Мислите се въртели непрестанно в главата му като пумпал, докато в крайна сметка умората от пътя го повалила неусетно в дълбок непробуден сън.

Когато се събудил на другата сутрин, гои веднага си спомнил за планинските батати и първото нещо, което направил, било да вдигне

припряно бамбуковите щори и да погледне навън. Часът на Заека, изглежда, бил минал отдавна, защото на двора върху дълги рогозки вече се издигали високи чак до покрива камари от общо две-три хиляди на брой дълги и дебели предмети. Гои се вгледал по-внимателно и разбрал, че това са гигантски планински батати, дълги пет шаку и дебели три суна.

Той търкал още сънените си очи и объркан, дори ужасен, зяпал какво става вън. Няколко огромни казана вече стояли върху съвсем наскоро скованите магарета, а наоколо, заети до гуша, се суетели десетки прислужнички в бели одеяния и подготвяли всичко необходимо за картофената каша — палели огънове, изгребвали пепелта, наливали сироп в котлите с нови черпаци от бяло дърво. Димът от огньовете под котлите и парата от врящия в тях сладък сироп се смесвали с все още невдигналата се утринна мъгла и целият двор бил загърнат с пепеляво димно наметало, сред което като кървави петна се очертавали сравнително по-ясно само пламъците под котлите. Онова, което виждали очите и чували ушите, напомняло на бойно поле или на мястото на голям пожар. Гои изведнъж осъзнал с болезнена яснота, че гигантските планински батати ще се превърнат в огромните казани в картофена каша. Дал си сметка също, че тъкмо заради въпросната картофена каша се е довял тук, в Цуруга, в далечната провинция Ечидзен не откъде да е, а чак от Киото. Колкото по-дълбоко се замислял, толкова по-мъчително ставало на душата му. И достойният му за истинско окайване апетит изчезнал почти наполовина.

След час гои седял на закуска в компанията на Тошихито и неговия тъст Арихито. На подноса пред него било поставено едно-единствено сребърно котле, препълнено застрашително с картофена каша. Само допреди минута нашият герой бил наблюдавал как няколко десетки млади мъже размахват умело брадвички и насичат на парчета огромните, достигащи чак до стряхата камари от планински батати. И как няколкото десетки млади жени подтичват насам-натам и насипват насечените на парчета батати в котлите. И как, когато върху дългите рогозки на двора не останал нито един батат, от котлите нагоре към ясното утринно небе се извили стълбове пара с аромат на батати и сироп. Чудно ли е тогава, че след като видял всичко това със собствените си очи, гои се почувствувал сит, преди още да се докосне

до препълненото с каша котле... Той седял и бършел притеснен избилата по челото му пот.

— Разбрах, че никога досега не си се наяддал до насита с картофена каша — казал тъстът Арихито. — Започвай, започвай, не се стеснявай.

После направил знак на малките прислужници и те поставили на подноса пред гои още няколко препълнени с каша котлета. Гои затворил очи, а червеният му нос станал още по-червен, и топнал в кашата глинения си черпак. Така преко сили преполовил едно котле.

— Слушай какво ти казва татко и не се стеснявай, ами гребни смело и лапай — подканил го Тошихито и с подигравателна усмивка побутнал към него още едно котле.

Гои съвсем се объркал. Не, той не се стеснявал, а от самото начало не можел да гледа дори картофената каша. Вярно, че се насиллил да изяде половин котле, но чувствувал, че още само глътка, и кашата ще му приседне и ще се върне обратно. Затова гои пак зажумял и изял криво-ляво около една трета от останалата половина. Но вече наистина не можел да поеме нито капка повече.

— Благодаря от все сърце — избъбрил несвързано той. — Наядох се до насита. Благодаря от все сърце!

Видът му бил направо за окайване, по мустачките и червения му нос висели като в лятна жега едри капки пот.

— Че ти почти нищо не хапна — рекъл Арихито и смърлил прислужниците: — Гостът, изглежда, се смущава, а вие стоите и гледате. Бива ли така!

Момичетата понечили да му насипят още каша, но гои размахал ръце, сякаш да разпъди рояк мухи, и взел да ги възпира:

— Не, не, стига толкова... Много се извинявам, но наистина се наядох до насита.

И ако в този момент Тошихито не бил посочил отсрещния покрив, Арихито щял сигурно все така настойчиво да подканя госта. Само че Тошихито посочил отсрещния покрив и извикал:

— Аха-а, вижте, вижте!

За щастие всички устремили погледи натам. Утринното слънце огрявало щедро покрива, върху който се била изтегнала същата онази дива лисица от Сакамото, заловена преди три дни от Тошихито.

— И тя е дошла да похапне картофена каша. Веднага да ѝ се сипе, чувате ли! — разпоредил се Тошихито и слугите хукнали да изпълняват заповедта.

А лисицата скочила от покрива и се присъединила към пиршеството на двора.

Гои гледал унесен как лисицата лочи кашата и се размислил опечален за себе си, преди да дойде тук. Повечето самураи му се присмивали открито. Дори дечурлигата тичали след него по улицата и се подигравали на червения му нос. Той бил окаян самотник в избелял суйкан и парцаливи хакама, който се влачи насам-натам по Судзаку като бездомно клето куче. Да, окаян човек, ала в същото време щастливец, който живее със съкровената мечта да се наяде до насита с картофена каша... И ведно с успокоението, че повече няма и да близне картофена каша, гои почувствувал, че потта по него засъхва. Изсъхнали и капчиците по върха на носа му. Утрото било ясно, но леденият вятър пронизвал до кости. Гои се хванал припряно за носа, но не успял да се сдържи и кихнал право в сребърното котле пред себе си.

Август 1916 г.

---

[1] Годините Генкей са 877–884, а годините Нинна — 884–888 Б.р. ↑

[2] Сюжетът на разказа е заимствуван от 26-и свитък на „Конджаку моногатари“ (вж. Предговора — стр. 11). — Бел.р. ↑

[3] През периода Хейан родът Фудживара бил най-могъщият род в страната. По неписан закон императорите (обикновено на престола са се възкачвали още непълнолетни) е трябвало да си вземат жена от рода Фудживара, като по този начин бащата на императрицата е ставал регент или канцлер и се е превръщал фактически в пълновластен господар. — Бел.р. ↑

[4] Гои (букв. „пети ранг“) — нисък придворен ранг. — Б.р. ↑

[5] Късо връшно кимоно. — Б.р. ↑

[6] Висока мека мъжка шапка. — Б.р. ↑

[7] Много широки мъжки панталони, наподобяващи пола. — Б.р.

↑

[8] Много широки мъжки панталони. — Б.р. ↑

[9] Най-често срещаните животни в японския фолклор са лисицата и язовецът. Съществува поверието, че могат да приемат

човешки образ и да направят много пакости. Така например лисицата обикновено се превръща в красива жена и прелъстява храбри, но не дотам разумни герои. При все че може да върши и добри дела. — Бел.р. ↑

[10] От 9,00 до 11,00 ч. — Б.р. ↑

[11] Към 20:00 ч. — Б.р. ↑

[12] Към 6,00 ч. — Б.р. ↑

НОСНАТА КЪРПИЧКА

Професор Хасегава Киндзо от юридическия факултет на Токийския имперски университет седеше изтегнат в плетеното кресло на верандата и четеше „Драматургия“ на Стриндберг.

Специалността на професора бе изучаване на колониалната политика. Ето защо читателите навярно ще се учудят на факта, че той чете Стриндберговата „Драматургия“. Ала освен като учен професорът се ползуваше и с известност на педагог и стига да намереше свободно време, непременно преглеждаше и книги, които, макар да нямаха пряко отношение към специалността му, бяха в известна степен сродни с мислите и чувствата на съвременните студенти. Тази всъщност бе и причината да си направи неотдавна труда да прочете „De profundis“ и „Intentions“ на Оскар Уайлд — предпочитани заглавия от учениците на средното специално училище, на което професор Хасегава беше по съвместителство директор^[1]. Ето що за човек беше професорът и затова не бе никак странно, че изтегнат на верандата, сега той четеше труд върху съвременната европейска драматургия и европейските артисти. Още повече че сред студентите му имаше не само такива, които пишеха статии за Ибсен, Стриндберг и Метерлинк, а и ентузиастични, обладани от идеята да последват примера на тези драматурзи и да направят писането на драми своя житейска съдба.

След всяка особено интересна глава професорът отпускате тома с жълта платнена подвързия на коленете си и втренчваше разсеян поглед във висящия от тавана фенер-гифу^[2]. Странно обаче, че при това Стриндберг напускаше моментално мислите му и вместо него в съзнанието на професора се явяваше жена му, заедно с която бяха купили фенера. Хасегава Киндзо се бе оженил по време на обучението си в Америка и жена му беше, естествено, американка, но обичаше Япония и японците точно толкова, колкото и самият той. Особено ѝ харесваха изисканите произведения на японското приложно изкуство. Тъй че окаченият на верандата фенер-гифу говореше не толкова за

вкусовете на професора, колкото за слабостта на жена му към всичко японско.

Отпуснеше ли книгата, професор Хасегава се размисляше за жена си, за фенера-гифу и за японската култура, намерила отражение във въпросния фенер. Професорът вярваше твърдо, че през последните петнадесет години японската култура е постигнала в материално отношение забележителен напредък. Затова пък в духовно и дума не можеше да става за нещо, което би могло да се възприеме като прогрес. В известен смисъл се долавяше дори упадък. Въпросът бе какво конкретно да направи, за да намери средство за преустановяване на този упадък и по този начин да изпълни първостепенния си дълг на съвременен мислител. Професорът стигна впрочем до заключението, че единственото възможно средство е специфично японското учение бушидо^[3]. Бушидо не биваше в никакъв случай да се тълкува като ограничена нравственост на един островен народ. Тъкмо обратното — то съдържаше дори черти, сходни с християнския дух на Америка и Европа. Ето защо, ако търсенията на съвременната японска мисъл тръгнаха, да речем, от принципите на бушидо, резултатите биха били от полза не само за духовната култура на Япония. Впоследствие, разсъждаваше професорът, това неминуемо би облекчило взаимното разбиране между японския народ и народите на Америка и Европа. И навярно би спомогнало дори за запазването на световния мир... Професор Хасегава открай време мечтаеше да се нагърби с ролята на своего рода мост между Изтока и Запада. Затова никак не му беше неприятно, че жена му, фенерът-гифу и японската култура, намерила отражение във въпросния фенер, си съжителствуват хармонично в съзнанието му.

Душата му се изпълни вече неизвестно за кой път с чувство на дълбоко удовлетворение. Но изведнъж си даде сметка, че макар да чете, мислите му са твърде далеч от Стриндберг, затова разтърси обезсърчен глава и отново се съсредоточи върху страниците със ситен шрифт. В абзаца, който зачете, се казваше:

„Когато актьорът намери сполучлив израз на някое съвършено тривиално чувство и откритието му се увенчае с успех, впоследствие той непрестанно го експлоатира, било то уместно или не, първо, защото така му е по-удобно и, второ, защото му гарантира със

сигурност овациите на публиката. Ето впрочем какво значи сценичен похват...“

Професорът бе поначало равнодушен към изкуството и особено към драматичното и досега бе ходил броени пъти на представления дори на националния театър. Веднъж в разказа на свой студент се натъкна на името Байко. Името не му говореше абсолютно нищо, при все че Хасегава Киндзо се гордееше с ерудицията си. Ето защо при случай побърза да попита студента:

— Кой впрочем е този Байко, колега?

— Байко ли?... Байко е актьор от Имперския театър в Маруноучи. В момента изпълнява ролята на Мисао в десета картина на пиесата „Тайкоки“^[4] — отвърна почтително облеченият в евтина хакама младеж.

Това всъщност обяснява защо професорът нямаше и собствено мнение за разните стилове на сценична игра, които непринуденото, но силно въздействащото перо на Стриндберг подлагаше на безпристрастен анализ. Трудът на големия драматург го вълнуваше дотолкова, доколкото будеше в съзнанието му асоциации с постановките, които бе гледал в чужбина. С други думи, той четеше „Драматургия“ приблизително с интереса, с който някой прогимназиален учител чете в оригинал пиесите на Бърнард Шоу, за да намери идиоми. Но макар и превратен, интересът си е интерес.

От тавана на верандата се спускаше все още незапален фенерът-гифу. А изтегнат в плетеното креело, професор Хасегава Киндзо четеше „Драматургия“ на Стриндберг. Тази картина веднага, предполагам, ще подскаже на читателите, че действието в нашия разказ се развива в следобедните часове на един дълъг ден в началото на лятото. Това обаче не означава, че професорът изнемогваше от скука. Да се тълкуват така думите ми означава да се изопачат преднамерено чувствата, с които пиша... Ала ето че тъкмо тук нашият герой се оказва принуден да прекъсне Стриндберг насред фразата — прислужницата внезапно прекрати невинното му развлечение, като влезе да съобщи, че го търсят. Колкото и дълъг да бе денят, хората очевидно не се успокояваха, докато не измъчат професора с проблеми...

Той отмести книгата и хвърли поглед на визитката, която прислужницата му подаде. На картончето с цвят на слонова кост бе

изписано ситно „Нишияма Ацуко“. Май не познаваше такава жена. Професорът общуваше с твърде много хора, затова, докато ставаше от креслото, прекара за всеки случай през ума си всички имена, които успя да си припомни. Но така и не се сети коя може да е Нишияма Ацуко.

После мушна визитката вместо отбелязка в книгата, остави я на креслото, пооправи припряно лекото си копринено кимоно и отново хвърли бърз поглед към висящия пред лицето му фенер. С всеки, предполагам, е така — в подобни случаи по-нетърпелив е не гостът, принуден да чака, а домакинът, който кара да го чакат. А тъй като професор Хасегава беше и бездруго изключително благовъзпитан човек, то не е нужно да обясняваме специално душевното му състояние дори когато не ставаше дума за непознати като днешната посетителка.

И така, след като изчака точно колкото е нужно, професорът най-сетне отвори вратата на гостната. Влезе, отлепи ръка от дръжката и почти едновременно с това посетителката — около четиридесетгодишна дама, скочи от мястото си. Сивосинкавото ѝ кимоно от тънка коприна бе тъй изискано, че професорът дори не успя да го прецени. Черно тюлено хаори^[5] прикриваше леко гърдите ѝ, а отпред, там, където се срещаха двете предници, се провиждаше нефритова висулка във формата на лешник, окачена на шнура върху пояса на кимоното.

Дори професорът, който обикновено не обръщаше внимание на такива подробности, веднага забеляза, че прическата ѝ е „марумаге“^[6]. Гостенката имаше характерно японско кръгло лице с кехлибарен оттенък на кожата и целият ѝ вид говореше, че е умна и интелигентна съпруга и майка. Впрочем още при първия бегъл поглед професор Хасегава изпита чувството, че някъде вече е виждал това лице.

— Хасегава — представи се любезно той с мисълта, че ако действително са се срещали, гостенката сама ще му напомни за това.

— Аз съм майката на Нишияма Кен’ичиро — произнесе отчетливо дамата и на свой ред се поклони вежливо.

Професорът, разбира се, помнеше Нишияма Кен’ичиро — един от студентите, които пишеха статии за Ибсен и Стриндберг. Нишияма, ако не го лъжеше паметта, изучаваше немско право, но от първите дни в университета прояви интерес към проблемите на идеологията и

започна да посещава често професора. През пролетта обаче получи перитонит и постъпи на лечение в университетската болница. Впрочем професор Хасегава се бе отбивал на два пъти да го види. Значи неслучайно му се стори, че е виждал някъде тази жена. Темпераментният младеж с гъсти вежди и дамата си приличаха поразително, като две капки вода.

— А-а, на Нишияма значи. Да, да... — Професорът кимна и посочи на гостенката стола от другата страна на салонната масичка. — Моля, заповядайте.

Дамата се извини за ненадейното посещение, благодари още веднъж почтително, седна на посоченото място и в същия миг измъкна от ръкава на кимоното си нещо бяло, очевидно носна кърпичка. Щом забеляза това, професорът веднага ѝ предложи оставеното на масата корейско ветрило и седна срещу нея.

— Имате великолепен дом! — Дамата огледа с подчертан интерес гостната.

— Нищо особено. Просто твърде обширен, може би... — отвърна свикналият с подобни любезности професор, приближи към дамата току-що внесения от прислужницата охладен чай и побърза да ѝ прехвърли разговора.

— Е, как е колегата Нишияма? Надявам се, че е по-добре, нали?

— Н-не — дамата отпусна смирено ръце в скута си, замълча за миг и изрече тихо с все същия спокоен и равен тон: — Всъщност днес си позволих да ви посетя във връзка със сина си. Сполетя ни нещастие. А приживе той ви бе толкова задължен...

Професорът предполагаше, че гостенката не посяга към чая си от стеснителност, и тъкмо се канеше да отпие от своя, тъй като вярваше, че е по-добре да ѝ даде пример, отколкото да я подканя натрапчиво. Но думите ѝ го потресоха, преди чашката да докосне меките му мустаци. Да отпие ли от чая си, или да не отпие? Няколко мига това колебание измъчваше съзнанието му съвсем независимо от мисълта за смъртта на младежа. Но, от друга страна, не можеше и да държи до безкрайност чашката до устата си. В крайна сметка професорът се реши, отпи на един дъх половината от чая, сбърчи вежди и изрече сподавено:

— Така значи...

— ... и в болницата толкова често ми говореше за вас, че макар да съзнавам колко сте зает, все пак се осмелих да ви обезпокоя, за да ви

съобща за смъртта му и в същото време да ви благодаря...

— Какво говорите! Моля ви... — той остави чашката, грабна синьото ветрило от восъчна хартия и съкрушен промълви: — Така, значи... Какво нещастие! Да си отиде толкова млад, когато животът е пред него!... Отдавна не го бях навестявал и предполагах, че вече е по-добре, а то... Кога се случи това? Кога почина?

— Вчера беше седмият ден.

— И навярно в болницата?

— Да, там.

— Каква неприятна изненада наистина!

— Лекарите направиха всичко възможно, тъй че не остава друго, освен да се примирим със съдбата. И все пак, когато се случи, неволно възроптах вътрешно, макар да съзнавах, че не постъпвам добре...

По време на този разговор професорът направи необикновено откритие — нищо във вида и поведението на гостенката не подсказваше, че е загубила сина си. В очите ѝ нямаше сълзи. Гласът ѝ звучеше делнично, а на всичко отгоре в ъглите на устните ѝ потрепваше усмивка. Тъй че ако се абстрахираше от думите ѝ и само я наблюдаваше, човек би помислил, че става дума за ежедневни дребболии... Професор Хасегава бе наистина смаян.

... Отдавна, още по времето, когато учеше в Берлин, се спомина Вилхелм I, бащата на сегашния кайзер. Професорът научи вестта в кафенето, където бе постоянен посетител, но тя, естествено, не му направи особено впечатление. От кафенето той, както винаги енергично и с бастунчето под мишница, се прибра в своя пансион, но щом отвори външната врата, двете деца на хазяйката се хвърлиха на врата му и заридяха в един глас. Едното беше дванадесетгодишно момиченце в кафява жилетка, а другото — деветгодишен хлапак по къси сини панталонки. Смаян, професорът, който много обичаше деца, взе да милва русите им главици и да ги утешава: „Какво се е случило, а? Хайде, хайде, какво се е случило?“. Ала децата дълго още не преставаха да ридаят, докато най-сетне не изхлипаха: „Съобщиха, че дядо Император умрял!“.

Професорът се изненада безкрайно, че и децата оплакват кончината на държавния глава. Това обаче го накара да се замисли не само за отношенията между двореца и народа. В Европа, и изобщо на Запад, той, японецът, последователят на бушидо, много често имаше

поводи да се учудва от твърде необичайния за него маниер на европейците да изразяват бурно и невъздържано чувствата си. Колкото и да се мъчеше, и досега например не можеше да забрави онази смесица от недоумение и съчувствие, която бе изпитвал в подобни случаи. А ето че днес се удивляваше със същата сила на тъкмо обратното — че жената изобщо не плаче.

Но веднага след първото професорът направи второ откритие.

Това се случи, когато двамата с гостенката преминаха от спомените за покойния ѝ син към дреболии от ежедневието, а сетне отново се върнаха към спомените за младежа. Ветрилото кой знае как се изплъзна от ръката на професора и падна на паркета. Разговорът не беше чак толкова напрегнат, че да не търпи нито минута пауза, тъй че Хасегава се наведе за ветрилото под масичката досами скритите в пантофи бели таби^[7] на жената.

В този миг погледът му се закова върху коленете на гостенката, където лежаха ръцете ѝ с носната кърпичка. Това не бе, разбира се, никакво откритие. Но професорът забеляза, че ръцете на дамата се тресат неударно. Забеляза и как навярно в стремежа си да потисне своето вълнение тя мачка с ръце кърпичката, и то тъй силно, че едва не я разкъсва. И накрая забеляза как измежду изящните пръсти избродираните краища на изпомачканата копринена кърпичка потрепват сякаш развени от лек ветрец... Лицето на дамата се смееше, ала всъщност тя ридаше с цялото си същество.

Професорът вдигна ветрилото и когато отново се изправи срещу гостенката, изразът на лицето му бе съвсем друг — необикновено важен и донякъде театрален; израз, породен от благочестивото, почти религиозно съзнание, че е зърнал нещо непозволено, както и от изпълнението го при тази мисъл задоволение.

— Нямам деца, но и аз разбирам безутешната ви скръб, госпожо — промълви той с тих и задавен от вълнение глас, отмятайки малко неестествено глава назад, сякаш да избегне нещо заслепяващо очите.

— Много ви благодаря. Ала вече нищо не може да се направи — сведе глава в лек поклон дамата. А ведрото ѝ лице бе все така озарено от спокойна усмивка.

* * *

Минаха два часа. Професорът се изкъпа, вечеря, хапна череша и пак се разположи удобно в плетеното кресло на верандата.

Късният залез все още хвърляше слаби отблясъци и на просторната веранда с широко разтворена стъклена врата продължаваше да светлее. Вече доста време професорът седеше в тази дрезгавина праметнал крак върху крак и отпуснал глава на облегалката на креслото и съзерцаваше разсеяно червените ресни на фенера-гифу. Книгата лежеше в ръцете му, но той не бе прочел нито ред повече. Имаше, разбира се, причина — съзнанието му бе все още във властта на спомена за храброто поведение на Нишияма Ацуко.

Докато вечеряха, разказа на жена си всичко от начало до край и похвали държането на дамата, като го нарече бушидо на японката. Жена му, която обичаше силно Япония и японците, се трогна от разказа му. Професорът бе особено доволен, че е открил в лицето на жена си такъв възторжен слушател. И сега в съзнанието му на донякъде благонравен фон изплуваха жена му, дамата и фенерът-гифу.

Професорът прекара дълго в блажен унес. Но изведнъж си спомни, че от едно списание го бяха помолили за статия. В рубриката „Писма до съвременната младеж“ списанието помещаваше мненията на разни ерудити по проблемите на морала. Ще опиша впечатленията от днешната си среща с Нишияма Ацуко, реши професорът и се почеса по главата.

В ръката, с която се почеса, бе държал книгата. Професорът едва сега се сети за Стриндберг и отвори тома на страницата, отбелязана с визитката. Това съвпадна с появата на прислужницата, която запали фенера-гифу над главата му, тъй че ситният шрифт стана далеч почетлив. Всъщност на професора не му се четеше особено и той плъзна разсеяно очи по страницата. Стриндберг пишеше: „... През годините на моята младост се говореше много за носната кърпичка на госпожа Хайберг — струва ми се, парижанка — или за похвата на двойна игра, изразяващ се в това, че докато госпожата се смее, ръцете ѝ разкъсват кърпичката. Днес ние наричаме това лош вкус...“.

Професорът отпусна книгата на коленете си. Отпусна я, но не я затвори и визитната картичка на Нишияма Ацуко остана върху страницата. В момента обаче той не мислеше за дамата. Нито за жена си или за японската култура. В главата му се въртеше нещо непонятно, което заплашваше да разруши всеки миг тихата хармония в душата му.

Отреченият от Стриндберг сценичен похват и проблемите на съвременния морал бяха, разбира се, коренно различни неща. Ала в подтекста на току-що прочетеното се таеше внушение, което разваляше спокойствието на приятно отпуснатия след банята професор. Бушидо и онзи там сценичен похват...

Професор Хасегава разтърси глава и отново вдигна втрещен поглед към ярката светлина на фенера-гифу, по който бяха изрисувани есенни цветя...

Септември 1916 г.

---

[1] Ю. А. Стриндберг (1839–1912) и Оскар Уайлд (1856–1900) са били изключително модерни в Япония през първите десетилетия на нашия век. Показателно е, че професор Хасегава, който претендира да бъде в крак с времето, за да не изостава от интересите на своите студенти, четете не най-популярните им произведения, а критическите статии на Стриндберг „Драматургия“, есеистичните записки на Оскар Уайлд „Намерения“ и лирическата му изповед „De Profundis“. — Бел.р. ↑

[2] Фенер с елипсоидна форма, наречен по името на местността Гифу, където първоначално е бил изработван. — Б.р. ↑

[3] Бушидо (букв. „пътят на война“) — кодекс на самурайската чест, разработен през периода на зрелия феодализъм в Япония (XIII–XIV в.). Основните положения в него са: васална вярност, чувство за дълг и справедливост, синовна почит и подчинение на по-възрастните, мъжество и храброст. Като всяко исторически обусловено явление обаче кодексът бушидо е тясно свързан със своето време, когато е изиграл обективно прогресивна роля, докато стремежът той да бъде възстановен векове по-късно е дълбоко реакционен по своята същност. Тъй че и опитите на професор Хасегава да обясни „японския характер“ в началото на нашия век само чрез бушидо са безпочвени и илюзорни, което Акутагава показва доста саркастично в своя разказ. — Бел.р. ↑

[4] „Тайкоки“ — популярна пиеса от края на XVIII — началото на XIX век. Десетата картина е била най-интересната и най-дискутираната, „пробен камък“ за актьорско майсторство. — Бел.р. ↑

[5] Тип върхно кимоно. — Б.р. ↑

[6] Прическа, която са могли да имат само омъжените жени. — Б.р. ↑

[7] Къси бели чорапки с един пръст за традиционните японски обувки с каишка. — Б.р. ↑

ТЮТЮНЪТ И ДЯВОЛЪТ

В древността тютюнът не е бил познат в Япония. Легендите обаче дават съвсем противоречиви отговори на въпроса кога всъщност е бил пренесен в страната ни. В едни пише, че през периода Кейчо, в други — че през Тембун^[1], ала по всичко личи, че около десетата година от Кейчо тютюнът е бил отглеждан вече почти из цялата страна. За широкото разпространение на навика да се пуши свидетелства сатиричната песничка от годините Бунроку^[2]:

*Нечувано! Невиждано!
Закон срещу цигарите!
Закон за някакви монети!^[3]
В Гентаку^[4] псевдолекари
навирили са нос!^[5]*

Кой всъщност е пренесъл тютюна в Япония? Всеки историк ще отвърне веднага, че или португалците, или испанците. Но това не е единственият отговор. Има и друг, съхранил се в легенда, според която самият дявол е донесъл тютюна незнайно откъде. Дяволът пък проникнал в страната ни като спътник на някакъв католишки отец (най-вероятно на свети Франциск).^[6]

Може би посветените в Христовата вяра ще ме упрекнат, че клеветя техния духовен пастир. Но все пак се осмелявам да поддържам мнението, че легендата не е твърде далеч от истината. Защо ли? Много просто. Щом ведно с бога на Южните варвари^[7] в Япония прониква и дяволът на Южните варвари, съвсем естествено е вносът на хубавото от Европа да се съпътства и с внос на нейните злини.

Не бих могъл, разбира се, да докажа версията за тютюна и дявола. Но нима Анатоли Франс не описва как Сатаната съблазнил някакъв пастор с клонка от резедав храст? Тъкмо това ме кара да се

усъмня, че твърдението е чиста измислица. Но дори да го приемем за измислица, то в известен смисъл крие и много истина.

Затова искам да разкажа легендата как тютюнът се е появил в Япония.

* * *

През осемнадесета година на Тембун дяволът се преобразил в мисионер от духовната мисия на Франциск Ксавие, преодолял така дългия път през морета и океани и се добрал благополучно до Япония. А ето как успял да се преобрази. Веднъж, когато Черният кораб влязъл в пристанището на Амакава или в друго някое, един от монасите слязъл на брега. Моряците обаче не знаели това, вдигнали след време платната и отплавали без него. Дяволът, който дотогава висял надолу с главата, увил опашка около рейката и наблюдавайки потайно какво се върши на кораба, веднага приел образа на изоставения на брега монах и започнал да прислужва усърдно на свети Франциск. Подобен трик бил, разбира се, нищо и никаква дреболия за маестро като него, известен с появата си пред Фауст в облика на рицар в ален плащ.

Щом пристигнал в Япония, дяволът разбрал обаче, че това, което виждат очите му, никак не отговаря на „Записките“ на Марко Поло които бил прочел още там, в Европа. В тях например пишело, че тази страна е пълна със злато. Но колкото и внимателно да се взирал навред около себе си, той не открил нито бучица. Щом е така, рекъл си дяволът, ще разчегъртам светото разпятие, ще превърна каквото падне от него в злато и ако не с друго, поне с това ще съблазня бъдещото паство. В „Записките“ се споменавало също, че японците били постигнали тайната да съживяват мъртвите с помощта на мидената перла или друго от този род, но и това, изглежда, била поредната измислица на Марко Поло. А щом е измислица, защо ли да не се изплюя във всеки кладенец, че да пламне страшна епидемия и, потопени в нечовешки мъки, японците да забравят и да мислят за тоя парайсо^[8]. Такива тайни сметки кроял дяволът и се подсмиввал доволно, докато следвал почтително свети Франциск и оглеждал победоносно новото място.

В пъкления му план обаче имало едно-единствено препятствие, което и той, дяволът, не можел да преодолее, а именно че Франциск Ксавие едва начевал мисионерската си дейност и все още липсвали покръстени, тъй че и дяволът нямал достоен за съблазън противник. С една дума, и той, че бил дявол, се видял в чудо — изобщо не можел да си представи с какво да уплътни първите и най-скучни месеци.

След безкрайни размишления дяволът най-сетне решил да се залови със земеделие. И без това, преди да отплава от Европа, бил напъхал в ушите си семена на всевъзможни растения. А колкото до парче земя, никак не било трудно да наеме нива наблизко. На всичко отгоре и свети Франциск приветствувал горещо идеята му. Светецът, разбира се, твърдо вярвал, че монахът от неговата мисия иска да отгледа на японска земя някое полезно и лековито европейско растение.

Дяволът веднага заел от някого мотика и започнал да прекопава усърдно една нивичка край пътя.

Било в началото на още окъпаната във влага пролет и сред стелещата се над земята лека мъгла отекувала сънно камбаната на далечен храм. Гласът ѝ звучал ясно, безметежно и съвсем различно от камбаните на европейските катедрали, с които ушите на дявола били свикнали и които сякаш го блъскали право в тила. Не мислете обаче, че дяволът се умилил и душата му се разнежила от околния покой. Нищо подобно! Будистката камбана го раздразнила по-силно и от камбаните на „Свети Павел“^[9], той се напушил и започнал още по-настървено да копае. Защото умиротворените мелодични звуци и меките топли слънчеви лъчи го размеквали някак особено и освен че не пораждали желание да прави добро, убивали и стремежа му да върши зло. Струвало ли си тогава да бие толкоз път през морета и океани, за да съблазнява тия японци? Ето защо дяволът, който толкова мразел труда, че сестрата на Иван^[10] дори го упреквала, задето няма мазоли по ръцете, сега размахвал мотиката с огромно настървение — мъчел се да пропъди от себе си благонравната леност, заплашваща да покори и плътта му.

След време дяволът прекопал нивата и напускал в браздите семената, които бил донесъл тайно в ушите си.

* * *

Минали няколко месеца, семената покълнали, от пръстта се подали филизи, а в края на лятото перестите листа покрили цялата нива. Ала никой не знаел името на това растение. Дяволът си мълчал и се подсмивал дори когато самият свети Франциск го подпитвал.

Постепенно по върховете на стеблата разцъфнали пищни цветове — бледолилави, с форма на фуния. Дяволът, който бил хвърлил толкоз труд, просто не можел да им се нарадва и всеки ден след утринна служба и вечерня тичал на нивата и се грижел нежно за тях.

И ето че веднъж (това се случило в отсъствието на свети Франциск, който бил някъде по своя си мисионерска работа) край нивата, повел за юлара биче, минал търговец на добитък. Търговецът забелязал удивен сред бледолилавите цветове отвъд плета един мисионер в черно расо и широкопола шапка да чисти старателно листата от буболечки. Удивили го и цветовете — за пръв път виждал такива, — затова неволно спрял, свалил шапка и попитал учтиво:

— Кажете, свети човече, какви са тези цветове?

Мисионерът вдигнал глава. Бил с къс нос, малки очи и изглеждал много мил и симпатичен червенокос^[11].

— Тези ли?

— Да, ваша милост.

Мисионерът приближил плета и поклатил отрицателно глава. После отвърнал на необичаен за него японски:

— Много съжалявам, но не мога да разкрия никому името на това растение.

— Я-а, така ли? Навярно самият свети Франциск ви е заръчал да не го казвате?

— Не, друга е причината.

— Пошепнете ми го тогава, милостиви човече, защото неотдавна свети Франциск отвори и моите очи и ме обърна в правата ви вяра — изрекъл търговецът и посочил гордо гърдите си. На врата му наистина висяло и проблясвало на слънцето пиринчено кръстче.

Блясъкът му навярно заслепил мисионера, защото той се намръщил и отпуснал глава, но веднага подел добродушно — полусерiously:

— Много съжалявам, но наистина не мога да ти го кажа — така повеляват законите на страната ми. Защо обаче не се помъчиш сам да го отгатнеш. Сигурен съм, че ще успееш, тъй като японците са много умни. Досетиш ли се, всичко, що расте на тая нива, е твое!

Търговецът помислил, че червенокосият се подиграва с него. На загорялото му лице засияла усмивка и той се поклонил още по-почтително.

— Интересно наистина, как ли може да се казва? Няма да мога да отгатна толкоз бързо.

— Че то да не е речено още днес я! Давам ти три дни да си помислиш хубавичко. Можеш дори да попиташ някого, твоя работа. Ако познаеш, ще получиш всичко. Че и червено вино ще прибавя, а отгоре на това и картинки с парайсо и всичките светии.

Търговецът се поуплашил, изглежда, от тази настойчивост.

— Ами ако не позная, тогава какво?

— Ако не познаеш ли? — Мисионерът бутнал шапката си назад към тила, размахал ръце и се разсмял. Смехът му бил остър като гарванов грак и търговецът се стреснал. — Ако не познаеш, ставаш мой длъжник. Облог. Да видим ще познаеш ли, или не. А отгатнеш ли, това тук е твое! — доизрекъл с предишното добродушие в гласа мисионерът.

— Приемам, свети човече. Заради вас съм готов на всичко. Ще ви дам каквото пожелаете.

— Всичко ли? Дори това биче?

— Ако ваша милост го иска, на, вземете го още сега! — Търговецът се усмихнал и погалил животното по челото. Очевидно все още вярвал, че добродушният божи служител иска да се пошегува с него. — Затова пък, ако спечеля облога, ще получа всичката тази нацъфтяла трева.

— Добре! Чудесно! И така, обзаложихме се, нали?

— Да, свети отче. Дори се заклевам в името на повелителя наш Деусу Киристо!

При тези думи очичките на мисионера проблеснали и той няколко пъти изсумтял доволно. После сложил една ръка на хълбока си, изпъчил гръд, а с другата докоснал бледолилавите цветове.

— Но знай, че ако не отгатнеш, ще ти взема и душата, и тялото! — И червенокосият си свалил със замах шапката.

В гъстата му сплъстена коса стърчали две кози рогца. Търговецът пребледнял и изтървал шапката си на земята. Дали защото облак забулил за миг слънцето, но и листата, и цветовете на незнайното растение помръкнали. Дори бичето като че се подплашило от нещо, навело глава и измучало, а гласът му отекал като глух подземен тътен...

— И така, обещанието си е обещание. Ти се закле в онзи, чисто име не мога да изрека. Дръж си на думата! Имаш на разположение три дни. А сега довиждане — изрекъл любезно дяволът и се поклонил с преднамерена вежливост, но в тона му се таяла насмешка.

* * *

Търговецът се разкайвал горчиво, задето така глупаво се оставил да го измами дяволът. Но ако не предприемел нещо, нечистата сила заплашвала да го покори, а после и душата, и тялото му да се пържат в неугасимия, „вечния пъклен огън“. Търговецът от все сърце съжалявал, че се е отказал от старата си вяра и се е покръстил.

Не можел и за нищо на света да наруши клетвата, защото се бил врекъл в Исус Христос. Може би все някак щял да се измъкне от положението, ако свети Франциск бил тук, но за зла беда божият наместник отсъствувал. Три ноци подред клетият човек не затварял очи. Три ноци подред се мъчел да измисли как да надхитри дявола. Но колкото и да се мъчел, все стигал до извода, че единственото спасение е да научи името на онова цвете. Кой обаче можел да му помогне, щом и самият свети Франциск не го знаел?...

Късно вечерта на последния, трети ден от отпуснатия му срок търговецът повел бичето за юлара и се отправил крадешком към дома на мисионера. Къщата била край нивата и стояла с лице към пътя. Мисионерът, изглежда, вече спял, защото отвътре не се прокрадвал ни лъч светлина. Вярно, че имало луна, но тъй като било облачно, само тук-там из притихналата нива светлеели самотно и потискащо в нощния мрак бледолилавите цветове на незнайната трева. Търговецът си имал готов, макар и не особено надежден план, но гробовната тишина и мракът наоколо го изпълнили със страх и той насмалко не хукнал обратно. Стигало му да си представи, че зад затворената врата

спи повелителят с козите рога и сънува изпъстрени със сцени от ада сънища, за да почувствува как изчезват и сетните капчици от храбростта, която едва креела в сърцето му. Но как да се оставиш на страха, когато душата и тялото ти са на косъм от опасността да попаднат в ръцете на Сатаната?

При тази мисъл търговецът се обърнал мислено за помощ към Бирудзен Мария^[12] и се заел да изпълни плана си. А планът му бил следният:

Търговецът отвързал бичето и го натирил с ритници в нивата. Животното подскочило от болка, прегазило плета и взело да тъпче яростно нивата, а после забило няколко пъти рога в стената на къщата. Тропотът на копитата и мученето му разкъсали леката нощна мъгла и отекнали тъй силно и страховито, че разтърсили цялата околност. Тогава един прозорец се отворил и отвътре се подала нечия глава. Било много тъмно, но нямало съмнение, че това е самият дявол в облика на мисионер. На търговеца му се сторило, че въпреки непрогледния мрак вижда ясно рогата му.

— Кое говедо тъпче тютюна ми! — изревал още съвсем сънен дяволът и размахал заканително ръце. Бил очевидно вбесен, че са го събудили по никое време. Само че ядният му вик прозвучал в ушите на спотайващия се край нивата търговец като сладостен глас божи.

— Кое говедо тъпче тютюна ми!!

* * *

Краят на тази история, както впрочем и на всички подобни, е много щастлив. Търговецът отгатнал името на растението, натрил носа на дявола и получил нивата с тютюна. Това е всичко.

Мисля си обаче дали в легендата не се таи и друг, много по-дълбок смисъл. Дяволът не успял наистина да вземе душата и тялото на търговеца, но допринесъл за разпространението на тютюна из цяла Япония. Думата ми е дали победата на търговеца не била всъщност поражение, както и загубата на дявола — успех? Провали ли се, дяволът не се надига безвъзмездно. Нима често, когато вярва, че е устоял на изкушението, човек не се озовава изневиделица в лапите му?

А сега ще опиша накратко по-нататъшната съдба на дявола. Веднага щом се върнал, свети Франциск го пропъдил от Япония със силата на свещената пентаграма. Но и впоследствие нечистата сила се появявала в облика на мисионер из разни краища на страната. Според един летопис често го виждали и в Киото преди и след издигането на храма Намбанджи^[13]. Разправят дори, че Кашин Коджи^[14] който направил за смях Мацунага Данджо^[15], бил не друг, а самият дявол. Но за това всъщност пише почитеният Лафкадио Хърн^[16], тъй че няма да отнемам времето на читателите с излишни подробности. Твърди се също така, че се е мяркало известно време и след като Тойотоми и Токугава забранили чуждоземната вяра, но после изчезнал окончателно. Жалко, че не знаем нищо за деянията му, откакто се появява повторно след Мейджи...

21 октомври 1916 г.

---

[1] Периодът Кейчо — 1596–1615 г.; периодът Тембун — 1532–1555. — Б.пр. ↑

[2] 1592–1596 г. — Б.пр. ↑

[3] „Закон за някакви монети!“ — става дума за въвеждането на паричното обращение в края на XVI век. — Бел.р. ↑

[4] *Гентаку* — район в град Киото. Не е съвсем ясно защо тъкмо лекарите от този район са попаднали под прицела на средновековните шегобийци, но може да се предположи, че се е носило името им на лекари шарлатани. — Бел.р. ↑

[5] Всички стихотворения са в превод на Цветана Кръстева. — Б.пр. ↑

[6] *Франциск Ксавие* (1506–1552) — йезуит, пристигнал в Япония през 1549 год. и станал първият проповедник на християнството в нея. По-късно бива провъзгласен от католическата църква за светец. — Бел.р. ↑

[7] Южни варвари — до незавършената буржоазнодемократична революция Мейджи от 1868 год. така в Япония са наричали европейците. — Бел.р. ↑

[8] Християнството бива внесено в Япония от йезуитите, повечето от които са били португалци. Ето защо много от християнските понятия навлизат от португалски език, пречупени, разбира се, през фонетичните особености на японския. Така например

парайсо (порт. *paraiso*) е рай, инферуно (порт. *inferno*) — ад, патерен (порт. *padre*) — падре, курусу (порт. *cruz*) — кръст, деусу (порт. *deus*) — бог и други. — Бел.р. ↑

[9] Катедралата „Свети Павел“ в Лондон. — Б.пр. ↑

[10] От „Приказка за Иван Ахмака и двамата му братя“ от Л. Н. Толстой. — Бел.р. ↑

[11] *Червенокосият* — така в Япония са наричали европейците. — Бел.р. ↑

[12] Дева Мария, изопачено от порт. *Virgem Maria*. — Б.р. ↑

[13] *Храмът Намбанджи* (букв. „Храм на южните варвари“) — католически храм в Япония, построен през 1568 год. — Бел.р. ↑

[14] *Кашин Коджи* (?-1617) — изтъкнат майстор на чайната церемония. — Бел.р. ↑

[15] *Мацунага Данджо* (1510–1577) — коравосърдечен и властен военачалник от периода на жестоките феодални междуособици в Япония през XVI век. — Бел.р. ↑

[16] *Лафкадио Хърн* (1850–1904) — журналист от Америка с баща ирландец и майка гъркиня, който през 1890 год. попада в Япония и тя става негова втора родина. За кратко време се приобщава към японските нрави и обичаи, тъй че напълно се натурализира, като дори получава японско име. Създава няколко произведения на базата на японския фолклор: „Кайдан“ („Разкази за странни и невероятни неща“), „Японски народни приказки“ и други. Без преувеличение може да се каже, че и до днес той е един от най-почитаните чужденци в Япония. — Бел.р. ↑

ПОКАЗАНИЯТА НА ОГАТА РЪОСАЙ

Като се подчинявам покорно на височайшите наставления на върховната ни власт, аз, Огата Ръосай, донасям благочестиво за злодеянията на последователите на християнската вяра, които мътят душите и умовете в нашето село. В донесението си излагам най-подробно, от игла до конец, всичко, което съм чул и видял със собствените си очи.

И така, на седми март тази година в моя дом се яви вдовицата на селянина Йосаку — Шино, с гореща молба да прегледам тежко болната ѝ дъщеричка Сато (тогава деветгодишна).

Преди десет години същата тази Шино — третата дъщеря на нашия съселянин Собей, бе сватосана за Йосаку, от брака с когото роди дъщеря си Сато, скоро подир което мъжът ѝ заболя и се спомина, ала Шино не се омъжи повторно и започна да си изкарва прехраната със стана и с работа по чуждите ниви. Не мина много от кончината на мъжа ѝ, и сякаш обзета от някакво умопомрачение, Шино отдаде душата си на вероломната християнска ерес и взе да навещава често християнския патерен на име Родриге от съседното село, по причина на което сред нашите съселяни плъзна мълга, че Шино влязла в непристойни отношения със споменатия патерен, тъй че всичките ѝ близки, като се почне от баща ѝ Собей и братята и сестрите ѝ, се заеха да я корят, дано се опомни, ала Шино не пожела дори да ги изслуша и продължи заедно с момиченцето си да се моли и сутрин, и вечер пред разпятието на своя Деусу, като полека-лека престана да навещава и гроба на покойния си мъж, за да стигнат нещата дотам, че впоследствие не само преданите на реда и законите нейни близки и далечни роднини се отрекоха от нея, но дори на селските събрания се повдигна въпросът дали не е редно да я прокудим изобщо оттук.

По причина на изложеното дотук аз отказах да чуя горещите ѝ молби да навестя болното дете и я отпратих да си върви обляна в сълзи, ала на другия, осмия ден от месеца Шино се яви отново в дома ми и занарежда: „До сетния си дъх не ще забравя добрината ви.

Имайте милост и елате да прегледате клетото ми дете!“, като при това не желаше да проумее решителния ми отказ и в края на краищата зариде неудържимо, рухна на пода в преддверието на моя дом и занарежда осъдително: „Лекарят е призван да лекува болките на хората, тъй че не разбирам как е възможно да не откликнете на молбите ми и да не искате да прегледате тежко болната ми рожба!“, при което се видях принуден да отвърна: „Това за лекарите е точно така, но сигурно има много сериозни причини за нежеланието ми да прегледам дъщеря ти и те са, че вече години наред ти се държиш осъдително и непристойно, като най-лошото е, че хулиш с долни думи боговете и Буда, пред които се прекланям и аз, и всички наши съселяни, и разправяш наляво и надясно, че нечистата сила ни кара да възхваляваме божествата си, за което ми доложиха хора доверени и честни. Би ли ми обяснила тогава защо ти, благочестивата християнка, се обръщаш за помощ към мен, обладания от дявола нечестивец? Помоли своя Деусу, комуто служиш тъй предано, той да излекува детето ти. Но ако ли от все сърце желаш наистина да прегледам и излекувам рожбата ти, то признай тук и сега, че твоята вяра е безумно заслепение. Не склониш ли, и дума не искам да чуя за човешките задължения на лекаря и за нищо на света няма да откликна на молбите ти, защото и аз на свой ред тръпна от страх да не ме сполети гневът на боговете и Буда!“. При тези мои думи Шино бе принудена да си тръгне с празни ръце и отчаяна душа, макар лично аз да не бях съвсем сигурен, че е осъзнала докрай доводите ми.

На следващия, деветия ден от месеца, още на разсъмване заваля проливен дъжд и за известно време селото сякаш обезлюдя напълно, ала около часа на Заека^[1] Шино отново се яви в дома ми без чадър и мокра до кости и пак падна в краката ми с горещи молби да прегледам и излекувам детето й, а аз отвърнах: „Може и да не съм самурай, но от думата си не се отмятам лесно, затова помисли и кажи какво избираш — живота на детето си или Деусу, тъй като от едното така или иначе ще трябва да се лишиш!“. Като чу това, Шино сякаш обезумя, започна да ми се кланя трескаво доземи, склочи ръце като за молитва и закрещя, задавена от мъчителни ридания: „Това, което казвате, е вярно и справедливо, ала християнството учи, че отречеш ли се от вярата, загива не само тялото, а и душата ти, затова от все сърце ви моля да бъдете милостив и да пощадите поне детето ми!“. Макар и еретичка,

Шино беше все пак майка, но колкото и да ми беше жал за нея, не забравях, че никак не е редно да се поддавам на съжаление, заради което да нарушавам утвърдените от властите закони, затова колкото и да ме молеше, аз държах на своето. Тогава Шино разбра, че молбите и воплите ѝ са безполезни, втренчи се в мен и известно време ме гледа мълчешком. Изведнъж сълзите ѝ рухнаха като град и тя прошепна едва чуто, с глас, тих като писък на комар, някакви слова, които засилилият се порой въвн заглуши и поради това не успях да разбера какво точно казва, та се наложи няколко пъти да я накарам да повтори, докато найсетне тя изрече по-високо и отчетливо, че щом няма друг изход, тогава е готова да се отрече заради детето от вярата си. Само че аз побързах да възразя, че никак не съм сигурен дали наистина ще удържи на обещанието си и за да повярвам на думите ѝ, трябва да имам на всяка цена доказателства, в отговор на което тя извади мълчаливо от пазвата си кръста, хвърли го на пода и три пъти го стъпка^[2]. При това видът ѝ бе вече спокоен, сълзите ѝ — почти пресъхнали, и само очите, с които гледаше кръста в краката си, напомняха на замаян от треска болен, поради което не само на мен, а и на слугата, пък и на всичките у дома ни стана тягостно. Все пак условията ми бяха приети, тъй че аз веднага наредих на слугата да вземе сандъчето с лекарствата и независимо от проливния дъжд двамата последвахме Шино в схлупената ѝ къща, където в единствената тясна стаичка лежеше самотно с глава на юг дъщеря ѝ Сато. Детето гореше в силна треска и като че бе почти в безсъзнание, защото чертаеше ли, чертаеше из въздуха кръст с изнемощялата си и стопена от високата температура ръчица и повтаряше с бледа усмивка една и съща дума: „Алилуя!“. Горespoменатата дума е християнски възглас в прослава на върховното им божество. Това ми обясни през сълзи Шино, отпусната на колене край възглавето на болната. Заех се веднага да прегледам момичето и открих, че е болна от тиф, и то в най-тежка форма, тъй че ѝ остават броени часове живот, поради което бях длъжен да уведомя тутакси Шино и тя сякаш че пак изпадна в умопомрачение. „Аз се отрекох от светата вяра на Деусу само и само за да спася живота на единствената си рожба и ако тя умре, всичко ще е напразно... Проникнете се от страданията на омърсената ми, изпъдила от себе си бога душа и спасете детето ми, спасете го...“, взе да моли страстно тя и да се кланя доземи не само на мен, а и на слугата ми, ала тъй като човешките

възможности бяха безсилни да възвърнат детето към живота, аз се заех да я предумвам да не затъва в нови прегрешения и след като ѝ оставих три дози лечебна отвара, понечих да си тръгна, понеже и дъждът, за щастие, бе престанал, но Шино се вкопчи в ръкава на кимоното ми и за нищо на света не искаше да ме пусне навън от къщата, а устните ѝ потрепваха, сякаш се опитваше да изрече нещо, ала нямаше сили да отрони нито дума. Изведнъж лицето ѝ странно се измени и тя загуби съзнание. Обърках се от изненада, но заедно със слугата взех тутакси да я свестявам и по едно време тя наистина отвори очи, ала бе твърде обезсилена, за да се изправи на крака, ами изрече, задавена от неутешими ридания: „Аз, слабата и малодушната, загубих навеки и рожбата си, и милостивия Деусу!“. Убита от мъка, Шино ридаше горчиво и утешителните ми думи изобщо не стигаха до слуха ѝ и тъй като състоянието на болното дете ставаше все по-безнадеждно, на мен не ми оставаше нищо друго, освен да дам знак на слугата и да тръгнем обратно към къщи.

Същия ден подиробед трябваше да се отбия при болната майка на нашия старейшина господин Цукигоши Ядзаемон, от когото разбрах, че дъщерята на Шино е издъхнала, а майката — полудяла от мъка. Според думите на господин Ядзаемон детето починало час подир моето посещение, а някъде към часа на Змията^[3] видели обезумялата Шино да прегръща трупа на своята рожба и да крещи колкото ѝ глас държи някакви варварски молитви. Тук е мястото да добавя, че гореизложеното е станало пред очите не само на господин Ядзаемон, а също така и на многоуважаваните наши съселани господин Киемон, господин Того, господин Джибей и други, и така да разсея и най-малките съмнения относно истинността на факта.

На десето число същия месец още от ранни зори заваля ситен дъжд, около часа на Дракона^[4] се разнесе и първата пролетна гръмотевица, а когато дъждът поспря и на небето се показа синева, от дома на негово благородие господин Янасе Кинджуро ми изпратиха кон с молба веднага да се явя, за да прегледам някакъв болен, та аз се метнах веднага върху седлото и препуснах бързо към посоченото място, ала на път минах край къщата на Шино, забелязах пред портата множество селяни да крещят, да ругаят и пустосват патерена и еретиците и тъй като тълпата ми попречи да продължа, без да слизам от коня, надникнах през широко отворената врата вътре и видях един

чужденец и трима японци, и четиримата в черни роби на монаси, да държат кадилници, наподобяващи ароматичните благовония, които горят в нашите храмове, и да пеят в един глас: „Алилуя! Алилуя!“. На всичко отгоре в краката на рижия чужденец, разчорлена, страшна и сякаш съвсем загубила разсъдъка си, лежеше притиснала в обятията си мъртвото дете, Шино. Най-дълбоко ме порази, че Сато прегръщаше с две ръце главата на майка си и ту я викаше със звънливото си детско гласче, ту пропяваше с останалите „Алилуя! Алилуя!“ Бях наистина доста далеч, за да съм напълно уверен в най-малките подробности, но Сато ми се стори съвсем здрава. От време на време тя вдигаше ръце, от шията на майка си и ги размахваше във въздуха, сякаш искаше да хване дима от споменатите вече кадилници. Слязох от коня и разпитах подробно струпалите се пред къщата селяни как точно е възкръснала Сато, и те ми разказаха ужасени, че рано сутринта рижият чуждоземен патерен пристигнал в дома на Шино с трима японски послушници, изслушал покаянието ѝ, след което всички заедно отпратили страстна молитва към върховното божество на вярата си и започнали да димят с кадилници и да пръскат наоколо светена вода, в резултат на което лудостта на Шино полека-лека стихнала от само себе си, а не след дълго и Сато оживяла и отворила очи. От древни времена до наши дни са известни не един и два случая на възкръснали, но това са все натровени с вино или смъртоносни зловония хора. Никога, да си призная, не бях чувал да е възкръснал болен от тиф, от което веднага следва да заключим, че в тази работа има пръст коварната християнска магия. Да не говорим, че с появата на чуждоземния патерен в селото ни затрещяха нескончаеми гръмотевици — факт, който налага неминуемо извода, че и небето презира и ненавижда този варварин.

Многоуважаваният наш старейшина господин Цукигоши Ядзаемон вече извести властите, че още същия ден Шино и дъщеря ѝ Сато заминаха заедно с патерена за съседното село и че благодарение на благоразумието и усърдието на преподобния Никкан — настоятеля на храма Джигенджи, къщата на Шино е вече разрушена и изгорена. Ето защо гореизложеното донесение изчерпва всичко, което чух и видях със собствените си очи. Преди да завърша, бързам обаче да ви уверя, че ако все пак съм пропуснал нещо, непременно ще ви го съобщя допълнително.

26 март, година на Маймуната
Провинция Ийо, околия Увагохори, село...

7 декември 1916 г.

---

[1] От 5 до 7 часа. — Б.р. ↑

[2] Отказването от християнската вяра в Япония се е свеждало до трикратно стъпкване на кръста. — Бел.р. ↑

[3] От 9 до 11 часа. — Б.р. ↑

[4] От 7 до 9 часа. — Б.ред. ↑

СКИТНИКА ЕВРЕИН

Легендата за Скитника евреин е позната на целия християнски свят. Тази история се разказва и в Италия, и във Франция, и в Англия, и в Германия, и в Австрия, и в Испания — почти няма страна, където да не е известна. Ето защо от дълбока древност легендата е тема на безброй произведения на изкуството. Да вземем например картината на Гюстав Доре или романите на Йожен Сю и Доктор Клори^[1]. Ако паметта не ми изневерява, в знаменитото произведение на Монк Луис^[2] редом с Луцифер и „Монахинята, която пие кръв“, се появява и Скитника евреин. В по-нови времена и Уилям Шарп^[3], известен с псевдонима си Фиона Мъклауд, използва легендата за основа на един разказ, чието заглавие не мога да си спомня сега.

И така, Скитника евреин е същият онзи злощастник, прокълнат от Исус Христос да скита вечно по света, да странствува по земята чак до деня на Страшния съд. В различните преписи той е под различно име — Картафил, Ахасфер, Бутадеус или дори Исак Лакедем^[4]. Древните писания не са единодушни и по отношение на професията му — в едни той фигурира като пазач пред портите на Сан Хедрим в Йерусалим, в други — като слуга на Пилат, а в трети е просто обуцар. Затова пък всички свързани с него предания и легенди са единодушни по отношение на причината да бъде прокълнат. А тя е следната: когато Христос, повлечен към Голгота, спрял пред дома му да си поеме дъх, евреинът не само че го обсипал с жестоки ругатни, но посегнал и го ударил яростно няколко пъти. Тогава Христос го прокълел: „Щом казваш да вървя, ще вървя, друго не ми остава. Затова пък ти ще чакаш, докато отново се завърна!“ . Впоследствие евреинът бил покръстен на Йосиф от същия онзи Анания, който покръстил Павел. Така или иначе проклятието останало да тегне над него чак до последния ден на света. Холмайер^[5] например пише в своите записки „Ташенбух“, че на 22 юни 1722 година се бил появил в Мюнхен.

Но това са сведения от ново време. Иначе почти във всички писмени паметници от древността се среща нещо за него. Най-старите

са навярно съставените от Матю Парис^[6] хроники на манастира Сент Албънс, според които по време на посещението на арменския архиепископ в манастира рицарят-преводач споменал, че Скитника евреин е чест гост на трапезата на архиепископа. За нещо подобно става дума и в поетичния летопис на фламандския историк Филип Муск, датиращ от 1242 г. Тези сведения ни дават повод да смятаме, че към тринадесети век Скитника евреин вече е бил пребродил много страни на Европа и това не убягнало от вниманието на тамошното население. Сетне през 1505 г. легендарната личност се появява в Бохемия и помага на местния тъкач Кокото да изкопае заровеното шестдесет години преди това от дядо му съкровище. Следите на прокълнатия не свършват обаче дотук — през 1547 г. например цюрихският епископ Паул фон Айцен го заварва да се моли в една катедрала в Хамбург. Редица източници свидетелствуват, че до началото на осемнадесети век Скитника евреин се е появявал на различни места и в Северна, и в Южна Европа. Но за да не бъдем голословни, нека посочим поне най-сигурните дати. И така, през 1575 г. той е в Мадрид; през 1599 — във Виена; през 1601 — в Любек, Ревел и Краков. Ако се позовем на Рудолф Ботлеус, около 1604 г. евреинът се мярка и в Париж, след което минава през Наумбург и Брюксел, отбива се в Лайпциг и през 1658 г. е в Станфорд, където съобщава на болния от туберкулоза Самюъл Уолис едно съвършено неизвестно, но сигурно средство да се излекува — настойка от два вида билки и бира. После, както вече споменах, Скитника евреин минава през Мюнхен, отбива се повторно в Англия, където отговаря на всички зададени му от професорите в Кеймбридж и Оксфорд въпроси, заминава през Дания за Швеция и оттам нататък следите му се изгубват напълно, тъй че до ден-днешен няма никакви сведения за него.

Мисля, че успех макар и съвсем накратко да изясня с казаното дотук що за личност е Скитника евреин и каква е историческата му съдба. Не това обаче е целта ми. Идеята на разказа ми е да изложя двата въпроса, които открай време тая в душата си по отношение на тази легендарна личност, както и да споделя с читателите колко удачно успех да ги разплета с помощта на случайно попаднал ми древен ръкопис. Възнамерявам тук покрай другото да изложя и съдържанието на този ръкопис. Но нека да започна с двата си въпроса.

Първият е чисто фактологически. Ясно е, че Скитника евреин се е появявал във всички християнски страни. Бил ли е в такъв случай и в Япония? Дори да оставим настрана днешна Япония, то така или иначе през втората половина на четиринадесети век^[7] по-голямата част от населението на Западна и Южна Япония е изповядвала християнството. В „Ориенталска библиотека“ на Дебло^[8] пише, че когато в началото на шестнадесети век предвожданията от Фадил арабски войски обсаждат Елван, Скитника евреин се появява в лагера им и заедно с Фадил отправят възгласи „Велик е аллах“. Не е ли това достатъчно доказателство, че по онова време той вече е бродил и из Изтока? Тогава излиза, че не е възможно да не се е явявал и в страната на феодалните аристократи даймьо, приели християнството, провесили златни кръстове на шиите си и мълвящи денонощно молитви; в страната, където съпругите на даймьо са се молили смирено пред образа на Дева Мария с броеници от корали в ръцете. Или, казано по-просто, възможно ли е тогавашните японци да не са били получили от чужбина ведно с другите атрибути на християнството и легендата за Скитника евреин? Това, в най-общи линии, е първият ми въпрос.

В сравнение с него вторият е малко по-особен. Скитника евреин се отнесъл грубо с Христос, в резултат на което бива прокълнат да се лута вечно по белия свят. Ала едва ли единствен той е измъчвал обречения на разпятие син божи. Едни например са надянали на главата Христова трънения венец, други са метнали на гърба му лилавото наметало, трети са приковали на кръста табелка с инициалите I.N.R.I.^[9] Не подлежи на съмнение и фактът, че хиляди са били онези, които са го замеряли с камъни или са го заплювали с дълбоко презрение и омраза. Защо тогава единствен Скитника евреин е бил прокълнат? И какъв е все пак скритият отговор на това „защо“? С него е свързан и вторият ми въпрос.

Години наред се лутах напразно из източните и западни древни писания, без да попадна на що-годе задоволителен отговор. Работата е там, че за Скитника евреин е писано прекалено много и аз, безспорно, не можех да се запозная с всички източници под слънцето, без да напусна пределите на Япония. Но ето какво се случи през есента на миналата година, тъкмо когато бях на границата на пълното отчаяние. Реших да направя един наистина последен опит и се впуснах в пътешествие из Рьохи и островите Хирадо и Амакуса^[10], където сред

множеството древни писания, съхранявани там, попаднах случайно на ръкопис от годините Бунроку^[11]. В него, както може би вече се досещате, се споменава за Скитника евреин. Времето не ми позволява да разтълкувам подробно споменатия ръкопис, затова ще се огранича само с обяснението, че е нещо като паметна записка на тогавашния разговорен език, в която някакъв последовател на Христовата вяра излага ширещата се по онова време мълва за прокълнатия клетник.

И така според ръкописа Скитника евреин се среща случайно с Франциск Ксавие^[12] в някакъв кораб, на път от Хирадо към Кюшу. Ксавие бил „заедно с придружаващия го праведник Симеон“, който всъщност разказал за случилото се на кораба на своите правоверни събрата. Мълвата се разнесла надлъж и нашир и след няколко десетки години стигнала и до ушите на автора на паметната записка. Ако се доверим изцяло на думите му, „разговорът между свети Франциск и евреина“ се превърнал в една от най-известните и интересни истории сред християнското население в страната и често се споменавала в най-различни проповеди. Ще се постарая да запозная отчасти читателите със съдържанието на този писмен документ и цитирайки отделни пасажии от него, ще се помъча да предам радостта си, че намерих чудесен отговор на своите въпроси...

Още в началото на записката се споменава, че корабът е бил „натоварен с всевъзможни плодове“, от което следва заключението, че действието се развива през есента. В следващите редове авторът споменава дори за смокини, тъй че всички съмнения относно годишния сезон отпадат. Освен споменатите вече лица други пътници, изглежда, не е имало. Колкото до времето, то действието очевидно се е развивало точно по обяд... Това приблизително са уводните думи на автора. Следователно, ако читателят желае да си представи що-годе сходна с тогавашната природна картина, то не му остава нищо друго, освен да се осланя на собственото си въображение и да нарисува пред очите си безбрежна морска шир, блеснала под жарките лъчи на слънцето като гръб на люспеста риба; натоварен със смокини и нарове кораб, а сред уханните плодове трима унесени в разговор европейци. Да, читателят трябва да прибегне към собственото си въображение, тъй като за мен е почти невъзможно в едно обикновено изследване да създавам живи природни картини.

Но ако читателят се затруднява да се справи сам, ще се опитам да подпомогна въображението му, като го запозная отчасти с описанието на външния вид на Скитника евреин, което Пек дава в своята „История на Станфорд“: „Сакото му бе лилаво — закопчано до долу. Панталоните му бяха в същия цвят и на пръв поглед съвсем не стари. Трудно бе да се определи дали белите му чорапи са памучни или вълнени. И брадата, и мустаците му бяха съвършено бели. В ръката си държеше бял бастун“. Това описание отговаря дословно на думите на болния от туберкулоза Самюъл Уолис, за когото вече споменах. Нищо чудно при срещата си с Франциск Ксавие Скитника евреин да е бил облечен по съвсем същия начин.

Как обаче са разбрали, че това е не друг, а именно Скитника евреин? Авторът на паметната записка пише, че „докато светецът мълвял молитвата си, странникът също се молел смирено заедно с него“ и като видял това, Франциск пръв благоволил да го заговори. Още в началото на разговора Ксавие усетил, че събеседникът му не е какъв да е човек. И това, което разправял, и начинът, по който се изразявал, го отличавали коренно от авантюристите и пътешествениците, кръстосващи по онова време белия свят. „Заразказвал той подробно за миналото и настоящето на отвъдморския свят и се смаял от думите му не само правоверният Симеон, а и самият свети отец“, пише авторът. А когато Франциск най-сетне го попитал: „Откъде си, пътничко?“, събеседникът му отвърнал: „Аз съм странствуващ по света евреин“. В началото светецът навярно се усъмнил в правотата на думите му, защото го попитал: „Имаш ли смелостта да се закълнеш в божия рай?“, на което евреинът отвърнал: „Заклевам се!“. „Успокои се тогава светият отец и се увлече в разговор със своя събеседник.“ Ако се съди по споменатия разговор, поне в началото свети Франциск разпитвал с интерес за какви ли не истории, случили се в далечното минало, и не засегнал нито един религиозен проблем.

Разприказвали се двамата най-напред за „мисионерската кончина на света Урсула и единадесетте хиляди девици“^[13], сетне станало дума за обществото на свети Патрик^[14] за пречистване от грях, преминали към делата на апостолите и лека-полека стигнали и до последните часове на Исус Христос по пътя към Голгота. Но малко преди да заговорят за това, свети Франциск накарал моряците да раздадат

всекиму поравно смокини и както пише авторът на паметната записка, двамата със Скитника евреин се нахранили заедно. По-горе, където писах, че тази паметна среща е станала през есента, спестих току-що споменатата подробност. Пиша за нея чак сега, защото тя едва ли има голямо значение... И така, разговорът им за Христовото разпятие бил приблизително следният:

„Видях с очите си нечовешките мъки на нашия свят повелител, заразкавал Скитника евреин. По онова време бях обуцар в Йерусалим и носех името Йосиф. В деня, когато всемогъщият Пилат произнесе присъдата си над нашия повелител, аз веднага изкарах цялото си домочадие пред портата на своя дом и колкото и да ми беше тежко на сърцето, накарах всички да гледат и да се смеят на изтерзания Христос.“

Според преданието Христос вървял „сред обезумялата тълпа“, заобиколен от фарисейските последователи и свещенослужители, и следвал, залитайки, селянина с кръста на гръб. Върху плещите на светия мъченик било наметнато лилаво наметало. На главата му бил надянат трънен венец. Освен това по ръцете и краката му аленеели като пурпурни рози следи от камшиците и дълбоки рани. Единствено непроменени оставали само очите му. „Неговите светли и чисти сини очи“ не издавали нито скръб, нито радост, в тях се таял някакъв необикновен израз... Те покъртили дълбоко, до дън душа, дори Йосиф, който не вярвал в учението на „сина на назаретския дърводелец“. Но ето какво споделя самият той пред свети Франциск: „Съзрях аз очите на нашия повелител и на душата ми стана някак мило. Навярно защото те тъй много приличаха на очите на покойния ми брат“.

Точно тогава, потънал в пот и прах, Христос спрял за миг, колкото да си поеме дъх, пред неговата порта... Навярно наоколо са стояли фарисеите с дебели кожени колани и нарочно оставени да пораснат дълги нокти. Навярно са се били струпали и блудниците с коси, посипани със синкав прах и намазана с благовонни масла плът. А може би и отляво, и отдясно да са сияели под лъчите на непоносимо жаркото слънце щитовете на безчетните римски войници... Кой знае? В старите ръкописи е казано само „множество народ“. Така или иначе, Йосиф „държал да покаже пред множеството предаността си към свещенослужителите“ и когато Христос спрял пред портата му, за да си поеме дъх, обуцарят с невръстния си син на ръце блъснал грубо

Сина човечески и „му рекъл коравосърдечно, че скоро ще си почине там, на кръста, като на всичко отгоре го ударил яростно няколко пъти“...

Христос вдигнал бавно глава и го измерил с укор. Погледнал го гордо и величествено с очите, които тъй много приличали на очите на покойния брат на Йосиф, и казал: „Щом казваш да вървя, ще вървя, друго не ми остава. Затова пък ти ще чакаш, докато отново се завърна!“. Думите на Христос и очите му сякаш обгорили болезнено и от жаркия вятър на пустинята сърцето на Йосиф. Той дори не бил сигурен дали Христос наистина е изрекъл тези слова. Ала „проклятието проболо сърцето му и той почувствувал, че повече не може да си намери място“. Ръката, ударила Христос, сама паднала, омразата в душата му изчезнала без следа и той, все така с детето на ръце, се свлякъл на колене в прахта и понечил да целуне посрамен изранените нозе на Сина човечески с изтръгнати нокти, ала вече било късно. Подгонен от войниците, Христос се бил отдалечил на няколко крачки от портата му. Объркан напълно, Йосиф изпратил с поглед потъващото постепенно в тълпата лилаво наметало и в същия миг почувствувал, че от дъното на душата му се надига болезнено разкаяние. Не се намерил обаче никой, който да го съжали. Нито дори жена му и децата му, защото за цялото му домочадие постъпката му била равносилна на безчестието на онзи, който бил надянал трънения венец върху главата на Христос. Нищо чудно тогава, че наизлязлата по улиците тълпа започнала да сочи Йосиф и да му се присмива. А той, без дори да забележи кога жена му изтръгнала детето от ръцете му, седял неподвижно на колене под палещите лъчи на жаркото йерусалимско слънце, способно да разтопи дори камък, засипван от пясъчните вихри на бавно надигащата се буря...

„Аз съм навярно единственият сред безчетното население на необятен Йерусалим, който си дава сметка за позорния грях спрямо Христос. Осъзнах греха си и тъкмо затова бях прокълнат. Онзи, който не разбира, че е сторил грях, не получава наказание от небесата. Аз понесох на раменете си всичкия грях, че Синът човечески бе разпнат на кръста. Но тъй като наказанието е и изкупление на греха, то аз ще съм единственият избавител на повелителя наш. За осъзналия своя грях наказанието и възмездието небесно са едно и също нещо.“ Тези негови думи в края на паметната записка са и отговорът на втория ми

въпрос. Не е нужно, струва ми се, да се впускам в разсъждения колко той е верен, защото съм доволен дори само от това, че изобщо се добрах до някакво обяснение.

Ако някой друг е успял да открие сред древните писания по света отговор на моите въпроси относно съдбата на Скитника евреин, бих се радвал от все сърце да изслушам съображенията му. Лично аз бих искал да придам на гореизложения си малък трактат по-завършен вид, прилагайки библиографска справка за източниците, от които съм черпил цитати, ала за жалост мястото не ми позволява. Ето защо ще се огранича само с това да се позова на Уелингуд, че легендата за Скитника евреин черпи началото си от 16-а глава, 28-и стих на евангелието от Матей^[15] и от 9-а глава, 1-и стих на евангелието от Марка^[16].

10 май 1917 г.

---

[1] *Гюстав Доре* (1833–1882) — френски художник. *Йожен Сю* (Мари Жозеф дьо Сю, 1804–1857) — френски писател, автор на романа „Скитника евреин“.

Джордж Клори (1780–1860) — английски духовник и писател. Автор на „Салатиел: разказите за миналото, настоящето и бъдещето“ (1829). — Бел.р. ↑

[2] *Монк Луис* (Матю Грегъри Луис — 1775–1816) — английски духовник и писател. Знаменитото му произведение, за което става дума, е „Амброзио, или Монахът“ (1796) — шедьовър на „литературата на ужаса“, заляла Европа в края на XVIII век. В него се разказва за един испански духовник, който продава душата си на дявола. — Бел.р. ↑

[3] *Уилям Шарп* (1855–1905) — шотландски поет, прозаик и критик. — Бел.р. ↑

[4] Както посочва С. С. Аверинцев в „Мифы народов мира“, том I, легендата за Скитника евреин е много разпространена през средновековието в Европа. В най-ранните версии той се среща под името Еспер-Диос („уповавай се на бога“), Бутадеус („посегналия срещу бога“), Картафил. През късното средновековие най-често се среща като Ахасфер, а Исак Лакедем е фламандската традиция. Легендата за Скитника евреин навлиза в литературата през XIII век (хрониките на Матю Парис), като първоначално ударението пада на

темата за разкаянието, а впоследствие — за наказанието. През 1602 год. се появява анонимната книга „Кратко описание и разказ за евреина, наречен Ахасфер“, която бързо се разпространява из различни страни и „раздвижва духовете“: през 1603 год. „виждат“ Ахасфер в Любек, през 1642 год. — в Лайпциг и т.н. През XVIII-XIX в. образът на Ахасфер преминава от сферата на религиозната вяра в лоното на творческата фантазия — незавършената поема на Гьоте „Скитника евреин“ (1774), просветителският роман на К. Ф. Д. Шубарт „Скитника евреин“ (1787), незавършената поема на В. А. Жуковски „Скитника евреин Ахасфер“, философската драма на Е. Кине „Ахасфер“ (1833), авантюрният роман на Й. Сю „Скитника евреин“ (1844–1845) и други. Под името Йосиф Картафил Скитника евреин се появява в разказа на аржентинския писател Х. Л. Борхес „Безсмъртния“, който обаче е почти съвсем откъснат от първоначалната християнска легенда. ↑

[5] *Йозеф фон Холмайер* (1787–1848) — немски политик и историк. — Бел.р. ↑

[6] *Матю Парис* (?-1259) — английски духовник, принадлежащ към бенедиктинския орден, автор на хроники. — Бел.р. ↑

[7] Очевидно има грешка и става дума не за XIV, а за XVI век, тъй като тогава в Япония пристигат първите християнски мисионери. — Бел.р. ↑

[8] *Бартелеми Дебло* (1625–1695) — френски изтоковед. — Бел.р. ↑

[9] *Iesu Nazareus Rex Iudaeorum* (лат.) — „(Този е) Исус Назарянина — Царят Юдейски“. — Бел.р. ↑

[10] *Рьохи* — обобщаващо наименование на бившите провинции Хидзен (влиза в днешните префектури Сага и Нагасаки на остров Кюшу) и Хиго (сегашната префектура Кумамото на остров Кюшу). Остров Хирадо и островната група Амакуса се намират на изток от остров Кюшу — най-южния от големите японски острови. Християнството намира най-широко разпространение преди всичко в тези южни части на страната, за което допринася както наличието на голямото пристанище — град Нагасаки, така и отдалечеността от столицата и присъщите бунтарски настроения на южните феодали и самураи. — Бел.р. ↑

[11] 1592–1596 г. — Б.пр. ↑

[12] *Франциск Ксавие* (1506–1552) — йезуит, пристигнал в Япония през 1549 год. и станал първият проповедник на християнството в нея. По-късно бива провъзгласен от католическата църква за светец. — Бел.р. ↑

[13] *Света Урсула* — героиня на широко разпространена през средновековието в западноевропейските страни християнска легенда. Според легендата Урсула — дъщеря на английския крал, привидно се съгласява да се омъжи за човек, когото мрази, но определя срок от три години. Междувременно тръгва към Рим, като по пътя се присъединяват към нея и други девизи, избрали Христовата вяра пред брака, и техният брой постепенно става единадесет хиляди. На връщане от Рим биват нападнати от хуните и убити. Света Урсула бива обявена от католическата църква за мъченица. — Бел.р. ↑

[14] *Свети Патрик* (389?-461?) — първият проповедник на християнството в Ирландия, впоследствие обявен за светец — закрилник на Ирландия. — Бел.р. ↑

[15] „Истина ви казвам: има някои от стоящите тук, които няма да вкусят смърт, докле не видят Сина човечески, да иде в царството си“ (ев. от Мат., 16; 28). — Бел.р. ↑

[16] „И рече им: истина ви казвам: тук стоят някои, които няма да вкусят смърт, докле не видят царството Божие, дошло в сила.“ (ев. от Марк, 9;1). ↑

КЕСА И МОРИТО^[1]

Нощ. Морито съзерцава лунния сърп през зида и, потънал в мисли, върви по килима от окапали листа.

Монолог на Морито:

Ето че и луната изгря. Винаги я очаквам с огромно нетърпение, а сега светлината ѝ ме ужасява. Изтръпвам целият при мисълта, че тази нощ аз — досегашният Морито, ще изчезна и от утре ще съм убиец. Представям си окървавените си ръце. Ах, как ли ще се ненавиждам! Не бих се измъчвал така, ако се налагаше да убия някого, когото мразя отдън душа. Но тази нощ трябва да отнема живота на човек, към когото не тая капчица неприязън.

По външност го знам отдавна. Името му — Ватару Саемон-ноджо — научих едва наскоро, но вече не помня от колко години познавам бялото му и прекалено нежно за мъж лице.

Признавам си, че когато разбрах, че е женен за Кеса, изпитах ревност. Ала в душата ми вече няма ни следа от тази ревност. Тъй че, макар Ватару да ми е съперник, не тая към него нито омраза, нито злоба. Нещо повече, дори го окайвам. Така е. Стана ми дори симпатичен, като разбрах колко сили е хвърлил, за да спечели Кеса — там, в устието на Коромогава. Нима не започнал например уроци по поезия само и само да се добере до ръката ѝ? Винаги ме напушва смях, като си помисля за любовните стихове на този иначе истински самурай. В смеха ми обаче няма нищо подигравателно. Смея се просто защото се умилявам от мъж, способен на такива работи, за да очарова една жена. Или може би аз, нейният любовник, се лаская посвоему от желанието му непременно да се хареса на жената, която обичам?

Но дали наистина обичам Кеса, че да говоря така? Любовта ни се дели на две — минало и настояще. Обичах я преди още тя да свърже живота си с Ватару. Или поне мислех, че я обичам. Сега си давам

сметка, че тогава чувствата ми не са били съвсем чисти и невинни. Към какво се стремях ли? Бях още девствен и жадувах плътта ѝ. Или казано малко украсено, любовта ми към Кеса бе всъщност сантименталност, разкрасяваща това мое страстно желание. Затова и не можах да я забравя цели три години, откак престанохме да се виждаме. А щях ли да мисля непрестанно за нея, ако плътта ѝ вече ми бе принадлежала? Колкото и да е срамно, не мога да кажа твърдо „да“. И по-късно в чувствата ми към нея се таеше най-вече съжаление, че все още не я познавам като жена. Разяждан от неудовлетворение, стигнах най-сетне до това, от което се ужасявах, но към което се стремях — нашата връзка. „Добре, ами сега?“, питам се отново. Наистина ли обичам Кеса?

Но преди да си отговоря, трябва, колкото и да ми е неприятно, да си припомня някои неща. Срегнах я случайно след тригодишна раздяла на заупокойна служба край моста Ватанабе и после половин година правех всичко възможно, за да успея да я видя насаме. Най-сетне сполучих. И то не само да се срещна тайно с нея, а и да я обладая, както често ми се бе привиждало насън.

Не го направих само заради мъчителното съжаление, че не я познавам като жена. Докато седяхме на рогозките сам-самички в една стая в къщата край Коромогава, изведнъж си дадох сметка, че неусетно за самия себе си съм престанал да се измъчвам толкова силно, както по-рано. Навярно защото вече не бях някогашният девствен юноша. Но имаше и друга, по-важна причина — Кеса беше погрозняла. Сега тя е наистина съвсем различна от онази преди три години. Кожата ѝ е загубила блясъка си, а под очите ѝ лежат тъмни кръгове. Няма ги и щедро заоблените страни и брадичката ѝ — като че не са и съществували. Почти непроменени са май само очите — нейните все така властни и смели черни очи... Неочакваната промяна у Кеса съкруши жестоко дълго лелеяната ми страст. Досега помня ясно как, когато я видях за пръв път след тригодишна раздяла, новата Кеса така ме потресе, че неволно отвърнах поглед. Защо тогава се обвързах с тази жена, след като не изпитвах някогашната страст? Преди всичко заради необяснимото желание да ѝ превия врата. Седнала насреща ми, Кеса разказваше нарочно пресилено за чувствата си към Ватару. Слушах я и нещо ме караше да мисля, че не е искрена. „Тая жена живее с мъжа си от суета“, казах си. Но си казах и друго: „Приказва

така от честолюбие, за да не помисля, че е за окайване“. Същевременно изпитвах все по-силно желание да я разоблича. Но ако ме попита човек защо подозирах Кеса в неискреност и ако ме упрекне за моите подозрения, признавам, че няма да мога да се оправдая. И все пак ми се струваше, че тя ме мами. И сега мисля така. Но тогава не бях обладан единствено от желанието да ѝ превия врата. Освен него... дори само тези две думи стигат, за да усетя, че се изчервявам. Освен него бях обладан и от най-обикновена плътска страст. Тя нямаше нищо общо със съжалението, че не познавам тялото на Кеса. Става дума за много по-пошло желание, утолимо от която и да е жена. Това бе страст заради самата страст. Дори онзи, който плаща, за да спи с проститутка, не пада толкова ниско, колкото аз тогава.

Така или иначе, повлиян от всичко това, аз в крайна сметка се обвързах с Кеса. Или, по-право, я озлочестих.

Ала нека се върна към въпроса, който си зададох в началото... Не, вече не е нужно да се питам дали обичам Кеса. Понякога дори я ненавиждам. Особено след като я обладах и тя лежеше обляна в сълзи, а аз я вдигнах насила в прегръдките си. Стори ми се по-голяма безсрамница и от мен. Всичко у нея — и разчорлената коса, и омазаното с грим потно лице — говореше за душевно и физическо уродство. И ако дотогава все пак я бях обичал, то този ден любовта ми изчезна напълно и безвъзвратно. Или ако преди, да речем, съм бил равнодушен към нея, то от същия ден я възненавидях отдън душа. Но няма... Но няма тази нощ не се каня да убия мъжа, когото изобщо не мразя, заради жената, която не обичам?

Никой не ми е виновен, защото го предложих сам, със собствената си уста. Доближих устни до ухото ѝ и пошепнах: „Да убия ли Ватару?“. Като се сетя, започвам да се съмнявам дали наистина бях с всички си. Но не друг, а аз прошепнах тези думи. Прошепнах ги, стискайки зъби от страх да не се изгърва. И сега не мога да си обясня защо така силно ми се искаше да ги прошепна. Но река ли да се замисля по-сериозно... Колкото повече я презирах, колкото по-дълбоко я ненавиждах, толкова по-неудържимо ставаше желанието ми непременно да я омърся. Нищо не можеше да ме приближи така към целта, както думите: „Да убия ли Ватару?“, да убия човека, с любовта си към когото тя ми се перчеше, като на всичко отгоре я изнудя да се съгласи с плана ми. Обзет сякаш от зъл демон, аз я подтиквах към

убийство, което и самият не желаех. Но ако подбудите да промълвя тези страшни думи бяха твърде слаби, то впоследствие някаква неведома сила (може би самият дявол) ме оплете и запрати на пътя на злото. Друго обяснение не намирам. Във всеки случай аз ѝ шепнех ли, шепнех все едно и също. И ето че след малко Кеса вдигна глава и отвърна, че е съгласна. Смях се не само от охотата, с която прие, а и от необикновения блясък в черните ѝ очи. За пръв път я виждах такава. „Неверница!“ — бе първата дошла ми наум мисъл. И в същото време с чувство, близко до отчаянието, си дадох сметка колко ужасно е онова, което замислям. Излишно е да припомням, че вече се терзаех от безкрайно отвращение към пошлата ѝ повехнала плът. Искаше ми се, ако е възможно, още там, веднага да се отрека от дадената дума. Искаше ми се да хвърля тази мръсница на дъното на позора. Може би тогава, макар да бях прелюбодействувал с тази никаквица, съвестта ми все още можеше да се спаси зад справедливия гняв. Само че нищо подобно не се случи. Когато, сякаш прочела мислите ми, лицето на Кеса рязко се измени и тя се втренчи в мен, видях се принуден да обеща в кой ден и час ще убия Ватару. Защото, признавам, се уплаших, че иначе Кеса ще ми отмъсти. Всъщност този страх продължава да разяжда душата ми. Не ме интересува дали някой ще ми се присмее, че съм страхливец. Да се присмива! На това е способен само човек, който няма представа как изглеждаше Кеса тогава. Наблюдавах я как плаче без сълзи и изведнъж си казах отчаян: „Не убия ли Ватару, тя ще ме убие непременно, та макар и не със собствените си ръце. Тъй че по-добре — аз него!“. Заклех се да изпълня дадената дума, а в потвърждение на опасенията ми тя сведе очи и се усмихна така, че на бледото ѝ лице се появиха трапчинки.

О, ужас! Заради проклетото обещание сега трябва да добавя в безкрайно омърсената си душа още един грях — убийство! А ако наруша клетвата?... Не, няма да го понеса. Първо, защото съм ѝ дал дума. Второ, защото... Казах, че ме е страх от нейната мъст. Така е, не лъжа. Но има и още нещо. Какво? Каква е тая могъща сила, която ме тласка, мен, страхливеца, да убия невинен човек? Не знам. Не знам, но на моменти... Но това е невъзможно! Презирам дълбоко тая жена! Страх ме е от нея! Ненавиждам я! И все пак... И все пак... Навярно все още я обичам.

Морито продължава да се разхожда насам-натат, но не изрича повече нито дума. Луната сияе. В далечината някой пее имайо^[2]:

*От древни времена
човешката душа
е мрак безкраен!
Единствено страстта,
разяждаща плътта,
покой не знае!*

* * *

Нощ. Кеса е станала от постелята и обърнала гръб на светлината, гризе дълбоко умислена ръкава на кимоното си.

Монолог на Кеса:

Ще дойде ли? Няма ли да дойде? Не вярвам да не дойде. Но ето че луната преваля пътя си, а все не чувам стъпки. Ами ако се е отказал? Ако, току-виж, не дойде?... Значи пак ще трябва да гледам слънцето с очите на долна развратница. Как ще понеса такъв позор, толкова омерзение? Нали ще съм досущ като въргалищ се край пътя труп? Нали макар и обругана и стъпкана в калта, а отгоре на всичко осъдена да излагам безсрамно на показ позора си, ще бъда принудена да стискам зъби и да мълча като онемяла? Но тогава и смъртта не би ме избавила от мъките! Не, не, той непременно ще дойде! Сигурна съм, защото видях на раздяла очите му. Страх го е от мен! Мрази ме, презира ме, но умира от страх! Само че едва ли щях да съм толкова сигурна, ако вярвах само на себе си. Но аз разчитам и на него. Осланям се на долния страх, роден от самолюбието му. Затова съм убедена, че ще дойде, че непременно ще се промъкне тук на пръсти...

Какво нищожество съм, задето не мога вече да разчитам на себе си! А преди три години беше друго. Преди три години вярвах само в собствените си сили, в хубостта си. Преди три години ли? По-вярно ще

е да кажа до деня на тайната ни среща в дома на леля. Един-единствен поглед бе достатъчен, за да прочета отвращението, което таи в душата си към мен. Не, той не се издаде, той запази самообладание и се помъчи да ме подмами с нежни думи. Но могат ли нежностите да пречупят сърцето на жена, прозряла вече грозотата си? Аз само се измъчвах. Ужасявах се. Болеше ме. Веднъж като дете в ръцете на бавачката се бях изплашила до смърт от лунно затъмнение, но колко по-невинен бе детският ми ужас! В миг всичките ми мечти се разбиха на пух и прах. Обзе ме печал като при дъждовно разсъмване. А после... После, разтреперана от мъки, най-сетне му отдадох безжизненото си тяло. Отдадох се на човека, когото не обичам; на развратника, който ме мрази и презира... Дали защото бях сломена от болката, че съм прозряла грозотата си? Дали не се престорих, че изгарям от страст, и отпуснах глава на гърдите му само за да заблудя себе си? А може би и аз като него бих във властта на чувственост? Срам ме е и да си го помисля! Срам ме е! Срам ме е! А колко се презирах, когато най-сетне се освободих от прегръдката му!

Мъчех се да сдържа сълзите на гняв и болка, но напразно — те напиреха неудържимо. Не страдах само защото съм изневерила. По-болезнено бе това, че хем ме насилват да изневеря, хем ме оскърбят; хем ме ненавиждат като прокажено псе, хем ме изтезават. Но какво направих след всичко това? Спомням си го тъй смътно, сякаш се е случило много отдавна. Помня само, че ридаех горчиво и изведнъж мустачките му погъделичкаха ухото ми и ведно с горещия му дъх до слуха ми стигна шепот: „Да убия ли Ватару?“. При тези думи внезапно почувствах прилив на живот. И досега не мога да си обясня какво точно стана с мен. Живот ли? Ако лунните лъчи са светлина, то и онова необикновено усещане наподобяваше прилив на живот. Но колко различен бе той от лунната светлина! Ала нима тъкмо тези ужасни думи не ме успокоиха? О-о, нима наистина жената може да почувствува такава радост от любовта на друг, че да е готова да убие дори мъжа си?

Продължих да плача, усещайки прилива на живот, печален като лунната светлина през онази нощ. А после? После ли? Кога всъщност изтръгнах от него обещанието да убие мъжа ми? Чух го да изрича клетвените думи и чак тогава се сетих за Ватару. Чак тогава, кълна се! Защото до този миг мислех само за себе си, за своя позор. Изведнъж за

първ път се сетих за мъжа си, за кроткия сдържан Ватару... Дори не за самия него. Пред очите ми изплува като живо усмихнатото му лице — той винаги се обръща към мен с усмивка. Може би намерението ми се роди в душата ми тъкмо в мига, когато съзрях това лице? Защото тогава всъщност реших да умра. Бях щастлива, че съм намерила сили да направя този избор. Но щом спрях да плача и вдигнах очи към Морито, радостта ми посърна — отново прочетох отвращение в погледа му. За сетен път си спомних мрака на лунното затъмнение, което като дете бях наблюдавала в ръцете на баващата. Имах чувството, че всички, спотаили се на дъното на радостта ми зли духове бяха изскочили внезапно на воля. Значи ли, че наистина обичам мъжа си, ако умра вместо него? Не, не, аз само търсех благовиден предлог да изкупя греха, че се бях отдала на този човек. Аз, която нямам смелост да се самоубия! Аз, обсебената от подлото желание да се покажа пред света в по-добра светлина! Но това не е всичко. Бях още по-долна. Далеч по-мръсна! Нима под предлог да умра вместо мъжа си не търсех начин да отмъстя на онзи тип за омразата и презрението, за долната му страст, която задоволи, като ме направи своя играчка? Доказва го това, че щом видях очите му, необикновената, прилична на лунна светлина тиха радост в миг изчезна и сърцето ми се вледени от болка.

Не, аз не умирам вместо Ватару, а избирам смъртта заради самата себе си. Избирам смъртта от мъка по наранената си душа... Напразно живях! Напразно и ще умра!

Но макар и безполезна, колко по-жадувана е смъртта от живота! Прикрих мъката си зад усмивка и го накарах още веднъж да обещае, че ще убие мъжа ми. Морито е схватлив и сигурно разбра на какво съм способна, ако не сдържи дадената дума. Щом се е закълел, ще дойде, не може да не дойде!... Вятърът ли шуми така? Само като си помисля, че тази нощ най-сетне ще се избавя от мъките, които ме терзаят още от първата ни среща, на душата ми става леко-леко. А на заранта ранните, още хладни слънчеви лъчи ще се плъзнат по обезглавения ми труп. При тази гледка мъжът ми... Защо да мисля за него, той ме обича. Но любовта му не ми е нужна. Винаги съм обичала само едного. И той, единственият, ще дойде тази нощ да ме убие. Дори светлината на лампата е вече прекалено ярка за мен, напълно изтерзаната от своя любим...

*Кеса духва лампата. Скоро в мрака се разнася шум — някой
отмества предпазливо плъзгащата се врата. През пролуката
прониква бледа лунна светлина.*

Март 1918 г.

---

[1] Сюжетът на разказа е заимствуван от средновековното произведение в жанра *гунки* (военнофеодален епос) „Гемпейсейсуйки“ („Сказание за разцвета и краха на родовете Тайра и Минамото“) — XIII век. Морито (1120-?) — самурай, който, след като убива Кеса, приема монашески сан, и Кеса (?-1137) — са реални исторически личности. — Бел.р. ↑

[2] *Имайо* е разпространен поетично-песенен жанр в средновековна Япония. За разлика от поетичния вид *вака* (японски петстишия) песничките *имайо* са имали развлекателен и съвсем злободневен характер (в буквален превод *имайо* означава „съвременна песен“). Напевността им се постига чрез равномерно редуване на пет и седемсричкови строфи. ↑

УБИЙСТВО ВЪВ ВЕКА НА ПРОСВЕЩЕНИЕТО^[1]

Долуизложеното е предсмъртното писмо на покойния доктор, нека го наречем тук, Китабатаке Гиичиро, което неотдавна ми предостави любезно един човек, фигуриращ в разказа под фиктивното име граф Хонда. Не виждам необходимост да разкривам истинското име на доктор Китабатаке, тъй като едва ли някой вече си го спомня. Впрочем и аз го чух за пръв път, откакто се сблизих с графа, който ми разказа множество твърде интересни истории от първите години на Мейджи. Писмото дава известна представа за личността, характера и поведението на доктора. Позволявам си да добавя няколко случайно дочути факта, като например че навремето доктор Китабатаке бил много известен специалист по вътрешни болести и едновременно с това почитател и познавач на драматичното изкуство, проповядващ радикални идеи за неотложното модернизиране на националния театър. Той написал дори комедия в две действия върху събитията от периода Токугава^[2], като за целта преработил част от „Кандид“ на Волтер. От снимката му, правена в ателието на Китанива Цукуба^[3], ни гледа джентълмен с английски бакенбарди и представителна външност. По думите на граф Хонда доктор Китабатаке превъзхождал физически дори европейците и още от момче се славел с предприемчивостта си и невероятната енергия, с която довеждал докрай всяко начинание. За личността и характера му не е трудно да се съди и от почерка на предсмъртното писмо — едри, изписани със замах йероглифи в стила на Джен Бандзяо.^[4]

Преди да го публикувам, си позволих дързостта да направя някои допълнения. По онова време например все още не е имало титли, но аз наричам Хонда и съпругата му — графа и графинята^[5]. Иначе това, което ще прочетете по-долу, е точно копие на оригинала с неговия автентичен дух и съдържание.

* * *

Ваше високоблагородие граф Хонда! Скъпа графиньо!

Преди да се разделя с живота, искам да ви изповядам позорната тайна, която вече три години крия дълбоко в душата си, и да разголя пред вас недостойното си и непростимо деяние. Бих бил неизказано щастлив, ако след като прочетете предсмъртните ми думи, изпитате поне капчица съчувствие към мен, покойния. Ала не ще се обидя, ако ме сметнете за умопобъркан, който заслужава поругание дори след смъртта си. Това, което искам да ви призная, звучи наистина достатъчно невероятно, за да ви накара да мислите, че съм си загубил разсъдък. Уверявам ви обаче, че макар през последните няколко месеца да страдам от мъчително безсъние, съзнанието ми не е помътнено, дори е много по-изострено от всякога, тъй че си давам съвсем ясна сметка за постъпките си. Умолявам ви да възродите в паметта си нашите вече двадесетгодишни отношения (не смее да ги нарека приятелство) и да не изпитвате опасения относно психическото ми здраве, защото в противен случай предсмъртната ми изповед, в която искам да изложа на показ бездънната си низост, ще се превърне в никому ненужно парче хартия.

Почитаеми графе! Графиньо!

Аз съм зловреден и заслужаващ презрение човек, извършил веднъж убийство и замислял да извърши отново същото страшно престъпление. На всичко отгоре (представям си безкрайното ви удивление) не само замислях, а и насмалко не убих особено близък на един от двамата ви човек. Смятам за необходимо тук още веднъж да ви предупредя, че разсъдъкът ми не е помрачен и всичко, което пиша, е истина от начало до край. Вярвайте на думите ми и не възприемайте тези няколко листа, изписани преди смъртта — единственото възпоменание за моя живот — за нелеп брътвеж на безумец.

Нямам възможност да се впускам в многословни описания на психическото си състояние. Малкото останало време ми налага по-скоро да разкажа какво ме накара да извърша убийство, как осъществих намерението си и в каква особена душевна криза изпаднах впоследствие, когато всичко свърши. Господи, боже мой! И сега помня ясно как сгрях с дъха си втвърдилият се туш, как поставих разтреперан

листа пред себе си и се опитвах напразно да заглуша ужаса в душата си. Защото, да тръгна по следите на своето минало, означава да го преживея повторно. И ето че отново кроя план за убийство, отново го извършвам и отново съм принуден да преживея агонията от последната година. Питам се дали ще издържа. Моля се на нашия спасител Исус Христос, от когото се отрекох преди години. Нему се моля да вдъхне сили на душата и ръката ми...

Още като малък се влюбих в своята братовчедка, сега графиня Хонда (простете, графиньо, че говоря за вас в трето лице), а по баща Канроджи Акико. Необходимо ли е да се връщам назад в годините и да изброявам всички щастливи мигове, които преживях край нея? Едва ли, защото само ще ви отегча. Ще си позволя да приведа един-единствен пример — лъчезарен спомен, който тая ревностно в сърцето си. Тогава бях на шестнадесет години, а Акико нямаше и десет. Един прекрасен майски ден двамата играехме под глициниите на моравата пред техния дом. Акико попита дали мога да се задържа дълго на един крак. Отвърнах, че не мога, и тогава тя вдигна крак, хвана с ръка пръстите си, повдигна грациозно другата си ръка и, пазейки равновесие, остана дълго-дълго в тази поза. Лилавите глицинии си играеха с лъчите на пролетното слънце, а под тях, като изящна статуетка, стоеше съвършено неподвижна Акико. Картината — Акико през тези няколко мига — и досега е като че пред очите ми. Обръщам мислено взор назад и с изненада откривам, че съм я обичал от все сърце още тогава, когато я видях застинала под глициниите. Любовта ми ставаше все по-неудържима, мислех само за братовчедка си и почти забравих уроците, ала така и не събрах смелост дори да ѝ намекна за чувствата си. Минаха няколко дълги като вечност години, през които ту потъвах в мрак, ту изплувах на ярка слънчева светлина; ту плачех, ту се смеех. А когато навърших двадесет и една, татко ме изненада с решението си да ме изпрати в далечния Лондон, за да се изуча за лекар — наша традиционна потомствена професия. Исках на раздяла да разкрия пред Акико любовта си, но в нашето семейство се съблюдаваше най-строгий принципът да не даваш израз на чувствата си, освен това бях възпитан в конфуциански дух и се боях от упреци, че нарушавам приличието, тъй че заминах за Англия с натезало от мъка сърце.

Нужно ли е да споменавам колко често през трите години в Лондон си спомнях, разхождайки се из Хайд парк, за застиналата под лилавите глицинии Акико или колко нещастен и самотен се чувствавах в далечната чужда страна, когато бродех по булевард Пал Мал? Розовите мечти за нашия щастлив семеен живот разсейваха донякъде мъката ми. Но когато най-сетне се завърнах в Япония, с ужас разбрах, че Акико е вече съпруга на банковия директор Мицумура Къохей. Първата ми мисъл бе да се самоубия, но за беда вроденото ми малодушие и християнската вяра, която бях приел в Англия, парализираха ръката ми. Ах, ако знаете колко се измъчвах! Сетне реших да замина повторно за Англия. Вероятно си спомняте как разгневих баща си, нали? Ала аз бях в такова състояние, че Япония без Акико не ми се струваше вече моя родина. Напротив, вярвах, че вместо да влача жалката участ на психически съкрушен несретник, и то във вече чужда на сърцето ми страна, по-добре ще е да се запиля самотен из чужди земи с томче „Чайлд Харолд“ и да оставя костите си в някой неведом край на света. Но семейните обстоятелства не само провалиха плановете ми да замина за Англия, но ме приковаха към кабинета в болницата на баща ми, където в качеството си на завършил в чужбина специалист всеки ден, без минутка отдих, приемах безброй пациенти.

Тогавя потърсих утеха и упование в бога с надеждата той да ме изцери от безнадеждната ми любов. Бях се сближил с английския мисионер Хенри Таунсенд, който живееше в Цукиджи^[6]. Тъкмо той — един приятел, когото ми е трудно да забравя — ми прочете и разтълкува няколко глави от Библията, в резултат на което след страшна и мъчителна борба любовта ми към Акико се преобрази постепенно в пламенно и в същото време уравновесено братско чувство. Спомням си нашите разговори за бога, за божествената любов и за човешката; полемиките продължаваха до полунощ и аз се прибирах сам по безлюдните улици на Цукиджи. Прочувствените ми думи навярно ще ви разсмеят, но аз често отправях взор към яркия полумесец над притихналите къщи и в душата си се молах горещо на бога за щастието на братовчедка си. Случваше се обаче да не съумея да спра горчивите си ридания.

Не намирах сили да си обясня дали преломът в душата ми се дължи на „примирение пред неумолимата съдба“, или е продиктуван от съвършено друга причина, но в едно нито за миг не се съмнявах: че

новите чувства на братска обич бяха излекували сърдечната ми рана. След завръщането си от Англия известно време избягах панически да споменавам дори имената на Акико и съпруга ѝ. Но окрилен от новите си чувства, започнах да изпитвам желание да се сближа с тях, тъй като си въобразявах наивно, че терзанията ми ще се разсеят и ще се успокоя напълно, щом се убедя със собствените си очи, че двамата са истински щастливи.

Тъкмо тази убеденост ми помогна да се запозная със съпруга на Акико — Мицумура Кьохей. Случаят ни срещна на трети август през единадесета година на Мейджи^[7] по време на зарята край моста Рьогоку; бяхме представени един на друг от мой приятел и прекарахме заедно вечерта в ресторанта Манбачи с гейши, пиене и веселба. Дали наистина се забавлявах? Струва ми се, че имах по-скоро повод да страдам. Ето какво съм записал в дневника си: „Чувствувам, че се задушавам от ярост и мъка при мисълта, че Акико е жена на този безсрамен развратник Мицумура. Вярно, че бог ме научи да гледам на нея като на своя сестра. И все пак защо е допуснала да попадне в ръцете на такъв скот? Не, не мога повече да понасям подлостта на този безсърдечен и коварен бог! Кой би намерил сили да отправи взор към небесата и да зове името божие, когато любимата или сестра му търпят оскърбления от ръцете на тиранин? Отсега нататък няма да възлагам надежди на бога, а сам ще избавя сестра си Акико от похотливия демон!“.

Сега, когато пиша предсмъртната си изповед, отново си припомням онази отвратителна вечер. Пред очите ми изплуват синкавата мъгла над реката, безбройните алени фенери и пъстроцветният керван от лодки. Господи, до сетния си дъх ще помня ярките пламъци на ракетите, които с блясъка си озаряваха половината небе; и онази пияна свиня Мицумура. Той се бе излегнал върху рогозката и прегърнал с дясната си ръка една стара гейша, а с лявата — друга, съвсем млада, почти дете, ревеше с пълно гърло такива мръсни песнички, че ми идеше да си запуша ушите. Спомням си дори трите герба на черното му копринено хаори, които изобразяваха преплетени стебълца джинджифил. Тъкмо тогава, същата онази вечер, когато наблюдавах зарята от ресторант Манбачи, за пръв път ми хрумна мисълта да го убия. Тя се роди не просто от ревност, а бе продиктувана

от законно възмущение — преливах от желание да накажа покварата, да залича непочтеността.

Оттогава започнах да следя тайно Мицумура, за да се убедя наистина ли е такъв развратник, какъвто ми се бе сторил при първата ни среща. За щастие, сред познатите си имах и няколко журналисти, от които чух невероятни истории за престъпните му прелюбодеяния. Пак по това време моят уважаван колега и приятел Нарушима Ръохоку^[8] ми разказа как Мицумура прелъстил някакво невръстно момиче — гейша от Гион в Киото, и с това причинил смъртта ѝ. На всичко отгоре научих, че този изверг, комуто прилягаше единствено определението „напаст божия“, си позволявал да се държи със своята съпруга Акико — олицетворение на женската преданост и целомъдрие — като с презряна слугиня. Постепенно стигнах до убеждението, че самото съществуване на Мицумура поставя в опасност моралните устои на нашето общество, тъй че унищожението му би помогнало на възрастните и би утешило младите. Едва след като осъзнах това, решението да убия Мицумура започна постепенно да се превръща в реален план.

Ала въпреки всичко все още се колебаех дали да осъществя замисъла си, когато, за щастие или за беда, точно тогава съдбата ме срещна с моя приятел от детинство граф Хонда. Една вечер в чайната Кашивая в района Хокудзо той ми разказа на чашка покъртителната история на своята любов. Така за пръв път узнах, че Хонда и Акико били сгодени, но Мицумура разтрогнал годежа с помощта на парите си. Възмущението ми нямаше граници. И сега не мога да си спомня без погнуса вероломството на Мицумура, за което чух от графа под светлината на самотната газена лампа в една от стаичките на чайната със спуснати изрисувани бамбукови щори. Но си спомням съвсем отчетливо как в рикшата на път за къщи се сетих внезапно, че Хонда и Акико са били сгодени, и изведнъж ме обзе неизразима скръб. Позволете ми отново да цитирам извадки от своя дневник.

„След тазвечерната среща с графа решавам да не отлагам нито час решението си да убия Мицумура. Разказът на моя приятел ми подсказа недвусмислено, че той и Акико са били не само сгодени, но очевидно наистина се обичат. (Сега разбирам защо графът е все още неженен.) Убия ли Мицумура, пред Хонда и Акико няма да има особени препятствия да свържат живота си. Изглежда, че и небето ми

помага — Акико и досега не е ощастливила Мицумура с рожба. Трудно сдържам задоволството си при мисълта, че ако премахна отвратителното чудовище Мицумура, щастието рано или късно ще се усмихне на милите на сърцето ми граф Хонда и Акико.“

И така, аз се заех да осъществя плана си. Мислих дълго, подготвих се старателно, докато най-сетне избрах най-удачното място и най-подходящото средство за убийството. Не е нужно, струва ми се, да описвам всички подробности. Сигурно си спомняте, че на дванадесети юни през дванадесета година от Мейджи^[9] внукът на негово величество германския император удостои с посещението си театър Шинтомидза^[10]. Освен това си спомняте, разбира се, че същата вечер на връщане от въпросното представление Мицумура най-неочаквано издъхна в каретата си. Достатъчно е да ви кажа, че там, в театъра, един лекар на средна възраст внуши на Мицумура, че има доста нездрав цвят на лицето, и го склони да изпие таблетка. А сега се опитайте да си представите лицето на лекаря. Той стоеше пред дървената порта на Шинтомидза и облян от щедрата кървавочервена светлина на фенерите, изпровождаше с поглед отдалечаващата се под проливния дъжд карета на Мицумура. В душата му бушуваха с еднаква сила и вчерашната ярост, и днешната радост; от гърлото му се откъсваше ту смях, ту стон и той бе съвсем загубил усет за пространство и време. А когато на път към къщи шляпаше като обезумял в калта и не преставаше да се смее и ридае, устните му шепнеха безспир едно и също име: Акико.

„Цяла нощ не мигнах и ходех напред-назад из кабинета. Не мога да разбера дали душата ми ликува, или страда. Обладан съм от някакво особено остро и силно чувство, което ми е трудно да назова, но което не ми дава ни секунда покой. На масата стои бутилка шампанско. И букет от рози. А край тях — кутийката с таблетките. Струва ми се, че на моето необикновено пиршество от едната ми страна седи ангел, а от другата — дяволът...“

Никога не съм бил по-щастлив, отколкото през следващите няколко месеца. Както и предполагах, съдебномедицинската експертиза установи, че смъртта е настъпила в резултат на мозъчен кръвоизлив. Тленните останки на Мицумура потънаха незабавно в непрогледния мрак на пръстта на дълбочина шест шаку и се превърнаха в храна на червеите. С една дума, бях извън всякакво

подозрение. Освен това разбрах, че след смъртта на съпруга си Акико за пръв път от много години дошла на себе си и се почувствувала човек. Преливащ от задоволство, продължих да лекувам безбройните си пациенти, а в свободното си време се отдавах на насладата да посещавам заедно с граф Хонда театър Шинтомидза, защото твърде често ме обземаше желание отново да видя светлините на сцената и ложите на това паметно за мен бойно поле, където бях удържал последната решителна победа.

Щастието ми продължи само няколко месеца. С всеки изминат ден все по-ясно осъзнавах, че тепърва ми предстои да водя неравен двубой с най-омерзителното изкушение в живота си. Липсва ми мъжество да ви разкажа колко жесток бе този двубой и как ме доведе постепенно до смъртта. Впрочем и сега, когато пиша своята изповед, отново съм принуден да влизам в смъртна схватка с наподобяващото хидра изкушение.

Ако проявявате желание да се запознаете макар и бегло с изпитанията, на които бях подложен, прочетете моля ви следните извадки от дневника ми:

„... октомври. Акико няма дете от Мицумура и е свободна да напусне дома му. Не съм я виждал от шест години, но мисля скоро да я посетя заедно с граф Хонда. След завръщането си от Англия не й се обадох отначало заради себе си, а впоследствие, защото се опасявах, че ще я разстроя, и така всичко се проточи до ден-днешен. Дали очите й са все така лъчезарни като преди шест години?“

„... октомври. Днес минах да взема графа, за да отидем за пръв път у Акико, и потресен разбрах, че той ме е изпреварил и двамата са се виждали вече няколко пъти. Интересно защо не ми е споменал нищо и като че дори ме отбягва. Стана ми ужасно неприятно и под предлог, че ме очаква болен, побързах да си тръгна. Предполагам, че след това графът е отишъл сам при нея.“

„... ноември. Гостувах на Акико заедно с граф Хонда. Намирам я посърнала, макар че не е никак трудно да откриеш приликата с някогашното, застинало под лилавите глицинии момиченце. Господи, най-сетне я видях! Но защо душата ми се свива от непоносима болка? Не разбирам причината и още повече се измъчвам.“

„... декември. По всичко личи, че графът възнамерява да се ожени за Акико. С една дума, онова, което целях с убийството на

съпруга ѝ, е на път да се увенчае с успех. Но защо... защо ми е така трудно да се отърся от необяснимото болезнено чувство, че отново я губя?“

„... март. Разбрах, че сватбата на граф Хонда и Акико е насрочена за края на годината. Моля се този ден да настъпи по-скоро, защото иначе никога няма да се избавя от болезненото чувство, че я губя.“

„Дванадесети юни. Бях сам в Шинтомидза и дори по време на представлението се усмихвах със задоволство при мисълта, че на същия този ден преди година прелюбодеецът получи заслужено възмездие от ръката ми. Ала на път към къщи внезапно се размислих над подбудите да убия Мицумура и в потресението си забравих накъде вървя. Защо го убих? Заради граф Хонда ли? Заради Акико ли? Или заради себе си? В състояние ли съм да отговоря?“

„... юни. Тази вечер тримата с графа и Акико отидохме да погледаме как пускат фенери по река Сумидагава. Уличните светлини проблясваха в прозорците на каретата и лъчезарните очи на Акико изглеждаха още по-очарователни. Омаян, аз съвсем забравих за присъствието на графа. Ала сега не е време да пиша за това. Граф Хонда се оплака неочаквано от болки в стомаха, аз бръкнах в джоба си за лекарство и напипах кутийката с таблетките. Смайването ми нямаше граници — бяха «онези таблетки». Защо тази вечер се оказах в джоба ми? Случайно ли? Господи, как ми се иска да е наистина случайно! Ами ако не е така?“

„... август. Поканих графа и Акико на вечеря в дома си. През цялото време не успях да се избавя от мисълта за таблетките в джоба ми. Имам чувството, че в душата ми се спотайва неведомо и за самия мен чудовище.“

„... ноември. Най-сетне графът и Акико се ожениха. Преливам от яростно възмущение от себе си. Същото изпитва дезертиралият от бойното поле воин заради проявено някога малодушие.“

„... декември. Графът ме повика с молба да го прегледам. Акико, която не се отделя от постелята му, обясни, че през нощта вдигнал висока температура. Установих обикновена простуда и веднага се върнах вкъщи, за да му направя лекарство. Но през двата часа, докато го правех, кутийката с «онези таблетки» ме подлагаше на страшно изкушение.“

„... декември. През нощта сънувах кошмар — че съм убил графа. Цял ден не мога да разсея мъката в душата си.“

„... декември. Най-сетне осъзнах, че за да не убия графа, трябва да пожертвувам себе си. А Акико?“

Почитаеми графе! Графиньо!

Това са някои извадки от моя дневник. Макар и откъслечни, надявам се, че те ще ви помогнат да разберете мъчителните ми душевни терзания дни и нощи наред. Длъжен съм да умра, за да не погубя вас, графе. Мога, разбира се, да се спася, като ви пожертвувам, ала в такъв случай как бих могъл да обясня защо убих Мицумура. Предположението, че действах, ръководен от неосъзнат егоизъм, ме изпълва с ужас, защото руши човека в мен, моя морал, нравственост и схващания. Не мога да го понеса! По-добре да се самоунищожа, отколкото да претърпя духовен крах. Затова в името на собственото си „аз“ тази нощ ще прибегна до въпросното лекарство и ще споделя съдбата на някогашната своя жертва.

Почитаеми графе! Графиньо!

Сега знаете причината и когато предсмъртните ми думи попаднат в ръцете ви, аз ще съм бездиханен труп. Реших преди смъртта да ви изповядам докрай тайната на позорното си съществуване, за да се оневиня поне отчасти. Ако заслужавам презрението ви — презрете ме; ако заслужавам жалостта ви — съжалете ме! Самият аз се ненавиждам и окайвам, затова се оставям охотно на вашето презрение и състрадание. Сбогом! Оставям писалката. Ще повикам карета и ще отида на театър в Шинтомидза. След първата част на спектакъла ще глътна няколко от „онези таблетки“ и отново ще седна в каретата. Сега, разбира се, е друг сезон, но за щастие мокрият сняг ще ми напомни за проливния дъжд от онзи ден в началото на лятото. После и аз като отвратителната свиня Мицумура ще наблюдавам стрелкащите се край прозореца на каретата улични светлини и ще се вслушвам в шума на барабанеците по покрива й капки вечерен дъжд. Няма да съм успял да се отдалеча много от театъра, когато диханието ми ще секне. На следващата сутрин, преди още да сте получили писмото ми, вие ще разгърнете вестника и ще прочетете известието, че доктор Китабатаке Гиичиро е починал внезапно от мозъчен кръвоизлив в каретата си на връщане от театър.

Сбогом! Бъдете здрави и щастливи! Вечно предан вам слуга:

Китабатаке Гиичиро

Юни 1918 г.

---

[1] Период на „Просвещението“ в Япония са наричали 70-те и 80-те години на миналия век, тоест периода непосредствено след незавършената буржоазнодемократична революция Мейджи от 1868 год., когато Япония отваря широко вратите си за чуждата, преди всичко — западната, цивилизация и започва етап на стремителна „европеизация“. (Вж. Предговора — стр. 8). — Бел.р. ↑

[2] Периодът Токугава (началото на XVII — първата половина на XIX век) — период на късното средновековие, когато страната се управлява от третата шогунска династия Токугава. — Бел.р. ↑

[3] *Китанива Цукуба* (1841–1887) — известен японски фотограф. — Бел.р. ↑

[4] *Джен Бандзяо* (1693–1716) — китайски поет, призоваващ към разчупване на формата на традиционното стихосложение и към свобода в поетичния изказ; известен е и като калиграф. — Бел.р. ↑

[5] През 1884 г. в Япония бива въведена система на благороднически титли по подобие на Европа. — Бел.р. ↑

[6] *Цукиджичи* — токийски район, в който са живеели чужденците.

↑

[7] 1878 г. — Б.р. ↑

[8] *Нарушима Рьохоку* (1837–1884) — известен обществен деец и журналист през първите години на периода Мейджи. ↑

[9] 1879 г. — Б.р. ↑

[10] Става дума за Вилхелм II (1859–1914), внук на тогавашния кайзер Вилхелм I. През 1879 год. посещава Япония, като на 4 юни удостоява с посещението си театрално представление на най-реномирания по онова време токийски театър „Шинтомидза“. — Бел.р.

↑

СУХИТЕ ПОЛЯ

„Заръча да повикат Джосо и Къорай, сетне се умълча, потънал в мисли — не беше мигнал цяла нощ, ала изведнъж сякаш се сепна и започна да диктува на Доншу:

*По пътя заболях.
И се понесе моят сън
из сухите поля.“*

От „Дневника на Ханая“^[1]

Това се случи следобед на дванадесети октомври през седмата година на Генроку^[2]. Кървавото предутринно зарево накара осакските търговци да отправят още сънени очи в далечината над керемидените покриви на града, за да видят дали и днес няма да заръми вчерашният студен есенен дъжд. Ала, за щастие, макар и облачен, зимният ден се случи тих и спокоен и вечно разтревожените клони на върбите се открояваха отчетливо в ледения прозрачен въздух. Дори реката, виеща се сякаш по навик между редиците от къщи, не блестеше както обикновено, а повлечените от течението люспи от лук като че не зеленееха тъй хладно и бездушно. Този ден и хората по двата бряга на реката — едни с кръгли качулки на главата, други с кожени таби на краката, бяха сякаш забравили пронизителния леден вятър и крачеха бавно и вяло. Целият град — и късите завески над магазините, и уличното движение, и звуците на шамисен^[3] от кукления театър — сякаш се бе спотаил, за да не смути покоя на сумрачния зимен ден и да не вдигне дори натрупалия се по перилата на мостовете прахоляк...

По същото време в дома на Ханая Нидзаемон край храма Мидо, заобиколен от пристигналите от всички кътчета на страната свои ученици, се прощаваше бавно с живота така, „както заритите под пепелта живи въглени губят постепенно топлината си“,

петдесетгодишният Велик учител и всепризнат майстор на хайку Мацуо Башо. Течеше часът на Маймуната.

Междинните подвижни стени бяха свалени и в прекалено обширното помещение се разнасяше ароматът на запалените край главата на умирация благовония. Пушекът се виеше на тънки струйки нагоре към тавана, обгръщаше сякаш с пелена от мрак възправилите се като преграда пред зимния ден нови-новенички плъзгащи се врати и вледеняваше душите. Башо лежеше унесен с глава към двора, а край него седяха учениците му. Мокусецу^[4] — докторът, бе пъхнал ръка под завивките и, свъсил напрегнато вежди, следеше гаснещия пулс на болния. Свит зад гърба му, Джиробей^[5] — старият предан слуга на Великия учител, съпроводи го и по време на последното му пътешествие от Ига до Осака, не преставаше да зове шепнешком буда. До Мокусецу седяха всеизвестният на всички едър и пълен Кикаку^[6], изпъчил важно гърди, и внушителният в своето кимоно на дребни шарки Къорай^[7]. Двамата не откъсваха очи от лицето на Учителя. Приседнал чинно зад Кикаку, Джосо^[8], чийто външен вид недвусмислено свидетелствуваше, че е монах, премяташе в ръце броеницата си от свещена смоковница и съдържаше, както подобава, чувствата си. Затова пък съседът му Ошшу^[9], изглежда, не можеше да се овладее и непрекъснато подсмърчаше. Подвил ръкавите на старото си монашеско расо и вирнал презрително брадичка, нисичкият Инембо^[10] го наблюдаваше втренчено и осъдително. Двамата с мургавия своенравен Шико^[11] седяха точно срещу доктора. Освен изредените край смъртния одър на Великия учител седяха притихнали и потънали в дълбока скръб и други негови ученици. Единствен Сейшу^[12] се бе свил в най-отдалечения ъгъл на помещението и отпуснал глава върху рогозките, издаваше глухи, сподавени стенания. Ала ледената тишина наоколо мигом ги поглъщаше и над постелята на умирация отново се възцаряваше безмълвие.

Башо бе вече изрекъл със задавен глас и съвсем неясно своето завещание и сега, притворил леко очи, лежеше сякаш в безсъзнание. Скулите на изпосталялото му осеяно с петна от едра шарка лице стърчаха ужасяващо, а по заобиколените му с ореол от ситни бръчки устни не бе останала вече нито капчица кръв. Най-голяма тъга навяваха очите му. Озарен от смътен блясък, погледът на угасващия

поет се рееше нанякъде, устремен сякаш към далечното студено небе отвъд покривите на града. „По пътя заболях./И се понесе моят сън/из сухите поля.“ Може би в този миг в блуждаещия му поглед да се носеха като сън сумрачните и безлунни сухи поля, които бе описал преди няколко дни в предсмъртното си стихотворение.

— Вода — промълви най-сетне Мокусецу и се извърна бавно към Джиробей.

Старият слуга бе приготвил вече бокал с вода и четчица от птичи пера. Той се надигна, постави бокала и четката край възглавето на умиращия и сякаш внезапно опомнил се, отново се задълбочи в своята гореща молитва. Роден и отрасъл високо в планината, простодушният Джиробей вярваше дълбоко и непоколебимо, че отпращаният се към „отвъдния бряг“, бил той Башо или някой друг, е длъжен да се уповава единствено на милосърдието на буда.

От своя страна, щом изрече „вода“, Мокусецу изведнъж се сблъска с неумолимото вечно съмнение дали като лекар е направил всичко възможно да изтръгне умиращия от ноктите на смъртта. В следващия миг се извърна към седящия редом Кикаку и му кимна безмълвно, сякаш търсеше подкрепа. „Дойде и краят“, мина като светкавица през ума на всички присъстващи и сърцата им потръпнаха от напрежение. Но ведно с него те усетиха и полъха на някакво облекчение, на своеобразното успокоение, че онова, което са чакали дълго и напрегнато, най-сетне е дошло. Само че това подобно на успокоение чувство очевидно бе твърде необикновено и затова никой не се решаваше да признае пред себе си, че наистина го изпитва. Ето защо Кикаку — най-големият реалист сред присъстващите, потръпна, когато срещна погледа на Мокусецу и съзря в него сянката на издайническото облекчение. Успя обаче веднага да извърне припряно глава, сетне се поклони вежливо на Къорай и пристъпи пръв към обряда.

Кикаку припъзля към постелята и скришом хвърли бегъл поглед към лицето на Учителя. Много пъти досега се бе опитвал да си представи колко мъчителна и тъжна ще е сетната раздяла, ала сега, когато часът настъпи, сърцето му изневери напълно на някогашните смътни и твърде театрални предположения и Кикаку бе дори безразличен. Най-силно го изненада, че останалият само кожа и кости Учител, ужасен в смъртния си час, предизвика у него дълбока, яростна

погнуса и го накара да извърне глава. Дълбока погнуса бе дори твърде бледо казано, защото онова, което изпита, наподобяваше по-скоро невидима, разяждаща неспасяемо плътта отрова. Навярно в този миг пред смъртното ложе на Учителя случаят му бе предоставил възможност да даде израз на ненавистта си към всичко отвратително на света. Или по-скоро за него, страстния любител на Живота, конкретната реалност на Смъртта бе израз на жестоката и неизбежна заплаха на природата... Така или иначе, предсмъртният лик на Башо събуди най-неприятни чувства у Кикаку, затова, едва успял да навлажни с четчицата моравите вече устни на умирация, той побърза да се оттегли с изкривена физиономия. Вярно, че докато се отдръпваше, за части от секундата в душата му премина смътната сянка на самообвинение, ала отвращението бе прекалено силно, за да му позволи да се вслуша в гласа на добродетелта.

Сетне бе ред на Къорай. От мига, в който Мокусецу му бе кимнал безмълвно, Къорай чувствуваше, че се задъхва от безпокойство, но дори сега не изневери на славата си на дълбоко почтителен и благовъзпитан човек, тъй че, след като се поклони вежливо на присъстващите, бързо и безшумно допълзя до възглавето на Великия учител. Ала колкото и да се противеше вътрешно, още щом погледна белязания със знака на смъртта изпит старчески лик, душата му се изпълни със странна смесица от задоволство и разкаяние. Впрочем той, благовъзпитаният, вече от няколко дни се измъчваше от тези две неразлъчни като светлината и мрака чувства. Щом научи, че Учителя е на смъртно ложе, Къорай веднага взе кораба от Фушими и без да се съобразява с часа, потропа среднощ на портата на Ханая. Оттогава насетне Къорай се грижеше предано и неуморно за болния. И не само това, ами със сълзи на очи успя да склони Шидо и пое върху себе си цялата работа и всички задължения около умирация, като нито пропусна да изпрати в храма хора да се молят за живота на Башо, нито забрави да се посъветва с Ханая Нидзаемон какво ще е необходимо за погребението и веднага заръча да се купи. Къорай не жалеше сили и от сутрин до здрач не подвиваше крак. Правеше го, разбира се, по собствена воля и в главата му нямаше и помисъл да предизвика благодарност у околните. Ала съзнанието, че се грижи най-всеотдайно за своя учител, пося в душата му семето на удовлетворението. Първоначално не го съзнаваше и живееше в пълен душевен покой,

печелейки с преданата си грижовност симпатиите на околните, защото иначе едва ли би се впуснал умишлено, и то пред Шико, в безконечни разсъждения за синовния дълг. Една нощ двамата бяха край постелята на болния и от дума на дума Къорай взе да обяснява, че се грижи за Учителя с чувството, че се грижи за родния си баща. Но видя как по лицето на ехидния Шико се разля присмехулна усмивка и изведнъж си даде сметка, че душевната му хармония е нарушена безвъзвратно. Причина бе откритието, че в сърцето му се спотайва доволство и че той се самоосъжда за него. Внезапно Къорай осъзна, че в грижите си за безнадеждно болния не е тръпнел от тревога за състоянието му, а се е наслаждавал с чувство на удовлетворение на всеотдайността си... Той бе прекалено честен човек, за да не се засрами от себе си. Каквото и да вършеше оттогава, Къорай чувствуваше, че непрестанно се опитва да обуздае тъй несъвместимите доволство и разкаяние. Но забележеше ли по лицето на Шико сянка на усмивка, мисълта за споменатото доволство обсебваше цялото му съзнание, тъй че в крайна сметка Къорай изпадна в пълно отчаяние. Това продължи няколко дни, до същия този миг, когато, приседнал край възглавето на умирация Учител, дойде ред да навлажни за последно сбогом устните му. Къорай бе твърде придирчив към човешките добродетели, а на всичко отгоре и твърде слабохарактерен, за да не изпадне в паника от бореците се в душата му противоречиви чувства. Беше наистина за окайване — когато пое перцето в ръка, цялото му тяло се скова неестествено. После изведнъж го обзе такава вълнение, че ръката му се затресе неудържимо. Ала за щастие тъкмо в този миг върху миглите му блеснаха сребристи сълзи, тъй че останалите ученици, може би дори присмехулният Шико, навярно изтълкуваха вълнението му като израз на неутешимата му печал.

След като Къорай възправи отново рамене, перцето премина в ръцете на седящия зад него Джосо. Напоследък Джосо доста се бе състарил и сега, докато навлажняваше бавно устните на Учителя и си рецитираше едва чуто нещо, свел почтително глава, осанката му, не ще и дума, изглеждаше в очите на всички твърде внушителна. Ала тъкмо в този тържествен миг от ъгъла на помещението изведнъж долетя зловещ смях. Или поне така се стори на присъстващите. Звучите бяха наистина странни и наподобяваха избликнал от корема, но спрял от гърлото и устните смях, който си проправя път през ноздрите и

излиза оттам задъхан и разпокъсан. Ясно, че никой не би се засмял в този скръбен час. Не беше смях, а дълго сдържаните ридания на смазания от скръб Сейшу бяха направо сърцераздирателни. Ето защо мнозина от присъстващите ученици си припомниха знаменитото стихотворение на Учителя: „О, раздвижи се, гроб!/сенният вятър — това е моят стон“^[13]. Ошшу, който сам бе готов да се разплаче от смразяващите кръвта ридания, се раздражни от неистовите вопли на Сейшу и в мислите си го укори, че не може да сдържи мъката си. Ала макар съзнанието му да роптаеше, сърцето му откликваше на скръбния плач, тъй че в крайна сметка и очите на Ошшу се наляха със сълзи. Въпреки това той продължи да осъжда в себе си както необузданите изблици на своя събрат, така и собственото си слабоволие. Ала сълзите не питаха и напиреха... Ошшу отпусна ръце на коленете си и неволно изхълца гръмко. Но той не бе единственият, който не успя да подчини скръбта на волята си — като по даден знак заподсмърчаха всички останали ученици, наобиколили смъртния одър на Учителя, и сподавените им ридания разкъсаха меланхоличния хлад на обширното помещение.

Сред тези страдалчески стенания Джосо се върна спокойно на мястото си и край възглавката на умирация приседна Шико. Този всеизвестен присмехулик не бе дотолкова слабодушен, че да се поддаде на чувствата на околните, затова с все същия подигравателен израз върху мургавото си лице и в привичната си необичайна поза, сякаш се бори със силен насрещен вятър, той навлажни непринудено устните на Учителя. Ала в този миг дори неговото сърце потръпна. „Кости сред полето... —/вещае вятърът,/пронизващ моето сърце“^[14]. Преди няколко дни Учителя бе казал с искрена благодарност: „Винаги съм мислил, че в сетния ми час възглаве ще ми бъде голата земя, а покривало — сухата трева... О, колко съм честит сега, положен в меката постеля сред скъпите си ученици!“. Ала всъщност между сухите поля и стаята в дома на Ханая нямаше кой знае каква разлика. Макар Шико да мълчеше, съзнанието му трескаво работеше. Преди три дни например най-голямата му грижа беше, че Учителя не пише предсмъртното си стихотворение. Предишния ден пък обмисляше как след смъртта му ще събере всичките му стихове. Дори сега сякаш фиксираше най-внимателно как бавно гасне животът на Учителя и може би дори си представяше, да ми бъде простена иронията, първите

редове на бъдещия си „Дневник на последните мигове от живота на Учителя“^[15]. Така или иначе, макар да бдеше край смъртното ложе на Великия учител, Шико си мислеше за съвсем други неща — за бъдещата си школа, за интересите на учениците си и за собствените си изгоди. Ето защо, без преувеличение може да се каже, че както често бе предсказвал в стиховете си, Учителят се бе превърнал в разпилени кости сред сухите поля на човешкия живот. Те, неговите ученици, не оплакваха близката му кончина, а страдаха за себе си, че ще осиротеят без него. Не скърбяха, че наставникът им умира в нищета, а ронеха сълзи на самосъжаление, че без него ще потънат в мрак. Ала колкото и да е осъдително това, какво всъщност би могъл да направи човек, след като поначало природата го е създала такъв безсърдечен... Затънал в подобни песимистични чувства, а в това отношение той просто нямаше равен на себе си, Шико най-сетне навлажни устните на издъхващия, върна четчицата в бокала, изгледа присмехулно просълзените ученици и без да бърза, се върна на мястото си. Бездушното му държане отново събуди в душата на добросърдечния Къорай неотдавнашното безпокойство. Единствен Кикаку запази тактично присъствие на духа, но по всичко личеше, че вроденият навик на Шико да държи безцеремонно на своето го бе подразнил леко.

След Шико дойде ред на Инембо и той запълзя ситно-ситно към постелята, влачейки по пода ръкавите на черната си роба. Ала точно в този миг, изглежда, удари смъртният час на Башо. Лицето му още повече пребледня, а дъхът му сякаш забрави да се прокрадва между навлажнените устни. В следващия миг обаче гърлото му внезапно се размърда и започна да изпомпва полека-лека въздух. Няколко пъти от дълбините му се разнесе задавено хъркане, но постепенно дишането на болния се успокои. Инембо тъкмо се канеше да допре перцето до безкръвните устни, когато изведнъж почувствува, че го обзема смътен ужас, който няма нищо общо със скръбта от раздялата с Учителя. Абсурден ужас, че може би именно той ще се прости с живота след Учителя. Но тъкмо защото беше абсурден, Инембо усети, че няма сили да му се съпротивлява. Открай време думата „смърт“ го караше да изпада в болезнен страх и при мисълта, че и той все някога ще умре, го избиваше ледена пот. Ето защо чуеше ли, че някой е умрял, изпитваше удовлетворение от факта, че самият той още живее. В следващия миг обаче го бодваше мисълта: „Ами ако бях умрял аз!“, и сърцето му се

сковаваше от неудържима тревога. Всъщност и сега бе същото... В началото, когато смъртта още не изглеждаше тъй близко; когато яркото зимно слънце надничаше през плъзгащите се хартиени врати, а изпратените от градинарката нарциси пръскаха сладък аромат; когато учениците, събрани край постелята на болния Башо, се мъчеха да го разсеят със стиховете си, Инембо се мяташе между светлината и мрака, между спокойствието и тревогата. После обаче, когато започна постепенно да приближава краят... В онзи злокобен ден на първия студен есенен дъжд Учителя отказа да вкуси дори от любимите си круши и Мокусецу поклати разтревожен глава... От същия онзи ден спокойствието в душата на Инембо започна да прераства в тревога, която в крайна сметка хвърли в душата му хладната сянка на отвратителния страх, че подир Учителя е негов ред да се прости с живота. Затова, докато седеше край възглавето на умирация и навлажняваше добросъвестно устните му, той трепереше от такъв неопишуем ужас, че не успя дори да огледа добре предсмъртния лик на Башо. Всъщност тъкмо понечи да го направи, когато от гърлото на болния се разнесе хъркане и безстрашието на Инембо се пречупи. Някакъв изпълнен с предчувствие глас не преставаше да нашепва някъде навътре, като че в самото дъно на ухото му: „Може би ти ще си следващият!“. Дребничкият Инембо се сви и пролази обратно на мястото си. Поначало мрачен, той се навъси още повече и за да не гледа никого, вдигна очи нагоре към тавана.

След него край умирация се изредиха Ошшу, Сейшу, Мокусецу и всички останали ученици. Междувременно дишането на Башо ставаше все по-слабо и по-рядко. Не помръдваше вече и гърлото му. Дребното с едва забележими петна и сякаш восъчно лице, зареяните някъде в пространството вече угаснали зеници, сребристорбялата брада... Смразени от чувствата на околните, те сякаш виждаха в съня си рая, към който се бе отправил Учителя. Тъкмо в този миг Джосо, седнал с отпусната глава зад Къорай — застаряващият дзенски монах Джосо — изведнъж почувствува, че ведно с все по-рядкото дишане на Башо в сърцето му започват да нахлуват бавно бездънна скръб и безгранично облекчение. Скръбта, разбира се, не се нуждаеше от обяснения, а облекчението бе като хладната предутринна зора, която се разлива в мрака. Това чувство заглуши постепенно всички тежки и заплетени мисли и в крайна сметка превърна дори сълзите в

съвършено безболезнена светла и чиста печал. Джосо може би се радваше, че душата на Учителя се е изтръгнала от бездната между живота и смъртта и се е върнала във всевечната страна на буда. Не, причината бе друга и той се боеше да я признае дори пред себе си. Ами... Ами ако някой си крои шега, за да ме направи за смях, мина за миг през ума му. Облекчението бе всъщност радостта от избавлението. Свободолюбивият му дух, който дълго се бе подчинявал на властния характер на Башо, отново бе възвърнал първичната си сила и сега най-сетне се чувствуваше напълно разкрепостен. Обзет от тази възторжена и тъжна радост, Джосо се залови с броеницата си и огледа подсмърчащите край себе си ученици. Сетне с едва забележима усмивка се поклони благопристойно на умиращия Учител...

Така ненадминатият поет на всички времена, Великия учител Мацуо Башо се възнесе в Чистата земя, заобиколен от „безмерно опечалените“ си ученици.

Септември 1918 г.

---

[1] „Дневник на Ханая“ — сборник с документални записи, разказващи за последните дни на великия японски поет Мацуо Башо (1644–1694), ненадминат майстор на японските тристишия *хайку*. (Вж. Предговора — стр. 14), Ханая Нидзаемон е един от учениците на Башо и достоверно е известно, че големият поет умира именно в неговия дом. Някои литературни историци обаче поставят под въпрос съществуването на „Дневник на Ханая“.

Цитираното стихотворение е последното *хайку*, написано от Башо. — Бел.р. ↑

[2] Периодът Генроку (1688–1704) е известен в историята на Япония като своеобразен връх на културата, съизмерим дори със „златния век“ на японската култура — периода Хейан (IX–XII в.). Най-изтъкнатите творци от периода Генроку, предопределили неговата бляскава слава, са поетът Мацуо Башо, прозаикът Ихара Сайкаку и драматургът Чикамацу Мондзаемон. — Бел.р. ↑

[3] Триструнен музикален инструмент. — Б.р. ↑

[4] *Мокусецу* — ученик на Башо в поезията, лекар по професия. — Бел.р. ↑

[5] В разказа си Акутагава приема версията, че Джиробей е старият слуга на Башо, но според друга — това е синът на Башо от

монахинята Джутей. — Бел.р. ↑

[6] След смъртта на Башо започва истинска борба между неговите ученици (около 2000 на брой) за правото да се нарекат любимци на Великия учител и продължители на изкуството му. В крайна сметка успяват десетима, които са обезсмъртени в историята на японската литература като Десетте велики ученици на Башо. Един от тях е Такираи Кикаку (1661–1707) — талантлив поет, който успява до известна степен да превъзмогне влиянието на Башо и да създаде свой собствен стил. Имал е славата, че може да напише *хайку* на всяка тема, дори за бълхите. — Бел.р. ↑

[7] *Мукаи Кьорай* (1651–1704) — също един от Десетимата велики ученици, известен в историята на литературата като „най-правоверния“ ученик на Башо. Ценно ръководство по *хайку* е сборникът му „Кьорайшо“ („Беседи с Кьорай“), съдържащ записи на беседите и разговорите между Башо и неговите ученици относно същността на поетичното майсторство. — Бел.р. ↑

[8] *Найто Джосо* (1662–1702) — друг представител на Десетимата велики ученици. Дзенски свещеник, към когото Башо е бил особено привързан. Смята се, че с яснотата си и трогателната меланхоличност някои негови стихотворения могат да се мерят дори с шедьоврите на Башо. — Бел.р. ↑

[9] *Каваи Оишу* — ученик на Башо, син на известна поетеса. — Бел.р. ↑

[10] *Инембо* — става дума за Хиросе Идзен (?-1711). Произхожда от заможна семейство, има жена и деца, но напуска спокойствието и благосъстоянието, за да стане странствуващ поет. От 1690 год. до смъртта на Башо е неотлъчно с него. Към края на живота си приема монашески сан, за което свидетелствува наставката към името му — *бо*. — Бел.р. ↑

[11] *Кагами Шико* (1665–1731) — един от Десетимата велики ученици. Първоначално се е стараел да подражава на Башо, но след неговата смърт, подобно на мнозина други, прави опит да се откъсне от влиянието и авторитета на Учителя, като създава своя собствена поетична школа, наречена Мино. — Бел.р. ↑

[12] *Мидзута Сейшу* — ученик на Башо, влязъл в школата му още през 1688 год. — Бел.р. ↑

[13] Много известно стихотворение на Башо, написано по повод смъртта на любимия му ученик Ишшо. Включено е в неговия последен поетичен пътепис „По пътеките на Севера“ („Оку-но хосомичи“). — Бел.р. ↑

[14] Началното стихотворение от поетичния пътепис на Башо „Кости сред полето“ („Нодзараши кико“), изпълнено с тягостни предчувствия за бъдещи несгоди. — Бел.р. ↑

[15] Действително година след смъртта на Башо Шико написва дневника си „Ои никки“, който по същество представлява „Дневник на последните мигове от живота на Учителя“. — Бел.р. ↑

ТРЕСАВИЩЕТО

Беше през един дъждовен следобед. В една от залите на художествената галерия открих малка картина с маслени бои. „Открих“ може би ще ви се стори твърде силно, макар че нищо не ми пречи да се изразя тъкмо така, защото тя бе окачена като че нарочно в един полутъмен ъгъл, а рамката ѝ бе толкова евтина и проста, сякаш картината бе попаднала случайно в галерията и я бяха забравили в мига, в който са я закачили. Казваше се „Тресавище“ и бе от неизвестен художник. Мътна вода, прогизнала от влага и обрасла с храсти и дървета земя — ето всичко, изразено на тази картина, и тя едва ли би привлякла вниманието на обикновените посетители.

Ала най-силно поразяваше това, че художникът бе нарисувал всъщност доста обилната растителност, без да използва нито капчица зелена боя. И тръстиките, и тополите, и смокиновите дървета върху платното бяха мътно жълтеникави. Потискащо жълто, напомнящо цвета на мокра глина. Чудно, наистина ли бе видял растителността такава? Или имаше специални предпочитания към този цвят и нарочно го бе засилил? Стоях пред картината дълбоко впечатлен и не преставах да се лутам в догадки.

Докато я наблюдавах, постепенно осъзнах, че в нея се таи огромна сила. Особено земята на преден план, изобразена тъй правдоподобно, че пораждаше осезаемото усещане, че стъпваш по нея, усещането, че краката ти затъват звучно чак до глезените в меката рядка кал. Малката картина с маслени бои роди в съзнанието ми образа на художника с болезнено чувствителна душа, дръзнал да улови и да пресъздаде осезаемо самата същност на природата. Жълтеникавата блатиста растителност ме разтърси със същото онова дълбоко и граничещо с трагичен възторг чувство, което поражда всяко изключително произведение на изкуството. Сред множеството изложени в галерията малки и големи картини не открих ни една, равна по сила на тази.

— Изглеждате очарован от нея — подвикна ми някой и ме потупа по рамото. Извърнах се рязко с чувството, че грубо са ме разтърсили. — Е, какво ще кажете за това? — подхвърли самодоволно мъжът зад мен и посочи нехайно с гладко избръснатата си брада картината.

Модерно кафяво сако, отлично телосложение, надменна физиономия на информиран за всичко човек. Накратко — мой познат журналист от редакция „Култура и изкуство“ на един вестник. Вече ми се беше случвало, и то неведнъж, да изпитвам неприятно раздражение от него, затова се опитах да отвърна преко сили:

— Това е шедьовър!

— Шедьовър ли? Много интересно! — Журналистът прихна да се смее и шкембето му се разтресе. Сепнати вероятно от гласа му, няколко посетители обърнаха като по даден знак очи към нас. Стана ми още по-неприятно.

— Наистина интересно! Първоначално художникът не бе включен в списъка на участниците, но толкова държеше на всяка цена да изложи картината тук, че впоследствие семейството на покойния склони някак журито и в крайна сметка я сместиха в този ъгъл.

— Семейството на покойния ли? Нима художникът е умрял?

— Умря. При все че той и приживе беше мъртъв.

Неусетно любопитството надделя над дълбоката ми неприязън и аз попитах разпалено:

— Защо?

— Беше побъркан. От много отдавна.

— И когато е работил над това ли?

— Разбира се, че и тогава. Кой освен един луд би рисувал в този цвят? А вие намирате картината за шедьовър и ѝ се възхищавате! Наистина много интересно!

Гръмкият му самонадеян смях разтърси отново залата. Изглежда, предполагаше, че ще се засрамя от невежеството си. Или нещо повече, надяваше се да ме възхити с изключителния си усет на критик. Само че аз не оправдах надеждите му. Защото, докато го слушах, цялото ми същество изпадна постепенно в дълбоко като екстаз вълнение. Погледнах пак с трепет картината. И отново съзрях в малкото платно силуета на нещастния изтерзан от мъчителна възбуда и тревога художник.

— Не можеше да рисува така, както му се искаше, и затова се побърка. Там е цялата работа — изсмя се едва ли не щастливо журналистът и по лицето му се изписа наслада.

Ето каква бе мизерната отплата на обществото, подхвърлена като подаяние на неизвестния художник, на твореца, пожертвувал живота си. По тялото ми премина необикновена тръпка и аз отново, за трети път погледнах тъжния пейзаж. Върху платното между мрачното небе и мътната вода се възправяше с исполинска мощ самата природа — тръстиките, тополите, смокините.

— Шедьовър! — повторих победоносно аз, гледайки журналиста открито, право в очите.

Април 1919 г.

БАЛЪТ

Беше вечерта на трети ноември 1886 година^[1]. Седемнадесетгодишната Акико се изкачваше заедно с оплешивелия си баща по стълбите на клуба „Рокумейкан“, където трябваше да се състои тазвечерният бал. От двете страни на широката, озарена от ярки газови фенери стълба бяха подредени в три редици огромни и сякаш изкуствени хризантеми — в третата редица алени, във втората — яркожълти, а в първата — белоснежни^[2]. Листенцата им се спускаха като ресни. От балната зала на горната площадка, там, където свършваше живата ограда от великолепните хризантеми, се лееха безспир като едва сдържана щастлива въздишка възторжените звуци на оркестъра.

От дете Акико учеше френски език и бални танци. Ала този бе първият истински бал в живота ѝ. Затова в каретата на път към клуба отвърщаше съвсем разсеяно на баща си, който от време на време се опитваше да я заговори. В душата на девойката бе пуснало корени някакво особено безпокойство или по-скоро радостна тревога и докато каретата не спря пред клуба, Акико все поглеждаше нетърпеливо редките фенери, които ръсеха оскъдна светлина върху токийските улици.

Но още щом влязоха, се случи нещо, което я накара да забрави мигом тревогата си. Към средата на стълбата тя и баща ѝ настигнаха изкачващия се пред тях китайски дипломат. Китаецът отмести пълното си тяло и докато ги пропускаше пред себе си, изгледа очарован Акико. С целомъдрената си бледорозова бална рокля, изящната небесносиня лентичка на шията и дъхавата роза в буйните гъсти коси тази вечер Акико, от чийто вид така искрено се смая китайският дипломат с дългата плитка, бе истинско възплащание на обаянието на цивилизована млада японка. Но ето че и един забързан надолу по стълбата млад японец във фрак извърна неволно глава и също изгледа възхитен девойката. После сякаш се опомни, пооправи леко бялата си вратовръзка и продължи бързешком между шпалира от хризантеми.

Акико и баща ѝ се изкачиха на втория етаж. Пред входа на залата ги посрещнаха и тържествено приветствуваха домакините на тазвечерния бал — графът с прошарени бакенбарди и обкичена с ордени гръд и графинята — по-възрастна от съпруга си дама в тоалет стил Лудвиг XV. От погледа на девойката не убегна мигновената сянка на откровена възхита по лукавото лице на графа. Баща ѝ, мил и добродушен човек, побърза да представи с радостна усмивка дъщеря си. Акико едновременно се смущаваше и тържествуваше, ала успя да забележи, че в надменната физиономия на графинята има нещо доста вулгарно.

И балната зала тънеше в разкошно нацъфтели хризантеми. Сред аромата на парфюми се полюляваха като безшумни вълни дантели, цветя и ветрила от слонова кост, които дамите вееха в очакване на кавалери. Акико се отдели незабавно от баща си и потъна в една от ослепителните групички от девойки на нейната възраст с почти еднакви розови и небесносини бални рокли. Посрещнаха я възторжено чуруликаци и я обсипаха с комплименти колко изящна и красива е тази вечер.

Но едва попаднала сред приятелките си, към Акико незнайно откъде се приближи непознат морски офицер — французин, застана мирно и се поклони почтително, съвсем по японски. Акико почувствува, че се изчервява. Тя, разбира се, веднага схвана какво означава неговият поклон, обърна се към застаналата наблизо девойка в небесносиня рокля и я помоли да подържи ветрилото ѝ. В този миг, леко усмихнат, французинът изрече неочаквано отчетливо на японски, макар и с доста силен акцент:

— Позволете, госпожице, да ви поканя на танц.

И Акико се понесе с френския морски офицер във вихъра на валса „Дунавски вълни“. Французинът бе с красиво загоряло лице и гъсти мустаци. Ръката ѝ, скрита в дълга до лакътя ръкавица, едва достигаше рамото му, ала той бе твърде изкусен танцьор и я водеше умело и леко сред валсиращите двойки, нашепвайки ѝ напевно на френски мили комплименти.

Девойката му отвърщаше със свенлива усмивка и от време на време хвърляше бегли погледи наоколо. Под спускащите се на едри

дипли завеси от лилав копринен креп-дешин с императорския герб и китайските знамена с извадил остриите си дълги нокти и готов за скок дракон стояха подредени една до друга вази с хризантеми, които хвърляха леки сребристи и златисти отблясъци сред човешкото множество. А въодушевено от кипящите като шампанско неудържими звуци на превъзходния немски оркестър, човешкото множество не преставаше нито за миг да се люлее и носи шеметно наоколо. Акико срещна погледа на своя приятелка и двете девойки си кимнаха радостно. Точно в този миг пред нея буквално кацна възбуден като огромен заблудил се молец нов кавалер.

Девойката знаеше, че френският офицер не изпуска нито едно нейно движение от погледа си. Той — несвикналият все още с Япония чужденец, изглежда, бе заинтригуван от лекотата и финеса, с който тя танцуваше, и усмихнатите му очи като че питаха: „Нима това очарователно младо същество наистина живее като кукла в къща от бамбук и хартия? Нима наистина яде ориз с тънки златни пръчици от малка като длан и изрисувана със зелени цветя купичка?“. Това и разсмиваше, и ласкаеше Акико. И затова всеки път, когато французинът поглеждаше с възхита и почуда към изящните ѝ розови бални пантофки, краката ѝ сякаш се понасяха още по-леко и волно по полирания до блясък под.

Ала скоро офицерът забеляза, че неговата крехка като малко коте дама е вече изтощена от танците, погледна я загрижен и попита:

— Ще продължим ли?

— Нон, мерси — отвърна решително запъхтяната Акико.

Тогава той я поведе с валсова стъпка през люлеещите се на всички страни дантели и цветя към вазите с хризантеми и след още едно, последно завъртане я настани на един стол, а самият той изпъна гърди и отново се поклони чинно и съвсем по японски.

После танцуваха полка и мазурка, след което той я взе под ръка и двамата се спуснаха по стълбата през тройния шпалир от бели, жълти и алени хризантеми към обширната зала на първия етаж.

Там сред приливите и отливите на фракове и голи гърбове стояха опънати маси със сребърни прибори и изискани кристални съдове. На едни се издигаха внушителни планини от месо и гъби, върху други —

кули от сандвичи и сладолед, а трети приличаха на пирамиди от нарове и смокини. На едната стена — единствената, пред която не бяха подредени вази с хризантеми, висеше изящна златна решетка, оплетена с изкусно изваяна лоза. Тук-там измежду листата ѝ се провиждаха едри, наподобяващи гнезда на диви оси лилави гроздове. Бащата на Акико стоеше наблизо и пушейки пура, разговаряше оживено с някакъв господин на неговата възраст. Щом я забеляза, той ѝ кимна с нескрито задоволство, но мигом се обърна отново към събеседника си и пак захапа любимата си пура.

Френският офицер и Акико се приближиха към една от масите и си взеха сладолед. През цялото време девойката чувствуваше, че французинът не откъсва очи от ръцете ѝ, косите и украсената с небесносиня лента шия. Това, разбира се, не ѝ беше никак неприятно. Ала в някакъв миг в душата ѝ се прокрадна чисто женско подозрение, тъй че когато наблизо мина дама, вероятно немкиня, в черна кадифена рокля и червена камелия на гърдите, Акико не се стърпя и подхвърли:

— Европейките са наистина изумително красиви жени.

Французинът поклати неочаквано сериозно глава и отвърна:

— Японките са също много красиви. Особено вие, госпожице...

— Какво говорите! Нищо подобно!

— Не, това не е комплимент. Бихте могли да се появите на всеки парижки бал. И да смяете присъстващите с външността си. Приличате на девойка от картина на Вато^[3].

Акико не бе чувала за Вато, тъй че омайната стара картина с фонтан сред сенчест лес и завехнали рози, която думите на офицера извикаха в съзнанието ѝ, изчезна подир миг безследно. Ала тя бе далеч по-благоразумна от своите връстнички, затова, като продължи да яде сладоледа си, побърза да се вкопчи в единствената спасителна тема:

— Колко бих искала да попадна на парижки бал!

— Баловете в Париж не се различават по нищо от тукашните — каза французинът, като огледа тълпата край масата и пръснатите из залата хризантеми, а в очите му пламнаха иронични огънчета. После остави своя сладолед и додаде сякаш на себе си: — Пък и не само в Париж. Баловете всъщност навсякъде са еднакви.

След час, хванати под ръка, френският морски офицер и Акико излязоха заедно с множеството други гости — японци и чужденци, на огряната от лунна светлина тераса, отвъд която се простираше огромен парк. Боровете сплитаха безшумно клони, тук-там сред тях блещукаха алените светлилки на малки книжни фенери. В хладния въздух се носеше ухание на влажен мъх и окапали листа и напомняше за приближаващата есен. А в балната зала, там, под лилавите копринени завеси с императорския герб, все така неуморно се люшкаха вълните от дантели и цветя. Вихрените звуци на оркестъра продължаваха да разпалват въодушевлението на човешкото море.

На терасата също цареше оживление и гласовете и смехът раздираха нощния покой. А когато в тъмното небе над боровете лумнаха изумително красивите ракети, от устата на всички се изтръгна едновременно възторжен вик. Както бърбеше безгрижно с приятелките си, Акико изведнъж забеляза, че французинът, който я придържаше галантно за лакътя, е зареял поглед в лунната нощ. Мина ѝ през ума, че навярно го измъчва носталгия, затова вдигна очи към лицето му и попита с известно кокетство в гласа:

— Сигурно мислите за родината си?

Офицерът се извърна бавно. В погледа му все още проблясваха игриви огънчета и вместо да отвърне „не“, той поклати съвсем по детски глава.

— Тогава за какво мислите?

— Опитайте се да отгатнете.

Точно в този миг обаче над множеството отново се понесе като порив на вятър възторжен вик. Сякаш наговорили се, Акико и офицерът млъкнаха и устремиха взор към надвисналото над боровете нощно небе. Там, разпръсвайки мрака, вече гаснеха две ракети — червена и зелена. Кой знае защо те ѝ се сториха тъй красиви, че чак я натъжиха.

— Мислех за ракетите. За ракетите, които са като живота ни — отвърна добродушно след известно време офицерът, а очите му я гледаха нежно-нежно.

Беше през есента на 1918 година. На път за вилата си в Камакура Акико срещна случайно във влака свой познат — млад писател. Той

постави на мрежата за багаж огромен букет от хризантеми, който носеше за своя приятелка. Щом видя букета, Акико — вече солидната госпожа Н., обясни, че хризантемите винаги я връщат към един спомен, и разказа подробно за бала в клуба „Рокумейкан“. Писателят чуваше историята от самия първоизточник и това не можеше да не събуди интереса му. Затова, когато Акико свърши, той попита неволно:

— Кажете, госпожо, а знаете ли името на френския офицер?

— Разбира се. Той се казваше Жюлиен Вио^[4].

Отговорът наистина смая младия писател.

— Значи това е бил Лоти! Същият онзи Пиер Лоти — авторът на „Госпожа Хризантема“!

Младият човек бе дълбоко развълнуван. Ала госпожа Н. го изгледа учудено и няколко пъти повтори съвсем тихо, сякаш на себе си:

— Не, той не се казваше Лоти. Името му бе Жюлиен Вио.

Декември 1919 г.

---

[1] Става дума за приема, даден от министъра на външните работи на Япония по повод рождения ден на императора, на който за първи път освен високопоставените дами и господа от Япония присъствуват и много представители на чужди дипломатически мисии. — Бел.р. ↑

[2] Хризантемата е символ на императорска Япония; императорският герб е шестнадесетлистна хризантема. — Бел.р. ↑

[3] *Жан Антоан Вато* (1684–1721) — известен френски художник. — Бел.р. ↑

[4] *Жюлиен Вио* (1850–1913) — френски писател, известен с псевдонима си Пиер Лоти. Два пъти — през 1866 и през 1900 год., посещава Япония, в резултат на което написва романа „Госпожа Хризантема“ и сборника с очерци „Есенна Япония“. — Бел.р. ↑

ВЯРАТА НА БИСЕЙ^[1]

Бисей стоеше под моста и я чакаше.

Горе между високите, наполовина обвити в бръшлян каменни перила от време на време се мяркаха озарени от пламъците на залязващото слънце и развени от лекия вятър белите поли на минаващите по моста пътници. Но тя все не идваше.

Подсвирквайки тихичко, Бисей огледа безгрижно жълтеникавата тинеста ивица земя под моста. Бе широка около две цубо^[2] и опираше във водата. Тук-там сред тръстиките зееха кръгли дупки, навярно леговища на раци, и всеки път, когато вълните ги обливаха, от дупките се разнасяше бълбукане.

Позагубил търпение, Бисей пристъпи досами водата и огледа спокойната река. По нея не се мяркаше никаква лодка.

От двете страни на течението се издигаше плътната преграда на зелените тръстики, а тук-там над тях се подаваха топчестите корони на листати върби. Стисната от зеления коридор, реката изглеждаше като тясна лента. Бистрата вода позлатяваше силуета на единствения седефен облак и се виеше лениво между тръстиките. Но тя все не идваше.

Бисей се отдалечи от водата, закрачи насам-натам по тясната тинеста ивица и се вслуша напрегнато в околната тишина, потъваща бавно в полумрака на настъпващата нощ.

Мостът съвсем притихна. Оттам вече не долиташе нито звук на стъпки, нито потропване на копита, нито дрънчене на каруца. Останаха само въздишките на вятъра, шумоленето на тръстиките, плисъкът на водата. Сетне някъде изкрещя пронизително чапла. Бисей спря. Изглежда, започваше приливът, защото водата светлееше по-близо от преди. Но тя все не идваше. Бисей се навъси и закрачи припряно по притъмняващата суша под моста. А водата прииждаше сун по сун, шаку по шаку и поглъщаше постепенно брега. Бисей усети по кожата си и прохладата на тинята, и свежестта на водата. Вдигна очи към

моста. Сияйното зарево на залязващото слънце бе угаснало и върху помръкващото небе тъмнееше само силуетът на каменните перила. Но тя все не идваше.

Бисей отново спря. Водата докосваше краката му, заливаше бавно сушата и хвърляше отблясъци, по-хладни и от стомана. Скоро неумолимият прилив щеше да погълне и коленете, и кръста, и гърдите му. Ето че реката се надигаше и вълните вече мокреха коленете на Бисей. Но тя все не идваше.

Бисей стоеше във водата и с последни искрици надежда вдигаше очи нагоре към моста.

Над водата, стигнала вече до гърдите му, легна мрак и из леката мъгла се понесе тъжният шепот на върбите и гъстите тръстики. Една рибка докосна внезапно носа му и бялото ѝ коремче проблесна над главата му. На небето се появиха първите редки звезди и дори силуетът на обвитите в бръшлян перила се стопи в бързо приближаващата се нощ. Но тя все не идваше...

В полунощ, когато лунната светлина обливала щедро тръстиките и върбите покрай реката, лекият ветреца и водата си пошепнали тихо и понесли грижовно надолу към морето мъртвото тяло на Бисей. Ала душата му, може би защото била влюбена, се устремила към лунната светлина в сърцето на самотното небе. Тя напуснала незабелязано мъртвото тяло и се издигнала плавно към смътно светлеещия небосклон, тъй както от реката се вдига безшумно мирисът на водорасли и вода...

А след хиляди години на тази претеглила множество превъплъщения душа отново бил поверен човешки живот. Това всъщност е душата, обитаваща моето тяло. Затова, макар да съм роден в днешно време, не съм способен за никаква смислена работа. И денем, и нощем живея с мечтите си и чакам появата на нещо тайнствено и прекрасно. Така както Бисей останал вечно да чака в полумрака под моста любимата си, която никога няма да дойде.

Декември 1919 г.

---

[1] Сюжетът на разказа е заимствуван от произведението на китайския историк Сима Циен (145–186) „Шидзъ“ („Истории“). Името

Бисей (кит. Мишън) в Япония се е възприемало като нарицателно за човек, който твърдо изпълнява даденото обещание дори да е съвсем безсмислено и да граничи с глупост. — Бел.р. ↑

[2] Мярка за повърхност, равна на 3,3 м². — Б.р. ↑

МАДОНАТА В ЧЕРНО

„... От долината на сълзите, от долината на скръбта към теб възнасяме молби, изпълнени с надежда... О, милосърдна и всеблага, о, нечувано кротка господарке наша, света Дева Марийо!“

(От „Аве Мария“)

— Какво ще кажеш за това? — попита Таширо и постави на масата статуетка на Мария-Каннон.

„Мария-Каннон“ наричат изображенията на богиня Каннон^[1] (в повечето случаи изваяни от бял порцелан), пред които са се молели католиците по времето, когато християнството е било забранено в Япония. Но тази статуетка беше съвършено различна от музейните експонати и закътаните в сейфове на колекционерите екземпляри. Висока около тридесет сантиметра, тя с изключение на лицето бе издялана от цяло парче абанос. Освен това изкусно изработеният кръст на шията ѝ бе инкрустиран със злато и седеф, а на лицето — майсторска резба от слонова кост — вместо устни аленееше кървавочервена точка, по всяка вероятност корал.

Скръстих ръце и заразглеждах безмълвно красивия лик на черната богиня. По едно време ми се стори, че върху изящната резба от слонова кост премина особен, бих казал дори, загадъчен израз. Не, загадъчен е всъщност твърде слабо, защото по нея като че се разля язвителна, дори коварна усмивка.

— Е, какво ще кажеш? — попита отново Таширо, поглеждайки ту към мен, ту към статуетката. На устните му трепкаше присъщата в подобни случаи на всеки колекционер тържествуваща усмивка.

— Изключителна е! Но в лицето ѝ има като че нещо зловещо, нали?

— Във всеки случай не е благо и умиротворено. Впрочем тази Мария-Каннон е свързана с невероятна история.

— С невероятна история ли? — възкликнах и неволно отместих поглед от абаносовата богиня към Таширо.

Той стана неочаквано сериозен, вдигнал за миг статуетката от масата, но веднага я постави обратно и промълви:

— Казват, че носела нещастие. Помолиш ли я да те избави от беда, тя те обрича на още по-голямо страдание.

— Не може да бъде!

— Да, точно така се е случило с някогашната ѝ притежателка. — Таширо се отпусна на един стол и потопен в мрачни мисли, ми направи знак да седна насреща.

— Вярно ли? — попитах дълбоко учуден и последвах примера му.

Таширо, който се дипломира година-две преди мен, се ползуваше с репутацията на много способен адвокат. Освен това като човек със солидно образование и модерни възгледи не проявяваше според мен склонност към суеверия. Тъй че щом той го твърдеше, „невероятната история“ едва ли бе абсурден разказ за ужаси и духове.

— Вярно ли? — повторих настойчиво.

Таширо си запали лулата и поде:

— Най-добре ще е сам да разсъдиш. Както и да е, тази Мария-Каннон е с много зловещо минало. Слушай сега и дано не те отегча...

Преди да попадне в ръцете ми, статуетката бе собственост на заможния род Инами от префектура Ниигата. Те, разбира се, са я пазили и предавали от поколение на поколение не като рядък антикварен екземпляр, а като божество, от което зависело благоденствието и щастието на семейството.

Инами — сегашният глава на рода — е мой състудент. Занимава се с банкови операции и притежава акции в различни предприятия, тъй че се е случвало да му помагам като юрист. Може би за да ми се отблагодари, при поредното си идване в Токио той ми подари тази стара семейна скъпоценност и лично ми разказа „невероятната ѝ история“. Самият Инами не вярва, разбира се, в подобни мистификации и измислици, а просто ми преразказа накратко чутото от майка си.

Това се случило през есента. Майката на Инами — О-Ей — била десет-единадесетгодишна, значи трябва да е било някъде към края на периода Каей, когато „черните кораби“ влезли в залива Урага и хвърлили местното население в паника...^[2] Братчето на О-Ей — осемгодишният Мосаку, заболял тежко от морбили. След смъртта на родителите, отишли си преди няколко години от същата страшна болест, за двете деца се грижела бабата, вече над седемдесетте. Можеш да си представиш колко се разтревожила за детето старата жена, прабабата на моя приятел Инами. Лекарите правели всичко възможно, но състоянието на Мосаку продължавало да се влошава и след седмица станало почти безнадеждно.

И ето че една нощ бабата влязла неочаквано в стаята на О-Ей, събудила я от дълбокия сън, вдигнала я въпреки протестите ѝ от постелята и я накарала да се облече бързо сама, без помощта на прислужницата. О-Ей още дремела и дори мислела, че сънува, но бабата я хванала за ръка и осветявайки пътя с едва мъждукащ фенер, я повлякла по пустия тъмен коридор към зимника, в който момичето дори денем влизало рядко.

В дъното на зимника открай време стоял олтар от бяло дърво на бога на плодородието Инари. Старата жена измъкнала от пояса на кимоното си ключ и разтворила вратичките на олтара. Вътре иззад вехта басмена завеска се показала осветената от мъждивия фенер ето тази Мария-Каннон. Щом я зърнала, О-Ей кой знае защо изпитала ужас. В зимника било тъмно и страшно тихо — не се чували дори щурците. Момичето се притиснало неволно до баба си, заровило глава в полата ѝ и заплакало неудържимо. Бабата обаче като че не забелязала сълзите ѝ, а паднала на колене пред богинята и занареждавала някакви непонятни за О-Ей молитви, като се кръстела почитателно.

Минали десетина минути. Сетне старата жена обгърнала раменете на детето, накарала го кротко да вдигне глава от скута ѝ и успокоявайки го с нежни думи, го изправила до себе си. След това пак започнала да се моли пред абаносовата Мария-Каннон, но вече с разбираеми за О-Ей думи:

— Света Дева Марийо, единствената ми опора на този свят са внучетата ми — осемгодишният Мосаку и това момиченце, което доведох със себе си, за да ти се поклони. Сама виждаш, майчице свята, че О-Ей е още твърде малка, за да ѝ вземем съпруг. Тъй че ако с

Мосаку се случи беда, родът Инами ще остане без наследник. Ето защо те моля, пресвета майко закрилнице, да ни опазиш от злощастие и да запазиш живота на Мосаку. Ако съм недостойна за такава голяма милост, съжали се над мен и дари живот на клетото дете поне докато още дишам. Аз съм вече стара, дните ми са преброени и скоро душата ми ще влезе в покоите на небесния ни закрилник. Но дотогава с божията помощ и О-Ей ще порасне. Смили се над нас, майко закрилнице, и поне докато съм жива, не позволявай мечът на ангела на смъртта да посече Мосаку! — молела се горещо бабата, свела подстриганата си глава.

А когато замлъкнала, О-Ей вдигнала боязливо очи и изведнъж ѝ се сторило, че Мария-Каннон се усмихва. Ужасено, момиченцето надало тих писък и отново заровило глава в скута на баба си. Старата жена обаче изглеждала умиротворена и доволна. Тя галела внучката си по гърба и повтаряла:

— Стига, стига, детето ми. Можем вече да си вървим. Светата майка прояви благосклонност и чу молбата ми.

Горещата молба на бабата като че наистина трогнала дълбоко душата на богинята, защото на следващия ден температурата на Мосаку спаднала и той започнал да идва бавно в съзнание. Радостта на старата жена била неописуема. Майката на Инами разказвала, че още помни как баба ѝ ту ридаела, ту се смеела. И така, Мосаку започнал да идва бавно в съзнание, а когато най-сетне се унесъл в спокоен сън, бабата решила също да отдъхне след няколкото безсънни пощи, прекарани в бдение край постелята на болното дете. Затова наредила да ѝ постелят в съседната стая и противно на навиците си легнала там.

О-Ей се настанила край възглавето ѝ и се заиграла на топчета. Съсипана от умора, старата жена мигом заспала.

След около час възрастната прислужница, която наглеждала Мосаку, откряхнала леко междинната плъзгаща се врата и пошепнала тревожно:

— Госпожице, събудете бързо госпожата!

Момиченцето се навело над баба си и я задърпало за ръкава на нощното кимоно:

— Бабо, стани, бабо.

Ала старата жена, която спяла обикновено много леко, този път колкото и да я викали и дърпали, кой знае защо не отваряла очи.

Прислужницата се учудила и пристъпила към постелята, но още щом зърнала лицето на спящата, се вкопчила като обезумяла в кимоното ѝ и със задавен от сълзи глас закрепцала:

— Госпожо! Госпожо!

Бабата спяла все така непробудно с едва забележими тъмни сенки под очите. След миг в стаята връхлетяла бледа от уплах другата прислужница и извикала с треперещ глас:

— Госпожо, младият господар!... Госпожо, по-скоро...

В гласа ѝ звучал такъв ужас, че дори малката О-Ей се досетила, че Мосаку е зле. Но бабата продължавала да спи с плътнопритворени очи, напълно глуха за воплите на падналите край постелята жени.

Десетина минути по-късно угаснал и животът на Мосаку. Мария-Каннон изпълнила молбата на бабата и го поживила до сетния ѝ дъх.

Таширо свърши и се втренчи мрачно в мен.

— Е, кажи сега, не ти ли се вярва, че това наистина се е случило?

Поколебах се:

— Ами-и. Не знам... И все пак...

Известно време Таширо мълча, после запали отново загасналата лула и каза:

— А аз съм склонен да вярвам. При все че кой знае дали Мария-Каннон е виновна за случилото се... Всъщност още не съм ти показал какво пише на поставката. Ето виж тези думи: „Define fata deum lecti sperare precando“^[3].

Обърнах с ужас очи към Мария-Каннон — самото олицетворение на съдбата. Върху прекрасното лице на загърналата се в абаносова мантия мадона се бе запечатала навеки бездушна злокобна насмешка.

Май 1920 г.

---

[1] „Каннон-кьо“ е наименованието на двадесет и петия раздел от осмия свитък на „Лотосовата сутра“ („Садхармапундарика“) — най-почитаната сутра в Япония. Каннон — едно от превъплъщенията на буда, богиня на милосърдието. — Бел.р. ↑

[2] Периодът Каей е от 1848 до 1854 год. „Черните кораби“, за които става дума, са флотилията на американския капитан Пери, която през 1853 год. навлиза в залива Урага (недалеч от днешното пристанище Йокосука) и с оръдия, насочени към брега, кара японците да приемат отвъдморските „гости“. Така бива сложен край на близо

двувековното „затваряне“ на страната, регламентирано чрез строги закони на феодалното правителство, забраняващо влизането на чужденци в Япония. — Бел.р. ↑

[3] „Не храни надежда, че с молитвени слова можеш да промениш предназначаното от боговете“ (лат.). — Б.пр. ↑

НАНКИНСКИЯТ ХРИСТОС

1

Това се случи през една есенна нощ. В малка къща в нанкинския квартал Цивандзъ бледо невръстно девойче — китайка, седеше подпряло глава на старата паянтова маса и чоплеше унило динени семки от лакирания поднос пред себе си.

Лампата на масата едва мъждукаше и вместо да разсейва мрака, подсилваше тягостната обстановка в стаята със съдрани тапети. Над застлания небрежно с одеяло тръстиков креват в ъгъла се провисваше пращен балдахин, а от другата страна на масата стоеше стар и сякаш отдавна забравен стол. Освен тях, накъдето и да се обърнеш, човек не би открил нищо, което да внася поне мъничко красота в обстановката.

Въпреки това от време на време девойчето преставаше да чопли семки и устремяваше ведър поглед към отсрещната стена. И наистина върху нея висеше на кука малък пиринчен кръст, а на кръста се очертаваха като смътна сянка контурите на непохватно изваян барелеф — разпнатият Христос с широко разперени ръце. Тихата печал зад дългите мигли на девойчето мигом се разсейваше и в очите ѝ пламваше простодушна надежда. Ала в следващия миг тя отместваше поглед от кръста, въздъхваше дълбоко, отпускате унило рамене под извехтялата черна сатенена роба и отново се залавяше за динените семки.

Девойката се казваше Сун Цинхуа и бе едва на петнадесет години, но всяка нощ приемаше в стаичката си мъже, за да свързва двата края. Сред множеството проститутки в Цинвай имаше, разбира се, доста момичета с външността на Цинхуа, но едва ли би се намерила втора тъй мила и добра. За разлика от другарките си по съдба тя нито лъжеше, нито капризничеше и винаги посрещаше и забавляваше с приветлива усмивка всевъзможните посетители. А получеше ли над обещаното, Цинхуа се радваше от все сърце, че може да ощастливи баща си — единствения си близък човек — с още някоя и друга чашка от любимото му саке.

Вярно, че Цинхуа се държеше така, защото си бе добра и мила по характер. Но имаше още една причина, за която подсказваше кръстът на стената — научена от майка си, вече покойница, Цинхуа от дете изповядваше Христовата вяра.

Между другото през пролетта на същата година един млад японец прекара от любопитство нощта при Цинхуа. Той бе пристигнал в Шанхай за конните надбягвания и използваше случая да се полюбува на красотите на Южен Китай. Захапал пура, японецът прегръщаше нехайно малката проститутка на коленете си, когато изведнъж забеляза изумен кръста и попита на развален китайски:

— Нима си християнка?

— Да, покръстиха ме на пет години.

— А пък се занимаваш с този занаят?

В тона му се долавяше присмех. Но отпуснала гарвановочерната си главица на ръката му, Цинхуа се усмихна с обичайната си ведро и лъчезарна усмивка и отвърна:

— Без този мой занаят двамата с татко ще умрем от глад.

— Стар ли е баща ти?

— Да... вече едва се държи на крака.

— И все пак... И все пак не се ли боиш, че с този занаят няма да влезеш в рая?

— Не. — Цинхуа хвърли бегъл поглед на кръста и очите ѝ станаха дълбоки и умислени. — Нашият повелител Христос от рая е милостив и сигурно разбира какво ми е на душата... Иначе щеше да е като полицаите от участъка в Яодзякао.

Младият пътешественик се усмихна. После потършува из джоба на самото си, извади чифт нефритови обечки и ги окачи на ушите на момичето.

— Купих ги за подарък в Япония, но ти ги оставям за спомен от тази нощ.

От първата нощ, в която прие в стаята си посетител, Цинхуа черпеше утеха от тази своя увереност.

Но за беда от един месец малката предана богу проститутка боледуваше от злокачествен сифилис. Като научи за това, приятелката ѝ Чен Шенчъ я посъветва да пие отвара от опиум, която спирала болките. После друга нейна другарка по съдба — Мао Инчун, ѝ донесе на драго сърце остатъка си от „Гуанланван“ и „Дзялуми“^[1]. Но макар

да седеше затворена вкъщи и да не допускаше до себе си мъж, кой знае защо Цинхуа не чувствуваше никакво подобрение.

Веднъж Чен Шенчъ се отби да я види как е и най-убедително ѝ препоръча следния начин да се излекува:

— Щом си се заразила от някой клиент, трябва на свой ред, и то час по-скоро, да предадеш болестта другиму. Направиш ли го, само след няколко дни непременно ще оздравееш.

Подпряла глава, Цинхуа седеше с все същото изражение на тиха печал върху лицето. Но думите на приятелката ѝ, изглежда, събудиха любопитството ѝ и тя попита тихо:

— Наистина ли?

— Наистина я. Тя и сестра ми все не се оправяше като теб, но предаде болестта си на един посетител и на бърза ръка оздравя.

— А той?

— Пострада, горкият. Разправят, че дори ослепял.

Чен Шенчъ си отиде, а Цинхуа се отпусна на колене пред разпятието, вдигна очи към разпнатия Христос и зашепна страдна молитва:

— Повелителю, Исусе Христе, ти, който си на небето. Върша тоя срамен занаят, за да изхранвам баща си. Но с това петня само себе си и не причинявам никому зло. Ето защо все си мислех, че като умра, непременно ще ида в рая и такава, каквата съм. Но ето че вече не мога да продължа занаята си, без да предам болестта си на някой клиент. Значи дори да умра от глад — а тогава и болестта ми ще премине, — не бива да пускам в постелята си нито един мъж. Пристъпя ли думата си, ще навлека беда на невинен човек. Но аз, господи, съм все пак жена. И като нищо мога някога да се поддам на изкушение. Повелителю, Исусе Христе, който си на небето! Опази мен, грешницата! Освен теб си нямам друга опора в живота!

Откакто реши това, каквото и да ѝ приказваха Шенчъ и Инчун, както и да я увещаваха, Цинхуа не допускаше вече до себе си мъж. А случеше ли се да я посети някой от постоянните ѝ клиенти, тя само пушеше и бърбеше с него, но за нищо на света не отстъпваше пред желанието му.

— Болна съм от страшна болест и ако ме докоснете, ще се заразите — казваше винаги Цинхуа, когато някой пиян посетител се опиташе да я обладае насила, и не се срамуваше да покаже и

доказателства за болестта си. Затова лека-полека клиентите ѝ престанаха да се отбиват при нея и животът ѝ ставаше от ден на ден все по-тежък...

През онази есенна нощ тя седеше облакътена на масата и гледаше унесено пред себе си. Никой, разбира се, нямаше да почука на вратата ѝ. А времето летеше, нощта ставаше все по-дълбока и единственият звук, който долиташе до ушите ѝ, бе песента на спотаило се нейде щурче. На всичко отгоре от каменния под на неотоплената стая се надигна студ и накваси като вода най-напред сивите ѝ сатенени пантофки, сетне и изящните ѝ крачета в тях.

Цинхуа гледаше унесено мъждивата светлина на лампата, но по едно време потръпна цялата, почеса се зад ухото, на което висеше нефритовата обечка, и потисна една лека прозявка. В същия миг боядисаната врата се отвори рязко като от силен тласък и в стаята връхлетя, залитайки, непознат чужденец. Може би защото вратата изведнъж зейна, пламъкът на лампата лумна и озари стаята със странна ръждивочервеникава светлина. Облян от тази светлина, гостът залитна към масата, но успя все пак да запази равновесие. После се люшна назад и опря тежко гръб върху боядисаната врата.

Цинхуа скочи машинално и се вторачи изумена в непознатия чужденец. Бе тридесет и пет — шестгодишен брадат и загорял мъж с големи очи. Носеше кафяво сако на райета и ловджийска шапка от същия плат. Но нещо у него будеше недоумение — макар и чужденец, по външността му не можеше да се определи дали е европеец или азиатец. Така облегнат на вратата с провиснали изпод шапката кичури коса и угаснала лула между зъбите, човек би го взел за пиян до смърт минавач, нахълтал по грешка в чужда къща.

— Какво обичате? — попита почти строго Цинхуа. Тя бе доста уплашена и не помръдваше от масата.

Мъжът поклати глава, за да покаже, че не разбира китайски. Сетне измъкна лулата от устата си и изрече нещо на мелодичен непознат език. Този път бе ред на Цинхуа да поклати с недоумение глава и нефритовите ѝ обечки проблеснаха в светлината на лампата. Като видя как мръщи от уплаха и смущение красивите си вежди, гостът изведнъж прихна гръмогласно, свали непринудено шапката си и тръгна, поклащайки се, към момичето. После се отпусна сякаш сломен на стола от другата страна на масата. В този миг лицето му ѝ се стори

безкрайно близко и познато, при все че не можеше да си спомни нито къде, нито кога го е виждала. Чужденецът награби безцеремонно цяла шепа семки от лакирания поднос, но не започна да ги гризе, а втрещен дръзко в Цинхуа, заговори на своя непознат език, като не преставаше да жестикулира неестествено. Тя пак не го разбра, но макар и смътно, нещо ѝ подсказа, че гостът се досеща за занаята ѝ.

За Цинхуа не беше рядкост да прекара цяла нощ с чужденец, който не знае нито думичка китайски. Тъй че седна отново на стола си и с лъчезарна усмивка, станала ѝ вече навик, заразказва разпалено съвършено непонятни за него смешни истории и случки. През думадве гостът избухваше в неудържим смях, като че наистина я разбираше, и на всичко отгоре ръкомахаше още по-бурно от преди.

Дъхът му вонеше тежко на вино. Но пламналото му от алкохола лице излъчваше такава мъжка сила, че мрачната стаичка стана като че по-светла и уютна. Във всеки случай на Цинхуа ѝ се струваше, че този човек е по-красив от всички чужденци — европейци и азиатци, които бе срещала досега, да не говорим за съотечествениците ѝ от Нанкин. Момичето все не можеше да се отърси от усещането, че вече е виждала някъде това лице. Взираше се в къдриците и челото му и докато се усмихваше мило и любезно, цялата се напрягаше, за да си припомни къде наистина го е видяла за първи път. „Не е ли онзи, който преди време се взеше с дебелия си жена на празнично украсената гемия? Не, не, косата му беше много по-червена. Дали пък не е мъжът, който снимаше с фотоапарат мавзолея на Конфуций? Онзи изглеждаше по-възрастен. А-а, сега си спомням как веднъж пред ресторанта до моста Ли Дадзю някакъв мъж, досущ като този, налагаше с дебела тояга по гърба един рикша. Може би... Ала очите му като че бяха по-сини, или...“

Докато си блъскаше главата, чужденецът запали усмихнат лулата си и започна да изпуска ароматен дим. После пак изрече нещо, позасмя се този път тихичко, протегна пред лицето ѝ два пръста и вдигна въпросително рамене. Жестът му, разбира се, означаваше, че дава два долара. Но Цинхуа се бе заклела да не допуска в постелята си мъж, тъй че само поклати усмихната глава и продължи да чопли семки. Тогава чужденецът се облакоти безочливо на масата, доближи пияното си лице до момичето, втрещи се в нея под мъждивата светлина на лампата и вдигна три пръста. Очите му очакваха отговор.

Цинхуа се отдръпна и на лицето ѝ се изписа объркване. Гостът навярно си мислеше, че не желае да преспи с него само срещу два долара. От друга страна, не знаеше как да му обясни причината за отказа си, след като той не разбираше нито думичка китайски. Разкайвайки се горчиво за глупавото си безразсъдство да го пусне в стаята, момичето се извърна настрана и пак поклати решително глава.

Чужденецът се позасмя, вдигна след минутно колебание четирите си пръста и отново избъбри нещо на своя език. Напълно объркана, Цинхуа подпря глава и се замисли. Нямаше повече сили да се усмихва, но реши да клати отрицателно глава, докато на чужденеца най-сетне му омръзне да търпи упорството ѝ и си иде. Междувременно той разпери петте си пръста и замахна, сякаш искаше да улови нещо невидимо.

После двамата дълго-дълго се препираха с мимики и жестове. Мъжът увеличаваше упорито сумата, докато в крайна сметка, за да ѝ покаже, че не му е жал да плати и десет долара, не разпери пръстите и на двете си ръце. Това бе наистина огромна сума за проститутка, но малката китайка не отстъпваше от своето и тъй като вече стоеше права до масата, изведнъж тропна сърдито с крак и няколко пъти поклати решително глава. В този миг обаче кръстът се откачи кой знае как от пирона и падна с лек звън на каменния под досами краката ѝ.

Момичето протегна трескаво ръка, вдигна го внимателно, плъзна бегло поглед по лицето на разпнатия Христос и се смая — то бе съвършено копие на лицето на среднощния ѝ посетител.

„Чудех се къде съм го виждала, а то било лицето на моя небесен повелител!“ Цинхуа притискаше любовно пиринченото разпятие до гърдите си и се взираше изумена в госта. Чужденецът седеше пламнал от алкохола под мъждивата светлина на лампата, подръпваше от време на време от лулата си и се подсмиваше многозначително. А очите му се плъзгаха алчно по тялото ѝ, по бялата шия, по ушите с нефритовите обечки. Но на Цинхуа ѝ се струваше, че мъжът насреща е преизпълнен с особено, благодушно достолепие.

По едно време гостът остави лулата, наклони красноречиво глава и изломоти нещо през смях. Думите му подействуваха на малката китайка като шепот на ловък хипнотизатор. Забравила сякаш милосърдната си клетва, тя сведе усмихната очи и галейки нежно пиринченото разпятие, пристъпи срамежливо към загадъчния

чужденец. Той потършува из джобовете си, подрънка с монетите из тях и все така усмихнат, се вторачи с наслада в момичето. Сетне смехът в очите му се смени с похотлив блясък, чужденецът скочи от стола, сграбчи Цинхуа и я притисна с все сили към вмирисаното си на вино сако. Загубила сякаш съзнание, Цинхуа отметна обезсилена глава назад. По бледите ѝ страни плъзна руменина и тя втренчи като омагьосана очи в лицето пред себе си. В мислите ѝ нямаше вече и помен от благочестивите колебания да се отдаде ли на тайнствения чужденец, или да избегне целувките му, за да не го зарази. Прилепила устни до брадясалата му уста, Цинхуа тръпнеше от едно-единствено пламенно чувство на изгаряща сърцето ѝ радост — радостта от първата глътка истинска любов.

---

[1] „Гуанланвин“ — хапчета, съдържащи живак, които действуват против сифилис.

„Дзялуми“ — живачна мас срещу сифилис. — Бел.р. ↑

2

Подир няколко часа тихата песен на щурчето в тъмната стая сякаш засилваше есенната печал на диханието на двамата спящи върху постелята. Сънят на Цинхуа се измъкна изпод прашния балдахин и се понесе нагоре към осеяното със звезди лунно небе.

* * *

... Цинхуа седеше на стол от червено сандалово дърво и протягаше пръчиците си за хранене ту към едно, ту към друго блюдо върху масата. Какво ли нямаше на нея — и лястовичи гнезда, и хриле от акула, и задушени яйца, и пушена пъстърва, и печено прасенце, и супа от трепанги, и безброй други лакомства. А изящните чинийки и панички бяха украсени с великолепни рисунки на сини лотоси и златни птици-феникс.

Зад гърба на момичето имаше прозорец с тюлена завеса, под който навярно течеше река, защото оттам долиташе нестихващият ромон на вода и плясъкът на весла. На Цинхуа ѝ се струваше, че е в родния Цинвай. Но тя, разбира се, бе в Христовата обител в небесния град.

От време на време момичето оставяше пръчиците и се оглеждаше наоколо. Ала освен колоните с изрязани върху тях дракони и огромните вази с пищни хризантеми, над които се носеше ароматната пара на блюдата, в просторната зала не се мяркаше жива душа. Независимо от това, щом някое блюдо свършеше, на негово място незнайно откъде се появяваше друго, обвито в топла дъхава пара. Но преди момичето да протегне пръчиците към печения фазан пред себе си, той внезапно изпляска с криле, катурна каната с вино и литна към тавана.

Неочаквано Цинхуа усети, че някой седи безшумно зад гърба ѝ. Без да изпуска пръчиците, се извърна и погледна плахо назад. Там,

където допреди малко като че имаше прозорец, сега върху стол от червено сандалово дърво с атлазена възглавничка седеше величествено непознат чужденец и пушеше наргиле.

Цинхуа веднага разпозна нахлулия внезапно през нощта в стаята ѝ мъж. Само че сега на височина едно шаку над главата му сияеше лъчезарен ореол.

Точно тогава отпреде ѝ се появи така неочаквано, сякаш изскочи от масата, огромно блюдо с ароматна вкусна гозба. Цинхуа протегна мигом пръчиците към него, но изведнъж се сети за чужденеца зад гърба си, изгледа го през рамо и промълви срамежливо:

— Няма ли и вие да седнете на масата?

— Не, яж сама. Изядеш ли това, болестта ти за една нощ ще изчезне — отвърна мъжът с ореола над главата, без да вади дългото наргиле от устата си. Усмивката му излъчваше безгранична обич.

— Значи няма да хапнете заедно с мен?

— Аз ли? Аз не обичам китайските ястия. Не ме ли позна? Исус Христос никога не е вкусвал китайски ястия.

След тези думи Нанкинският Христос стана бавно от сандаловото си ложе, приближи се и целуна нежно по бузата слисаната Цинхуа.

* * *

Когато Цинхуа се събуди от райския сън, студеното есенно разсъмване вече заливаше тясната стаица. Но под прашния балдахин в малкия, наподобяващ лодка креват все още се таеше топъл полумрак. А сред него се очертаваше смътно обърнатото леко настрани лице на още неотворилата очи Цинхуа. Тя лежеше загърнатата чак до кръглата, топчеста брадичка със старото, загубило вече цвета си одеяло. Върху бледите страни на малката проститутка бяха полепнали в безпорядък омазнени навярно от снощната пот лепкави кичури коса, а в ъглите на полуотворените ѝ устни белееха едва-едва като оризови зърна ситните ѝ зъбки.

Цинхуа се събуди, но душата ѝ продължаваше да блуждае сред виденията от съня — пищните хризантеми, ромона на вода, печения фазан, Исус Христос... Само че под балдахина ставаше все по-светло и

в блажените ѝ блянове постепенно нахлу грубата действителност. Нахлу ведно с отчетливия спомен за това как снощи се бе отдала на загадъчния чужденец в същото това тръстиково легло. „Ами ако съм го заразила?“ От тази мисъл ѝ причерня и Цинхуа почувствува, че няма сили да го погледне открито, право в очите. Но още по-мъчително ѝ беше да лежи вече напълно будна и да не се любува на скъпото загоряло от слънцето лице. Цинхуа се подвоуми, отвори боязливо очи и огледа вече съвсем светлото легло. Но освен нея в постелята нямаше никой — нямаше и помен от чужденеца с лице на Христос.

„Значи всичко е било само сън!“ Цинхуа отметна кирливото одеяло и приседна. После разтърка очи, повдигна крайчеца на провисналия тежко балдахин и огледа със сънен поглед стаята.

В мразовития въздух на утрото изплуваха с безжалостна яснота всички предмети и вещи — старата паянтова маса, угасналата лампа, столовете — единият прекатурен на пода, а другият обърнат към стената. Всичко си беше точно като предната вечер. И не само това. Сред разпилените по масата динени семки хвърляше мътни отблясъци малкият пиринчен кръст. Цинхуа примигна със заслепени от светлината очи, огледа стаята и се сви зиморничаво върху изпомачканата постеля.

„Значи не е било сън!“, промълви тя и се замисли за мистериозно изчезналия чужденец. Сигурно се е измъкнал, докато е спяла. Но все пак не ѝ се вярваше или по-скоро ѝ бе твърде тежко да повярва, че той, който я бе ласкал така нежно и страстно, се е измъкнал без думичка за сбогом. На всичко отгоре не се бе сетила да си поиска обещаните десет долара. „Наистина ли си е отишъл?“, каза си момичето и на душата му стана тежко.

Цинхуа посегна към захвърлената върху одеялото черна сатенена роба, но неочаквано ръката ѝ замръзна, а по лицето ѝ се разля руменина. Може би защото дочу пред боядисаната врата във стъпките на тайнствения гост? Или защото просмукалата се в одеялото и възглавницата миризма на вино възроди в съзнанието ѝ спомена за отминалата нощ и я накара да изтръпне от срам? Не, в този миг Цинхуа почувствува, че с нея е станало чудо; че само за една нощ от страшната болест не е останала и следа.

„Значи това бе самият Исус Христос!“

Сякаш обезумяла, Цинхуа скочи от леглото, както си беше по бельо, падна на колене върху студения каменен под и зашепна страстна молитва като очарователната Мария от Магдала пред възкръсналия Христос...

3

Една пролетна вечер година подир това някогашният млад японец, попаднал по чиста случайност при малката проститутка, отново седеше срещу нея на паянтовата маса под мъждивата светлина на лампата.

— Виждам, че не си свалила кръста от стената — подметна по едно време насмешливо той.

Тогава Цинхуа стана изведнъж много сериозна и започна да му разказва необикновената история за това как една нощ Христос слязъл в Нанкин и я излекувал от болестта ѝ. А докато я слушаше, младият японец си мислеше следното:

„Знам го аз загадъчния чужденец, този японо-американски мелез. Ако не се лъжа, името му е Джордж Мъри. Един мой приятел — кореспондент от «Ройтер», разказваше, че онзи му се хвалел как подмамил една набожна проститутка да преспи с него, издебнал я, докато спяла дълбоко, и се измъкнал, без да ѝ плати нито грош. Когато предния път бях тук, двамата се случихме в един и същи шанхайски хотел, тъй че и досега помня физиономията му. Представяше се, ако не ми изневерява паметта, за кореспондент на английски вестник, но въпреки приятната си външност правеше впечатление на долен и лош човек. Впоследствие се разболя от сифилис и полудя... Излиза значи, че от нея се е заразил. А тя и досега си мисли, че онзи развратен мелез е бил Христос! Дали ще е за нейно добро, ако ѝ отворя очите? Или пък да я оставя с тази нейна илюзия, напомняща някаква древна западноевропейска легенда?...“

Цинхуа свърши разказа си и сякаш опомнил се, японецът драсна припряно клечка кибрит и запали скъпа ароматна пура. После си наложи да попита с преднамерено любопитство:

— Така ли?... Колко странно наистина!... И оттогава нито веднъж ли не си боледувала?

— Нито веднъж — отвърна жизнерадостно и без капчица колебание Цинхуа и отново зачопли динени семки.

22 юни 1920 г.

В ГЪСТАЛАКА^[1]

---

[0] Сюжетът на разказа е заимствуван от 29-и свитък на „Конджаку моногатари“. От своя страна този разказ заедно с разказа „Рашомон“ е залегнал в основата на филма „Рашомон“ на световноизвестния японски режисьор Куросава (вж. Предговора — стр. 10). — Бел.р. ↑

ПОКАЗАНИЯ НА ДЪРВАРЯ ПРЕД ПОЛИЦЕЙСКИЯ ЧИНОВНИК

Да, точно тъй. Аз намерих трупа. Отзаран, както си му е редът, отидох за дърва навътре в гората и що да видя — лежи в тъмния гъсталак. Къде точно ли? Ами на около четири-пет чо^[1] встрани от пощенския път за Ямашина. Там расте бамбукова гора тук-там с криптомерии и мястото е толкова затънтено, че не се мярка жива душа.

Умрелият лежеше възнак и беше с небесносин суйкан^[2] и поизносена шапка ебоши, от ония, дето ги носят в столицата. Имаше само една рана, ама острието го бе проболо право в гърдите, та затуй и окапалата бамбукова шума наоколо изглеждаше като наквасена с червена боя. Не, кръв вече не течеше. А-а, и още нещо — един стършел беше засмукал раната и изобщо не се подплаши от стъпките ми.

Дали не съм видял меч или нещо подобно? Не, не видях. Само едно въже до криптомерията край умрелия. Друго ли?... А-а, да, освен въжето имаше и един гребен. Това е — въже и гребен. Ама тревата и шумата наоколо тъй изпотъпкани, че ми се чини доста се е борил човекът, докато го убият. Какво, кон ли? Ами че в ония шубраци не може да се промъкне никакъв кон. Конският път е по-встрани от гъсталака.

---

[1] Мярка за дължина, равна на 109,09 м. — Б.пр. ↑

[2] Вид мъжко наметало. — Б.пр. ↑

ПОКАЗАНИЯ НА СТРАНСТВУВАЩИЯ МОНАХ ПРЕД ПОЛИЦЕЙСКИЯ ЧИНОВНИК

Срещнах убития вчера. Около... Трябва да беше около обед. На пътя от Секияма за Ямашина. Беше се запътил към Ямашина с някаква жена на кон. Не видях лицето на жената, защото го криеше под широкопола шапка с дълъг воал. Подаваше се само коприненото ѝ кимоно, изрисувано с листа на хаги. А пък конят... Да, сигурен съм, че беше червеникав с подкастриена грива. Колко висок ли? Може би имаше четири суна, но нали съм монах, та не разбирам много-много от тия работи. Мъжът... беше препасал меч, имаше и лък със стрели. Сега се сещам, че от черния му лакиран колчан стърчаха двадесетина.

Не съм и сънувал, че ще му се случи такова нещо. Животът е наистина недълговечен като светкавицата или като капка роса. Ех, ех, думите са твърде слаби да изкажат колко тъжно е всичко това!

ПОКАЗАНИЯ НА СТРАЖНИКА ПРЕД ПОЛИЦЕЙСКИЯ ЧИНОВНИК

Оня, когото залових ли? Че това е прочутият разбойник Таджомару. Намерих го паднал от коня да лежи и пъшка на каменния мост в Аватагучи. По кое време ли? Снощи около първа стража^[1]. И преди, когато насмалко не го хванах, беше със същия суйкан и с гравирани меч на кръста. Само че сега, както сам виждате, има дори лък и стрели. Така ли? На онзи човек ли са? Тогава не ще и дума, че Таджомару го е убил. Обвит в кожа лък, черен лакиран колчан и седемнадесет стрели с пера от сокол — всичко това е значи на убития? Да, и конят, както сам благоволихте да забележите, е червеникав с подкастриена грива. Явно писано му било животното да го хвърли от гърба си. Конят пасеше край моста, а дългата юзда се влачеше подире му.

За разлика от другите крадци, дето се въртят из Киото, тоя Таджомару си пада по женската част. Сигурно помните, че миналата есен зад храма Торибедера, посветен на Биндзуру, беше убита някаква жена, навярно поклонничка, и момиченцето ѝ. Разправят, че е негова работа. Интересно, какво се е случило с жената, която е яздила коня? Ако приемем, че Таджомару е убил мъжа ѝ, къде е отишла тя, какво е направила? Не ми е работа да се бъркам, но ще си позволя да ви обърна внимание, че няма да е лошо да го разпитате за това.

---

[1] 8 часа вечерта. — Б.пр. ↑

ПОКАЗАНИЯ НА СТАРИЦАТА ПРЕД ПОЛИЦЕЙСКИЯ ЧИНОВНИК

Да, трупът е на човека, за когото омъжих дъщеря си. Само че той не е от Киото. Самурай е в столицата на провинция Вакаса и се казва Канадзава-но Такехиро. На двадесет и шест е. Не, не допускам да го е мразил някой, благ човек беше.

Дъщеря ми ли? Казва се Масако и е на деветнадесет. По храброст не се дава, кажи-речи, на никой мъж, а Такехиро е първият ѝ възлюблен. На вид момичето ми е мургаво с кръгло личице и бенка в крайчеца на лявото око.

Вчера двамата с Такехиро тръгнаха за Вакаса, но за какви ли грехове ги наказва тъй съдбата! То със зетя стана, каквото стана, ама тревогата за дъщерята не ми дава покой. Та затуй аз, старицата, от все сърце ви моля да претърсите навред и да я намерите. Защо ходят по земята злодеи като тоя разбойник, Таджомару ли му беше името, как ли? Не само зетя, ами и момичето ми да... (Риданията ѝ пречат да довърши.)

ПРИЗНАНИЯТА НА ТАДЖОМАРУ

Аз убих мъжа. Жената обаче не съм убивал. Къде се е дянала ли? И аз не знам. Чакайте, чакайте. Колкото и да ме мъчите, не мога да ви кажа нещо, дето не знам. Пък и в моето положение не се и каня да крия като пъзльо каквото и да било от вас.

Срещнах онези двамата вчера, малко подир обяд. Тъкмо тогава излезе вятър, коприненият воал се поотгърна и зърнах лицето на жената. Само за миг. Мерна се и веднага пак се скри. Може би затова ми се стори като лик на бодисатва. Незабавно реших, че ще я обладая, дори да се наложи да убия мъжа ѝ.

Тая работа, господа, не е толкова страшна, колкото си мислите. Решиш ли да обладаеш някоя жена, трябва на всяка цена да очистиш мъжа ѝ. Само че докато аз убивам с меча си, вие не използвате меч, а убивате с власт, убивате с пари, понякога и с лицемерни слова. Вярно, че не се лее кръв, човекът остава жив и все пак сте го убили. Ако се замислим чие престъпление е по-тежко, не знам какво ще излезе. (Смее се ехидно.)

Щях да съм доволен да я обладая, без да има нужда да го убивам. Всъщност така бях решил — да се опитам да я обладая, без да затривам човека. Ама как да стане това точно насред пътя за Ямашина? Ето защо измислих начин да ги подмамя навътре в гората.

Не беше кой знае колко трудно. Тръгнах с тях и взех да им разправям, че отвъд хълмовете има стара могила, че съм я разкопал и съм открил вътре купища безценни огледала и мечове, а после, скришом от хорските очи, съм ги пренесъл и съм ги заровил в един гъсталак, а сега съм съгласен да продам евтино това-онова, ако се намери купувач. По някое време мъжът даде ухо на приказките ми. А после? Какво мислите, че стана после? Ех, страхотно нещо е това алчността! Та ето какво стана — след половин час двамата обърнаха коня и тръгнаха след мен по планинската пътека.

Когато стигнахме до гъсталака, обясних, че съкровищата са заровени навътре в шубраците, и подканих съпрузите да дойдат да ги

разгледат. Мъжът прие веднага, защото изгаряше от алчност, но жената отказа да слезе от коня и заяви, че ще остане да ни чака. Нищо чудно всъщност, защото гъсталакът е наистина страшноват. Ама и отказът ѝ, да си призная, ми влизаше в сметките, та не настоях, а поведох мъжа навътре.

Отначало вървахме все през бамбук, но след около половин чо тук-там взеха да се появяват и криптомерии — изобщо отлично местенце за плановете ми. Докато си проправяхме път през храсталаците, аз излъгах, че съкровищата са скрити под криптомериите, което звучеше съвсем правдоподобно. Щом чу това, мъжът ускори още повече крачките си. Най-сетне стигнахме. Сред оредялата бамбукова гора се извисяваха няколко криптомерии. Най-сетне стигнахме. Тогава аз скочих изневиделица върху спътника си и го съборих на земята. Той, разбира се, носеше меч и изобщо беше доста як, само че аз го изненадах. И докато разбере какво става, беше вече завързан за едно дърво. Въжето ли? Въжето, господа, е голяма ценност за разбойника, защото знаеш ли кога ще ти се наложи да прескочиш някоя ограда. Затова и моето си висеше на пояса ми. Та, значи, го завързах. Остана само да натъпча устата му с шума, че да не вика за помощ, и — готово.

Като се оправих с мъжа, се върнах при жената и ѝ казах, че неочаквано му е прилошало, та да дойде да види какво му е. Няма защо да обяснявам, че пак ударих право в целта. Жената свали широкополата си шапка и тръгна послушно, без да ми изпуска ръката. Щом стигнахме и тя видя, че мъжът ѝ е завързан, мушна светкавично ръка в пазвата си и измъкна кама. Не съм срещал, казвам ви, толкова дръзка и смела жена. Ако не бях нащрек, като нищо щеше да ме намушка право в корема. Измъкнах се ловко, ама пустата му жена продължи да размахва като обезумяла камата и цяло чудо, че не успя да ме рани. Само че аз не съм кой да е, а Таджомару, тъй че успях да избия камата ѝ, без да си вадя меча. А без оръжие и най-храбрата жена е безсилна. Така, както и гласях, обладах най-сетне жената, без да убивам мъжа.

Да, без да го убивам. Аз и след това не се канех да посягам на него. Но тъкмо да я зарежа, обляна в сълзи, и да хукна да се спасявам, когато тя изведнъж ме сграбчи трескаво за ръкава и закрепця на пресекулки: „Един от вас двамата трябва да умре!... Или ти... Или

мъжът ми!... Все ми е едно... Но да се опозоря пред очите на двама мъже, е по-страшно от смърт!... Единият трябва да умре!... А аз ще тръгна с онзи, който остане жив!“ Чак тогава изпитах огромно желание да го убия. (Изпада в мрачна възбуда.)

Сега след тези думи сигурно ме мислите за ужасно жесток човек. Да, ама не знаете какво беше лицето ѝ. И как пламтяха очите ѝ. Погледите ни се срещнаха и аз реших, че ще я направя своя жена, така ще, и гръм да ме порази. Друга мисъл нямаше в главата ми. Не, това не беше долна страст, както може би ви се струва. Ако беше така, щях навярно да отритна жената от пътя си и да избягам. А и мъжът нямаше да оцапа с кръвта си меча ми. Но когато там, в тъмния гъсталак, се загледах в лицето ѝ, вече знаех със сигурност, че няма да помръдна от мястото си, преди да го убия.

Само че не исках да го очистя вероломно. Затова го развързах и му предложих да се бием с мечове. (Въжето хвърлих до криптомерията, а после го забравих.) Блед и страшен, мъжът измъкна меча си и без да продума, се нахвърли разярен срещу мен. Не е нужно да разправям как завърши схватката. На двадесет и третия удар мечът ми прониза гърдите му. Чак на двадесет и третия — не забравяйте това, господа. Досега се възхищавам, защото единствен той под слънцето е кръстосвал двадесет пъти меча си с моя. (Смее се развеселен.)

Мъжът се свлече на земята, а аз се извърнах мигом с окървавения меч в ръка към жената. Но що да видя — тя като че бе потънала вдън земя. Хукнах сащисан да я търся между дърветата, ала по окапалите бамбукови листа не личеше и следа от човешки крак. Наострих уши да чуя шум, но наоколо се чуваха само предсмъртните хрипове на мъжа. Дойде ми тогава наум, че е изчакала да се сбием и се е измъкнала да повика хора на помощ. Сега вече работата опираше до собствената ми кожа, затова грабнах меча и лъка на убития и изскочих бързо на пътеката. Конят пасеше кротко встрани. Да разправям какво стана понататък, значи да си хабя напразно думите. Трябва обаче да знаете, че се разделих с меча му още преди да вляза в столицата... Това е всичко. Дайте ми сега най-тежкото наказание. И без това винаги съм знаел, че рано или късно главата ми ще щръкне на кол. (Видът му е предизвикателен.)

ИЗПОВЕД НА ЖЕНАТА В ХРАМА КИЙОМИДЗУДЕРА

След като ме облада, онзи в синия суйкан се извърна към мъжа ми и взе да се смее подигравателно. Колко ли унижен се е почувствувал мъжът ми! Въртеше се, гърчеше се, но при всяко движение въжето само се впиваше още по-дълбоко в тялото му. Хвърлих се към него. Не, понечих да го сторя, ала в същия миг разбойникът ме събори с ритник на земята. И тогава, точно тогава видях в очите на мъжа си неописуем блясък. Неописуем... И сега изтръпвам, като си спомня какви бяха очите му. Той не можеше да пророни нито дума, но изля в погледа цялата си душа. Само че в очите му нямаше нито гняв, нито дори мъка. Те излъчваха ледено презрение към мен. Смазана, но не от ритника на разбойника, а от този стоманен поглед, аз неволно изкрещях и загубих съзнание.

Когато дойдох на себе си, разбойникът бе вече изчезнал и само мъжът ми висеше все така завързан за ствола на криптомерията. Приповдигнах се с мъка от окапалата шума и се втренчих в лицето му. Но погледът му бе пак същият, а в дъното на леденото презрение проблясваше и ненавист. Трудно ми е да опиша какво изпитах — и срам, и мъка, и гняв. Изправих се, залитайки, приближих се до него и със сетни сили промълвих:

— След това, което се случи, нямам очи да живея повече с теб! Реших да сложа край на живота си. Ала... Ала и ти трябва да умреш! Ти видя позора ми и затова не мога да те оставя жив.

Мъжът ми продължаваше да ме гледа с погнуса. Усещах, че всеки миг гърдите ми ще се пръснат, но събрах силите си и потърсих меча му. Навярно разбойникът го бе откъснал, защото не намерих нито него, нито лъка и колчана със стрелите. За щастие, край мен се въргалаше камата ми. Вдигнах я и пак повторих:

— Ще те убия. И веднага ще те последвам в смъртта.

При тези думи той най-сетне размърда устни, но не издаде звук, защото устата му бе натъпкана с листа. И все пак разбрах какво каза.

Изрече с дълбоко презрение: „Убий ме!“. Тогава почти като насън забих камата в гърдата под бледосиния суйкан.

После, изглежда, отново съм загубила съзнание. А когато се опомних, мъжът ми вече висеше бездиханен на дървото. Измежду клоните на бамбука и криптомериите се плъзна закъснял слънчев лъч и спря върху безкръвното му лице. Задавена от сълзи, аз развързах въжето. А после... Какво стана с мен после ли? Нямам сили да говоря за това, но така или иначе, не можах да сложа край на живота си. Какво ли не опитах: и да забия камата в гърлото си, и да се удавя в езерото — там, в подножието на планината, ала напразно! Не събрах смелост да умра, останах сред живите, но нима това може да ме радва? (Усмива се тъжно.) Навярно и милостивата богиня Каннон се е отвърнала навеки от такова нищожество като мен. И все пак какво да правя аз, убийцата на мъжа си, аз, озлочествената от разбойника? Какво... Какво... (Внезапно избухва в неудържими ридания.)

РАЗКАЗ НА ДУХА НА УБИТИЯ ЧРЕЗ УСТАТА НА ПРОРОЧИЦАТА

След като облада жена ми, разбойникът приседна край нея и започна да я утешава. Аз, разбира се, и дума не можех да продумам, пък и бях завързан за криптомерията. През цялото време обаче й правех знаци с очи, за да ѝ дам да разбере, че не бива да му вярва, че всяка негова дума е измама. Но жена ми седеше като смазана върху окапалата шума и не вдигаше поглед от коленете си. Отстрани изглеждаше, като че слуша внимателно разбойника. Целият се гърчех от ревност. А разбойникът продължаваше да я подмамва с лукави приказки. Че веднъж осквернена, тя не ще живее повече в мир и разбирателство с мъжа си. Че вместо да се обрича на безкрайни мъки, по-добре ще е да склони и стане негова жена, защото много я харесвал и тъкмо затова се решил на подобна дързост. Да, имаше наглостта и това да ѝ каже.

Жена ми го изслуша и вдигна унесено глава. (Никога не ми се е струвала по-красива от този миг.) Но какво мислите, че отвърна моята красива жена на разбойника? И то пред очите ми, докато стоях завързан здраво за дървото? При спомена за думите ѝ и сега, блуждаейки в небитието, изгарям от гняв. Жена ми отвърна ясно и отчетливо: „Води ме тогава и накрай света!“ (Дълго мълчание.)

Но това не е целият ѝ грях. Иначе щях ли да се измъчвам така сред този непрогледен мрак? Разбойникът я хвана за ръка и тя тръгна подире му като насън. Но тъкмо вече се измъкваша от гъсталака, и изведнъж жена ми се извърна смъртнобледа, посочи ме и изкрещя няколко пъти като обезумяла: „Убий го! Не бих могла да живея с теб, докато е жив. Убий го!“ И сега думите ѝ ме тласкат като вихър с главата надолу към бездънната бездна на мрака. „Убий го!“ Изричала ли е някога човешка уста по-скверни думи? Чувало ли е човешкото ухо по-отвратителни звуци? Нима някога... нима... (Избухва неочаквано в пристъп на неистов смях.) И разбойникът пребледня, като я чу. Тя го дърпаше за ръкава и крещеше ли, крещеше: „Убий го!“ А той я

гледаше втрещено и не отвърщаше нито „да“, нито „не“. В следващия миг обаче я запрати с ритник на земята. (Отново се размива неистово.) Сетне скръсти невъзмутимо ръце, обърна се към мен и попита:

— Е, какво да правя с тая жена? Да я убия ли? Или да я пожаля? Дай ми знак с глава. Да я убия ли?

За тия думи съм готов всичко да му простя. (Отново дълго мълчание.)

Докато се колебаех, жена ми изкрещя, скочи и се шмугна в гъсталака. Разбойникът се хвърли подир нея, но, изглежда, не успя да докосне дори ръкава ѝ. Имам чувството, че наблюдавам сцената насън.

След като жена ми избяга, разбойникът грабна меча, лъка и стрелите ми и преряза въжето. Спомням си, че преди да изчезне от гъсталака, промърмори: „Сега трябва да спасявам собствената си кожа“.

Наоколо се възцари дълбока тишина. Или не, все още се чуваха нечии ридания. Размотавах въжето и се вслушвах напрегнато. Но изведнъж проумях, че самият аз ридая. (Отново продължително мълчание.)

Отлепих се най-сетне от ствола на криптомерията. Тялото ми като че стенеше от изнемога. В този миг съзрях пред краката си камата на жена ми. Грабнах я и я забих с един удар в гърдите си. Усетих, че в гърлото ми се надига буца кръв, но не почувствувах никакви мъки. А когато гърдите ми се вледениха, наоколо като че стана още по-тихо. Колко необикновена бе тази тишина! В небето над планинския пуцинак не се мяркаше дори една птичка. Само тъжните лъчи на залязващото слънце догаряха по върховете на криптомериите и бамбука. Залязващото слънце... Ала и то постепенно гаснеше... Скоро дърветата изчезнаха от погледа ми и дълбоката тишина обгърна плътно проснатото ми на земята тяло.

Точно тогава някой се прокрадна на пръсти до мен. Искях да видя кой е, но мракът ми попречи. После някой... Този някой протегна невидима ръка и измъкна бавно камата от гърдите ми. И в устата ми отново нахлу кръв. От този миг нататък потънах навеки в непрогледния мрак на небитието.

Декември 1921 г.

КОНЧИНАТА НА ЕДИН ПРАВЕДНИК СВИТЪК С РИСУНКИ

Дете: Я-а, какъв странен монах иде насам! Гледайте! Гледайте!

Продавачка на суши^[1]: Да, наистина е много странен! Удря като озверял гонга и крещи колкото му глас държи!...

Старец, продавач на дърва: Глух съм, та не чувам какво вика. Кажете, кажете какво вика!

Тенекеджия: Какво ли? О, буда Амида^[2], чуй ме! Чуй ме!

Продавачът на дърва: Така ли? Ха-ха-ха! Значи е побъркан.

Тенекеджията: Хм... Сигурно.

Старица, продавачка на зеленчуци: Ами ако е някой благочестив светец? Я аз да ида да му се поклоня.

Продавачката на суши: Но колко отвратителен е само, нали? Че съществуват ли такива противни праведници?

Продавачката на зеленчуци: Не говорете така! Побойте се от бога!

Детето: Ей! У-у! Луд!

Монахът-благородник: О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

Куче: Бау, бау!

Дама-поклонничка: Ах, погледнете какъв окаян монах!

Придружителката ѝ: Зърнат ли жена, такива като него са способни на какви ли не мръсотии. Я докато сме още далеч, да свърнем по друг път.

Леяр: Виж ти! Това е май благородникът от Тадо!

Пътуващ търговец на живак: Дявол го знае благородник ли е, не е ли, не знам, но разправят, че неочаквано захвърлил лъка и стрелите и приел монашески сан. Голям шум се вдигнал в Тадо.

Млад самурай: Май наистина е благородникът от Тадо. Как ли го оплакват жена му и децата!

Пътуващият търговец на живак: Чувал съм да разправят, че сълзите им не пресъхвали от мъка. По цял ден плачели горките за него.

Леярят: Но какъв подвиг е все пак да се отречеш от жена и деца, за да поемеш пътя на буда! Такова в наши дни е цяло чудо!

Продавачка на сушена риба: Подвиг ли? Хубав подвиг! Я се поставете на тяхно място. Как боли да останеш без мъж и баща, пък дори не жена, а самият буда да ти го отнеме!

Младият самурай: Права сте! Така е! Ха-ха-ха!

Кучето: Бау-бау!

Монахът-благородник: О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

Самурай на кон: Ей, смахнат, подплаши ми животното! Тпrrrrrr!
Тпrrrrrr!

Слугата му с багаж на гръб: То на лудия не ти дава сърце и да посегнеш.

Стара монахиня: Всеизвестно е, че по-рано същият този монах беше злодей и вършеше един от петте греха — убийство. Колко хубаво, че е избрал правия път!

Млада монахиня: Да, ужасен човек беше, вярно е... И животни убиваше, и риба ловеше, а понякога и в просяци изстрелваше отдалеч стрели.

Просяк с чифт дървени сандали в ръце: Добре, че чак сега му се изпречвам на пътя. Ако му бях паднал преди няколко дни, стрелата му като нищо да ми е пробила дупка в корема.

Търговец на кестени и орехи: Чудно как такъв изверг е решил да се подстриже и да стане монах?

Старата монахиня: Наистина чудно! Такава, види се, е била волята на буда!

Търговец на олио: Пък аз съм сигурен, че е обладан от тенгу^[3] или друга някаква нечиста сила.

Търговецът на кестени и орехи: Не тенгу, а лисица.

Търговецът на олио: Но нали разправят, че тенгу може понякога да се преобразява в буда?

Търговецът на кестени и орехи: От къде на къде само тенгу? То и за лисицата говорят същото.

Просякът с дървените сандали в ръце: Що ли не издебна сгоден случай да си пъкна в торбичката шепи орехи и дим да ме няма?

Младата монахиня: Я-а, гледайте, кокошките избягаха по покривите! Май от гонга се изплашиха.

Монахът-благородник: О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

Рибар: Бре, че гюрултия вдигна този монах!

Приятелят му: Я-а, какво е това? Някакъв сакат просяк бяга презглава напосоки?

Дама-пътешественица със сламена шапка, от която се спуска воал: Ах, как ме заболя краката! Де да бях с неговите!

Слугата ѝ: Преминем ли по онзи мост, и сме в града.

Рибарят: Ех, да можех да надникна под воала ѝ!

Приятелят му: Ай, докато зяпахме насам-натам, ни отмъкнаха стръвта!

Монахът-благородник: О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

Врани: Га-а! Га-а!

Жена на полето:

*Ку-ку! Ку-ку! Престани!
Срама нямаш! Погледни:
с пот се трудим по челата,
дорде пееш в небесата!^[4]*

Помагачката ѝ: Я виж какъв смешен монах се задава!

Враните: Га-а! Га-а!

Монахът-благородник: О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

За известно време се възцарява пълна тишина. Само вятърът шуми в боровете.

Монахът-благородник: О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

Отново само шумът на вятъра в клоните на боровете.

Монахът-благородник: О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

Стар монах: Ей, свети човече! Свети човече!

Монахът-благородник: Мен ли викаш?

Старият монах: Вас, свети човече. Накъде сте се запътили?

Монахът-благородник: На запад.

Старият монах: На запад е морето.

Монахът-благородник: И така да е. Морето не може да ми попречи. Ще вървя на запад, докато не лицезра лика на буда!

Старият монах: Що за странни слова! Нима наистина се надявате, че един смъртен монах може да лицезре буда Амида?

Монахът-благородник: Ако не вярвах, щях ли да зова така гръмогласно името му? Тази мисъл ме вдъхнови да се отрека от света на суетата!

Старият монах: Имало е навярно сериозни причини за това?

Монахът-благородник: Не, никакви сериозни причини. Просто преди няколко дни на връщане от лов чух наставленията на един проповедник. Заслушах се в благочестивите му слова и прозрях, че всеки грешник, пък бил той и злосторник, нарушил свещените заповеди, може да попадне в Чистата земя, ако отдаде душата и сърцето си на буда. И тогава ме обзе такава силна и неудържима любов към буда Амида, че кръвта във вените ми кипна...

Старият монах: А после? Как постъпихте после, свети човече?

Монахът-благородник: Сграбчих проповедника и го тръшнах на земята.

Старият монах: Какво-о? Тръснахте го на земята ли?

Монахът-благородник: Сетне измъкнах меча си, опрях го до гърдите му и го накарах да ми каже къде е светата обител на буда Амида.

Старият монах: Много странен начин за задаване на въпроси... Навярно проповедникът е бил смаян?

Монахът-благородник: Вдигна жалостиво очи към мен и продума: „На запад, на запад...“. Но ето че докато си приказваме, започна да се смрачава. Грях пред буда е да се бавя по пътя. Е, прощавай... О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

Старият монах: Хм! Що за безумец срещнах днес!... Я и аз да си вървя по пътя.

За трети път в клоните на боровете се разнася шумът на вятъра. Грохот на морските вълни.

Монахът-благородник: О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

Тътен на вълни. От време на време се обаждат дъждосвирици.

Монахът-благородник: О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме! Колко пусто е край брега! Не се вижда ни една лодка! Само вълни. А отвъд вълните е навярно страната, в която се е родил буда Амида. Да бях морска птица, щях веднага да литна натам, но уви... А онзи проповедник каза, че добрината и състраданието на буда са безгранични. Не може, значи, да не ме чуе, ако продължавам да зова гръмогласно името му. Ще го зова до сетния си дъх! Тук, за щастие,

виждам стар бор с разполовена корона. Клоните му се простират на всички страни. Защо ли не се покатеря на него?... О, буда Амида, чуй ме! Чуй ме!

Отново се разнася грохотът на морските вълни.

Старият монах: Днес е седмият ден, откакто срещнах онзи безумец. Той твърдеше, че иска още приживе да лицезре буда. Накъде ли се отправи клетият?... Я-а, там на върха на изсъхналия бор като че седи човек! Това, ако се не лъжа, е онзи монах. Разбира се, че е той!... Ей, свети човече, свети човече! Нищо чудно, че не отговаря. Мъртъв е. Умрял е навярно от глад. Сега се сецам, че той не носеше торба за подаяния.

За трети път се разнася грохотът на морските вълни.

Старият монах: Оставя ли го на дървото, ще го разкъсат враните. Съдбата ни е предопределена от предишния живот, ами я да го погребя, че... Я-а-а, какво е това? В устата на мъртвеца е разцъфнал белоснежен лотос! Затова още отдалеч усетих необикновено ухание! Взех го за луд, а се оказва, че бил благочестив праведник. Как можах така да го оскъря! Как можах да сторя такава страшна грешка! Наму Амида Буцу! Наму Амида Буцу! Наму Амида Буцу! Наму Амида Буцу!

[5]

Март 1921 г.

---

[1] Традиционно японско ястие — върху топка ориз се слага парченце риба или друго водно животно. — Б. пр. ↑

[2] Буда Амида (санскр. Амитабха) — един от най-почитаните буди в средновековна Япония. Така нареченият „амидаистки будизъм“ намира широко разпространение в Япония през XII-XIII в., като измества влиянието на езотеричните секти от ранното средновековие Тендай и Шингон. Амидаисткият будизъм проповядва значително по-опростена религиозна система, според която спасение може да се достигне чрез истинска вяра, постоянство в молитвите, активна религиозна практика и многократно повторение на молитвените слова „Наму Амида Буцу“ („Бъди благословен, о, буда Амида!“). — Бел.р. ↑

[3] Тенгу — полумитични същества от японския фолклор. Имат дълги носове — и в пряк, и в преносен смисъл, и понякога вършат злодеяния. — Бел.р. ↑

[4] Народна песен от „Записки под възглавката“ (X в.) на Сей Шонагон, с която жените, работещи на оризовите поля, се обръщат към кукувицата. — Бел.р. ↑

[5] „Бъди благословен, о, буда Амида!“ — Бел.р. ↑

УСМИВКАТА НА БОГОВЕТЕ

Една пролетна привечер, влачейки полите на дългото си расо, Padre Organtino^[1] се разхождаше сам из градината на храма Намбанджи.^[2]

Между елите и кипарисите растяха рози, маслинови и дафинови дървета и всевъзможни други европейски растения. Напъпилите рози усладяха с уханието си разтапящия силуетите на дърветата здрач и ароматът им придаваше на покоя в градината необикновено и съвсем неяпонско очарование. Унесен в спомени, Органтино вървеше по посипаните с червен пясък пътеки. Главният храм в Рим^[3], лисабонското пристанище, звуците на четириструнната лира, вкусът на бадемите, псалмът „Господи, огледало на душите ни“... Един подир друг спомените нахлуваха неусетно в сърцето на червенокосия свещеник и пробуждаха носталгия по родината. За да я разсее, Органтино призова името на деусу. Ала тъгата му постепенно прерасна в болезнено отчаяние.

„Красива е природата на тази страна — замисли се той. — Красива е природата на тази страна. И климатът ѝ е мек. А хората... И все пак негрите са като че за предпочитане пред тези жълти мъничета. Макар в характера им да има и нещо предразполагащо. Приобцилите се към светата вяра станаха напоследък няколко десетки хиляди. Да не говорим, че в сърцето на японската столица се извисява божи храм като Намбанджи. Значи ако не съвсем приятен, животът тук попе не е неприятен. Но мине се не мине, и аз изпадам в дълбоко отчаяние. И често-често ме обзема желание да се върна в Лисабон, да си ида завинаги оттук. Само носталгия ли е това? И да не е в Лисабон, бих заминал където и да е, стига да не съм тук. В Китай, в Сиам, в Индия... Излиза, че не само тъгата по родината е причина за състоянието ми. Желая само едно — час по-скоро да избягам от тази страна. Ала... Ала природата тук е красива. А и климатът е мек...“

Органтино въздъхна дълбоко. Внезапно очите му съгледаха покапалите върху мъха под дърветата снежнобели цветчета. Сакура!

Органтино се втренчи почти с уплах в мътната дрезгавина между стволите. Там сред няколкото палми цъфтеше, провесила клони, омайна като видение плачуца сакура.

— Боже опази! — простена падрето и вдигна ръка да се защити с кръст от нечистата сила.

За миг белеещата в полумрака сакура наистина го ужаси. Ужаси го... Не, по-скоро му се стори олицетворение на самата Япония, всяваща смътен страх в душата му. След минута обаче Органтино осъзна, че пред себе си няма нищо свръхестествено, че това е най-обикновена сакура, и усмихвайки се сконфузено, повлече отпаднал крака обратно по посипаните с червен пясък пътеки.

* * *

След половин час той вече възнасяше молитви към бога в храма Намбанджи. Вътре бе пусто и само от купола се спускаше лампа, в чиито лъчи Архангел Михаил и дяволът от фреската на стената се бореха ожесточено за мъртвото тяло на Мойсей. Вероятно поради мъждивата светлина тая вечер не само юначният архангел, а и освирепелият дявол изглеждаха като никога необикновено красиви. А може би виновно за това бе уханието на положените пред олтара свежи рози и ракити. Свел смирено глава, Органтино шептеше страстна молитва:

„Милостиви боже! Принадлежа ти всецяло от мига, в който отплавах от лисабонското пристанище. Затова и никакви изпитания не разколебаха волята ми да служа на свящото дело — кръстът твой да възсияе над цялата земя. Успявах, разбира се, не само благодарение на собствените си усилия. Всичко ставаше с твоето, с благословието господне, милостиви боже. Но едва тук, в Япония, започнах постепенно да разбирам колко непосилна е мисията ми. Навред из тази страна — и в планините, и в горите, и в градовете, по улиците на които се издигат къща до къща, се спотайва някаква необикновена сила и тя ми пречи подмолно. Нали зарад нея напоследък изпадам в безпричинно отчаяние. Не разбирам каква е тази сила, но тя, подобно на подземен поток, се лее на дълж и шир из цялата страна. Сломи тази сила, милостиви боже. Японците са предали душите си на ерес и

навярно никога не ще прозрат величието на парайсо... Затова страдам така безутешно дни наред. Изпрати, о господи, сили и търпение на раба свой Органтино...“

В този миг му се стори, че чува кукуригане, но той продължи молитвата си, без да обръща внимание.

„За да изпълня своята мисия, трябва да се боря със спотайващата се в планините и реките на тази страна сила — може би с невидими за човешкото око духове. Навремето ти, господи, потопи в Червено море египетската рат^[4]. Духовете на тази страна не отстъпват по сила на някогашните египетски пълчища. Затова те моля, о боже, помогни ми, както помогна някога на древния пророк, помогни ми да надделея...“

Молитвените слова внезапно замръзнаха върху устните на Органтино, защото този път съвсем наблизко се разнесе пронизително кукуригане. Свещеникът се огледа с недоумение и поразен видя, че на олтара зад гърба му е кацнал петел. Провесила снежнобялата си опашка, птицата изпъчи гърди и нададе още един пронизителен и победоносен вик, сякаш вече съмваше.

Органтино скочи като попарен, разпери ръкавите на расото си и взе да пъди петела, но след крачка-две простена: „Господи!“, и замръзна объркан. Сумрачният храм гъмжеше от безчет кой знае кога и откъде долетели петли. Те хвърчаха и тичаха насам-натам и навред, докъдето стигаше погледът, се разстилаше море от червени гребени.

„Боже опази!“, понечи отново да се прекръсти свещеникът, но ръката му бе сякаш стисната в менгеме и не помръдна. През това време в божия храм започна постепенно да прониква алена като от огньовете на факли загадъчна светлина. Тя ставаше все по-ярка и задъхвайки се, Органтино взе малко по малко да различава смътните силуети на хора.

Силуетите добиваха бързо отчетливи очертания. Това бе тълпа от необичайни на вид мъже и жени с огърлици от яспис на шиите. Всички се смееха и веселяха неистово. А когато цялата тълпа чак до последния човек се открие вече съвсем ясно, изпълнилите храма безброй петли закукуригаха още по-гръмогласно. Едновременно с това стената — същата, върху която бе изрисуван Архангел Михаил — се разсея в нощния мрак като мъгла. После...

После пред очите на изгубилия ума и дума Органтино се развихри призрачна вакханалия^[5]. И той видя облечени в старинни одежди японци да седят в кръг под светлината на огньовете и да си

пълнят един другиму чашите. Видя посред кръга жена — досега не бе срещал такава снажна японка — да се мята в безумен танц върху обърнатата с дъното нагоре огромна бъчва. Видя зад бъчвата изтръгнато навярно с корените свещено дърво-сакаки, в клоните на което мъж с внушително телосложение държеше високо над главата си скъпоценен камък или може би огледало. Стотиците петли наоколо се блъскаха един о друг с опашки и гребени и не преставаха да кукуригат възторжено. А още по-нататък... Органтино просто не повярва на очите си. Още по-нататък сред нощната мъгла се издигаше висока скала, която сякаш препречваше входа към някаква пещера.

Жената върху бъчвата продължаваше танца си. Обвиващата косите ѝ лоза се развяваше волно. Огърлицата на шията ѝ потракваше, като че валеше град. Танцьорката размахваше бамбукова клонка и вдигаше на всички страни вятър. А разголената ѝ гърд! Гърдите ѝ сияеха, озарени от алените огънове на факлите, и в съзнанието на Органтино възпламваха самата плътска страст. Молейки се богу, той направи огромно усилие да отвърне поглед. Но напразно — тялото му бе като парализирано от загадъчната нечиста сила.

Внезапно над призрачното множество надвисна тишина. Жената върху бъчвата като че се опомни и прекрати най-сетне безумния си танц. Петлите притихнаха с протегнати шии. И тогава незнайно откъде в дълбокото безмълвие отекна величествено прекрасен женски глас:

— Нима докато съм затворена тук, светът не би трябвало да тъне в мрак? А боговете, види се, тъкмо на това се смеят и радват.

Когато гласът се разсея в нощта, жената върху бъчвата огледа бързо множеството и отвърна неочаквано меко:

— Всички се радват на новия бог, който е по-силен от теб.

„Дали пък този нов бог не е деусу?“, мина през ума на Органтино и обнадяден от тази мисъл, се загледа с любопитство в загадъчно менящото се призрачно видение.

Известно време цареше пълна тишина. Ала изведнъж петлите закукуригаха гръмогласно, извисяващата се в нощната тъма огромна скала започна да се пропуква бавно и от зейналата цепнатина плисна като водопад ослепителна неземна светлина.

Органтино понечи да изкрещи, но езикът му не помръдна. Понечи да избяга, но краката не го послушаха. От ярката светлина му

се зави свят, а в ушите му екнаха понеслите се към небето възторжени възгласи на хилядите обзети от бурна радост мъже и жени:

— Охирумемучи! Охирумемучи! Охирумемучи!

— Няма нов бог! Няма нов бог!

— Всеки, който тръгне срещу теб, е обречен на гибел!

— Виж, мракът се стопи!

— Докъдето стига погледът, всичко е твое — и планини, и реки, и градове, и морета!

— Няма нов бог! Всички ние сме твои слуги!

— Охирумемучи! Охирумемучи! Охирумемучи!

Зашеметен, Органтино се обля в ледена пот, простена и загуби съзнание.

Дойде на себе си едва към трета стража. В ушите му като че продължаваха да отекват възгласите на боговете. Той се огледа, но само спускащата се от купола лампа все така осветяваше смътно фреската върху стената на потъналия в дълбока тишина храм.

Органтино се надигна с пъшкане и излезе иззад олтара. Смисълът на призрачното видение не стигаше до съзнанието му. Но в едно не се съмняваше — че не беше му го показал деусу.

— Борбата с призраците на тази страна... — промърмори той. — Борбата с призраците на тази страна е по-трудна, отколкото очаквах. Ще победи ли, или ще загубя?...

В този миг някой му пошепна:

— Ще загубиш!

Органтино се взря с боязън натам, откъдето долетя шепотът, но не видя нищо освен розите и раките^[6].

* * *

На другата вечер Органтино отново се разхождаше из градината. Но сега в сините му очи проблясваше радост. Защото през деня няколко японски самураи бяха влезли в редиците на вярващите.

Маслините и лавровите дървета се извисяваха безмълвно в мрака и само шумът от долетелите за нощувка храмови гълъби нарушаваше абсолютната тишина на градината. Уханието на розите, влажният пясък — наоколо цареше покой като през онази привечер в древни

времена, когато, „видели красотата на дъщерите земни“, крилатите ангели се спуснали до един от небесата, за да си вземат жени^[7].

„И все пак отвратителните японски духове трудно ще удържат победа над достолепието на кръста божи. Но снощната вакханалия... Не, това бяха просто халюцинации. Нима дяволът не е пращал такива видения и на свети Антоний^[8]? В потвърждение на моята правота днес още няколко души приеха правата вяра, а скоро навред из страната ще се въздигнат божии храмове“, мислеше си Органтино и вървеше по посипаните с червен пясък пътечки. Неочаквано някой го потупа леко по рамото. Органтино се извърна, но видя само как вечерният сумрак обгръща бавно младите листа на платаните от двете страни на пътеката. „Боже опази!“, промърмори той и продължи бавно разходката си. Ала изведнъж до него се появи смътна като видение фигура на старец с ясписова огърлица на шията. Органтино ахна от изненада и попита:

— Кой си ти?

— Аз ли? Все едно кой. Един от духовете на тази страна — отвърна старецът и се усмихна приветливо. — Но нека се поразходим. Дойдох, за да си поговоря с теб.

Органтино се прекръсти, ала старецът не се изплаши ни най-малко.

— Не съм зъл дух. Погледни огърлицата и меча ми. Щяха ли да искрят така, ако бяха горели в пъкъла? Затова престани с тези заклинания.

Органтино скръсти ръце и тръгна неохотно до него.

— Ти си тук, за да посееш семената на вярата в небесния властелин, нали? — подхвана спокойно старецът. — В това навярно няма нищо лошо. Но дори самият деусу да дойде в тази страна, и той непременно ще претърпи поражение.

— Деусу е всемоушен и него... — започна рязко Органтино, но веднага се опомни и продължи благо, както беседваше обикновено с посветените във вярата японци: — И е невъзможно някой да го победи.

— Възможно е. Ала чуи какво ще ти разкажа. Деусу не е единственият, който е дошъл тук от далечни земи. От Китай пристигнаха Конфуций, Мендзъ, Джуандзъ^[9] и много други мъдри хора, и то когато страната ни се бе току-що родила. Освен учението за дао^[10] китайските мъдреци донесоха коприната от царство У, ясписа от

царство Цин^[11] и какво ли още не. Донесоха обаче и нещо далеч по-удивително и ценно от съкровищата — йероглифите. Но нима с това Китай успя да ни покори? Да вземем например йероглифите. Не те нас, а ние ги подчинихме на волята си. Сред известните от древността японци има един поет на име Какиномото Хитомаро^[12]. Стихотворението му „Танабата“ се знае и днес. Прочети го! В него няма да откриеш Пастира и Тъкачката; то възпява любовта на звездите Алтаир и Вега. Край възглавето им ромони с гласа на нашите реки Небесната река, а не реват вълните на Млечния път, наподобяващ Хуанхъ и Янгдзъ. Аз обаче трябва да ти разкажа не за стихотворението, а за йероглифите. Дори след като научихме йероглифа за „лодка“ например, ние не изменихме самата дума и тя си остана „фуне“. Иначе езикът ни щеше да стане китайски. Но заслугата е не толкова на Хитомаро, колкото на бдящите над душата му наши богове. Китайските мъдреци ни донесоха и калиграфията. Кукай, Дофу, Сари, Косен^[13] — аз все ги навещавах скришом от хората. За пример им служеше китайската калиграфия, но изпод четките им започна постепенно да се ражда нова красота и вместо калиграфските образци в стила на Ван Сиджи и Джу Суйлян^[14] йероглифите им неусетно станаха японски. Но това не е единствената ни победа. Диханието ни, сродно с морския бриз, обузда дори доктрините на Конфуций и на Лаодзъ^[15]. Попитай хората, и ще разбереш колко дълбоко вярват, че всеки кораб, в който има съчинения на Мендзъ, неизбежно потъва, защото тези съчинения предизвикват мигом гнева ни. В действителност обаче Шинадо никога досега не си е позволявал подобна лудория. Тогава не мислиш ли, че в тази вяра се долавя вездесъщата ни сила тук.

Органтино го погледна объркан. Не познаваше японската история, тъй че въпреки сладкодумието на стареца не успя да схване почти нищо.

— След китайските философи тук пристигна индийският принц Сидхарта^[16] — продължи старецът, откъсна пътьом роза от един храст край пътеката и вдъхна аромата ѝ. Но макар и откъсната, розата остана на храста, а цветът в ръката на стареца — свършено същият по цвят и форма — изглеждаше ефирен като мъгла. — И буда бе сполетян от същата съдба, но няма да се впускам в подробности, за да не те отегча още повече. Само те приканвам да обърнеш внимание на учението за

преобразяване на будистките божества в шинтоистки, по силата на което всеки тук вярва, че богинята Охирумемучи е буда Дайничи — ньорай^[17]. Чия победа е това? На Охирумемучи? Или на Дайничи — ньорай? Но да предположим, че никой не знае богиня Охирумемучи, а буда Дайничи — ньорай е известен на мнозина. Нима в сънищата той не ще им се яви в нейния образ, а не в образа на индийски буда? Веднъж се разхождах с Шинран и Ничирен^[18] в сянката на цъфналите черници. Буда, пред когото двамата се прекланят с плам, не е някакво сияйно мургаво божество, а преливащ от благородство и достойнство брат на такива като нашия принц Джогу-тайши^[19]... Но вече обещах, че няма да се простирам надълго и нашироко. Искам само да разбереш, че и много други като деусу дойдоха тук при нас, ала никой не успя да ни покори.

— Почакай! Говориш така... — прекъсна го Органтино — но ето че днес например няколко самураи приеха правата вяра.

— Нека още хиляди я приемат. Всъщност повечето японци приеха учението на Сидхарта. Но знай, че силата ни е не да рушим, а да преобразяваме.

Старецът хвърли розата и щом се отдели от ръката му, тя изведнъж се разтопи в полумрака.

— Да преобразявате, значи. Виж ти! Но нима само вие сте способни на това? Има и други страни... Да вземем, да речем, Гърция, където злите духове се почитат като богове...

— Великият Пан умря. Може би и той някога ще възкръсне. Но ние и досега сме живи.

— Нима познаваш Пан? — изгледа го с недоумение Органтино.

— Разбира се. За него пише в книгите с напречни редове^[20], които синовете на нашите феодали от Кюшу донесоха от западните страни. Но думата ми сега е за това, че дори да не сме единствените, които умеем да преобразяваме, ти все едно не бива да нехаеш. Или по-скоро, тъкмо затова трябва да си винаги нащрек. Защото ние сме стари богове. И също като гръцките видяхме зората на света.

— И все пак деусу трябва да победи — повтори с упорство Органтино.

Но старецът продължи, сякаш не бе го чул:

— Преди четири — пет дни срещнах на западното крайбрежие гръцки моряк. Не бог, а простосмъртен. Седнахме на огряна от лунната

светлина скала и той ми разказа приключенията си. За това как бил заловен от едноокия бог; за богинята, превръщаща хората в свине; за русалките с омайни гласове... Знаеш ли името му? След срещата си с мен той стана абориген на тази страна и сега се казва Юривака^[21]. Тъй че и ти бъди нащрек! Никак не е сигурно, че деусу ще победи. Колкото и широко да се разпространи у нас учението на небесния властелин, не може да се твърди, че то ще победи на всяка цена. — Старецът постепенно зашепна: — Нищо чудно деусу да стане абориген на тази страна. Така както дошлите от Китай и Индия станаха японци. Същата ще е и съдбата на тези от Запад. Ние сме и в дърветата. Ние сме и в потоците. И в лекия ветрец над розите. И в сумрачната светлина върху стените на храма. Ние сме навред и винаги. Бъди нащрек! Бъди нащрек!...

Внезапно гласът му секна и старецът се стопи като сянка в здрача. И в същия миг над главата на навъсения Органтино отекна гръмкият екот на вечерната камбана. Аве Мария.

* * *

Падре Органтино от храма Намбанджи. Но защо непременно падре Органтино? Влачейки полите на дългото си расо, един риж дългонос свещеник се върна от обгърнатата в здрач градина с илюзорни лаврови дървета и рози на мястото си върху паравана. Върху стария тривековен параван с картина, изобразяваща как един кораб на Южните варвари влиза в японско пристанище.

Сбогом, падре Органтино! Сега ти се разхождаш с такива като теб по японския бряг и съзерцаваш големия кораб, развял флаг в мъглата от златист прах. Деусу ли ще победи? Или Охирумемучи? Сега може би е все още трудно да се каже. Но в крайна сметка ние сме тези, които ще трябва да решим. А ти наблюдавай спокойно от бреговете на древността. Дори да потънеш в съня на забравата заедно с компанията си от паравана — капитана с кучето и малкото негърче, което му пази сянка с широко разтворен чадър, — „черните кораби“ ще се появят отново на хоризонта и топовните им гърмежи ще нарушат вековния ти сън. Да, и това време ще дойде. А дотогава сбогом!... Сбогом, падре Органтино! Сбогом, патерен Уруган^[22] от храма Намбанджи!

[1] *Гуечи Солдо Органтино* (1530–1609) — италианец от йезуитския орден. През 1570 год. пристига в Япония и започва да проповядва християнството в град Киото. Успява да спечели благоразположението на Ода Нобунага — един от най-могъщите феодали по онова време, и през 1581 год. основава първата католическа семинария в Япония. — Бел.р. ↑

[2] *Храмът Намбанджи* (букв. „Храм на южните варвари“) — католически храм в Япония, построен през 1568 год. — Бел.р. ↑

[3] Катедралата „Сан Пиетро“ в Рим. — Бел.р. ↑

[4] Става дума за библейската история за Мойсей и египтяните, описана в книгата *Изход* на Стария завет. — Бел.р. ↑

[5] „Вакханалията“, която се разгръща по-нататък пред очите на падре Органтино, е всъщност преразказ на един от основните шинтоистки митове, записани в най-старото японско писмено произведение „Коджики“ („Записки за старите времена“ — 712 год.). Главната богиня на шинтоисткия пантеон — богинята на слънцето Аматерасу, наричана още Охирумемучи, бива разгневена от непристойното поведение на своя брат — бога Сусаноо-но микото, и се скрива в небесната пещера. Тогава във Високата небесна равнина Таками-га-хара настъпва пълен мрак. Дълго мислят боговете как да изкарат Аматерасу от пещерата и най-сетне решават да организират пред входа веселие, като заповядват на всички петли на вечната нощ да пеят. Централна фигура в неистовото веселие е богинята Аме-но Удзуми, която започва да танцува разгърдена, докато не изпада в екстаз. Боговете — зрители избухват в гръмогласен смях, който разтърсва цялата Висока небесна равнина и силно смуцава затворената в пещерата Аматерасу, която очаква всички да страдат, лишени от нейната светлина. Разяждана от любопитство и от гняв, тя пита защо осемте хиляди богове се смеят, на което ѝ отговарят, че се е появило ново божество, което е по-великолепно дори от нея. Тогава поради ранено самочувствие — божествено ли, женско ли — Аматерасу излиза от пещерата и наоколо отново заискрива ослепителна светлина. — Бел.р. ↑

[6] Фактът, че отговорът: „Ще загубиш!“ идва от розите и раките, отново е свързан с изконната японска религия, където един

от основните култове е култът към природата, което ще рече, че във всяка планина, река, гора, дори цвете живее шинтоистко божество. — Бел.р. ↑

[7] Алюзия за епизод от Стария завет (Бит. 6:2) — „Тогаз синовете божи, като гледаха дъщерите человечески, че бяха красиви, взеха си жени от всички, що избраха.“ — Бел.р. ↑

[8] Става дума за Антонио Бонвентура (251?-356) — основател на монашеската институция. — Бел.р. ↑

[9] *Конфуций*, или Кундзъ (551–497 год. пр.н.е.), *Мендзъ* (372–289 год. пр.н.е.) и *Джуандзъ* (369–286 год. пр.н.е.) — колоси на древнокитайската философия. — Бел.р. ↑

[10] Учението за дао („Пътя“) съдържа философските основи на конфуцианството и даоизма. — Бел.р. ↑

[11] У и Цин са царства в древен Китай. — Бел.р. ↑

[12] *Какиномото Хитомаро* — най-великият поет на стара Япония, чиито стихове са включени в първата японска поетична антология „Маниошу“ (VIII век). Тази антология поставя началото на процеса на създаване въз основа на китайските йероглифи на японската сричкова азбука *кана*, която разкрива необятни простори пред японската литература, защото с нея може да се записва говоримият език. По-нататък в разказа се обяснява и механизмът на заимствуване на китайските йероглифи, а именно — от една страна, те се възприемат и графично, и фонетично (видоизменени според особеностите на японската фонетика), а от друга — само като знаци, с които се записват предметите, понятията и явленията, като се четат обаче с японските им наименования, съществуващи в говоримия език.

Легендата „Танабата“ идва в Япония от Китай и много бързо става любима тема в японската поезия. Разказва се за двете влюбени звезди — Пастирът (Алтаир) и Тъкачката (Вега), които през цялата година са разделени от Млечния път (яп. Ама-но кава — „Небесна река“) и само веднъж — през нощта на седмия ден от седмия месец, могат да се срещнат на моста, който свраките прехвърлят през „Небесната река“, при това — само ако небето е ясно. Ако ли не — ще трябва да чакат до идната година. Може би тъкмо тъжното очарование на тази легенда я е направило толкова любима в Япония. — Бел.р. ↑

[13] *Кукай* (770–835), *Дофу* (925–996), *Сари* (933–988) и *Косей* (971–1027) — известни японски калиграфи. — Бел.р. ↑

[14] *Ван Сиджи* (IV век) и *Джу Суйлян* (VII в.) — китайски калиграфи, много почитани и в Япония. — Бел.р. ↑

[15] *Лаодзъ* (IV-V в. пр.н.е.) — древнокитайски философ, основател на даоизма. — Бел.р. ↑

[16] *Сидхарта Гаутама от рода Шака* (Шакаямуни) — историческият Буда; основател на будизма (втората половина на VI в. пр.н.е.). — Бел.р. ↑

[17] *Буда Дайничи* — *ньорай* (санскр. Вайрочана) — буквално означава „буда на великото слънце“, поради което постепенно започва да се отъждествява с шинтоистката богиня на слънцето Аматерасу. По този начин се появява т.нар. „ръобу — шинто“ („двустранен шинтоизъм“), при който шинтоистките богове „ками“ се разглеждат като въплъщения („аватари“) на различните буди и бодисатви. Смята се, че това е една от причините за бързото разпространение на будизма в Япония. Но може би не е лишен от основание и въпросът на Акутагава: „Чия победа е това? На Охирумемучи? Или на Дайничи — ньорай?“. — Бел.р. ↑

[18] *Шинран* (1173–1262) — основател на будистката секта Джодо („Чиста земя“)

Ничирен (1222–1282) — основател на будистката секта Ничирен, която има немалко последователи и в днешна Япония. — Бел.р. ↑

[19] *Джогу-тайши*, или *Шотоку-тайши* (574–621) — изтъкнат политик на древна Япония, с чието име се свързва консолидацията на държавната власт и разпространението на будизма, който той е възприемал и като средство за централизация на управлението. — Бел.р. ↑

[20] „Книги с напречни редове“ — става дума за европейските книги, тъй като японските се пишат с вертикални редове — от горе надолу, отдясно наляво. — Бел.р. ↑

[21] Съществува легенда от XV век, според която Юривака е Одисей — на японски Одисей (Улисис) е Юришису, съкратено — Юри, а „вака“ означава „млад“. — Бел.р. ↑

[22] *Патерен Уруган* — изопачено от падре Органтино. — Бел.р. ↑

БЛАГОДАРНОСТ ЗА ДОБРИНАТА

РАЗКАЗЪТ НА АМАКАВА ДЖИННАЙ

Казвам се Джиннай. А фамилията ми е... Открай време всички като че ми викат Амакава Джиннай. Амакава Джиннай — познато ли ви е това име? Не, не се плашете. Както знаете, аз наистина съм прочут крадец, но тази нощ не съм дошъл да грабя, тъй че бъдете спокоен.

Разправят, че сте най-добродетелният от божиите пастири в Япония и сигурно ще ви е неприятно да прекарате дори няколко минути с човек, когото всички наричат крадец. Но не мислете, че аз само крада. Защото един от призованите в двореца Джураку приближени на Росон Скедзаемон^[1] също се е казвал Джиннай. Ами вазата, известна като «Червената глава» и тъй високо ценена от Рико Коджи^[2]? Чувал съм, че изкусният поет, съчинителят на ренга^[3], който изпратил тази ваза в дар на Рикю, бил също Джиннай. А нима преводачът от Омура, който преди две — три години написа дневника «Амакава никки»^[4], не се казваше Джиннай? Ами странстващият монах, спасил капитан Малдонадо^[5] в разпрата край Санджогавара? А търговецът на чуждоземни лекарства пред портите на храма Мьококуджи в Сакаи... Ако научим отнякъде имената им, без съмнение ще се окаже, че и единият, и другият са Джиннай. По-важно е обаче, че Джиннай се казваше и верующият, който миналата година поднесе в дар на храма ви «Свети Франциск» златно ковчеже с ноктите на пресветата майка — Дева Мария.

Но за съжаление тази нощ нямам време да ви разкажа подробно за всичко това. Само ви моля да повярвате, че Амакава Джиннай не е по-различен от който и да било обикновен човек. Добре. Ще се постарая тогава да обясня накратко какво ме води тук. Дойдох при вас с молба да отслужите молебен за упокой на една душа. Не, не ми е роднина. Но, от друга страна, не е и обаграл с кръвта си меча ми. Неговото име ли? Името му... Чудя се дали да ви го кажа. Искам, падре, да се помоля за душата на едного... За душата на един японец, който се казва, да речем, Поро. Какво, не може ли? Е да, разбира се, че не ще склоните лесно, щом Амакава Джиннай ви моли. Като не може,

не може, ами поне да ви разкажа с няколко думи историята. Но преди това ми обещавайте, че и да ви колят, няма да изтървете пред никого нито думичка. Ще сдържите ли обещанието си, ако се закълнете в кръста на шията си? Ах, моля да ме извините, падре. (Усмива се.) Разбирам колко дръзко е тъкмо аз, крадецът, да се съмнявам във вас, божия пастир. Но знайте, ваше преподобие, че и да не попаднете в яростните пламъци на инферуно, нарушите ли клетвата (изведнъж сериозно), още на този свят ще получите заслужено възмездие.

Това се случи през една студена ветровита нощ преди около две години. Аз бродех по улиците на Киото, преоблечен като странствуващ монах. Не ми беше за пръв път да кръстосвам града. Вече пета вечер след първа стража, невидим за хорските очи, аз оглеждах скритом къща по къща. Няма нужда да ви обяснявам защо... Пък и тогава кроях планове да замина за известно време отвъд морето, за Марика^[6] например, и имах повече от всякога нужда от пари.

Градът бе отдавна притихнал и под обсипаното със звезди небе вятърът виеше неуморимо. Извървах цялата Огавадори, скрит в сянката на тъмните вече къщи, излязох на широк кръстопът, свих в една уличка и изведнъж съзрях голяма ъглова къща. Това бе домът на известния в Киото търговец Ходжоя ЯсоEMON. Вярно, че търговската къща «Ходжоя» трудно можеше да се мери със «Суминокура», да речем, но все пак тя поддържаше търговия през морето, като отправяше по един-два кораба в Шамуро^[7] и на остров Русон^[8], тъй че собственикът без съмнение трябва да беше доста богат. Не че имах предвид точно неговата къща, но след като и без това се озовах случайно пред нея, прищя ми се все пак да си опитам късмета. А и както споменах, беше вече среднощ и духаше леден вятър — сиреч донемайкъде благоприятна за занаята ми нощ. Притулих широкополата шапка и тоягата си зад кацата за дъждовна вода край пътя и мигом се прехвърлих през високия зид.

Какви ли не слухове се носят за мен! Разправят например че Амакава Джиннай умее бил да става невидим. Надявам се, че вие, падре, не вярвате като простия народ на такива врели-некипели. Нито умея да ставам невидим, нито пък служа на дявола. Просто, докато бях в Макао, докторът на един португалски кораб ме посвети на науката за естеството на нещата. Рече ли човек да я вкара в работа, няма да му се опре нито най-големият катинар, нито най-тежкото резе. (Смее се.)

Нечувани досега обирджийски номера. Че нали и тях подобно на кръста и пушките нашата дива Япония възприе от Запада?

След малко бях вече в дома на Ходжоя. Но както се промъквах по тъмния коридор, с изненада открих, че въпреки късния нощен час в една от стаите свети. На всичко отгоре отвътре долитаха и гласове. По разположението реших, че може да е само чайна. «Чай в леден вятър, значи!», подсмихнах се аз и приближих на пръсти. Трябва да знаете, че не се ядосвах, задето ми объркват работата, ами горях от любопитство да разбера на какви изтънчени развлечения са се отдали сред изисканата обстановка на този дом домакинът и неговият гост.

И още щом залепих ухо до плъзгащата се врата, до слуха ми, както и очаквах, долетя къкренето на водата в чайника. Ала заедно с това чух изненадан, че в стаята някой плаче. Всъщност веднага разбрах, че плаче жена. Щом в чайната на такъв богат дом, и то среднощ плаче жена, значи трябва да се е случило нещо наистина много сериозно! Затаих дихание и надникнах през пролуката между двете крила на вратата.

Озарено от светлината на висящ фенер старинно какемоно в нишата... Великолепна икебана от късни хризантеми... Изобщо, както си му беше редът, в обстановката на стаята за чай се долавяше печатът на времето. Пред самата ниша с лице право към мен седеше в хаори на дребни шарки старец — навярно самият Ясоемон. Той бе скръстил ръце и като че се вслушваше в шума на водата в чайника. Встрани от стареца, обърната леко гърбом към мен, седеше благородна на вид старица с висока прическа и от време на време бършеше просълзените си очи.

«Уж нищо не им липсва, пък и те си имат тревоги», рекох си и неволно се усмихнах. Но не защото таях злоба към съпрузите Ходжоя. Просто на мен, който от четиридесет години се славя като злодей, винаги ми става някак от само себе си смешно от нещастията на другите и особено на онези, дето изглеждат щастливи на пръв поглед. (Смее се подигравателно.) Всъщност не само с мен е така. Когато и да попиташ за любимото му четиво, всеки ще ти каже, че обича тъжни истории.

Не след дълго Ясоемон промълви с дълбока въздишка:

— Сега и да плачем, и да се ядосваме, нищо не можем да върнем. Решил съм утре да се разплатя с работниците и да ги пусна по живо,

по здраво.

В този миг яростен порив на вятъра разтърси къщата и заглуши гласовете в стаята. Затова и не долових какво отвърна жена му. Но старецът кимна, сложи ръце в скута си и вдигна очи към плетения бамбуков таван. Тези гъсти вежди, острите скули и особено източният разрез на очите... Колкото повече се взирах, толкова по-дълбоко се убеждавах, че съм виждал някъде това лице.

— Господарю наш, Дзесусу Киристо-сама! Дай на сърцата ни от божествената си сила... — зашепна със затворени очи молитва Ясоемон.

Старицата, изглежда, също възнасяше молитвени слова към всевишния. А аз не откъсвах очи от лицето на Ясоемон. И когато нов порив на вятъра отново разтърси къщата, в съзнанието ми проблесна внезапно споменът за случилото се преди повече от двадесет години. В този спомен видях ясно силуета на Ясоемон.

Случилото се преди повече от двадесет години... Не, не си струва да го разказвам. С една дума, на път за Макао един японски моряк ми спаси живота. Разделихме се, без да си кажем имената, и повече не се видяхме, но бях готов да се закълна, че старецът, който седеше с лице към мен, е някогашният моряк. Неочакваната среща така ме поразил, че не откъсвах поглед от лицето му. И докато го гледах, започна да ми се струва, че внушителните му плещи и яките му кокалести ръце носят дъха на морската пяна край кораловите рифове и благоуханието на сандаловите гори.

Ясоемон свърши дългата молитва и се обърна кротко към жена си:

— Отсега нататък ще се осланяме само на волята божия... Налей ми поне чай. Тъкмо и водата ври...

Готова всеки миг да зариде отново, старата жена отвърна едва чуто:

— Ей сега... И все пак колко жалко, че...

— Това твоето е вече хленчене. И потъването на «Ходжомару», и загубата на всички вложени в търговията пари е...

— Не, друго ме мъчи мен. Викам си, поне нашият Ясабуру да си беше сега тук, а то...

При тези думи аз пак се усмигнах. Но този път не от злорадство, че Ходжоя е в беда, а от радост. «Ето че дойде часът да се отблагодаря

за някогашната добрина», мислех си и ликувах вътрешно. Защото дори аз, преследваният от закона Амакава Джиннай, познавам вкуса на радостта от достойната благодарност... Впрочем, надали някой освен мен я познава истински. (Иронично.) Аз, падре, съжалявам искрено всички благонравни люде по земята, защото не подозират какво щастие е вместо злодеяние да извършиш добрина.

— Какво говориш! Трябва да сме доволни, че този тип не е тук — смърти Ясоемон жена си и извърна опечален очи към фенера. — Ако ни бяха подръка парите, които той прахоса, сега щяхме да се оправим. Но пък като се сетя, че го изпъдих от къщи...

Ясоемон не довърши, защото тъкмо в този миг аз отворих мълком плъзгащата се врата. Очевидно го стресна не само появата ми, но и видът ми — бях облечен като монах, но вместо обичайната широкопола сламена шапка на главата си носех чуждоземна качулка.

— Кой е тук стопанинът?

Макар и вече на години, Ясоемон скочи пъргаво.

— Спокойно. Казвам се Амакава Джиннай. Само че без суматоха. Амакава Джиннай е разбойник, но тази нощ дойде в дома ви с други намерения — смъкнах си качулката и седнах срещу Ясоемон.

И без да ви разказвам, ще се досетите какво стана после. С една дума, обещах да се отплатя на Ходжоя за някогашната му добрина и да избавя дома му от гибел, като след три дни и нито ден по-късно му донеса шест хиляди кана^[9] сребро.

Я-а, вън като че се чуват нечии стъпки. Е, оставям ви, падре, а утре или вдругиден среднощ пак ще се промъкна тук. В небето на Макао сияе съзвездието Големият кръст, но над Япония то не се вижда. И ако и аз не изчезна като него от тази страна, то никога не ще изкупя вината си пред душата на Поро, за когото дойдох да моля да отслужите молебен.

Как ще се измъкна ли? О-о, не берете грижа! Мога най-спокойно да изскоча през онзи там прозорец на тавана или през тази голяма камина. А на раздяла още веднъж ви моля от все сърце в името на моя благодетел Поро да не споделяте нито дума с когото да било.

---

[1] *Росон Скедзаемон* — богат търговец от провинцията Идзуми, натрупал състояние от търговия с южните страни. — Бел.р. ↑

[2] *Рикю Коджи*, известен още като Сен-но Рикю (1520-1591) — един от основателите на изкуството на цветята икебана и на чайната церемония. — Бел.р. ↑

[3] *Ренга* («нанизани строфи» или «стихове по асоциация») — класическа поетическа форма, която се базира на редуването на пет и седемсричкови строфи. — Бел.р. ↑

[4] «*Амакава никки*» (букв. «Дневник на Амакава») — подобен дневник не е известен в историята на японската литература, тъй че вероятно е измислица. — Бел.р. ↑

[5] *Капитан Малдонадо* — според японските коментари към текста става дума или за капитан на някой холандски кораб (след «затварянето» на страната холандските кораби са си запазили правото да влизат в пристанищата Хього и Нагасаки), или за представител на холандската Остиндийска компания в Нагасаки. — Бел.р. ↑

[6] Малайските острови. — Б.пр. ↑

[7] Сиам (Тайланд). — Б.пр. ↑

[8] Тоест Лусон — един от главните острови на Филипинския архипелаг. — Б.пр. ↑

[9] Кан — стара японска парична единица, равна на около десет йени (XIX век). — Б.пр. ↑

РАЗКАЗЪТ НА ХОДЖОЯ ЯСОЕМОН

Падре, бъдете милостив да ме изслушате. Знаете навярно за крадеца Амакава Джиннай, за когото напоследък се носят какви ли не слухове. Дочух, че и мъжът, който живееше в пагодата на храма Негородера, и крадецът, отмъкнал меча на върховния съветник, и разбойникът, нападнал японския консул в Лусон, са едно и също лице — все този Амакава Джиннай. Сигурно сте вече известен и за това, че най-сетне го заловиха и сега, побита на кол, главата му стърчи за назидание край моста Модорибаши в Ичиджо. Ала на мен, падре, Амакава Джиннай ми оказа безценна услуга. Само че заради тази му услуга сега преживявам неопишуема мъка. Моля ви, падре, изслушайте ме търпеливо, а сетне се помолете на небесния властелин да прати на грешника Ходжоя Ясоемон величайшата си милост.

Това се случи през една зимна нощ преди около две години. Същата година, когато нестихващите морски бури потопиха кораба ми «Ходжомару», вложените в предприятието пари пропаднаха и след хиляди премеждия и неволи търговската къща «Ходжоя Ясоемон» в крайна сметка се разори и бях пред прага на нищетата. Знаете, падре, че макар да имат много клиенти, търговците рядко биха могли да назоват някого свой приятел. Тъй че делата ми се сгромолясаха с главата надолу към бездната на ада като всмукан от чудовищен водовъртеж кораб. Но ето че през една зимна нощ... И досега я помня... Вън виеше яростен леден вятър, а ние с жена ми седяхме и приказвахме, без да усетим кое време е станало. Изведнъж пред очите ни се появи мъж в одеяние на странствуващ монах с чуждоземна качулка на главата. Да, самият Амакава Джиннай. Аз, естествено, се и изплаших, и вбесих. Но какво, мислите, излезе от разказа му? Бил се промъкнал в къщата ми да краде, но видял, че в една от стаите още свети и се чуват гласове. Надникнал и с учудване открил, че Ходжоя Ясоемон е благодетелят, спасил преди повече от двадесет години живота му.

При тези думи аз си спомних, че преди двадесет години, когато още като капитан прекарвах кораби в Макао, веднъж отървах някакъв японец — голобrado момче. То ми обясни, че убило в пиянска свада един китаец и властите го търсят под дърво и камък. Та значи, този голобрад японец от Макао се бе превърнал във всеизвестния разбойник Амакава Джиннай. Уверих се, че не ме лъже, и тъй като, за щастие, всички вкъщи вече отдавна спяха, най-напред го попитах какво желае.

В отговор Джиннай заяви, че иска според силите си да се отблагодари за някогашната добрина, като избави дома ми от гибел, и веднага попита от колко пари се нуждая в момента. Неволно се засмях горчиво. Да разчитам на пари от разбойник и крадец! Това бе не само смешно, но и... Ако някой, пък бил той и самият Амакава Джиннай, имаше толкова много пари, щеше ли да се вмъкне в дома ми, за да краде, питам. Казах му обаче сумата, той се позамисли и след малко обеща с равен глас, че ще ми я донесе, но след три дни, защото няма да се справи още същата нощ. Все пак ставаше дума за огромна сума — цели шест хиляди кана, тъй че и той, естествено, не бе съвсем сигурен, че ще успее да ги намери. Аз пък си мислех, че да вярвам на приказните му е дори по-безнадеждно, отколкото да разчитам на благоприятен зар.

После Джиннай изпи, без да бърза, чая, който жена ми му наля, и изчезна в ледената ветровита нощ. Той не донесе обещаните пари нито на следващия ден, нито на по-следващия. А на третия... Помня, че валеше сняг. Свечери се, а от Джиннай още нямаше никаква вест. Вече споменах, че не разчитах много на обещанието му, но дълбоко в себе си, изглежда, все пак таях някаква искра надежда, защото така или иначе не освободих работниците и оставих всичко на самотек. С една дума, на третата нощ седях под запаления фенер в чайната и се вслушвах напрегнато във всеки звук.

Когато удари и трета стража, точно пред чайната неочаквано се разнесе шум. Вън като че се биеха. Изтръпнах, ужасен от мисълта да не би Джиннай да е попаднал в ръцете на нощните пазачи, скочих, отворих плъзгащата се врата към градината и вдигнах високо фенера, за да огледам какво става. В дълбокия сняг отпред, там, където клоните на бамбука почти допиреха земята, двама души се боричкаха настървено... Ала преди да успея да ги разгледам, единият отхвърли

стоварилия се с цяло тяло върху му противник и хукна под прикритието на дърветата към зида. От клоните се посипа сняг, сетне се чу как човекът се катери по зида и веднага след това настъпи дълбока тишина. Изглежда, успя да скочи здрав и невредим на улицата. Противникът му обаче не хукна да го гони, а стана, отупа снега от дрехите си и приближи спокойно към мен.

— Това съм аз, Амакава Джиннай.

Бях толкова смаян, че зейнах от почуда. Той пак беше с чуждоземна качулка на главата, но с расо на будистки монах.

— Ама че шум вдигнахме. Дано не сме събудили къщата с тая суматоха — промълви Джиннай, влезе и се усмихна малко пресилено: — Приближавам тайно насам и що да видя — някой се опитва да проникне в къщата отдолу под пода. Аз, разбира се, го спипах и понечих да зърна поне лицето му, но той успя да избяга.

Тревожните опасения не ме напускаха и затова побързах да изясня да не е бил някой от нощната стража. Само че Джиннай отсече, че и дума не можело да става за пазач, а по-скоро онзи бил крадец. Един крадец се бе опитал да залови друг крадец... Има ли, кажете ми, по-невероятно нещо на света? Този път не той, а аз се засмях неволно. Ала в същото време все не можех да си отпусна душата, защото не знаех дали наистина бе успял да изпълни обещанието си. Джиннай, изглежда, веднага усети тревогите ми и още преди да успея да отворя уста, развърза бавно пояса си и нареди пред мангала връзките с парите.

— Бъдете спокоен — ето ги шестте хиляди кана. Аз още вчера бях готов с по-голямата част, но двеста не достигаха, та затова ги нося чак сега. Най-покорно ви моля да ги приемете. Събраните до вчера скътах тайно от вас и от жена ви тук, под пода на чайната. Нищо чудно оня тип да е подушил нещо.

Слушах го като насън. Да приема пари от един крадец... Съзнавам и без да ми казвате, че не заслужавам похвала. Ала докато се лутах между вярата и съмнението дали Джиннай наистина ще успее да намери парите, и през ум не ми минаваше да се замисля похвална или осъдителна е постъпката ми. Пък и сега, падре, не мога да се закълна, че не бих ги приел. Защото, ако откажех, не само аз, а и цялото ми семейство щеше да остане на улицата. Моля ви да проявите

снизходителност към положението ми. Така или иначе, аз склоних почиттелно глава пред Джиннай и заплаках безмълвно...

Две години оттогава не чух нищо за Джиннай. Ала само благодарение на него не се разорих и заживях благополучно и охолно, тъй че тайно от хората непрестанно отправях горещи молитви към пресветата майка Мария-сама за щастието на този човек. Какво се оказа обаче? Тия дни из града плъзна мълва, че са го заловили и че главата му е изложена на показ край моста Модоробаши. Бях потресен. Проливах скришом сълзи. Но, от друга страна, той все пак заслужаваше такава присъда, тъй че няма как. Дори е чудно, че толкова години не бе го постигнало небесното възмездие, нали? Искаше ми се обаче да му се отплатя за безценната добрина, като поне му отслужа тайно молебен, и затова днес побързах да отида сам на мястото, за да погледна набучената на кол глава.

Когато стигнах до Модоробаши, около нея вече се беше натрупала тълпа. Не липсваше и простата небоядисана дъска, на която бяха изброени престъпленията на езекутирания; и стражниците, които пазеха главата. Ала набучената на трите зелени бамбукови пръта глава... Тази ужасяваща окървавена глава, господи! Погледнах я, притиснат от всички страни от шумното множество, и се вцепених. Не беше неговата! Това не беше главата на Амакава Джиннай! Гъстите вежди... острите скули... белегът от сабя между тях... Лицето нямаше никаква прилика с неговото! Лицето... Обзе ме такъв нечовешки ужас, че в миг и слънчевата светлина, и тълпата край мен, и набучената на кол глава изчезнаха в някакъв далечен свят. Това не беше главата на Джиннай! Това бе моята глава! Да, главата ми отпреди двадесет години... когато спасих живота на Амакава Джиннай! Ясабуро!... Щях навярно да изкрещя, ако езикът ми можеше да се движи. Не бях обаче в състояние да издам нито звук и само се тресях като в треска.

Ясабуро! Гледах изложената на показ глава на сина си и ми се струваше, че виждам призрак. Леко отметната назад, главата сякаш ме фиксираше изпод полуотворените клепачи. Какво се бе случило, господи! Дали не бяха взели по погрешка сина ми за Амакава Джиннай? Но нали при разпита щяха да открият грешката? Или човекът на име Амакава Джиннай е бил родният ми син? Дали крадецът, промъкнал се в дома ми преоблечен като монах, не бе си присвоил името на Амакава Джиннай? Не, това бе невъзможно!

Невъзможно! Кой друг в цяла Япония би могъл да намери за три дни и нито ден повече цели шест хиляди кана сребро освен Амакава Джиннай? Излиза тогава, че... Изведнъж в съзнанието ми изплува отчетливо силуетът на непознатия, който в онази снежна нощ преди две години се боричкаше с Джиннай в градината. Кой беше онзи никому неизвестен човек? Ами ако е бил синът ми? Впрочем, макар че почти не успях да го разгледам, нещо в силуета му като че наистина напомняше Ясабуру. Или сърцето ме лъжеше? Но ако е бил синът ми... Изведнъж като че се съвзех, вгледах се внимателно в главата и едва тогава видях, че върху посинелите, странно отпуснати устни все още трепка бледо подобие на усмивка.

Върху устните на отсечената и изложена на показ глава се бе запазила усмивка! Сигурно ви размивам, падре? И аз, признавам, си рекох, че сънувам. Но колкото и да се вирах, все същото — попуканите устни бяха озарени едва-едва от нещо като усмивка. Дълго не откъсвах очи от нея, докато най-сетне и на лицето ми се появи усмивка. Заедно с нея обаче от очите ми рукаха неудържимо горещи сълзи.

«Прости ми, татко — мълвеше без думи неговата усмивка. — Прости на грешния си недостоен син. В оная снежна нощ преди две години аз се промъкнах вкъщи, за да искам прошка и да моля отново да ме приютиш под своя покрив. Срамувах се да се покажа по светло пред очите на хората от дюкяна, тъй че изчаках да стане среднощ, за да почукам на спалнята ти. Но ето че, за щастие, в стаята за чай още светеше. Тръгнах плахо натам, но изведнъж някой ме нападна без предупреждение изотзад.

Вече знаеш, татко, какво стана по-нататък. Бях тъй изненадан от нападението, че едва те зърнах бегло и хукнах да бягам. Отблъснах подлеца и се прехвърлих светкавично през високия зид. Но тъй като нощта бе светла от отблясъците на снега, все пак успях да забележа смаян, че моят противник е монах, и след като се убедих, че не ме преследва, отново дръзнах да се промъкна до чайната. Затова и чух през плъзгащата се врата целия ви разговор.

Татко, Джиннай, който спаси Ходжоя, е благодетел на цялото ни семейство. Ето защо реших, че ако той изпадне някога в беда, непременно ще му се отплатя за добрината, пък било то и с цената на живота си. А и никой освен мен, прокудения от бащиния си дом

нехранимайко, не би могъл да му се отблагодари. Две години чакам сгоден случай. И ето че дочаках. Татко, прости на недостойния си син. Бях непрокопсаник, но сега поне имам утехата, че се отблагодарих за стореното на семейството ни добро.»

На път към къщи през сълзи и смях сипех похвали за мъжеството на сина си. Сигурно не знаете, падре, че и синът ми Ясабуро бе като мен покръстен в светата вяра и дори носеше християнското име Поро. Но и той... И той беше нещастен. И не само той. Защото, ако навремето Амакава Джиннай не беше отгървал дома ми от разруха, сега и аз нямаше да страдам така безнадеждно. Но колкото и да страдам, една мисъл все не ми дава покой. Какво беше по-доброто — да се спася от пълно разорение или да запазя сина си жив?... (Изведнъж с безкрайна мъка.) Помогнете! Избавете ме, падре! Ако продължа да живея така, навярно ще възненавидя своя най-голям благодетел Амакава Джиннай... (Безутешни ридания.)

РАЗКАЗЪТ НА ПОРО ЯСАБУРО

О, пресвета майко Мария-сама! Утре на разсъмване ще ми отсекаат главата. Тя ще се търкулне в пръстта, но душата ми ще литне като птица към теб. Не, в живота си съм вършил само злини, затова, вместо да се радвам на великолепието на парайсо, навярно ще бъда извергнат в страшните пламъци на инферуно. Но аз съм доволен. За двадесет години душата ми нито веднъж не е изпитвала такава радост.

Аз съм Ходжоя Ясабуру. Ала когато утре изложат главата ми на показ, тя ще е за всички главата на Амакава Джиннай. Аз — Амакава Джиннай! Има ли нещо по-приятно от това? Амакава Джиннай... Възхитително име, нали? Достатъчно е да го произнеса, и в миг се изпълвам с усещането, че и тази мрачна тъмница е препълнена с небесни рози и лилии.

Това се случи преди две години през зимата, през една незабравима снежна нощ. Прокрадвах се в къщата на баща си, защото ми трябваша пари за хазарт. Само че в чайната още светеше, та рекох да надникна крадешком, когато някой се нахвърли безмълвно върху мен и ме сграбчи за врата. Отблъснах го, но той отново връхлетя. Не разбрах кой е, но съдейки по невероятната му сила, беше необикновен човек. На всичко отгоре, докато се боричкахме, плъзгащата се врата на чайната се отвори, в градината падна светлина от фенер и аз видях, че в рамките на вратата стои самият Ясоемон — баща ми. Напрегнах сили, откъснах се от яките ръце на нападателя и прескочих високия зид.

Но след петнадесетина метра се притаих под стряхата на една къща и огледах добре улицата. Никъде нищо не помръдваше и само от време на време в непрогледния мрак се извиваха белезникави вихрушки снежен прах. Онзи, изглежда, се бе отказал да ме преследва, защото нямаше и следа от него. Кой ли беше той? Доколкото успях да го зърна, носеше монашеско одеяние, но едва ли беше прост монах, ако се съди по необикновената му сила и особено по това, че владееше и някои бойни техники. Пък и доста странно ми се видя в такава

снежна нощ в градината ни да се навърта монах. Поразмислих и реших да рискувам и още веднъж да се промъкна до вратата на чайната.

А след час, когато, за щастие, и снегът спря, загадъчният монах вече се спускаше по улица Огавадори. Това беше Амакава Джиннай. Самураят, изкусният поет на ренга, търговецът, странствуващият монах... всеизвестният столичен разбойник, за когото казваха, че е способен да се преобрази във всичко на света. Следвах го незабелязано, обзет от необикновена радост. Никога дотогава не бях изпитвал подобна радост. Амакава Джиннай! Амакава Джиннай! Господи, с какво обожание се прекланях пред него дори в съня си! Джиннай бе и онзи, който открадна меч на върховния съветник — кампаку^[1]; и онзи, който измъкна с измама коралите на Шомуроя; и онзи, който отсече алоево дърво на управителя на провинция Бидзен; и онзи, който открадна часовника на капитан Перейра; и онзи, който само за една нощ срина пет хамбара; и онзи, който посече осем от самураите на Микава; и изобщо човекът, който извърши толкова много и невероятни злини, за които ще се разказва векове веков. Всичко това бе все Амакава Джиннай. И ето че сега, нахлупил ниско широкополата си сламена шапка, Джиннай вървеше по светлеещия заснежен път на броени крачки пред мен. Нима не бе щастие и това, че можех да го наблюдавам? Само че аз исках да съм още по-щастлив.

Когато стигнахме до задната страна на храма Джогонджи, изтичах и догоних Джиннай. Мястото там е безлюдно, без къщи, и от край до край се точи безконечен земен насип, тъй че ако и сред бял ден искаше да се скрие от хорските очи, човек надали би намерил по-добро място. Като ме видя, Джиннай нито се изплаши, нито се удиви, а просто спря спокойно. Подпря се на тоягата си и като че зачака мълчаливо да чуе какво искам. А моя милост се отпусна смирено на колене пред него. Но като го видях тъй спокоен, гласът ми неочаквано секна. След малко подех задъхан:

— Много моля да ме извините! Аз съм... Аз съм синът на Ходжоя Ясоемон — Ясабуру — изломотих и целият пламнах. — Тръгнах подире ви, защото имам към вас молба.

Джиннай само кимна, но и това бе достатъчно да изпълни нищожната ми душа с гореща признателност.

Посъвзех се и все в същата почтителна поза с ръце направо на снега му разказах набързо, че баща ми ме е изпъдил от къщи, че сега

съм се хванал с нехранимайковци, че тази нощ съм се промъквал вкъщи, за да открадна пари, но съм попаднал неочаквано на него, на Джиннай, а после съм чул и потайния им разговор с баща ми. Джиннай мълчеше и ме гледаше все така студено. Казах аз каквото казах, приближих се на колене до него и впих очи в лицето му.

— Вашето благодеяние засяга и мен. И за да докажа, че никога няма да забравя добрината ви, реших да стана ваш слуга. От все сърце ви моля да ме вземете на служба! Умея да крада, мога и пожари да подпалвам. А и не по-зле от другите да върша и по-обикновени престъпления...

Джиннай обаче мълчеше. Сърцето ми биеше до пръсване. Подех още по-разпалено:

— Вземете ме при себе си. Ще ви работя предано! Няма за мен непознато място — Киото, Фушими, Сакаи, Осака... На ден извървявам по петнадесет ри. Силен съм — с една ръка вдигам чувал, тежък четири то^[2]. Случвало ми се е да убивам — поне двама-трима души досега. Затова ви моля да ме вземете на служба! За вас съм готов на всичко! Кажете ли ми: «Открадни белия паун от замъка Фушими!», ще го открадна. Наредите ли ми: «Подпали камбанарията на «Свети Франциск»!», ще я подпала. Заповядате ли ми: «Отвлечи дъщерята на стария удайджин!»^[3], имате я. Повелите ли да донеса главата на градоначалника... — Но не успях да довърша и ритникът му ме прекатури в дълбокия сняг.

— Идиот! — изруга Джиннай и понечи да продължи пътя си, ала аз се вкопчих като обезумял в полите на расото му.

— Моля ви, вземете ме при себе си! За нищо на света не ще ви изоставя! За вас съм готов през огън и вода да мина! Нали и в приказката на Езоп мишката спасила царя на животните — лъва? Ще стана мишка!^[4] Аз...

— Замълчи! Джиннай не приема благодеяния от такива като теб! — Той се освободи от ръцете ми и отново ме отритна встрани. — Негодник! Стани по-добре порядъчен син на баща си!

След втория ритник изведнъж ме обзе злоба.

— Добре! Но знай, че рано или късно ще стана твой благодетел!

Джиннай забърза по заснежения път, без дори да се обърне, и сламената му шапка се открии бегло в светлината на току-що надникналата иззад облаците луна...

Две години минаха оттогава, но повече не го видях. (Притихва неочаквано.) «Джиннай не приема благодеяния от такива като теб!» Тъй рече той тогава. Само че призори ще ме убият вместо него.

Пресвета майко, Мария-сама! Колко тежко страдах през тези две години в желанието си непременно да му се отплатя за добрината! Да му се отплатя за добрината ли?... Не, не толкова за добрината, колкото за обидата. Но къде е Джиннай? Какво прави? Знае ли някой? И как изобщо изглежда?... Надали някой знае дори това. Предрешеният странствуващ монах, когото срещнах, беше нисък мъж на около четиридесетте. Но нали твърдят, че онзи, който се навъртал около веселите квартали в Янагичо, бил червендалест мустакат ронин^[5] под тридесетте? А прегърбеният риж чуждоземец, хвърлил в паника театър Кабуки по време на представление? Ами младият самурай със спускаща се над челото коса, комуто приписват обира на съкровищницата в храма Мьококуджи?... Ако зад всичко това стои Джиннай, значи човек е безсилен дори да разпознае истинския му облик... Но ето че в края на миналата година неочаквано започнах да храча кръв.

«Ах, дано да успея само да му отмъстя за обидата!», мислех непрестанно и от ден на ден линеех от болестта. И ето че една нощ ме осени внезапна мисъл. О, Мария-сама! О, Мария-сама! Сигурен съм, че твоето милостиво сърце ми я внуши. Да се откажа от тялото си... От своето измършавяло от болестта и останало само кожа и кости тяло... Само да се решех на тази стъпка, и щях да изпълня съкровеното си желание. Почувствувах се тъй щастлив, че си повтарях през смях едни и същи думи: «И ще отсекаат моята вместо главата на Джиннай! И ще отсекаат моята вместо главата на Джиннай!»...

Ще отсекаат моята вместо главата на Джиннай! Господи, може ли да има по-чудесно нещо на света? И заедно с мен ще загинат, разбира се, и престъпленията му. Тогава Джиннай ще може да кръстосва наперено цялата необятна Япония. А в замяна на това... (Пак се смее.) А в замяна на това аз пък за една нощ ще стана прочут разбойник. Ще стана и приближеният на Росон Скедзаемон; и отсекият свещеното алоево дърво на управителя на провинция Бидзен; и приятелят на Рикю Коджи; и измъкналият с измама коралите от Шамуроя; и ограбилият сребърната съкровищница на замъка Фушими; и изклалият осем от самураите на Микава... и изобщо... Изобщо всичко, всичко

изключително и невероятно, което се приписва на Джиннай, ще стане мое. (За трети път се размива.) Ще отърва Джиннай от престъпленията му, но заедно с това ще унищожи името му. Ще му се отплатя за благодеянието, което ни направи, но ще отмъстя и за обидата... Няма по-чудесна отплата от тая!... Цяла нощ не спях да се смея от радост. Пък и сега... Дори тук, в тая тъмница, не мога да не се смея.

И така, скроих план да се промъкна като крадец в императорския дворец. Беше, помня, сумрачно и през бамбуковите щори все още се провиждаха огънове, а между боровете белееха цветя... Но както и очаквах, щом скочих от покрива на дългата галерия в безлюдния двор, няколко самураи от дворцовата стража се нахвърлиха светкавично върху мен. Тогава и настъпи онзи блажен дългоочакван миг. Докато ме овързваше яко с дебело въже, един брадат самурай промърмори: «Падна ни най-последно в ръцете тоя Амакава Джиннай!». Точно така. Защото кой освен Амакава Джиннай би дръзнал да се промъкне да краде в самия дворец? Аз се мятах лудешки под впиращите се в плътта ми въжета, но при тези думи неволно се засмях.

«Джиннай не приема благодеяния от такива като теб!», заяви той навремето. Но на разсъмване ще ме убият вместо него. Каква чудесна ирония на съдбата! Ще го чакам с отсечена и набучена на кол глава да дойде. Джиннай непременно ще долови беззвучния й смях. «Е, какво ще кажеш за отплатата на Ясабуру?», ще му нашепне този смях. «Ти не си вече Джиннай. Амакава Джиннай е тази отсечена глава, разбра ли? Тя е най-известният в страната, единственият в цяла Япония велик разбойник!» (Смее се.) Господи, какво щастие! Никога не съм бил пощастлив в живота си! Но когато баща ми, Ясоемон, види набучената ми на кол глава... (Мъчително.) Прости ми, татко! Дори да не ми отсекаат главата, охтиката ще ме свърши за около три години. Прости ми, че бях такъв нехранимайко! Бях безпътен, но все пак успях да се отблагодаря за добрината, сторена на дома ни...

Март 1922 г.

---

[1] Кампаку (букв. «регент») — един от най-високите рангове в средновековната йерархия. Тук става дума за Тойотоми Хидеюши (1536-1598), който е известен и с гоненията си срещу християните. — Бел.р. ↑

[2] Мярка за обем, равна на 18 л. — Бел.р. ↑

[3] *Удайджин* («десен министър») — един от трите основни придворни ранга, запазил се до късното средновековие. — Бел.р. ↑

[4] Басните на Езоп («Исохо моногатари»), преведени през 1593 год., са били изключително популярни в Япония. — Бел.р. ↑

[5] *Ронин* — «странствуващи самураи». Тази обществена прослойка се създава в Япония към края на късното средновековие, когато феодалната власт започва да се пропуква и поради междуособици и разорение мнозина самураи загубват службата си във феодалните имения. Тъй като единственото нещо, което са умеели, е «военното изкуство», някои от тях стават разбойници, но други се превръщат в закрилници на онеправданите, какъвто например е случаят със седемте самураи от световноизвестния едноименен филм на Куросава. — Бел.р. ↑

ГОСПОЖИЦА РОКУНОМИЯ^[1]

---

[0] Сюжетът на разказа е заимствуван от 19-и свитък на „Конджаку моногатари“. Действието се развива през втората половина на X век. — Бел.р. ↑

1

Бащата на госпожица Рокуномия произхождал от старинен знатен род, но бил прекалено старомоден и изостанал от времето си човек, поради което не успял да получи по-високо дворцово звание от „хъобу-но-дайю“^[1]. Госпожицата живеела с майка си и баща си в невисок палат в околностите на Рокуномия и затова я и нарекли по името на местността — госпожица Рокуномия.

Родителите ѝ я боготворели. Но пак по стар обичай не я показвали пред хорските очи, макар да лелеели надеждата, че все някой ще дойде да поиска ръката ѝ. Госпожицата следвала смирено повелите им и живеела благовъзпитано и скромно. Ежедневието ѝ било без мъки и неволи, ала и без особени радости и наслади. Но Рокуномия, която не познавала живота, се чувствувала напълно удовлетворена. „Само мама и татко да са живи и здрави“, мислела си непрестанно тя.

Вишната, свесила клони над старото езеро, цъфтяла от година на година все по-оскъдно. Междувременно и свежата красота на госпожицата ставала неусетно все по-зряла. Ала ето че баща ѝ, единствената ѝ опора в живота, се пристрастил на старини към сакето и ненадейно се споминал. А след половин година угаснала от неутешима скръб по него и майка ѝ. Госпожицата по-скоро се объркала, отколкото опечалила. Тя, отглежданото грижливо като цвете в саксия създание, вече нямала нито един близък човек на света освен дойката.

Старата дойка продължила да се грижи предано и без да се щади, за госпожицата. Но предавалите се от поколение на поколение седефени кутийки и сребърни кадилници за горене на благовония взели да изчезват една по една от къщата. Постепенно се разотишли и слугите. Така госпожицата започнала полека-лека да осъзнава житейските трудности. Само че била съвършено безсилна да се бори с тях. Тя седяла както и преди затворена в унилите си покои и

прекарвала дните си в еднообразни развлечения — свирела на кото, четяла напевно стихове.

Но ето че една есенна привечер дойката застанала пред нея и подела бавно и разсъдливо:

— Моят племенник — монахът, дойде с такава молба. Един благородник, някогашен управител на провинция Тамба, помолил за благосклонното ви разрешение да се срещне и запознае с вас. Благородникът бил и хубавец, и добър по душа, пък и баща му имал много висок сан. На всичко отгоре родът им бил приближен на императора. Затова не бихте ли благоволили, госпожице, да го приемете. Все по-добре ще е, отколкото да живеете в недоимък...

Госпожицата заплакала тихичко. Да се отдаде на благородника, означавало да продаде плътта си, за да се избави от унижителната мизерия. Знаела, разбира се, че такава е съдбата на много жени. Но сега, когато и тя самата трябвало да постъпи така, мъката ѝ нямала граници. Отпуснала глава пред старата дойка, госпожица Рокуномия седяла сломена под напора на вятъра, който префучавал през листата на дърветата, и дълго — дълго крила лице в ръкава на кимоното си.

---

[1] Нисък придворен ранг. — Б.пр. ↑

2

Но ето че някак неусетно госпожица Рокуномия свикнала да прекарва всяка нощ с благородника. Думите на дойката ѝ се оправдали — той действително се оказал човек с добро сърце. А и външността му била подобаващо изискана и елегантна. Освен това веднага се разбирало, че е пленен до самозабрава от прелестта на госпожицата. Ето защо посещенията му не ѝ били никак неприятни. Понякога тя дори го възприемала като своя опора в живота. Но докато лежала с него в постелята зад изпъстрения с пеперуди и птички параван, заслепена от ярката светлина на светилника, госпожицата никога не изпитвала радост.

Междувременно домът ѝ полека-лека се оживил. Появили се нови-новенички полици от черен лак и бамбукови щори, надошли и слуги, а дойката се грижела за домакинството много по-жизнерадостно от преди. Ала и на тези промени госпожицата гледала с тиха тъга.

През една дъждовна есенна нощ, докато седели на чашка саке, благородникът ѝ разказал ужасяваща история, случила се някога в провинция Тамба. Пътници, отпразвили се от столицата към Идзумоджи, спрели да пренощуват в някакъв хан в подножието на планината Оеяма. Същата нощ жената на ханджията родила благополучно момиченце. Не щеш ли, пътниците видели случайно, че от стаята на родилката излиза забързан непознат едър мъж. Мъжът изрекъл само: „На осмата си година ще се самоубие...“, и мигом изчезнал. Минали осем години, а на деветата същите пътници поели този път към Киото и отново пренощували в хана. Но какво било смайването им, когато научили, че щом навършило осем години, момиченцето наистина умряло по много странен начин — паднало от едно дърво върху остър сърп, който се забил право в гърлото му. Ето каква история разказал благородникът на госпожица Рокуномия. Тя я накарала да си помисли с ужас колко нелеп е човешкият живот. В сравнение с нещастното момиченце Рокуномия била направо честита, че има такава опора в лицето на своя кавалер. „Трябва просто да се

доверя на съдбата“, мислела си госпожицата, а на лицето ѝ греела очарователна усмивка.

Много пъти клоните на заслонилия покрива на дома ѝ бор се пречупвали под тежестта на снега. Както и преди, денем госпожицата свирела на кото или играела сугороку, а нощем споделяла постелята на своя кавалер и слушала как патиците се спускат над езерото. Вярно, че животът ѝ не бил много радостен, но поне не бил съвсем тъжен. Все пак този монотонен покой ѝ доставял някакво удоволствие.

Но ето че неочаквано бързо настъпил краят и на този покой. Една нощ рано през пролетта благородникът изчакал да останат сами и промълвил преко сили:

— Тази е последната ни среща.

Оказало се, че баща му е назначен за управител на провинция Муцу и благородникът трябва да замине с него за далечния, потънал в преспи снежен край. На него му било, разбира се, ужасно тежко да се раздели с госпожицата, но тъй като я бил направил своя жена тайно от баща си, не можел да му съобщи истината чак след толкова години. Благородникът изрекъл всичко това, като непрестанно въздишал тежко.

— След пет години службата му изтича. Чакайте ме дотогава и не се измъчвайте.

Госпожица Рокуномия лежала по очи и плачела, защото ѝ било непоносимо тежко да се раздели с човека, когото, макар и да не обичала, смятала за своя опора в живота... А той я милвал по гърба и се мъчел да я успокои и окуражи. Само че на всяка втора дума гласът му се задавял от сълзи.

В този миг нищо неподозиращата дойка внесла заедно с една от младите прислужници бутилчици саке и чашки и започнала да разказва оживено, че вишната, свесила клони над старото езеро, е напъпила...

3

Минали пет години, пукнала пролетта и на шестата. Но благородникът все не се връщал от глухата северна провинция. Междувременно всички слуги се разбягали, силен тайфун сринал източните покои, в които живеела госпожицата, и двете с дойката се приютили в пристройката за слугите, която била тъй тясна и занемарена, че им служела колкото да се подслонят от дъжда и росата. Откакто се наложило да се сврат в нея, старата дойка не можела да погледне госпожицата, без очите ѝ да се насълзят от жалост. Но често я обземал и скрит гняв.

Двете жени наистина бедствували. Лакираните полици и кутийки били отдавна разпродадени за ориз и зеленчуци, а госпожицата нямала вече никакви дрехи освен тези на гърба си. Щом свършили дървата за огрев, дойката често откъртвала някоя и друга дъска от разрушения и почти изгнил вече господарски дом. Но както и преди, в добрите стари времена, госпожицата продължавала по цял ден да свири за разтуха на кото или да чете стихове и чакала търпеливо благородника.

Но ето че през една лунна есенна вечер на същата година дойката застанала пред нея и подела бавно и разсъдливо:

— Негово благородие едва ли ще се завърне. И вие за свое добро трябва да забравите за него. Още повече че напоследък младшият управител на Управлението по лекарствата все не ми дава мира от молби да ви склоня да се срещнете с него...

Госпожицата я слушала и си припомняла раздялата преди шест години. Припомняла си тогавашната си тъга, изплаканите сълзи... Ала сега и душата, и тялото ѝ били вече твърде изтощени, за да плаче. „Ех, да можех поне спокойно да дочакам старините си...“, била едничката ѝ мисъл. Тя изслушала дойката, вдигнала изпитото си лице към бялата луна и поклатила тъжно глава.

— Не желая вече нищо на този свят. Все ми е едно дали съм жива или не...

* * *

Точно по същото време благородникът седял на чашка саке с новата си жена в своя дом в далечната провинция Хитачи. Жена му била дъщеря на управителя на провинцията. Избрал му я бил по свой вкус баща му.

— Я-а, какъв е този шум? — сепнал се благородникът и вдигнал очи към обляната от безметежна лунна светлина стряха. В този миг в душата му неочаквано изплувал ликът на госпожицата.

— Сигурно падна кестен — отвърнала жена му и напълнила непохватно чашката му.

4

Късно есента на деветата година благородникът се върнал в Киото от провинция Хиташи заедно с жена си и цялото й семейство. По пътя към столицата те се задържали три-четири дни в Авадзу, за да избегнат неблагоприятните според поличбата дни. Сетне пък решили да влязат в града по мрак, за да не привлекат нечие внимание, и така пътят им отнел доста време. През годините, прекарани в затънтения и забравен от света край, благородникът изпращал няколко пъти нежни послания на жена си в Киото. Но ту един пратеник не се завръщал изобщо обратно, ту друг се връщал с известието, че не е успял да намери дома на госпожицата, тъй че в крайна сметка благородникът не получил отговор на нито едно от писмата си. Ето защо, когато най-сетне се озовал в Киото, любовта му към нея била по-силна и страстна от всякога. Едва успял да настани благополучно жена си в двореца на своя баща, благородникът, без дори да смени дрехите си от пътя, литнал към своята любима.

Ала стигнал в Рокуномия и открил удивен, че от портата на четири стълба, от покрития с кипарисова кора палат и от покоите на госпожицата няма и помен. Вместо това пред очите му се издигали развалини. Благородникът стоял сред обраслия с висока трева пущинак и оглеждал объркан жалките останки от някогашната градина. Тук-там в засипаното наполовина с пръст езеро растяла буйно блатна трева и листата й шумолели тихо, озарени от бледата светлина на тънкия лунен сърп.

Край руините на някогашната канцелария благородникът съгледал килнала се на една страна барачка и тръгнал натам. Вътре като че се мернала сянка. Той поизчакал очите му да свикнат с тъмнината, подвикнал на сянката и тогава на лунната светлина излязла, олюлявайки се, стара монахиня, чието лице му се сторило познато.

Благородникът се представил и като чула името му, монахинята дълго плакала безмълвно. А след като се поуспокоила, му разказала с пресекуващ глас за госпожицата.

— Ваше благородие навярно не си спомня коя съм. Аз съм майка на една от верните прислужници на господарката. Дъщеря ми остана на служба в този дом още цели пет години, след като вие благоволихте да напуснете столицата. После ѝ се наложи да замине с мъжа си за Таджима и аз измолих разрешение да я придружа. Ала напоследък тревогите за госпожицата все не ми даваха мира, затова се върнах сама в Киото. Само че ето какво заварих тук — от владението на господарите са останали камари развалини. А къде е сега госпожица Рокуномия? И аз самата се губя в догадки. Ваше благородие навярно не знае, че докато дъщеря ми беше на служба тук, господарката живееше в такава мизерия, която и думите са безсилни да опишат...

Като чул това, благородникът свалил едно от своите долни кимона и го подарил на прегърбената монахиня. После отпуснал опечален глава и си тръгнал мълчаливо през високата трева.

Още на следващия ден благородникът се заел да търси госпожицата, обиколил надлъж и нашир столицата, но не узнал нищичко за своята любима.

А след няколко дни преди мръкване се случило така, че се скрил от проливния дъжд под стряхата на Западната галерия точно пред портата Судзакумон. Освен него там седял на сушина още един човек — беден и окъсан монах. Дъждът барабанял тягостно и се леел ли, леел през пролуките на боядисаната в червено порта. От време на време благородникът поглеждал изкосо монаха и безкрайно отегчен, крачел напред — назад по каменната настилка. Неочаквано слухът му доловил, че зад решетката на един от полутъмните прозорци на галерията има някой. Благородникът приближил нехайно и надникнал вътре. Една монахиня оправяла грижливо парцаливата рогозка, върху която лежала някаква очевидно тежко болна жена. В сумрака на приближаващата вечер болната изглеждала ужасяващо слаба и изнурена, ала и един — единствен поглед бил достатъчен на благородника да разпознае в нея госпожицата. Той понечил да извика името ѝ, но видът ѝ бил тъй окаян, че гласът му неволно секнал. А тя, без да подозира дори, че любимият е тъй близко до нея, се обърнала на друга страна и изрекла със скръбен глас следните стихове:

*През пролуките
към вехтата постеля
съска вятър мразовит.
Ала всеуе иска да пониже
изтерзаното от скърби тяло.*

Като чул гласа ѝ, благородникът произнесъл несъзнателно името ѝ. Госпожицата приповдигнала глава, изгледала го бавно, сетне надала тих вопъл и отново паднала обезсилена върху съдраната рогозка.

Монахинята — нейната предана дойка, и втурналият се при двете жени благородник я прихванали за раменете, но когато погледнали лицето ѝ, не само дойката, а и благородникът потръпнали от ужас.

Старата жена изхвъркнала като обезумяла навън и се примолила горещо на монаха да прочете сутри над умиращата. Монахът склонил и седнал до главата на госпожицата, ала вместо да подеме молитва, се обърнал към нея със следните думи:

— Животът и смъртта не са подвластни на човека, затова зовете усърдно милостивия буда Амида!

Отпусната в ръцете на благородника, госпожицата призовавала едва чуто буда, но мигом устремила ужасена очи към тавана.

— Там, там лети огнена колесница...^[1]

— Не се бой! Не се бой от нея, а се моли и призовавай буда! — повишил глас монахът, за да я насърчи.

След малко госпожицата промълвила като насън:

— Виждам златен лотос^[2]. Огромен като купол лотос... — Монахът понечил да каже нещо, но тя го предварила и проронила е пресекващ глас: — Лотосът изчезна. Остана само непрогледен мрак, сред който бушува вятър.

— Зови от все сърце името на буда! Защо не зовеш горещо буда? — извикал почти гневно монахът. Но Рокуномия повтаряла със сетни сили все едно и също:

— Нищо... Нищо не виждам. Само мрак и вятър... Леден вятър фучи в непрогледния мрак!

Благородникът и дойката преглъщали сълзите си и призовавали едва чуто буда. Събрал благочестиво ръце, монахът помагал на умиращата да се моли. Така под шепота на мълвящите молитва гласове, смесващи се с плисъка на дъжда вън, животът на госпожицата бавно угаснал...

---

[1] Според будистките вярвания огнената колесница се намира в един от кръговете на ада — огнения ад. — Бел.р. ↑

[2] Лотосът е символ на будисткия рай. — Бел.р. ↑

6

През една лунна нощ след няколко дни монахът, който подканял госпожица Рокуномия да зове името на буда, пак седял, обгърнал колене, под портата Судзакумон. По обления от ярка лунна светлина път крачел безгрижно самурай и си тананикал нещо. Той съзрял монаха, спрял и попитал нехайно:

— Разправят, че от известно време около портата се носи женски плач.

Без да помръдне, монахът отвърнал с една-единствена дума:

— Чуй!

Самураят наострил уши. Ала освен тихата песен на щурците не се долавял нито звук. Нощният въздух бил пропит с аромата на боровете. Самураят понечил да заговори, но преди да отвори уста, отнейде се разнесли внезапно едва чути стенания.

Самураят посегнал към меча си. Но оставяйки след себе си дълго провлечено ехо, стенанията се стопили постепенно в нощното небе.

— Моли се на буда! — вдигнал лице към луната монахът. — Това е духът на една малодушна жена, непроумяла ни що е рай, ни що е ад. Моли се на буда!

Тогава самураят се вгледал безмълвен в лицето на монаха, замръзнал изумен и сбрал молитвено ръце пред него.

— Ами че вие... Вие сте преподобният Найки! Защо сте тук, на това място?...

„Преподобният Найки“ носел светското име Йошихиге Ясутане^[1] и се славел с благочестието си дори сред учениците на достопочтения Куя^[2].

Юли 1922 г.

---

[1] Йошихиге Ясутане (934?-997) — знатен благородник, заемащ важен държавен пост; впоследствие приема монашески сан и написва редица будистки съчинения. — Бел.р. ↑

[2] Куя (903–972) — високопоставен будистки свещеник, проповядвал амидаисткия будизъм. Известен е и с това, че по време на поклонничествата си в различните храмове е поправял пътищата и мостовете, по които е минавал. — Бел.р. ↑

О-ГИН

Това се случило или през епохата Генна^[1], или през епохата Кан'ей^[2] — във всеки случай било много отдавна.

По онова време последователите на учението Христово вече били подложени на преследване — разберяло ли се, че някой е християнин, очаквала го кладата или разпятието. Само че колкото побезмилостни ставали гоненията, толкова по-милостиво простирал своята закрила над подложените на тормоз области и села „всеомогъщият небесен покровител“. Разправяли даже, че ведно със заревото на залязващото слънце в селата около Нагасаки се спускали ангели и светии. До нас е стигнала мълвата, че веднъж самият Сан Джоан Батиста^[3] се явил на православния Мигеру-Яхей в мелничката му в Ураками. Но в същото време, за да обърка и заблуди душите на вярващите, пак там се появявал и дяволът, и то в най-различни образи — ту като невиджан по нашите земи негър, ту като чуждоземна билка, ту пък като изплетена от бамбук талига. Според някои и мишките, изтерзали до смърт Мигеру-Яхей в подземния му затвор — толкова тъмен, че денят там се сливал с нощта, били не друго, а преобразили се зли духове. Заедно с още единадесет верующи Мигеру-Яхей бил изгорен на кладата през осмата година от епохата Генна... Това се случило или през епохата Генна, или през епохата Кан'ей, във всеки случай било много отдавна.

Та в същото онова планинско селце Ураками живеело едно момиче на име О-Гин. Родителите ѝ се били преселили в Нагасаки от далечни земи — чак от Осака. Но преди още да свикнат с новото място, и двамата умрели и оставили О-Гин сам — сама на света. Тъй като били пришълци, те, разбира се, не знаели нищичко за учението Христово. Майката и бащата на О-Гин изповядвали будизма — няма значение дали Дзен, Ничирен или Шиншу^[4]. С една дума, учението на Шакиямуни. Според един френски йезуит, бидейки по рождение произпълнен със злоба и лукавство, Шакиямуни обикалял надлъж и нашир всички китайски провинции, за да проповядва учението на буда

Амида, а впоследствие пристигнал със същата цел и в Япония. В проповедите си той наставлявал, че в зависимост от това сериозни или леки, големи или малки са греховете, духът човешки се преобразява в птичка, в бик или, да речем, в дърво. На всичко отгоре, появявайки се на бял свят, Шакиямуни убил майка си^[5]. Затова освен абсурдно учението му било и крайно зловредно. Ала както вече споменахме, родителите на О-Гин не могли да знаят това, тъй че до сетния си дъх вярвали в проповядваното от Шакиямуни, и без да подозират, че ги очаква инферуно, бленували за мимолетния рай там, под боровете на скръбното гробище.

Но невежеството им не опетнило, за щастие, малката О-Гин, тъй като отзивчивият им съселянин Джоан Магошичи сварил навреме да поръси челото ѝ със светена вода и да я назове Мария. Ето защо О-Гин не вярвала, че още с появата си на бял свят Шакиямуни бил посочил с пръст първо небето, сетне земята и бил провъзгласил високомерно: „И на небето, и на земята — един съм аз!“. Затова пък вярвала от все сърце, че „преблагата, всемилостива, преподобна дева Санта Мария-сама“ е заченала непорочно. Вярвала, че Христос, който бил разпнат на кръста, а после бил заровен дълбоко под земята в каменен ковчег, след три дни възкръснал. Вярвала, че когато затръби тръбата на Страшния съд, „всемогъщият бог ще се спусне в своята велика сила от небесата и ще съедини превърналите се в прах тела с предишните техни души, ще върне душите на телата и ще ги възроди и праведниците ще вкусят небесното блаженство, а грешниците ведно с бесовете ще бъдат хвърлени в рая“. А най-горещо вярвала във великото сагураменто^[6], когато „чрез силата на словото божие хлябът и виното, без да се променят, се превръщат в тяло и кръв господни“. За разлика от душите на родителите ѝ душата на О-Гин не била неплодородна пустиня, над която веят горещи ветрове, а благодатна нива, на която расте и жито, и красиви полски цветя. Джоан Магошичи осиновил осиротялата О-Гин. Жена му Джоана О-Суми също била мила и добросърдечна жена. Заживяло момичето мирно и честито в дома им и заедно с тях се грижело за добитъка, жънело и косяло нивите. Тримата прекарвали дните си в труд и сговор, като не пропускали да съблюдават пост и молитва, но го правели така, че никой от съселяните им да не ги заподозре. О-Гин се отпускала често на колене под смокинята край кладенеца, вдигала очи към огромния лунен диск и мълвяла горещи

молитви. Молитвите на това девойче с разпусната коса били простички. Обикновено то нашепвало: „Благодаря ти, премилостива майчице! Чедото на прокудената от рая Ева отправя зов към теб! Обърни своя взор към скръбната обител на сълзите, майчице свята! Амин!“.

Ала ето че веднъж в нощта на натара^[7] дяволът връхлетял изневиделица заедно с няколко стражи в дома на Магошичи. В огнището горял „рождественски огън“, а на опушената стена бил закачен само за тази нощ кръст. На всичко отгоре в обора зад къщата открили в яслите и ведро с вода за къпане на новородилия се Дзесусу-сама. Стражите се спогледали и без да кажат нито дума, метнали върху Магошичи и жена му дълго въже. Завързали и О-Гин. Ала тримата дори не трепнали. Били готови на всякакви мъки, за да спасят душите си. Вярвали, че бог непременно ще ги защити. Нима това, че били заловени през нощта на натара, не било достатъчно доказателство за любовта на всевишния към тях? Сякаш наговорили се предварително, тримата вярвали непоклатимо в това. Стражите ги завързали яко и ги повели към палата на наместника. Но и по пътя, шибани от ледения нощен вятър, тримата не преставали да шептят тържествени молитви: „Къде си ти, пресвети Вакагими-сама, ти, родилият се в страната Берен?^[8] Бъди честит вовеки веков! Амин!“

Като видял, че са заловени, дяволът запляскал с ръце и започнал да се смее от радост. Но, от друга страна, твърдостта им, изглежда, го раздразнила, тъй че щом останал сам, той се изплюл, превърнал се в голям воденичен камък, търкулнал се с грохот и изчезнал в мрака.

Джоан Магошичи, Джоана О-Суми и Мария О-Гин били хвърлени в тъмница и подложени на всевъзможни нечовешки изтезания, за да се отрекат от светата вяра. Измъчвали ги с вода и с огън, но напразно — тримата били непоклатими в своята увереност, че дори телата им да изгорят, душите им непременно ще влязат в парайсо. Всъщност стигало им да си помислят за величайшата божия милост и само за миг непрогледната мрачна тъмница се превръщала в рай. На всичко отгоре прекрасни ангели и светии, дали насън или наяве, се спускали час по час, за да ги даряват с утеха. Най-щастлива била О-Гин, защото видяла Сан Джоан Батиста да ѝ подава с шепи скакалци и чула да ѝ шепне окуражително: „Яж!“. Видяла и как, свил

снежнобелите си криле, архангел Габуриеру^[9] ѝ поднася красив златен бокал с вода.

Наместникът, който не познавал ни учението Христово, ни дори учението на Шакиямуни, никак не проумявал защо заловените упорствуват толкова. Понякога дори му се струвало, че са си загубили ума. А впоследствие, когато се убедил, че са съвсем нормални, взели да му се струват като огромни змии или може би еднорози — във всеки случай като чудовища, нямащи нищо общо с човешкия род. Съществуването на такива чудовища, мислел си той, е не само противозаконно, но застрашава реда и спокойствието в страната. Тъй че след като ги държал и изтезавал цял месец в непрогледна тъмница, наместникът решил да ги предаде на кладата. (Откровено казано, и той като всички обикновени хора не се вълнувал особено за реда и спокойствието в страната. Пък и нямало защо толкова да се вълнува, тъй като, първо, съществували закони и, второ, налице бил моралът на народа.)

Повели Джоан Магошичи, жена му и О-Гин към края на селото, където щяла да се изпълни смъртната им присъда, но нито един от тях дори не трепнал от страх. За екзекуцията било избрано каменисто и пусто място досами гробището. Когато пристигнали, най-напред прочели на осъдените в какво се обвиняват, а сетне ги завързали за по един дебел четириъгълен дирек и ги изправили сред каменистата пустош в такъв ред: вдясно Джоана О-Суми, вляво Мария О-Гин, а между тях — Джоан Магошичи. О-Суми изглеждала съвсем състарена от продължителните тежки изтезания, а по обраслите с гъста брада страни на Магошичи нямало нито капчица кръв. А О-Гин? Тя като че не била чак толкова променена. Но докато стояли върху все още неподпалените вършини, лицата и на тримата били съвършено спокойни.

На мястото на екзекуцията отдавна вече се била струпала тълпа от любопитни. А отвъд тълпата — там, в гробището, няколко бора простирали нагоре клони като огромни балдахини.

Приключили и последните приготовления. Един от стражите се изправил тържествено пред осъдените и ги приканил още веднъж да размислят добре и да отговорят дали са готови да се отрекат от Христовата вяра. Все така тежко и тържествено той добавил, че ако се отрекат, веднага ще бъдат развързани и освободени.

Но тримата мълчали и отправили взор високо в небесата, дори се усмихвали едва забележимо.

После се възцарила необикновена тишина. Притихнали не само стражите, а и тълпата от любопитни зяпачи. Очите на всички били приковани в лицата на тримата мъченици, но в погледите нямало състрадание и печал, а нетърпение. Тълпата чакала със затаен дъх кога най-сетне ще лумнат огньовете, а стражите се чувствували вече толкова отегчени от процедурата, че нямали дори желание да разговарят.

Изведнъж до ушите на множеството стигнали отчетливо думите:

— Аз се отричам от учението Христово!

Това била О-Гин.

Тълпата зашумяла, но после отново притихнала и затаила дъх, защото Магошичи се обърнал опечален към момичето и проронил едва чуто:

— О-Гин! Нима си подмамена от дявола? Потърпи още мъничко и ще зърнеш божия лик.

Още преди да е свършил, със съвсем отпаднал глас и идващ сякаш отдалеч, подела О-Суми:

— О-Гин! О-Гин! В теб се е вселил дяволът! Моли се! Моли се!

Ала момичето мълчало, очите ѝ били устремени в далечината, там, където зад тълпата няколкото бора стояли сред гробището с преплетени като балдахин клони. Междувременно един от стражите дал заповед да я развържат.

Като видял това, Джоан Магошичи затворил примирен очи.

— Да бъде твоята воля, всемогъщи повелителю наш!

Освободена от въжетата, О-Гин постояла известно време като замаяна, сетне погледнала към Магошичи и О-Суми и изведнъж рухнала на колене пред тях и заридала безмълвно. Магошичи не отварял очи, а О-Суми била извърнала глава встрани и дори не поглеждала момичето.

— Мамо, татко, намерете сили да ми простите! — промълвила най-сетне О-Гин. — Отрекох се от вярата си, защото изведнъж съгледах насреща онези борове с преплетените клони. Родителите ми, които спят там в гроба под сянката им, не познаваха святото учение Христово и навярно са хвърлени в ада. Тъй че ако прекрача сама, без тях, портите на рая, навеки ще се чувствавам безкрайно виновна.

Затова и аз ще ги последвам на дъното на инферуно. А вие двамата се възкачете при Дзесусу-сама и Мария-сама. Отричам се от вярата си и не мога повече да живея, затова... — изрекла на пресекулки О-Гин и заплакала безутешно.

Тогава и от очите на Джоана О-Суми рухнали сълзи. А нима е допустимо един вярващ, който се готви да прекрачи прага на парайсо, да се измъчва и ридае. Джоан Магошичи се обърнал опечален към жена си и я смъмрил гневно:

— И теб ли подмами дяволът? Слушай, щом си решила да се отречеш от вярата си, твоя работа. Но знай, че съм готов и сам да изгоря пред очите ви на тази клада.

— Не, не, ще умра заедно с теб. Само че... Само че... — преглъщайки сълзите си, О-Суми почти изкрещяла: — Само че не за да попадна в рая. А защото искам... Защото искам да съм с теб... Заедно...

Магошичи дълго мълчал, а лицето му ту бледнеело, ту пламвало. В същото време по челото му избили огромни капки пот. Магошичи се взираше в душата си и виждал как за нея се борят ангели и дяволи. И ако в този миг ридаящата в краката му О-Гин не била вдигнала лице към него... Погледът ѝ бил насочен към него. Гледала го втрещено със странен блясък в мокрите си от сълзи очи.

А на дъното им искряла не само чистата ѝ девича душа. На дъното на тези очи искряла многоликата човешка душа на „прокудената щерка на Ева“.

— О, татко! Нека се сгромолясаме заедно в ада. Нека всички — и аз, и вие с мама, и моите покойни родители се предадем на дявола!

И тогава Магошичи рухнал.

От множеството известни у нас предания за изтезанията, на които са били подлагани последователите на свящото учение Христово, този разказ е стигнал до наши дни като пример за най-позорно падение. Защото, когато тримата се отрekli от вярата си, презрели ги дори нямащите нищо общо с нея любопитни — тълпата от млади и стари, мъже и жени. Може би отчасти че им отнели удоволствието да наблюдават зрелищната клада, заради което се били събрали. Преданието гласи също така, че радостта на дявола нямала граници. Той бил толкова щастлив, че се превърнал в огромна книга и цяла нощ витаел над мястото за екзекуцията. Авторът на тези редове, обаче

дълбоко се съмнява дали това е било чак такава сполука на дявола, че да заслужава да се радва толкова неистово.

Август 1922 г.

---

[1] 1615–1624. — Б.пр. ↑

[2] 1624–1644. — Б.пр. ↑

[3] Йоан Кръстител (порт.). — Б.р. ↑

[4] *Дзен, Ничирен и Шиншу* — будистки секти, широко разпространени в Япония. — Бел.р. ↑

[5] Според една легенда майката на Шакямуни (историческия Буда) умряла седем дни след като го родила. — Бел.р. ↑

[6] *Сагураменто* (порт. Sacramento) — „кръщение“, но в дадения случай означава „причастие“. ↑

[7] *Натара* (порт. Natal) — Рождество Христово. — Бел.р. ↑

[8] *Вакагими-сама* (букв. „млад господин“) — почтително обръщение.

Берен — Витлеем, родното място на Исус Христос. — Бел.р. ↑

[9] Архангел Гавраил. — Б.пр. ↑

О-ШИНО

Това се случи в храма Намбанджи. По това време слънчевите лъчи обикновено огряваха стъклописите на прозорците, но този ден тежки дъждовни облаци забулваха небето и навред бе сумрачно като след залез-слънце. Само внушителните дървени готически колони лъщяха смътно в полумрака и пазеха ревностно лекториума. В дъното на залата мазното пламъче на кандилото огряваше светите образи в олтара. В божия храм нямаше вече богомолци.

Един червенокос пастор — мъж на около четиридесет и пет-шест години, с ниско чело, остри скули и гъста брада — се молеше свел глава в полумрака. Зад него на пода се диплеха полите на свещеническата му дреха „абидо“. На китката му висяха и сините мъниста на броеница, която на неговия език се наричаше контацу^[1].

Наоколо бе свършено тихо. Пасторът не помръдваше, застинал сякаш навеки.

По едно време в храма влезе безшумно японка във вехто пъстро лятно кимоно, препасано с черен пояс. Видът ѝ подсказваше, че е жена на самурай. Беше вероятно около тридесетте, при все че на пръв поглед изглеждаше много по-възрастна. Състаряваха я болезнената бледност и огромните черни кръгове около очите. Иначе лицето ѝ можеше да се нарече дори красиво. Нещо повече, чертите ѝ бяха толкова правилни, че чак плашеха.

Японката запристъпя плахо навътре, без да сваля удивен поглед от съда със светена вода и пейките за молитва. А пасторът продължаваше да се моли на колене пред олтара. Жената го съгледа и спря уплашена, ала веднага, види се, разбра, че той се моли, и се втренчи неподвижна и безмълвна в него.

В храма бе все така тихо. Пасторът не помръдваше. Не помръдваше и жената. Измина доста време.

Най-сетне пасторът свърши молитвата, надигна се от пода и едва тогава забеляза посетителката, която чакаше случай да отвори уста. В храма Намбанджи често влизаха любопитни да видят с очите си

чудноватото, разпънато на кръст божество. Ала по всичко личеше, че не само любопитство водеше тази жена. Свещеникът, разбира се, се усмихна и с глас, близък до радостен шепот, попита на японски:

— Някаква нужда ли ви накара да дойдете при мен?

— Да, имам една молба — изрече жената и се поклони вежливо. Макар да беше облечена бедно, косата ѝ бе сбрана във висока изящна прическа.

Пасторът кимна с усмивка в погледа. Пръстите му не преставаха да си играят със зърната на броеницата.

— Аз съм вдовицата на Ичибангасе Ханбей. Викат ме Шино. Дойдох, защото синът ми Шинноджо е тежко болен и... — жената се позапъна, сетне разказа гладко, сякаш четеше, по каква работа е дошла в Намбанджи.

Момчето ѝ Шинноджо било на петнадесет години. От пролетта насам го налегнала болест — кашляло, не щяло нищо да яде и горяло в треска. Шино направила всичко, което било по силите ѝ — и по лекари го водила, и лекарства разни му купувала, но напразно. Момчето все повече отпадало. На всичко отгоре и на парите се видял краят, та колкото и да ѝ се искало, клетата жена не можела вече да го лекува. Поразпитала тоз-онзи и разбрала, че светият отец от Намбанджи изправя на крака и прокажени. Затова се решила да дойде и да му се примоли за живота на момчето си...

— Ще го прегледате ли? Ще проявите ли към нас добрина?

Докато говореше, японката не сваляше втренчен поглед от пастора. Но очите ѝ не просека съчувствие, нито издаваха съдържана уплаха, а бяха пълни с близко до непокорство самообладание.

— Добре, ще го прегледам — кимна дълбоко замислен свещеникът, подръпвайки брадата си. Японката не бе дошла да търси спасение за душата. Тя диреше спасение за плътта. Но защо да я кори? Плътта е дом за душата. Укрепиш ли дома, и болестите по-лесно ще пропъдиш от стопанина. Че нали благодарение на това и проповедникът Фабиан се преклони пред Христовия кръст. Нищо чудно същата свята сила да бе довела и тази жена тук.

— Ще може ли момчето да стигне до храма?

— Едва ли. То няма сили и...

— Водете ме тогава при него.

За миг в очите на жената лумнаха радостни огънчета.

— Така ли? Ах, какво щастие, ако проявите милост и направите това за нас.

Пасторът се умили. Умили се, защото в същия миг съзря в безизразното като маска Но^[2] лице насреща си Всесилната майка. Пред него вече не стоеше корава самурайска жена. Не стоеше японка. А „най-милата, най-нежната, най-добрата, Светата майка“, която навремето бе поела в ръцете си Христос от яслата и му бе дала да суче от прекрасната си гърд. Пасторът се изпъна доволен и поде живо:

— Бъдете спокойна. Разбирам доста от болести и се наемам да излекувам детето ви. Във всеки случай ще направя всичко възможно. Всичко, което е по силите човешки...

— Стига ми веднъж поне да го навестите, че каквото и да се случи, да няма за какво да съжалявам — вметна кротко тя. — Оттам насетне ще се уповавам само на милосърдието на богиня Каннон от Кийомидзудера.

Богиня Каннон. При тези думи лицето на пастора внезапно се сгърчи от ярост. Той впи остър поглед в нищо неподозиращата жена, затресе глава и извика гневно:

— Мери си думите! Каннон, Шакиямуни, Хачиман, Тенджин!^[3] Вие тук се прекланяте пред всевъзможни идоли от дърво и камък. Но знай, че един е истинският бог, един е небесният властелин. Животът на детето ти е в ръцете Христови и само той може да отсъди дали да го поживи, или да го погуби, разбра ли? Ако мислиш за сина си, престани да се кланяш на идоли.

Японката прикри смутено брадичка с яката на вехтото си кимоно и загледа смаяна пастора. Не беше ясно дали проумява пълните му със свещен гняв думи. Надвесил отгоре ѝ брадясалото си лице, той продължи да я наставлява упорито:

— Вярвай в истинския бог! Истинският бог е роденият във Витлеем Исус Христос. Няма друг освен него! Само дяволът твърди, че има. А дяволът е злият дух, в който след падението си се е преобразил един безпътен ангел. Христос увисна на кръста в името на нашето спасение. Ето погледни, виж разпятието! — Пасторът протегна победоносно ръка и посочи прозореца зад гърба си. Точно в този миг няколко немощни лъча осветиха стъклописа и в полумрака на храма изплува разпнатият Христос. Изплуваха и ридаещите в нозете му

Мария и неговите ученици. Жената сбра съвсем по японски ръце като за молитва и вдигна смирено очи към изображението.

— Това ли е то божеството на южните варвари, за което толкова съм слушала да приказват? Готова съм цял живот да му служа, ако спаси детето ми. Отправете му, отче, молитва да ни дари безценната си помощ.

Гласът ѝ бе равен, но таеше дълбоко вълнение. Пасторът изпъна врат като човек, горд от трудно постигната победа, и продължи още патетично:

— Слязъл Христос на Земята да ни пречисти от греховете и да спаси душите ни. Чуй сега горестната му участ.

Обладан от свещена възбуда, той закрачи напред-назад из залата и заразказва вдъхновено. Разказа за ангела, известил добродетелната и целомъдрена Дева Мария за непорочното зачатие; разказа за светото раждане в конюшната и за мъдреците на Изтока, сбрали се в очакване да получат знак от звездата и да поднесат ладан и мир; разказа за младенците, посечени от юдейския цар Ирод, който се боял от пришествието на Месията, и за покръстването на Йоан; разказа за проповедите му връх планината в Галилея; разказа как Христос превърнал водата във вино и накарал слепите да прогледнат; и как пропъдил седемте зли духа, обсебили Мария-Магдалена и как вдъхнал живот на мъртвия Лазар; разказа как минал по водата и как влязъл на магаре в Йерусалим; разказа за последната тайна вечеря и за молитвите на Христос в маслиновата горичка...

Думите му отекваха в полутъмния храм като глас божи, а японката го слушаше притихнала и с пламнал поглед.

— Помъчи се да разбереш! Христос бил разпнат на кръста с още двама крадци. Човек потръпва дори само при мисълта колко е страдал, как се е измъчвал в този момент. А последните му думи от кръста внушават дълбоката несправедливост на наказанието. „Ели, Ели, лама савахтани“, тоест „Боже мой, боже мой, защо си ме оставил?“...

Пасторът внезапно млъкна. Японката бе прехапала долната си устна и го гледаше втренчено. Но в очите ѝ нямаше вълнение. А ледено презрение и пронизващо костите отвращение. Пасторът се вцепени потресен и известно време само премигваше безмълвен, сякаш бе онемял.

— Такъв бил значи истинският бог, богът на южните варвари — процеди жената, като че нанасяше последен удар. От смиреното същество, което само допреди малко стоеше пред свещеника, нямаше и следа. — Мъжът ми Ичибангасе Ханбей служеше на господарите Сасаки^[4] и стана ронин^[5]. Но никога не обърна уплашен гръб на враговете. Проигра на хазарт не само коня, но и доспехите си. Ала за битката при Чокодера^[6] облече памучно хаори с едро изписана на гърба молитва „Наму Амида Буцу“, замени доспехите с клонки кичест бамбук, стисна в дясната си ръка дълъг три шаку и пет суна гол меч, а в лявата — разтворено ветрило от алена хартия и запя колкото му глас държи: „Вместо да отвличам любимците му, ще отсека главата на неприятеля“, и сплаши войската на Шибата — злия дух на всички близки и приближени на господаря Ода. А онзи там, пък бил той и небесен властелин, е направо жалък и презрян. Какво, като са го разпнали на кръст, а? Бива ли да се обажда оттам с глас, като че се оправдава? И колко струва вяра, която почита такъв страхливец? Ами ти, дете черпиш сили и упование от този страхливец. Не мога да те заведа нито при дъсчицата с посмъртното име на мъжа си, нито при болното си момче. Та Шинноджо е син на самурая, известен на всички като Ханбей — главореза и ще предпочете да си разпори корема, вместо да приеме лек от страхливец. Ако знаех, за нищо на света нямаше да дойда тук... Само за това ме е яд!

Преглъщайки сълзите си, японката обърна гръб и изхвъркна навън, сякаш бягаше от нещо нечисто, отровно... А пасторът остана зинал от смайване наред храма...

Март 1923 г.

---

[1] *Абидо* (порт. *habito*) — дълга и широка свещеническа дреха; *Контацу* (порт. *contas*) — броеница. — Бел.р. ↑

[2] Класически японски театър от XIV век. — Бел.р. ↑

[3] *Хачиман* и *Тенджин* — шинтоистки богове. — Бел.р. ↑

[4] Става дума за Сасаки Йошикага — представител на стар самурайски род, който в крайна сметка скланя глава пред могъщия феодал Ода Нобунага (1534–1582), сложил край на феодалните междуособици в страната. — Бел.р. ↑

[5] *Ронин* — „странствуващи самураи“. Тази обществена прослойка се създава в Япония към края на късното средновековие,

когато феодалната власт започва да се пропуква и поради междуособици и разорение мнозина самураи загубват службата си във феодалните имения. Тъй като единственото нещо, което са умеели, е „военното изкуство“, някои от тях стават разбойници, но други се превръщат в закрилници на онеправданите, какъвто например е случаят със седемте самураи от световноизвестния едноименен филм на Куросава. — Бел.р. ↑

[6] *Крепостта Чокодера* — бивше владение на рода Сасаки, е била охранявана от Шибата Кацуие по заповед на Ода Нобунага. През 1570 год. Сасаки се опитва да си върне крепостта, но претърпява поражение. Самият Шибата обаче, макар да се е ползвал с доверието на Ода Нобунага, не само, че не му е бил безрезервно верен, но след смъртта му започва да се бори срещу неговите наследници, поради което по-нататък в разказа е наречен „злият дух на всички близки и приближени на господаря Ода“. — Бел.р. ↑

ЗАПИСКИТЕ НА ЯСУКИЧИ

БАУ

Една зимна привечер Ясукичи седеше на втория етаж на мръсно ресторантче и дъвчеше пържена филия, намирисваща на граниво. Върху бялата попукана стена насреща висеше накриво тесен и дълъг лист хартия с надпис: „Предлагам и хотто^[1] сандвичи“. (Веднъж негов колега прочете „успокояващо топли сандвичи“ и най-сериозно се изненада.) Вляво от масата бе стълбата за надолу, а вдясно — прозорецът. Ясукичи дъвчеше хляба и от време на време поглеждаше разсеяно навън. На отсрещния тротоар имаше покрито с ламарина магазинче за стари дрехи, пред което висяха сини работни памуклийки и зеленикави палта.

От шест и половина в училището щеше да има вечер на английския език. Ясукичи бе задължен служебно да присъствува и тъй като не живееше в града, колкото и да му беше неприятно, трябваше да остане след занятията и да си убие времето в тази мръсна дупка. В едно стихотворение на Токи Айка^[2] се казва (моля да ме извините, ако греша):

*Принуден съм
далече от дома
да дъвча шницели
като подметки.
О, мила жено! Мила жено!*

Всеки път, когато идваше тук, си спомняше стихотворението. Вярно, че все още не беше си намерил мила съпруга, но докато дъвчеше намирисващата на граниво пържена филия и поглеждаше ту към магазинчето за стари дрехи отсреща, ту към надписа „хотто (топли) сандвичи“, започваше някак от само себе си да повтаря: „О, мила, жено! Мила жено!“.

По едно време забеляза, че зад гърба му седят двама морски офицери и пият бира. Единият бе интендант в същото военно училище и Ясукичи го познаваше по физиономия. Но тъй като не общуваше с офицерите, не знаеше името му. Пък и не само името, защото нямаше например представа дали е капитан втори или трети ранг. Знаеше само, че всеки месец си получава заплатата от ръцете му. Другия обаче виждаше за първи път. Двамата офицери си поръчваха поредната бира, като подвикваха: „Ало!“, „Хей!“. Изглежда, не намираха по-подходящи думи. А келнерката тичаше послушно и без сянка на недоволство надолу — нагоре с чаши в ръце. Сигурно затова все не сварваше да му донесе поръчаната вече толкова отдавна чаша чай. Подобно нещо му се случваше не само тук и сега, а винаги и във всички кафенета и ресторанти на града.

Офицерите пиеха бира и приказваха високо. Ясукичи, разбира се, не се вслушваше в разговора им, но по едно време го сепнаха думите: „Излай!“. Ясукичи ненавиждаше кучета. Той например бе един от онези, които се радваха, че и писатели като Гьоте и Стриндберг не са обичали кучета. Затова при тези думи веднага си представи грамадно, расово европейско куче, което може би отглеждаха тук. Представи си го и изтръпна при мисълта, че животното се разхожда зад гърба му.

Извърна се плахо. Но, за щастие, не видя никакво куче. А само интенданта, който надничаше през прозореца и се хилеше. Ясукичи предположи, че кучето е на улицата, и кой знае защо му стана някак неприятно. Интендантът подвикна отново: „Излай! Чуваш ли, излай!“. Ясукичи изви глава и погледна навън. Първото, което видя, бе незапаленият още фенер пред входа с окачена на него реклама за саке марка „Масамуне“. После — неразпънатия сенник. После — чорапите, оставени да съхнат и очевидно забравени на крайчеца на празна бирена бъчва, където събираха дъждовна вода. После — локвите по улицата. После... Така или иначе, вън нямаше ни следа от куче. Само един дванадесет — тринадесетгодишен дрипльо зяпаше нагоре към втория етаж и зъзнеше от студ.

— Излай! Няма ли да излаеш?! — развика се отново интендантът.

В думите му като че имаше някаква тайнствена сила, която привличаше просяка. Момчето направи няколко крачки, все така вторачено в прозореца като сомнамбул. Чак тогава Ясукичи прозря

гнусния замисъл, вероломството на интенданта. Гнусен замисъл ли? Защо пък непременно да се нарече така? Може би офицерът просто си правеше експеримент? Експеримент, който цели да разкрие до каква степен човек е готов да пожертвува собственото си достойнство, за да засити глада си. Според Ясукичи обаче този въпрос беше решен отдавна и от подобни експерименти просто нямаше нужда. За печена мръвка Исав^[3] се бе отрекъл от правото си на първороден син. Самият Ясукичи бе станал учител за парче хляб. Стигаха и само тези два факта. Но те като че не можеха да задоволят неспокойната душа на психолога-експериментатор. Всъщност днес на урока по английски, сиреч съвсем неотдавна, Ясукичи бе цитирал на учениците си латинската сентенция: „De gustibus non est disputandum“^[4]. Тъй че всекиму според вкуса. Щом не може без експерименти, експериментирай, помисли си Ясукичи и се загледа внимателно в просяка.

Интендантът млъкна, а момчето се заоглежда тревожно наоколо. Очевидно, макар да нямаше нищо против да се направи на куче, все пак не му се щеше да го видят пешеходците. Затова очите му шареха трескаво надолу-нагоре по улицата, когато офицерът подаде пак червендалестото си лице навън и този път дори размаха нещо.

— Излай! Хайде излай и ще ти хвърля това.

В миг върху лицето на малкия просяк като че лумна ненаситна жажда. Често просяците събуждаха в душата на Ясукичи сантиментално любопитство. Но никога състрадание и жалост. Според него подобни чувства бяха привилегия на глупаците или на лицемерите. Но това дете с отметната назад глава и пламнали очи го накара да изпита минутно състрадание. Да, наистина само „минутно“. Защото той имаше чувството, че гледа не нещастно дете, а излязла изпод четката на Рембранд картина на невръстен просяк.

— Какво, не щеш ли? Излай, ти казвам!

Момчето се намръщи.

— Бау — излая едва чуто то.

— По-високо!

— Бау, бау — излая най-сетне както трябва просякът. В същия миг от прозореца към него полетя един портокал.

Не е нужно да продължаваме. Просякът, разбира се, сграбчи портокала, а интендантът, разбира се, се засмя.

А след седмица в определения ден Ясукичи отиде в интендантството, за да си получи заплатата. С вид на крайно зает човек офицерът премяташе разни папки, разгръщаше купища бумажни документи. „За заплатата ли?“, попита делово той. „Да“, отвърна със същия тон Ясукичи. Но интендантът, изглежда, бе ужасно зает и все не сварваше да му наброи парите. По едно време дори му обърна гръб и заудря шумно топките на сметалото. Ясукичи изчака и се обади умолително:

— Господин комендант!

Офицерът го погледна през рамо и а-ха да каже: „Една минутка“. Но Ясукичи го изпревари и си довърши мисълта:

— Може би да излая, а, господин интендант?

Ясукичи бе убеден, че е изрекъл тези думи с нежен ангелски глас.

---

[1] Игра на думи, построена върху омонимика: „хотто“ (от англ. hot) — топъл; „хотто-суру“ — изпитвам облекчение. — Б.пр. ↑

[2] Токи Айка (истинско име — Дземмаро) — японски поет, роден през 1885 год., ръководител на т.нар. „движение за битовизиране“ на литературата („сейкацуха“). — Бел.р. ↑

[3] Отпратката е към Стария завет (Бит. 25; 33, 34), където се разказва как Исав, първородният син на Исаак, продава първородството си на брат си Яков за вариво от леща. — Бел.р. ↑

[4] За вкусовете не трябва да се спори (лат.). — Б.ред. ↑

ЧУЖДЕНЦИТЕ

В училището имаше и двама чужденци — преподаватели по разговорен и писмен английски. Единият беше англичанин на име Таунсънд, а другият — американец, Старлет.

Таунсънд — добросърдечен плешив старик, владееше прекрасно японски. Открай време по правило всеки преподавател чужденец, пък бил той и най-неграмотният, говореше надълго и нашироко за Гьоте и Шекспир. Единствен Таунсънд правеше изключение. За щастие той не претендираше да е измислил литературата и когато веднъж стана дума за Уърдзуърт дори заяви: „Нищичко не разбирам от поезия. Чудно какво толкова му харесват на този Уърдзуърт“.

Ясукичи и англичанинът живееха в едно и също курортно градче и пътуваха до училището и обратно с един и същи влак. Пътят беше тридесетина минути. Често, захапали глазгоузките си лули, двамата си приказваха във влака за какво ли не — за тютюна, за училището, за призраци. Като теософ, Таунсънд бе напълно равнодушен към Хамлет, при все че проявяваше интерес към призрака на баща му. Но станеше ли дума за occult sciences^[1], примерно за магии и алхимия, англичанинът тутакси поклащаше печално глава, а ведно с нея и лулата си и казваше: „Трябва да знаете, че не е чак толкова трудно, колкото си мислят непосветените, да отвориш вратата към света на тайнственото. Далеч по-трудно е обратното — да я затвориш. Та затова е най-добре да не се захваща човек с тия неща“.

Другият чужденец — американецът Старлет, бе значително по-млад и голямо конте. Зиме например носеше тъмнозелено палто и червен шал. Освен това понякога, за разлика от Таунсънд, като че преглеждаше новоизлезлите книги. Във всеки случай на една вечер на английския език изнесе обширна сказка на тема „Най-видните представители на съвременната американска литература“. Впрочем според него излизаше, че най-видните съвременни американски писатели са Робърт Луис Стивънсън и О’Хенри^[2].

Старлет не живееше в курортното градче, а в друго, но на същата железопътна линия, тъй че често се случваше да пътуват заедно във влака. Ясукичи почти не помнеше за какво всъщност си приказваха с американеца. Запомнил бе само как веднъж седяха до печката в чакалнята на гарата и търпеливо чакаха влака. Ясукичи заяви, прозявайки се, че смята преподавателската професия за изключително скучна. На красивото мъжествено лице с очила без рамки се изписа искрено удивление и Старлет каза: „Да си преподавател не е професия, а по-скоро призвание. You know, Socrates and Platon are two great teachers... Etc^[3]“. За него бе все едно дали Робърт Луис Стивънсън е янки или нещо друго. Но твърдението му, че Сократ и Платон са педагози, накара Ясукичи оттогава насетне да изпитва към него най-нежни дружески чувства.

---

[1] Окултни науки (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Не е съвсем ясно какво точно пародира Акутагава. Дали това, че Робърт Луис Стивънсън (1850–1894) и О’Хенри (1862–1910) са определени като „най-видните“ писатели (повечето японски коментатори виждат тъкмо тук пародията), дали това, че са определени като „съвременни“ (яп. „сайкин“, което ще рече „напоследък“, „съвсем нови“, сиреч от 20-те години, тъй като разказът е написан през 1923 год.), а може би обстоятелството, че и двамата са класифицирани като американски писатели. — Бел.р. ↑

[3] Както ви е известно, Сократ и Платон са двама велики педагози... и т.н. (англ.). — Б.пр. ↑

ОБЕДНА ПОЧИВКА (ИГРА НА ВЪОБРАЖЕНИЕТО)

Ясукичи излезе от столовата на втория етаж. Щом се наобядваха, военните и цивилни преподаватели обикновено преминаваха в съседната стая за пушене. Но този ден Ясукичи не се отби там, а тръгна надолу по стълбата към градината.

Насреща му приближи тичешком някакъв подофицер, който скачаше през три стъпала като скакалец. Но щом съзря Ясукичи, мигом застана мирно и изкозирува. И в следващия миг прелетя над главата му. Ясукичи отвърна на поздрава с поклон в празното пространство пред себе си и продължи бавно надолу.

На двора сред вечнозелените дървета цъфтяха магнолии. Кой знае защо магнолиите обикновено не обръщат красивите си бели цветове на юг, към слънцето. Ала въпреки това една от тях гледаше право в слънцето. Ясукичи запали цигара и благослови магнолията за нейната оригиналност. В този миг в краката му тупна като хвърлен от някого камък стърчиопашка. Всъщност и тя не му беше чужда. Опашчицата ѝ трептеше и му правеше знаци:

— Насам! Насам! Не натам! Насам! Насам!

Той се подчини и тръгна по посипаната с чакъл тясна пътека. Но на стърчиопашката като че ѝ хрумна друго и тя литна нагоре. Вместо нея на пътеката срещу него се появи висок артилерист. Ясукичи имаше чувството, че това лице му е познато. Артилеристът отдаде чест и отмина забързано. А Ясукичи продължи да пуши. И да разсъждава кой беше този човек. Две крачки, три крачки, пет крачки... На десетата се сети. Разбира се, че Пол Гоген. И сега вместо лопатата той щеше, естествено, да грабне четката си. А след време да бъде убит от побъркания си приятел. Да-а, много тъжно, но какво да се прави.

Пътеката най-сетне го изведе на плаца пред главния вход. Там сред боровите и бамбука стояха две трофейни оръдия. Той долепи ухо до дулото на едното и му се стори, че дочува шум — оръдието като че диша. „Нищо чудно и оръдията да се прозяват.“ Ясукичи приседна под

него. И запали втората си цигара. В чакъла, там, където колите завиваха, блестеше гущер. Отрежеш ли крака на човек, никога повече не му пораства нов, но откъснеш ли опашката на гущер, веднага му покарва друга. Запалил цигарата си, Ясукичи се замисли над това, че гущерът е навярно по-голям ламаркианец и от самия Ламарк^[1]. Но както наблюдаваше влечугото, изведнъж то се превърна в ивица мазут върху чакъла.

Ясукичи стана, тръгна обратно, пресече плаца, мина покрай боядисаната сграда на училището и излезе на игрището, което гледаше право към морето. На посипания с червен пясък корт няколко военни преподаватели играеха разпалено тенис. В пространството се разнасяше непрестанно пукотевица. Едновременно с това вляво и вдясно на мрежата се появяваше и чезнеше някаква белезникава черта. Не, не от тенисните топки. Там отваряха невидими бутилки шампанско, което боговете в бели ризи пиеха с огромно удоволствие. Възхвалявайки ги, Ясукичи се отправи този път към задния двор на училището.

Там растяха гъсто рози. Но все още нямаше цветове. Докато ги разглеждаше, забеляза сред храстите гъсеница. Тя лазеше по една изскочила над пътеката розова вейка. После видя друга — на съседното листо. Гъсениците си кимаха, сякаш го одумваха. Ясукичи спря предпазливо и даде ухо на разговора им.

Първата гъсеница: Кога ли и този учител ще се превърне най-сетне в пеперуда? Ами че той все лази ли, лази по земята още от времето на нашите прапрапрадеди.

Втората гъсеница: Може би хората не стават пеперуди.

Първата гъсеница: Не, сигурна съм, че стават. Ето и сега един лети там горе.

Втората гъсеница: Вярно. Лети. Но колко е отвратителен! Освен всичко хората, изглежда, нямат и никакво чувство за красота!

Ясукичи сложи ръка над очите си и се загледа в минаващия над главата му самолет.

Точно в този миг към него се приближи приветливо дяволът, преобразен като негов колега. Впрочем дяволът, който навремето преподаваше алхимия, вече четеше лекции по приложна химия. Захилен до уши, той подхвърли:

— Имаш ли нещо против да се видим довечера?

В смеха му Ясукичи долови отчетливо два стиха от „Фауст“: „Теорията, друже мой, е суха. Зелено е дървото на живота“.

След като се разделиха с дявола, Ясукичи тръгна към училището. Стаите бяха пусти. Той надникваше пътём във всяка. В една забеляза забравен на черната дъска чертеж по геометрия. Като разбра, че са го видели, чертежът очевидно помисли, че ще го изтрият, и побърза да обясни, като ту се свиваше, ту се разпъваше:

— Нужен съм за следващия час.

Ясукичи се изкачи по стълбата, по която неотдавна бе слязъл, и влезе в учителската стая на филолозите и математиците. Вътре завари само плешивия Таунсънд. За да разсее скуката, старецът си свирукаше с уста и се опитваше да танцува нещо. Ясукичи се засмя горчиво и отиде до мивката да си измие ръцете. В този миг погледна в огледалото и с ужас видя, че само за части от секундата Таунсънд се бе превърнал в очарователен младеж, а той, Ясукичи — в прегърбен плешив старец.

---

[1] Ламарк (1744–1829) — известен френски зоолог, създател на теорията на еволюцията, предшественик на Дарвин. — Бел.р. ↑

СРАМ

Ясукичи се подготвяше предварително за всяко занятие. И то не защото смяташе, че щом получава заплата, няма право да се отнася небрежно към задълженията си. А защото профилът на училището бе такъв, че в учебника имаше много терминология и не провереше ли внимателно всяка непозната дума, не беше застрахован от грешки. Ето например „cat’s paw“ уж означава „котешка лапа“, а се оказа, че може да бъде и „лек морски вятър“.

Веднъж на занятие с втори курс пак четяха някакъв разказ за морски пътешествия. Стилът бе направо ужасен и макар че в мачтите свистеше вятър и огромни страшни вълни заливаха безмилостно палубата, всичко това изобщо не стигаше до въображението на читателя.

Ясукичи вдигна един ученик да чете и превежда и потъна в скука. Нямаше никакво желание да предизвиква учениците на разговори по идейни и житейски проблеми. Всъщност дълбоко в себе си всеки учител иска да научи възпитаниците си и на неща извън рамките на своя предмет. На морал, на етика, на светоглед — все едно как ще го нарече човек. Така или иначе, учителят се стреми да ги научи на всичко онова, което му е по-близко на душата от учебника и черната дъска. За съжаление обаче учениците не желаят да научат нищо извън учебника. Не само че не желаят, ами направо ненавиждат учението. Ясукичи бе твърдо убеден в това, тъй че и сега не му оставаше нищо друго, освен да се бори със скуката и да подканя ученика да чете. Но дори когато не скучаеше и поправяше съвестно грешките на учениците, пак му беше ужасно досадно. Ето и сега, след тридесет минути — точно на половината на учебния час, той спря момчето, накара го да си седне и започна сам да чете и превежда ред по ред. Пътешествието в учебника бе все така безнадеждно скучно. Не по-малко скучен бе и собственият му метод на преподаване. Ясукичи напредваше бавно и мъчително като платноходка при безветрие и ту грешеше глаголните времена, ту бъркаше относителните местоимения.

Ала изведнъж осъзна, че до края на отработения предварително пасаж остават само някакви си четири-пет реда, отвъд който бушуваше страховито и пълно с коварни рифове от навигаторски термини море. Той погледна крадешком часовника. До тръбата за междучасие имаше още цели двадесет минути. Ясукичи преведе колкото се може по-бавно и старателно споменатите четири-пет реда, но стрелката мръдна само с три минути.

Ясукичи изпадна в пълна паника. Единственият изход от това положение можеха да бъдат само въпросите на учениците. После, ако въпреки това останеше време, не му оставаше нищо друго, освен да ги пусне по-рано. Той отмести учебника и понечи да попита: „Имате ли въпроси?“. Но изведнъж се изчерви до уши. Защо всъщност се изчерви? И той не можеше да обясни. Макар за него да не представляваше никаква трудност да заблуди учениците, този път пламна целият. Но те, разбира се, не подозираха нищо и го гледаха съсредоточено. Ясукичи отново погледна часовника. После... После грабна учебника и зачете криво-ляво нататък.

Всъщност морските пътешествия си останаха все така скучни. Но собственият му метод на преподаване... Ясукичи твърдо вярваше, че е по-неустрашим и от съпротивляващата се срещу бесен неистов тайфун платноходка.

ХРАБРИЯТ ПОСТОВИ

Беше някъде или в края на есента, или в началото на зимата. Във всеки случай ходеше на работа с палто. Веднъж, докато обядваха, съседът му по маса — млад преподавател от военните, му разказа за случилия се неотдавна инцидент. Показа се, че преди няколко дни среднощ двама-трима въоръжени крадци доплували с лодка до задния двор на училището. Нощният постови ги забелязал и опитал да ги залови сам. Завързала се яростна схватка и в крайна сметка крадците хвърлили постовия в морето. А когато той все пак успял да изпъзми мокър до кости на брега, лодката им била вече изчезнала в непрогледния мрак.

— Постовият се казва Оура. Изиграли го като последен глупак!

Офицерът налага огромно парче хляб и се усмихна горчиво.

И Ясукичи познаваше този Оура. Часовите бяха няколко и се редуваха на пост в караулката до портала. Винаги козируваха при влизане и излизане на всеки преподавател, независимо дали е цивилен или военен. Ясукичи не обичаше нито да му козируват, нито да отговаря на този поздрав, затова около портала ускоряваше крачка и минаваше толкова бързо, че постовият не сварваше да го поздрави. Само с Оура не беше в състояние да се справи и поне веднъж да приспи бдителността му. Оура седеше в първата караулка и очите му непрекъснато шареха, опипвайки пространството от двете страни на портала. Ето защо още преди Ясукичи да наближи, Оура вече го чакаше изпънат за поздрав, тъй че в крайна сметка Ясукичи реши, че това е предопределение, от което е невъзможно да избяга, и се примири напълно. Не само се примири, но дори зърнеше ли постовия, още отдалеч си сваляше почтително шапката. На всичко отгоре се чувствуваше като заек пред гърмяща змия.

И ето че заради крадците същият този Оура се беше бухнал сред зима в морето. На Ясукичи му стана жал за него, но в същото време не можа да сдържи усмивката си.

Пет-шест дни по-късно го срещна случайно в чакалнята на гарата. Мястото бе, разбира се, донемайкъде неподходящо, но щом зърна Ясукичи, постовият се изпъна както винаги тържествено и козирува. На Ясукичи дори му се стори, че вижда ясно зад гърба му караулката.

— Разбрах, че неотдавна... — поде след известно мълчание Ясукичи.

— Да, не можах да заловя крадците.

— И нещо сте пострадали...

— Отървах се, за щастие, жив и здрав — усмихна се криво Оура и додаде с тон, сякаш се надсмиваше над себе си: — Всъщност, ако исках, щях да хвана поне единия, но каква полза?

— Как каква полза?

— Така е. Нямах да получа никаква награда. В устава няма точка за подобни случаи...

— Дори да загинеш при изпълнение на служебните си задължения ли?

— Дори тогава.

Ясукичи изгледа Оура. Излизаше, че той дори не се беше канил да рискува самоотвержено живота си. Нещо повече — той бе пуснал крадците, които е бил длъжен да залови, защото е знаел, че няма да получи награда. Ясукичи бръкна за цигара и кимна колкото може по-ведро.

— Да-а, глупаво, наистина. Няма смисъл да се рискува на вятъра. Оура измърмори нещо като „да“ и кой знае защо помрачня.

— Но ако за такова нещо се полагаше награда...

— Но ако за такова нещо се полагаше награда, щеше ли всеки да се изложи на риск? — попита мрачно Ясукичи. — Лично аз се съмнявам.

Този път Оура не отвърна, но щом Ясукичи захвапа цигарата си, веднага драсна кибрит. Ясукичи се наведе към разлюляното червено пламъче и стисна зъби, за да прикрие появилата се неволно на устните му усмивка.

— Благодаря!

— Моля ви, няма защо!

И ведно с тези нищо незначещи думи Оура прибра кибрита в джоба си. Ала Ясукичи бе дълбоко убеден, че този ден е успял най-

сетне да разгадае тайната на храбрия постови. Оура бе драснал клечката не заради него, а заради боговете, които призоваваше тайно за свидетели на своята вярност към Бушидо.

Април 1923 г.

ПАРЧЕ ЗЕМЯ

Нитаро, синът на О-Суми, умря тъкмо когато настана време да берат чая. Все едно, Нитаро бе парализиран и близо осем години не ставаше от легло. Намъчил се бе и той, клетият, пък и тия край него, та О-Суми не понесе загубата чак толкова тежко. И докато палеше благовония пред ковчега, струваше й се, че най-сетне се е измъкнала от безкрайно дълъг тунел.

Изпратиха покойника, както си му е редът, и О-Суми пое грижите за снахата О-Тами. О-Тами беше още млада с момченце на ръце, а на всичко отгоре, откакто Нитаро легна болен, тя пое на гърба си цялата работа на нивата. Тъй че пуснеше ли я да се задоми другаде, старата жена щеше да остане сама с невръстно внуче и да се чуди как да свързва двата края. Разтревожи се О-Суми, но реши, щом отmine четиридесет и деветият ден, да вземе на О-Тами мъж и да я остави у дома си, за да продължи да работи на полето и да храни къщата. Кроеше планове да я ожени за братовчедата на Нитаро — Йокичи.

Ето защо, когато на утрото след седемдневния помен О-Тами се развъртя да разтребва, О-Суми насмалко не прималя от уплаха. Тя тъкмо бе поседнала с внучето Хироджи на верандата пред задната стая. Детето си играеше с цъфнала вишнева клонка, откършена скришом в училищния двор.

— Слушай, О-Тами, то лошо, че досега си мълчах, ама... Викам си, дали пък няма да ме оставиш да кукувам сама с детето и да си идеш отгук, а?

Гласът й не натякваше, а по-скоро молеше.

— Какви ги приказваш, мамо? — отвърна развеселена О-Тами, без дори да се обърне.

Това стигаше на старата жена, за да се успокои.

— Тъй, тъй... То вярно, че ти няма току-тъй да се връцнеш и да си идеш. Тъй, тъй... — занарежда жалостиво тя. Но си личеше, че все повече се умилява, а накрая по сбръчканите й страни се затърколиха сълзи.

— Ако ти е по душа, все тук ще си остана... Къде да вървя без това дете?

О-Тами прегърна просълзена момченцето в скута си. Хироджи като че се позасрами и целият се устреми към падналата върху старите рогозки в стаята цъфнала вишнева клонка...

О-Тами продължи да работи както преди. Само че разговорът за зетя излезе по-труден, отколкото очакваше старата. Снахата, изглежда, изобщо не се интересуваше от това... О-Суми все гледаше да я заприказва, да я склони да каже какво ѝ е на сърцето и на ума. Но О-Тами се измъкваше с обещанието: „Добре де, ще видим, живот и здраве, догодина“. Свекървата се тревожеше, но в същото време ѝ ставаше някак драго. Тормозеше се най-вече какво ще кажат хората, но се хващаше за думите на снахата и чакаше годината да мине.

Но на следващата година се повтаряше същото — О-Тами гледаше да отхвърли работата на нивата, а за друго дори не помисляше. О-Суми подхващаше отново, по-настойчиво от преди, разговора за женитбата, понеже не можеше да си затвори ушите за натякванията на роднините:

— Млада си още, О-Тами, не можеш я кара без мъж.

— Не мога, ама какво да правя? Я си помисли, какво ще стане, ако влезе тук чужд човек. И за Хиро^[1] лошо, и за теб трудно, пък за мен да не говорим...

— Ами че вземи тогава Йокичи. Разправят, че оставил вече картите и влязъл в пътя.

— То добре, защото ти е роднина, ама на мен какъв ми е? Никакъв! Остави тази работа. Ще потърпя още малко, пък...

— Ама то не е като да търпиш година-две.

— Нищо ми няма, мамо. Нали е заради Хиро. Вярно, че сега се трепя, но поне няма да делим нивите и всичко ще е за него.

— Тъй, тъй, О-Тами, ама... (На това място старата жена винаги понижаваше многозначително глас.) Всички са отворили едни усти. Виж, друго ще е, ако туй, дето ми го приказваш, го кажеш и на тях, но...

Много пъти двете си говореха така, но от тия разговори О-Тами като че повече се заинатяваше и отказваше да се замисли за друг мъж.

Залавяше се още по-усърдно за работа и сама, без мъжка помощ, садеше картофи и жънеше ечемик. Летем гледаше и добитък и излизаше да коси дори в дъжд. С неуморимото си трудолюбие О-Тами сякаш даваше да се разбере, че за нищо на света няма да пусне в къщата чужд човек. В крайна сметка О-Суми вдигна ръце и я остави на мира, защото и на нея самата нито ѝ беше трудно, нито неприятно да го стори.

О-Тами продължи да изхранва сама, с двете си слаби женски ръце, къщата. Не ще и дума, че я крепеше една-едничка мисъл — „заради Хиро“. Но имаше и друго. В душата на тая жена, изглежда, се коренеше и извечна, предавала се от поколение на поколение сила. Тя беше „преселница“ от суров планински край. Съседките често я хвалеха на свекърва ѝ: „Много е яка твойта О-Тами! Да ѝ се не надява човек! Преди време я видяхме да прехвърля наведнъж по четири снопа ориз“.

О-Суми гледаше да ѝ се отблагодарява с работа — грижеше се за малкия Хиро, оправяше се с добитъка, переше, готвеше, носеше вода. Работата из къщи не беше никак малко, но О-Суми не подвиваше крак и вършеше всичко с леко сърце.

Една късна есенна вечер О-Тами се прибра по тъмно с голям наръч борови клони. Задянала детето, О-Суми тъкмо палеше банята в тясната пристройка с пръстен под.

— Виж какъв студ сви. Ти какво толкоз късно?

— Днес се отвори много работа.

О-Тами пусна тежките клони на земята и се приближа до огнището, без да сваля калните си сламени сандали. В огнището горяха буйно дъбови корени. Старата жена понечи да се изправи, но Хиро тежеше на гърба ѝ, тъй че трябваше да се хване за ръба на бъчвата.

— Влизай да се окъпеш.

— По-напред дай да ям, че изгладнях. Картофи опече ли?

О-Суми закрета към килера и донесе гърнето с неизменните печени батати.

— Отдавна са готови, ама сигурно са изстинали, че то виж кое време е.

Двете нанизаха бататите на бамбукови клечки и ги протегнаха над огъня.

— Детето вече спи. Да го беше пренесла в постелята.

— Нищо му няма. Я днес какъв студ е, не може да се спи на пода — отвърна О-Тами, прозя се и взе да поглъща димящите картофи така, както ядат само капналите от работа на нивата селяни. О-Тами лапаше картофите цели, направо от клечката. А превита под тежестта на сумтящото насън внуче, старата жена ѝ печеше все нови и нови.

— Как да не изгладнееш, като се убиваш по цял ден от работа! — подхвърляше тя и от време на време поглеждаше снаха си с очи, пълни с възхищение. Но огряна от светлината на огнището, О-Тами мълчеше и преглъщаше картоф след картоф.

Младата жена не жалеше сили и продължаваше да върши цялата мъжка работа. Понякога плевеше и нощем, на фенер. О-Тами имаше наистина мъжка сила и свекървата я уважаваше дълбоко за това. Но май по-скоро се боеше от нея. О-Тами бе поела работата на нивата и в гората, а останалото трупаше на свекърва си. Напоследък и бельото си вече не переше. О-Суми превиваше безропотно и без това вече прегърбения си гръб и по цял ден припкаше, без да подвие крак. А при среща не пропускаше да се похвали на съседските баби: „Тя мойта О-Тами цена няма! Вече не ме е страх да умра — в къщата ни неволя няма да влезе!“.

Само че О-Тами сякаш бе обзета от ненаситен ламтеж да трупа и след година-две отвори дума да посадят на нивата отвъд реката черници. Наумила си бе, че е глупаво да дават на изполичари цели пет тана^[2] земя срещу някакви си десет йени, вместо да насадят там черници и така, между другото, да отглеждат буби, тъй че ако цената на суровата коприна не падне; да си докарват по сто и петдесет йени годишно. То и на О-Суми ѝ се искаха повечко пари, но я плашеше мисълта за допълнителна работа, която щеше да се стовари на гърба ѝ. Пък и бубите искаха толкова грижи, че като чу какво е решила снахата, старата жена не издържа и възропта:

— Слушай, О-Тами, аз от работа не бягам. Не ме е страх от работа. Ами я разсъди. Без мъж е тая къща, с малко дете, дете по цял

ден реве и си иска своето. Аз и сега едва се оправям, пък с бубите съвсем... Че и за мен помисли.

О-Тами видя, че свекърва ѝ а-ха да ревне и повече не настоя за бубите, но за черниците съвсем се заинати:

— Добре, добре, какво ли те питам, като и без това сама, с тия две ръце ще се оправя — измърмори подигравателно тя и изгледа сърдито старата.

От този ден О-Суми отново се замисли да ожени снаха си. Тя открай време мечтаеше в къщата да влезе мъж, защото се тревожеше и за бъдещето, и какво ще кажат хората. Но сега се прибави и друго — надеждата, че зетят ще я отърве от непосилната работа, която трябваше да върши из къщи, докато снахата е на полето. Ето защо желанието ѝ да задоми О-Тами стана по-силно от всякога.

Една вечер, когато мандариновите дървета зад къщата вече тънеха в цвят, О-Суми приседна под лампата, изгледа снаха си над очилата, които слагаше по здрач, и подхвана отдалеч за зетя. Но седнала по турски пред огнището, О-Тами продължи невъзмутимо да хруска осолена соя и само измърмори:

— Ти пак твойта. Я ме остави на мира.

По-рано за О-Суми това бе достатъчно, за да спре, но сега... сега тя не се укроти и продължи да настоява:

— Ти недей така. Ето утре за погребението е наш ред да копаем гроб, а то без мъж тая работа става ли?

— Добре де. Ще ида да копая, какво толкоз?

— Как? Че бива ли ти, жена, да... — О-Суми понечи да се изсмее преко сили, но видя лицето на снаха си и не посмя.

— Не вярвам, мамо, да си наумила да се отдадеш на спокойствие — подкачи я подигравателно О-Тами и прегърна коленете си.

Старата жена се засегна дълбоко и неволно смъкна големите си очила. Смъкна ги, без да разбира какво прави.

— Бива ли да говориш така? Аз какво, нищо, ама...

— Забрави ли какво приказваше, когато умря бащата на Хиро, а? Че е грях пред миналите поколения да делим земята. Така ли беше?

— Че го казах, казах го, но в живота всичко е с времето си. Няма какво да се прави, няма...

О-Суми се силеше да докаже, че и в тяхната къща трябва да има мъжка сила, че иначе няма да могат да я карат. Силеше се старата

жена, ала и на нея собствените ѝ думи звучаха неубедително. И то най-напред, защото не можеше да извади на бял свят туй, дето ѝ беше на сърцето — желанието да поживее на спокойствие.

Но снахата забеляза това и се нахвърли върху нея, без да спре да хрупа осолената соя. На всичко отгоре имаше остър език, с който О-Суми не можеше да излезе наглава.

— На теб ти е все тая. Така или иначе ще умреш по-рано. Ама мен питаш ли ме какво ми е да вехна така сама?! Понякога нощем се будя от болки в ръцете и краката, лежа и си мисля, че се затривам от глупав инат. Лежа, мисля, ама... Пък после си викам, че е заради къщата, заради Хиро. Ама не ми олеква и плача ли, плача...

О-Суми не възрази, а само изгледа мълком снаха си. Разбра, че каквото и да говори, каквото и да доказва, до края на дните си няма да спре да се блъска и трепе. Когато О-Тами най-сетне свърши, старата жена си сложи пак големите очила и по-скоро на себе си промърмори:

— То на тоя свят не става все така, както сме си го намислили, О-Тами. А мен вече няма да ме чуеш уста да отворя за това.

След двадесетина минути някой от селските ергени мина бавно край къщата и подпя тихичко: „Млада лелко, на коситба ли отиваш днес? Полегни, трева зелена. Със сърп остър ще те подкося“.

Гласът се отдалечи и О-Суми отново изгледа снаха си над очилата. Ала О-Тами се прозяваше, опнала крака.

— Я ние да лягаме, че утре пак по тъмно ще ставам — измърмори тя, награби шепа соя и се надигна морно от огнището.

О-Суми стиска зъби и се мъчи още три-четири години. Приличаше на впрегната в юлар грохнала кранта. А О-Тами работеше все така упорито и неуморно на нивата. О-Суми по цял ден шеташе из къщи, без да подвива крак. Над главата ѝ като че свистеше невидим камшик и я караше да тръпне от страх. Всъщност О-Тами често я бодваше с острия си език — веднъж, че не запалила банята, друг път, че забравила да разстеле ечемика да съхне или изтървала кравата. Старицата мълчаливо понасяше всичко. От една страна, защото бе вече навикнала да търпи, а от друга, защото внучето Хироджи беше много по-привързан към нея, отколкото към майка си.

Иначе привидно О-Суми не се измени и ако имаше все пак някаква промяна, тя беше, че старата жена престана да се хвали със снаха си. Но хората като че не го забелязваха. Във всеки случай съседките все повтаряха: „Тя О-Суми не е за мислене!“.

Един летен ден по обяд О-Суми седеше на приказки със съседската баба в сянката на лозницата пред хамбара. Наоколо бе тихо, чуваше се само бръмченето на мухите в обора. Съседката припалваше час по час къси цигари — угарките на сина ѝ, които тя грижливо събираше.

— Твойта О-Тами днес какво? Коси ли? Гледаш я млада, пък всичко ѝ иде отръки.

— То на жената къщната работа най ѝ приляга.

— Ами, по-хубаво, че ѝ е по сърце да работи на нивата. Виж, мойта снаха е наопаки. Седем години стана, откак е у нас, ама ни веднъж не е стъпила на полето поне бурените да пооплеви. По цял ден се шура из къщи — пере децата, кърпи разни неща, шие...

— По-добре е така. И децата са чисти, и тя е нагласена, че да не я е срам пред хората.

— То вярно, че днешните млади никак не обичат полската работа... Я, какъв е тоя шум?

— Какво? А-а, кравата нещо из обора...

— Кравата ли? Гледай ти и то добичето... Та си викам де, че и млад да си, пак тежи да косиш в тая жега.

Така кротко и мирно си бърбеха стариците на сянка.

Повече от осем години откакто бе останала вдовица, О-Тами изхранваше къщата сама, с двете си женски ръце. През това време славата ѝ се разнесе из цялата околия. Тя, разбира се, не беше вече „младата вдовица“, която денем и нощем се трепе да печели и трупа. Нито пък „младата лелка“, както ѝ викаха селските ергени. Затова пък стана пример за снаха. Образец на женска добродетел. Нямаше човек да не подмята: „Погледни и се поучи от О-Тами“. А О-Суми не смееше да се оплаче дори на съседките. Но дълбоко в душата си, може би несъзнателно, тя все още се надяваше на провидението. Ала и тази нейна последна надежда се топеше постепенно като пяна. Сега едничкото ѝ упование бе внукът Хироджи. Всичките ѝ мисли, цялата ѝ обич бе само за този дванадесет-тринадесетгодишен момчурляк. Ала често ѝ се струваше, че може да остане и без тази своя последна опора.

Един ясен есенен ден Хироджи дотича запъхтян от училище с вързопчето книги под мишница. О-Суми тъкмо въртеше ловко голям кухненски нож и цепеше пред хамбара сливи за сушене. Хироджи прескочи леко рогозката, на която съхнеше ечемик, застана смирено пред баба си и поздрави почтително. Сетне най-неочаквано попита:

— Бабо, вярно ли, че мама е забележителен човек?

— Защо, сине? — О-Суми спря и изгледа момчето.

— Така каза учителят в часа по морал: „Майката на Хироджи е най-забележителният човек в цялата околия“.

— Учителят ли?

— Да. Излъга ли?

О-Суми се обърка. Щом и в училище разправяха на внука ѝ такива страшни лъжи, то... Изненадата ѝ нямаше граници. Но след миг старата жена се съвзе и подхвана да хули яростно снаха си, и то така, че сама не можеше да се познае:

— Лъжа! Голяма лъжа! Майка ти, сине, работи на полето за трима и затуй хората я хвалят. Ама сърцето ѝ е лошо. Подгонила ме е мен, старата, и само аз си знам какъв тормоз ме тормози...

Хироджи я гледаше слисан, защото за пръв път я виждаше толкова сърдита. А О-Суми, изглежда, се разкая, защото неочаквано заплака.

— Затуй, бабиното, ти си ми едничката надежда, така да знаеш. Щом навършиш седемнадесет, сине, веднага се ожени, че и баба ти бял ден да види. Тя майка ти е готова да чака, докато отслужиш войник, ама аз мога ли търпя дотогава? Разбра ли, мойто момче? Ще гледаш ти старата си баба и заради себе си, и заради баща си. Пък и аз ще ти се отплатя с добро. И всичко, дете е мое, на теб ще остане...

— А от тия сливи ще ми дадеш ли, като станат? — Хироджи опипваше плодовете в кошницата и се облизваше.

— Ще ти дам, детето ми, как да не ти дам. Я какъв малък си още, пък от всичко отбираш. Да помниш какво ти рекох, чу ли? — засмя се през сълзи О-Суми. Смехът ѝ приличаше на хълцане.

На другата вечер О-Суми се спречка жестоко със снаха си. Всичко започна от дреболия — че изяла картофите на О-Тами. Но от дума на дума О-Тами най-накрая подхвърли ехидно:

— Щом не щеш вече да работиш, лягай и мри!

При тези думи О-Суми побесня повече и от предния ден. Тя разбута Хироджи, който спеше сладко, положил глава в скута ѝ, и закрещя:

— Стани, Хиро! Събуди се, хайде! Стани и чуй какви ги приказва майка ти. Било ми, вика, време да мра. Ама чуй и аз какво ще кажа. Майка ти, вярно, напечели и понатрупа, но земята ни — едно чо^[3] и три тана, всичката, дето я имаме, още дядо ми и баба ми са я разорали и преобърнали. Тъй де. Тя майка ти разправя да мра, като съм петимна за почивка... Добре, О-Тами, ще умра. Мен от смъртта не ме е страх. Но под свирката ти няма да играя, тъй да знаеш. Ще умра, ама и теб няма да оставя на мира след това...

О-Суми крещеше ли, крещеше колкото ѝ глас държи и прегръщаше разплаканото дете. А снахата лежеше изтегната пред огнището и изобщо не я слушаше.

Но О-Суми не умря. Затова пък на другата година преди празника Дойо^[4] яката и напрацяла от здраве О-Тами се зарази от тиф и на осмия ден се спомина. Вярно, че тогава дори в тяхното малко селце имаше много болни. На всичко отгоре О-Тами излезе по реда си да копае гроб на ковача, също покосен от тифа. А след неговото погребение откара чирачето му в инфекциозната болница. „Там трябва да си се заразила“, упрекна я старата жена, когато О-Тами се върна от доктора с пламнало лице.

В деня на погребението ѝ валеше дъжд. Но цялото село начело с кмета излезе да се прости с нея. И всички, до последния човек, оплакваха младата покойница и окайваха Хироджи и О-Суми, останали без единствената си опора.

Един от управниците съобщи пред събралото се множество, че в околията тъкмо се гласели да наградят официално О-Тами за похвалното ѝ трудолюбие. При тези думи на старата жена не ѝ оставаше нищо друго, освен да склони покорно глава.

— Съдба, какво да правиш. Още миналата година подадохме молбата за наградата, не пожалихме пари за влак и двамата с кмета пет пъти ходихме при околийския управител, за да уредим тая работа. Направихме каквото можяхме, ама ето каква излезе. Ние се

примирихме, ами примирете се и вие, то друго не остава — добави смирено добрият човек и сведе пред О-Суми олисяла глава.

А младият учител го слушаше, присвил сърдито очи.

Вечерта след погребението О-Суми и Хироджи легнаха под една мрежа против комари в ъгъла на задната стая, където стоеше домашният олтар. Двамата спяха обикновено на тъмно, но тази нощ в олтара горяха свещи. На всичко отгоре от старите рогозки като че все още се носеше миризма на дезинфектиращ разтвор и може би затова О-Суми дълго не можа да заспи. Не ще и дума, че смъртта на снахата ѝ донесе огромно щастие. Старата жена можеше вече да не се блъска. И да не живее в постоянен страх от мъмрене. Имаше спестени три хиляди йени и земя — едно чо и три тана, тъй че отсега нататък двамата с внука можеха всеки ден да ядат ориз и да си купуват, ако искат, чували с любимата осолена соя. О-Суми не си спомняше да е изпитвала досега такова облекчение. Облекчение ли?... Паметта ѝ я върна девет години назад в една нощ, когато също като сега бе въздъхнала с безкрайно облекчение. Беше през нощта след погребението на родния ѝ син. А тази? Тази пък бе нощта след погребението на снахата, родила внука ѝ.

О-Суми отвори неволно очи. Детето спеше невинно по гръб до нея. Тя се загледа в лицето му и постепенно осъзна, че е безсърдечна и зла жена. Мина ѝ през ума, че и нещастният ѝ син Нитаро, и снаха ѝ О-Тами са били зли и безсърдечни. Тази мисъл изтласка трупалите се девет години омраза и ярост. Но изтласка и утешителните ѝ надежди за щастливо бъдеще. И О-Суми, и другите двама, вече покойници, бяха зли и безсърдечни. Но най-долна от тримата все пак си оставаше тя, живялата в срам и позор. „О-Тами, защо умря, дъще, защо!?!“, простена старицата. И неочаквано от очите ѝ рухнаха сълзи.

Капнала от умора, О-Суми се унесе чак към четири часа. Но в небето над сламения покрив вече настъпваше хладното утро...

Декември 1923 г.

---

[1] Галено от Хироджи. — Б.пр. ↑

[2] Мярка за повърхност, равна на 0,099 хектара. — Б.пр. ↑

[3] Мярка за повърхност, равна на 0,99 хектара. — Б.пр. ↑

[4] *Празника Дойо* — народен празник, който първоначално се е отбелязвал четири пъти годишно — осемнадесет дни преди

настъпването на всеки нов сезон. Постепенно обаче започват да наричат така само празника за посрещане на есента — около 20 август.
— Бел.р. ↑

СТРАННИЯТ ОСТРОВ

Лежах изтегнат на бамбуков шезлонг. Като че на палуба. Пред себе си виждах перила, а в сивкавите вълни отвъд тях се мяркаше нещо сребристо, навярно летящи риби. Защо обаче бях на параход? Чудно, ала не си спомнях. Нито имах представа дали пътувам сам или в нечия компания.

Мъгла... Хоризонтът тънеше в мъгла, сякаш бе забулен със сивкав воал. Не ми се мърдаше, но бях любопитен да разбера какво се крие зад леката мъгла. И ето че сътворени сякаш от волята ми, там се появиха очертанията на остров. В самия му център се издигаха планини и от това островът приличаше на конус. Възхитен от постигнатото, напрегнах повторно волята си, но този път нищо не излезе — в далечината се мерзелееха само смътните очертания на острова.

Изведнъж вдясно от себе си чух нечий смях:

— Ха-ха-ха! Нищо не излезе, нали? Волята май ви изневери, а? Ха-ха-ха!

На бамбуково кресло вдясно от мен седеше старец с външност на англичанин. Лицето му бе сбръчкано, ала все още привлекателно, а одеянията му — в стила на осемнадесети век — сякаш бе слязъл от картина на Хогарт^[1]. Носеше така наречената „cocked hat“ — шапка със сребриста периферия, везана риза, панталони едва до под коленете. Косата му се спускаше до раменете. Само че това бе напудрена с някакъв прах перука с цвят на коноп. Присъствието на стареца така ме учуди, че не отвърнах ни дума. Старецът ми подаде с хладна усмивка далекогледа си, изваден сякаш от музей.

— Вземете. През него се вижда чудесно.

— О-о, thanks^[2] — отвърнах неволно на английски.

Старецът обаче посочи острова в далечината с ръка, под маншетата на която се подаваха подобни на пяна дантели, и продължи на най-чист японски:

— Островът се казва Суссанрап. Ще попитате как се пише. Ето как: Sussanrap^[3]. Трябва непременно да го разгледате. Още повече че корабът ни ще остане в това пристанище още пет-шест дни, тъй че не изпускайте възможността. На острова има университет и храм, но най-интересно е в пазарни дни, когато там се събират хора от всички съседни острови.

Слушах го и не откъсвах очи от далекогледа. В него се появи крайбрежен град с чисти и спретнати къщи. Дърветата се поклащаха от вятъра. Над тях се извисяваше храм. Леката мъгла се разсея и гледката съвсем се избистри. Картината бе тъй възхитителна, че вдигнах далекогледа по-високо и... Насмалко да изкрещя от почуда.

Високо в безоблачното небе се издигаше висока като Фуджи планина. В това, разбира се, нямаше нищо необикновено. Работата бе там, че цялата планина, докдето стигаше погледът, бе покрита със зеленчуци: зеле, домати, лук, репички, ряпа, моркови, тиквички, краставици, картофи, лотосови корени, джинджифил и какво ли още не. Планината бе покрита... Но какво говоря! Не покрита, а направена от зеленчуци! Планината бе всъщност необикновена пирамида от зеленчуци.

— Бихте ли ми обяснили какво всъщност представлява онова там? — извърнах се към събеседника си, без да изпускам от ръка далекогледа.

Ала от стареца нямаше и помен. Върху плетеното кресло се белееше само вестникът... Изведнъж усетих, че кръвта се отдръпва от главата ми, и отново изпаднах в мъчителен унес.

* * *

— Е, разгледахте ли острова? — попита с жлъчна усмивка старецът и седна до мен.

Намирахме се в някакъв хотел. Прекалено обширното фоайе бе обзаведено в стил „сецесион“.

Седях на дивана в ъгъла и пушех превъзходна хаванска пура.

Над мен висяха филизите на засадена в голяма саксия тиква. Измежду широките листа, които почти я скриваха, се провиждаха чашките на разтворилите се жълти цветове.

— Разгледах го. Да ви предложи пура?

Но старецът завъртя по детски глава и извади от джоба си старинна табакера от слонова кост. Стори ми се, че съм виждал такава в някой музей. На Запад, разбира се, нямаше вече старци като този до мен. А да не говорим за Япония. Представих си колко би се удивил Сато Харуо^[4], ако го запознаех с него. Но разпъдих тези мисли и продължих:

— Зеленчуковите градини започват още от покрайнините на града.

— Защото по-голямата част от местното население отглежда зеленчуци. С това се занимават и мъжете, и жените.

— Може би зеленчуците са една от най-търсените стоки на пазара?

— Продават ги на населението от съседните острови. Не всичко обаче. Остатъците се трупат на камари. Видяхте, предполагам, внушителната планина. Трябва да знаете, че тя е висока около двадесет хиляди фута.

— Искате да кажете, че това са все непродадени зеленчуци! — Бях тъй смаян, че не можех да откъсна очи от стареца, който продължаваше да се усмихва загадъчно.

— Точно така. При това непродаденото през последните три години. Защото с остатъците от по-предните години може навярно да се пресуши и Тихия океан. Въпреки това обаче населението на Суссанрап продължава неуморно да отглежда зеленчуци. Ха-ха-ха! Всъщност и в този миг, докато ние с вас тук разговаряме, хората се трудят, без да подвият крак. Ха-ха-ха! Ха-ха-ха! — изсмя се някак злобно старецът и извади ухаеща на жасмин носна кърпичка. Смехът му бе особен, ужасяващ. Сякаш самият дявол се надсмиваше над хорската глупост. Свъсих вежди и подех за друго:

— А пазарите кога са?

— В началото на всеки месец. Имам предвид обикновените пазари. Защото три пъти годишно — през януари, април и септември, се правят по-големи. Най-голям е януарският.

— И тогава на острова настъпва навярно невероятно оживление?

— Разбира се. А дотогава всеки гледа да свари с реколтата си. За да станат зеленчуците по-бързо, тук използват какво ли не — изкуствени и естествени торове, ток, за да обезпечат необходимата

топлина, огромни парници... Но често в стремежа си да ги отгледат по-скоро, някои стопани съсипват зеленчуците си.

— Сега се сещам, че и аз днес видях един мъж, който тичаше като луд из градината си и крещеше: „Няма да успея! Няма да успея!“.

— Нищо чудно, тъй като приближава януарският пазар. Впрочем и търговците са сега под пълна пара.

— Търговците ли?

— Да, търговците на зеленчуци. Редът тук е такъв, че търговците изкупуват реколтата от производителите, тоест от селяните, и я продават на купувачите от съседните острови.

— Може би и мъжаката с чанта в ръка беше търговец. Чух го да си приказва: „Ужасно! Ужасно!“ А кои са най-търсените зеленчуци?

— Дявол знае кои. Трудно ми е да ви отговоря, тъй като по неизвестни причини всяка година положението е различно.

— И все пак качествените се продават навярно най-бързо, нали?

— И на това не мога да ви отговоря със сигурност, тъй като качеството се определя от инвалидите.

— Защо непременно от инвалидите?

— Ами по простата причина че не могат да работят на полето, сиреч не отглеждат зеленчуци, а това предполага, че са и безпристрастни към качеството, разбирате ли? Съвсем като в японската поговорка, че който гледа отвисоко, вижда надалеко.

— Значи съм попаднал на един от въпросните инвалиди. Онзи брадат слепец опипваше непочистен от пръстта корен и нареждаше: „Има наистина великолепен цвят, съчетаващ цветовете на роза и ясно небе“.

— Може би. Слепите, разбира се, се ценят. Но за идеал се смята пълният инвалид, тоест такъв, който не вижда, не чува, няма обоняние, нито пък ръце, крака, зъби или език. Такъв човек веднага се превръща в *arbiter elegantiarum*^[5].

Сегашният избраник отговаря на изискванията, при все че има обоняние. Чух, че неотдавна залели ноздрите му с втечен каучук, но той, макар и слабо, все още различавал миризмите.

— А как се процедира по-нататък, след като инвалидите определят кои зеленчуци са добри и кои не?

— Как ли? Отхвърлените от тях зеленчуци продължават да се изкупуват, и толкоз.

— Излиза, че в крайна сметка проблемът опира до вкуса на търговците, така ли да ви разбирам?

— Търговците, драги, купуват само онези зеленчуци, които според тях най-много ще се търсят. Друг е въпросът дали това са най-добрите и качествени зеленчуци...

— Искате да кажете, че в никакъв случай не бива да се разчита на мнението на инвалидите ли?

— Ами да, защото производителите точно така и правят. Ала не успяват да се споразумеят относно качеството. Според едни то се определя от ползата им за организма, според други — само от вкусовите им качества. Но това не е всичко.

— Нима е по-сложно?

— И още как. Споровете са направо безконечни. Съществува например мнението, че зеленчуците без витамини не са хранителни или че несъдържащите масла са вредни. Някои отричат вкуса на морковите, други признават само вкусовите качества на рьпата и прочие.

— Излиза, че има две основни мерки, всяка от които е с множество нюанси, така ли?

— Нищо подобно. Ще се опитам да ви обясня с пример. Едни приемат за основен критерий цвета. Имам предвид делението на топли и студени цветове, за което се говори в уводните уроци по естетика. Привържениците на този критерий настояват да се признават само зеленчуците с топли цветове, сиреч червените и жълтите. А за зелените например не искат и да чуят. Техният девиз е: „Ще умрем, но ще заменим всички зеленчуци с домати!“.

— Да, вярно, че чух това от устата на един доста самоотвержен на вид мъж, който се бе изправил само по риза пред камара от зеленчуци и държеше гръмка реч.

— Точно така. А зеленчуците с топли цветове се приемат за пролетарски.

Само че камарата бе само от краставици и дини...

— Значи човекът е бил чисто и просто далтонист и те са му изглеждали червени.

— А зеленчуците със студени цветове?

— Според някои единствено те заслужават да бъдат наричани зеленчуци. Вярно, че привържениците на това мнение никога не

произнасят речи, а само се подиграват с всички и всичко. Но вътрешно ненавиждат смъртоносно зеленчуците с топли цветове.

— Вероятно се въздържат от речи, защото са по-нерешителни?

— Не, а просто не могат да говорят, тъй като на повечето са им окапали езиците от пиянство или сифилис.

— Сега си спомням, че недалеч от оратора по риза съзрях мъж в тесни панталони. Той береше тикви и мърмореше присмехулно: „Пак речи, стига вече речи!“.

— Предполагам, че е берял зелени тикви, нали? Зеленчуците със студени цветове минават за буржоазни.

— Добре де, а според производителите, които всъщност...

— Ами според всеки производител заслужават внимание само онези, които приличат на собствените им зеленчуци, а всичко останало е за изхвърляне. В това отношение те са категорични.

— Но нали на острова има университет. А щом професорите четат лекции по зеленчукопроизводство, не е трудно, предполагам, да се определя качеството на зеленчуците.

— Само че професорите са тъй неосведомени за местните видове, че не могат да различат граха от дивия боб. Не може да се отрече обаче, че лекциите им съдържат подробна информация за отглежданите на острова зеленчуци до първи век от нашата ера.

— А за кои тогава са по-осведомени?

— Ами за английските, френските, италианските, руските... Говори се, че с най-голям интерес сред студентите се ползват лекциите по руско зеленчукопроизводство. Мисля, че трябва непременно поне веднъж да се отбиете в този университет. При предишното си пътуване присъствувах на подобна лекция. Професорът, достопочтен учен с пенсне, сочеше за пример стъклен съд със спиртосана в него стара руска краставица и говореше с патос: „Местните краставици, драги колеги, са, както знаете, зелени. А краставиците на велика Русия не са с такава, бих рекъл, дива и примитивна окраска. Цветът им е истинско съвършенство, защото наподобява цвета на живота. О-о, краставиците на великата Руска империя...“. Лекцията така ме впечатли, че сетне половин месец прекарах на легло.

— Тогава значи... Тогава значи, както и вие самият твърдите, се налага един-единствен извод — търсенето на едни или други

зеленчуци зависи едва ли не от провидението.

— Прав сте, това като че е единственият извод. Трябва обаче да ви предупредя, че населението на този остров се прекланя пред Бабрабада.

— Какво ще рече Бабрабада или как там го казахте?

— Точно така, Бабрабада, млади човече. Пише се: Babrabbada. Нима не го видяхте в храма им?

— А-а, изображението на гущер с глава на свиня?

— Не, това не е гущер, а Хамелеон — повелителят на вселената. Сигурно ви е направило впечатление колко хора се молят горещо пред изображението му. Молбите им са все едни и същи — произведените от ръцете им зеленчуци да се търсят на пазара. Впрочем според вестниците нюйоркските универмази започват подготовката си за всеки нов сезон чак след знаменията на Вездесъщия Хамелеон. Може дори да се твърди, че човечеството вече не вярва нито в Йехова, нито в аллах, а единствено в Хамелеона.

— Пред олтара забелязах камари зеленчуци...

— Да, жертвоприношения. Пред местния Хамелеон поставят най-търсените през отминалата година зеленчуци.

— Само че в Япония...

— Викат ви, ако не се лъжа.

Ослушах се. Наистина ме викаха. Бе гъгнивият глас на моя племенник, който от известно време насам страдаше от полипи. Вдигнах се с огромно нежелание от мястото си и подадох ръка на стареца:

— Трябва да ви оставя.

— Да, разбирам. Ще се радвам на възможността и друг път да си поговорим. Заповядайте визитната ми картичка.

Старецът стисна ръката ми и едновременно ми подаде визитката си. На нея пишеше с ясни едри букви: „Лемуъл Гъливер“. Аз зинах от изненада и се вторачих в стареца. Върху привлекателното му лице, от двете страни на което се спускаха кичури с цвят на коноп, грееше неугасима саркастична усмивка. Но само след миг лицето му се разтвори във въздуха и на негово място изплува физиономията на петнадесетгодишния калпазанин — моя племенник.

— Дошли са за ръкописа. Ставай, чуваш ли. Чакат за ръкописа — будеше ме настойчиво той.

Бях проспал тридесетина минути край топлия мангал, върху който лежеше едва начената „Приключенията на Гъливер“.

— За ръкописа ли са дошли? За какъв ръкопис?

— На статията.

— На статията ли? — учудих се аз и неволно промълвих: — По всичко личи, че на пазара в Суссанрап ще се появят за продан и бурени.

Декември 1923 г.

---

[1] *Уилям Хогарт* (1697–1764) — известен английски художник-портретист. — Бел.р. ↑

[2] „Благодаря“ (англ.). — Б.пр. ↑

[3] *Sussanrap* — обърнато от Parnassus, Парнас. — Бел.р. ↑

[4] *Сато Харуо* (1892–1964) — японски писател, приятел на Акутагава. — Бел.р. ↑

[5] Познавач на изящното (лат.) — така в древен Рим са наричали Петроний. — Б.пр. ↑

ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО НА САНЕМОН

Тази история се случила през дванадесетия лунен месец на четвъртата година от епохата Бунсей^[1]. Самураят Хосои Санемон, който се грижел за конете на княз Харунага — управителя на провинция Кага, и получавал възнаграждение от шестстотин коку ориз годишно, убил Кадзума — малкия син на самурая Кинугаса Тахей. И не, да речеш, в открит двубой, а при самозащита. Една вечер някъде в началото на часа на Кучето Санемон се връщал от поетично състезание, когато край Южния манеж Кадзума го нападнал изневиделица с гол меч и си получил заслуженото.

Доложили за това на Харунага и той заповядал Санемон да се яви незабавно при него. Всички, естествено, очаквали такава заповед. Още повече че князът се славел с мъдростта си. Той никога не се доверявал на приближените си, а сам взимал всички важни решения. Не намирал покой, докато не разбере и не премисли нещата от всички страни. Ето една твърде показателна за нрава на княз Харунага история, която ще се опитаме да разкажем накратко.

Известен чрез своите приближени, че един от соколарите му, натоварен да следи къде се събират птици за княжеския лов, открил в оризищата на село Ичикава, околия Ишикава, голямо ято жерави, князът много се зарадвал и още на другия ден призори се отправил с хората си натам. Било наредено за предстоящия лов да се вземе най-добрият сокол — Фуджи-Цукаса, подарен на княза от самия шогун^[2], както и други две по-големи и две по-малки птици. Грижите за Фуджи-Цукаса били поверени на самурая Аимото Кидзаемон, ала този ден князът благоволил лично да държи сокола на ръката си. За беда обаче краткотраен порой разкалял пътеката между оризовите ниви, Харунага се подхлъзнал неволно и изтървал сокола. Птицата се стрелнала към небесата и подплашени от шума на мощните ѝ криле, жеравите се вдигнали като облак и се изгубили във висините. Като видял това, Кидзаемон изпаднал в ярост и забравил къде и пред кого се намира, изревал:

— Какво направи, идиот такъв!

В следващия миг обаче се опомнил, рухнал в краката на своя господар и облян в ледена пот, зачакал заслуженото наказание. Харунага се засмял развеселен и казал:

— Виновен съм. Извинявай.

Князът бил толкова трогнат и впечатлен от предания си и пряк васал, че още щом се върнал в двореца, го възнаградил с наскоро разорана земя с добив около сто коку ориз годишно, а на всичко отгоре го назначил за управител на своите соколари.

От този ден за любимия сокол на княза Фуджи-Цукаса започнал да се грижи самурая Янаса Сейхачи. Не след дълго обаче птицата се разболяла. Един ден Харунага повикал при себе си Сейхачи, за да чуе какво става с Фуджи-Цукаса и тъй като междувременно соколът бил започнал лека-полека да се съвзема от болестта, Сейхачи заявил бойко:

— Вече е напълно здрав. Готов е дори върху човек да се нахвърли.

Самохвалството на самурая, изглежда, подразнило справедливия и мъдър княз, защото той веднага наредил:

— Щом е така, бъди добър да ни покажеш как птицата ще се нахвърли върху човек.

Сейхачи се видял натясно и от този ден се заел да обучава Фуджи-Цукаса, като поставял на главата на родния си син всякаква храна и стръв, за да подмами птицата. И тъй като от сутрин до вечер все с това се занимавал, Фуджи-Цукаса най-сетне се научил да напада човек право в главата. Тогава Сейхачи доложил на княза, че е готов веднага да покаже на какво е способен любимият му сокол, а Харунага казал:

— Още утре искам да видя как птицата ще нападне отговорника по чайната церемония, самурая Оба Джуген. И нека това да стане на Южния манеж.

На другия ден призори той се явил със свитата си на манежа, заповядал на Оба Джуген да застане в центъра на обширния кръг и дал знак да пуснат сокола.

Птицата се откъснала от ръката на Сейхачи, размахала криле, описала съвършено права линия и се стоварила тежко върху главата на Оба Джуген. В същия миг Сейхачи измъкнал къс меч, с какъвто

ловците обикновено отрязвали черния дроб на дивеча, и се метнал към Оба, готов да го съсече. Ала князът извикал:

— Спри! Какво правиш!

Сейхачи обаче не се сепнал от височайшата заповед и като повтарял на глас, че черният дроб на плячката трябва непременно да се извади, замахнал с меч. Това така разгневило княза, че той заповядал да му подадат пушката и тъй като бил твърде изкусен стрелец, още с първия изстрел прострлял Сейхачи на земята.

И тъй като бил мъдър и справедлив, Харунага от доста време вече наблюдавал внимателно Санемон. Защо ли? Веднъж при потушаването на бунт Санемон и още един самурай се оказали ранени в главата. Самураят бил ранен между веждите, а на слепоочието на Санемон изскочила огромна, пълна с кръв моравица. Харунага ги повикал, огледал съчувствено раните им и попитал:

— Много ли боли?

Самураят побързал да отговори:

— Не само че не ме боли, ами дори следва да съм благодарен на съдбата, че така леко се измъкнах.

Затова пък Санемон смотолевил мрачно:

— Боли и още как. Само мъртвец не би се измъчвал от такава рана.

Тогави Харунага разбрал, че Санемон е удивително честен и пряк човек. „Не е способен да излъже, тъй че може да се разчита на него“, минало му през ума.

Ето какъв бил Харунага и затова и сега съобразил, че ще се добере до истината за извършеното убийство само ако лично разпита внимателно Санемон.

Санемон се явил със свито сърце пред княза. Но нито по вида му, нито по държането му си личало да се разкайва. Нещо повече, върху обгорялото му слабо и нервни лице се четяла дори непокорност.

— Слушай, Санемон, разбрах, че Кадзума те нападнал изневиделица — подел веднага князът. — Може би е имал причина да те мрази за нещо, а?

— Не знам да е имал някаква причина.

Харунага се позамислил и попитал този път по-настойчиво:

— Значи не ти идва наум нищо, за което Кадзума да те е мразил?

— Не, не се сецам за такова нещо... Но като се замисля...
Всъщност може и да ми е имал зъб за...

— За какво?

— Беше преди четири дни. В школата по фехтовка на вашия достопочтен наставник господин Ямамото Кодзаемон се проведе заключителният турнир и този път на мен се падна да бъда съдия. Е, вярно, че само на двубоите на младите самураи, на които все още не е присъдена титлата майстор. С една дума, бях съдия и на Кадзума.

— А с кого се би той?

— Със самурая Тамон, първородния син и наследник на вашия васал господин Хирата Кидаю.

— И Кадзума загуби двубоя, така ли?

— Точно така, ваша светлост. Тамон докосна два пъти ръката и един път главата на Кадзума, който не успя да му нанесе нито един удар. Тъй че двубоят завърши с три пълни победи за Тамон. Та си мисля, че това е може би причината да затаи неприязън към мен.

— Допускаш, че те е сметнал за пристрастен към другата страна?

— Точно така. Само че аз никога не съм постъпвал несправедливо. Пък и нямах основание да проявявам пристрастие към нито един от двамата. Но Кадзума, изглежда, ме е подозирал, че съм по-снизходителен към противника му.

— А случвало ли се е да се спречкате за нещо. Можеш ли да си спомниш такъв случай?

— Никога нито сме се спречквали, нито дори сме спорили. Ала... — Санемон се запънал, но не защото се поколебал дали да каже, или да премълчи, а защото очевидно търсел най-подходящите думи да обясни мисълта си. Харунага чакал търпеливо. След малко Санемон продължил: — Ала една случка... В деня преди състезанията Кадзума дойде да ми се извини за някаква своя неволна неучтивост. Но аз нито си спомнях за такова нещо, нито се чувствавах засегнат, затова веднага го попитах какво иска да каже. Кадзума се усмихна сконфузен и нищо не отвърна. Видях се в чудо и взех да му говоря, че не си спомням да съм се засягал от негова постъпка или думи, та затова няма за какво да му прощавам. Стори ми се, че ме разбра правилно, защото този път отвърна съвсем спокойно: „Сигурно съм се излъгал...“. И пак се усмихна, но не сконфузено, а някак подигравателно.

— В какво все пак се е излъгал?

— И аз не можах да разбера. Трябва да е някаква дреболия, знам ли... А иначе никога за нищо не сме се карали.

След известно мълчание Харунага попитал:

— А що за човек беше Кадзума? Да ти се струваше мнителен, да речем?

— Не мисля, че беше мнителен, дори напротив — съвсем по момчешки прям и открит... При все че бе малко припрян и избухлив...

— Санемон отново замълчал, а след малко казал или по-скоро въздъхнал тежко: — Затова пък срещата с Тамон беше решаваща за него.

— Защо беше решаваща?

— Защото бе издържал всички досегашни изпити и победата би му осигурила майсторско звание. Същото, разбира се, важеше и за Тамон. Изобщо двамата бяха най-талантливите ученици в школата на вашия достопочтен наставник, господарю.

Харунага мълчал и сякаш обмислял нещо. В крайна сметка, изглежда, се отказал и рязко прехвърлил разговора към случилото се в нощта на убийството.

— Значи Кадзума те е причаквал край манежа, така ли?

— Може би. Същата нощ неочаквано заваля сняг и аз бях с чадър. Тъкмо минавах край манежа, когато изви много силен вятър и снегът заблъска напреко, та се наложи да прикрия с полуотворения чадър лявата си страна. В този миг Кадзума се нахвърли върху мен с меча си, но, за щастие, разсече само чадъра и дори не успя да ме одраска.

— Нахвърли се, без да извика ли?

— Така ми се струва.

— А какво си помисли за нападателя?

— Нямах време да мисля, ами отскочих вдясно. Бях вече и бос — дървените ми сандали отхвъркнаха нанякъде. Той замахна повторно и разсече ръкава ми. Пак отскочих, измъкнах меча си и замагнах. Може би точно тогава съм пронизал гърдите на Кадзума, защото той извика...

— Какво извика?

— Не разбрах. Чух само разярения му вик и едва тогава разбрах, че е Кадзума.

— Позна го по гласа ли?

— Не, не по гласа.

— А защо реши, че е Кадзума? — Харунага се втренчил настойчиво в Санемон.

Самураят мълчал. Харунага повторил строго въпроса си. Но Санемон гледал упорито в краката си и не отварял уста.

— Е, защо все пак — вече направо не узнаваем, попитал князът.

Срещу Санемон седял сякаш съвършено друг човек. Впрочем да се преобразява внезапно бил един от любимите трикове на Харунага. Все така отпуснал глава, Санемон най-сетне разтворил плътно стиснатите си устни. Ала думите, които излезли от устата му, не били отговор на въпроса на княза, а покорно самообвинение.

— Аз, Санемон, извърших тежко престъпление, като погубих с меча си един от вашите най-добри самураи.

Харунага повдигнал в недоумение вежди, ала погледът му бил все така безмилостно суров.

— Кадзума имаше основание да ме ненавижда, защото като съдия аз се поддадох на слабост и... — продължил Санемон.

Харунага се учудил още повече:

— Но нали току-що каза, че си отсъждал съвсем безпристрастно. И че към никого от двамата не си имал предпочитание?

— Не точно това разбирам, като казвам слабост — продължил Санемон, подбирайки старателно всяка своя дума. — И, разбира се, с нищичко не спомогнах нито Тамон да победи, нито Кадзума да загуби. Но няма това е достатъчно, за да твърдя, че съм постъпил абсолютно безпристрастно? Всичките си надежди възлагах на Кадзума. Изкуството на Тамон е суетливо, нервно. В името на победата той е готов на всякакви непочтени прийоми и единствената му мисъл е на всяка цена да срази противника. Изкуството на Кадзума е съвсем друго — благородно и вдъхновено. Той винаги е готов да се бие честно и открито с противника си. Дори ми се струваше, че след няколко години Тамон изобщо няма да може да се мери с Кадзума...

— Защо тогава тъкмо на него отсъди загуба?

— Ето там е цялата работа. В душата си исках да победи той. Само че бях съдия, а съдията е длъжен да забрави личните си предпочитания. Когато заставаш с ветрило в ръка между готовите за бой бамбукови мечове, твой дълг е да следваш само повелята на небесата. Това е моето верую, затова по време на техния двубой се

стремях към абсолютна справедливост. Ала както вече казах, в душата си се молах да победи Кадзума, затова и везните в сърцето ми се накланяха в негова полза. И за да ги изравня, трябваше, естествено, да пусна малка тежест в чашката на Тамон. Едва по-късно разбрах, че съм попрекалил — бил съм твърде добър към Тамон и твърде жесток към Кадзума. — Санемон пак се умълчал за известно време, но князът не го подканил, а зачакал търпеливо да продължи. — Двамата се изправиха един срещу друг, вдигнаха мечовете си и застинаха, втренчени във върховете им, ала никой не започваше пръв. Изведнъж Тамон издебна подходящ момент и понечи да докосне маската на Кадзума. Кадзума нададе боен вик, мигновено отби удара и от своя страна докосна ръката на Тамон. Тъкмо оттук започна моята несправедливост. Веднага прецених, че ударът е точка за Кадзума, но още докато го помислих, се запитах смутено дали пък мечът му не бе атакувал твърде слабо. Този въпрос разклати решимостта ми и вместо да вдигна съвсем заслужено ветрилото над главата на Кадзума, не направих нищо... Двамата пак сякаш застинаха един срещу друг и започнаха да се дебнат. Този път Кадзума насочи пръв мечта си към ръката на Тамон, който отби удара и на свой ред опря острието си в ръката му. Ударът на Тамон беше много по-слаб от този, който преди малко му бе нанесъл Кадзума. Или ако не по-слаб, то в никакъв случай не бе по-добър. Но аз веднага вдигнах съдийското си ветрило над главата на Тамон. С една дума, първото стълкновение завърши с победа на Тамон. „Какво правя!“, мина ми през ума, но ведно с ужаса някакъв вътрешен глас ми нашепна, че съдията не може да греши, а аз си мисля, че не съм прав само защото съм на страната на Кадзума...

— Какво стана после? — попитал леко раздражен Харунага, понеже Санемон отново замълчал.

— Двамата пак кръстосаха мечове и застинаха. Това беше най-дългото изчакване в двубоя. Изведнъж Кадзума замахна светкавично и докосна гърлото на противника. Ударът беше удивително чист и точен. В следващия миг обаче мечът на Тамон се опря о маската му. Тогава аз вдигнах ветрилото право напред, за да обявя, че резултатът е равен. Но нищо чудно и да се бях излъгал. Нищо чудно да не бях разбрал кой от двамата удари пръв. И все пак ми се струва, че единият меч докосна по-рано гърлото, отколкото другият маската... Така или иначе, противниците отново се приготвиха за бой. Отново пръв нападна

Кадзума и посегна към гърлото на Тамон. Грешката му бе, че вдигна острието малко по-високо, отколкото трябваше. Тамон се прицели пониско — в гърдите му. Последва яростна схватка, но в крайна сметка Тамон се добра до маската на Кадзума...

— Е и?

— И нанесе великолепен удар. Предимството на Тамон бе очевидно за всеки в залата. След тази загуба Кадзума започна да нервничи. Видях това и още по-силно ми се прииска той да победи. Но колкото по-силно желяех това, толкова по-мъчително се колебаех да вдигна ветрилото над главата му. След миг двамата пак се вкопчиха, но кой знае защо този път Кадзума направи опит да се доближи плътно до Тамон. Казвам „кой знае защо“, понеже знаех, че Кадзума никога не прибегва до подобни прийоми. Направо ахнах от изненада. Пък и как да не се изненадам. Тамон бе на път да се предаде, но в последния миг успя да отбие решително удара. Последната схватка бе наистина от глупава по-глупава... Тъй че аз за трети път вдигнах ветрилото над главата на Тамон... Ето, в това се състои моята несправедливост. Може би добавих едно-единствено перце на везните на съвестта си. Ала равновесието се наруши и Кадзума загуби този толкова важен двубой. Затова си мисля, че той е имал право да затаи неприязън към мен.

— Това ли ти подсказа, че не друг, а Кадзума е нападналият те през нощта човек?

— Не мога да отговоря със сигурност, господарю. Само че като си мисля за това сега, струва ми се, че дълбоко в душата си се чувствувах малко гузен. Затова реших, че нападналият ме изневиделица е Кадзума.

— Излиза, че съжаляваш за смъртта му?

— От все сърце съжалявам. И най-жестоко се упреквам, задето отнех, както вече казах, живота на един от най-добрите ви самураи — промълвил Санемон и пак свел глава. Въпреки зимния студ по челото му избили едри капки пот.

Князът, който изведнъж станал отново приветлив и добър, кимнал няколко пъти великодушно и отсъдил:

— Добре, добре. Разбирам какво ти е на сърцето. Вярно, че постъпката ти не заслужава похвала, но вече нищо не може да се направи. Просто занапред... — но не довършил, а изгледал Санемон и

попитал: — Когато си замахнал с меча, вече си знаел, че насреща ти е Кадзума, нали? Защо тогава не го пощади?

При тези думи Санемон вдигнал гордо загорялото си лице и в очите му блеснали неотдавнашните непокорни пламъчета.

— Не можех да го пощадя. Длъжен бях да го убия. Санемон е ваш покорен слуга. А освен това е самурай. Беше ми жал за Кадзума, но не можех да съчувствувам на разбойник!

Декември 1923 г.

---

[1] 1821 г. — Б.пр. ↑

[2] Военнофеодален вожд. — Б.пр. ↑

ЕДИН СОЦИАЛИСТ

Той беше млад социалист, заради което баща му, дребен чиновник, насмалко не го изпъди от къщи. Само че младежът държеше на своето, първо, защото увлечението му бе неудържимо и, второ, защото другарите му го ентузиазираха.

Създадоха кръжок, започнаха да отпечатват малки брошури от по десетина страници, организираха вечери, на които произнасяха речи. Освен че винаги присъствуваше на събранията и сбирките, понякога поместваше в споменатите брошури статии. Вероятно никой освен членовете на кръжока не ги четеше, но една от тях, озаглавена „Възпоменание за Либкнехт“, винаги го караше да изпитва особено задоволство. Вярно, че статията му не съдържаше кой знае какъв задълбочен анализ, но за сметка на това пък бе написана вълнуващо и поетично.

Междувременно той се дипломира и започна работа в редакцията на едно списание. Ала не престана да посещава събранията и сбирките им. Те все така възторжено и разпалено дискутираха своите проблеми и задачи и дори нещо повече — започнаха бавно и незабелязано така, както водата окръгля камъка, да се залавят за реални действия.

Баща му престана да му се меси. Младият човек се ожени и се настани в малък дом. Къщата му бе наистина съвсем тясна, ала той не само че не протестираше, но се чувствуваше дори щастлив. Имаше си жена, куче и топола пред къщата и това му доставяше загадъчна, необяснима радост.

Ала семейството и прекалено многото работа в редакцията, където не биваше да пропилява нито минута, му отнемаха доста сили и време и той все по-рядко посещаваше събранията на кръжока. Но увлечението му си оставаше все така пламенно. Или поне той продължаваше да вярва, че никак не се е изменил. Другарите му обаче не мислеха така, а младежите, постъпили наскоро в организацията им, най-открито порицаваха инертността му.

Като реакция на упреците той започна все по-рядко да ходи на събрания. След време стана баща и още по-силно се привърза към семейството си. Но идеите на социализма не престанаха да го въодушевяват, тъй че все така упорито и целенасочено четеше и пишеше до среднощ. Ала малките брошури от по десетина страници, както и тази със статията му „Възпоменание за Либкнехт“ вече не изпълваха душата му с някогашното възторжено задоволство.

Другарите му се отчуждиха напълно от него и го изхвърлиха от съзнанието си дори като пример за порицание. Престанаха да се занимават както с него, така и с много други като него и разгръщаха все по-нашироко своята дейност. При среща с бившите си другари той веднага започваше да се оплаква, при все че бе истински щастлив сред свършено еснафския покой на своето ежедневие.

След няколко години се премести на работа в една фирма и бързо-бързо спечели доверието на шефовете си. После се настани в нова и несравнимо по-широка и удобна от досегашната къща, още повече че вече бе баща на няколко деца. А що се отнася до увлечението му, от него като че не бе останала ни следа. Често, изтегнат в креслото с цигара в уста, той се унасяше в спомени за отминалата младост. В такива мигове в душата му се прокрадваше сянка. Ала чисто източното „смирение пред съдбата“ тутакси му идваше на помощ.

Той бе, разбира се, ренегат. Но неговото „Възпоменание за Либкнехт“ импулсира друг един млад човек, загубил в резултат на борсови операции цялото наследено от родителите си състояние. Този младеж прочете статията му и стана социалист. Ренегатът, естествено, не подозираше това. И изтегнат в креслото с цигара в уста, често-често се впускаше в спомени за своята младост, ей така, по човешки, дори твърде по човешки.

В човешкото, в прекалено човешкото има и нещо животинско („Словата на един пигмей“).^[1]

1926 г.

---

[1] „Словата на един пигмей“ („Шуджу-но котоба“) — произведение на Акутагава, написано през 1926 год. — Бел.р. ↑

КАПША
МОЛЯ ДА ГО ПРОИЗНАСЯТЕ С ДВЕ „П“

Това е историята, която пациент номер двадесет и три от една психиатрия разказва охотно всекиму. Според мен той е минал тридесетте, но на пръв поглед доста младее. Приключенията му... но това е не чак толкова важно. С една дума, болният седеше неподвижно, прегърнал колене, пред двама ни със завеждащия клиниката доктор С. и разказваше надълго и нашироко преживяванията си, като от време на време отправяше поглед навън. (През прозоречната решетка на фона на мрачното, покрито със снежни облаци небе се виждат само голите клони на дъба.) Не оставайте обаче с впечатление, че болният изобщо не помръдваше. При думите „бях потресен“ например той внезапно отмяташе рязко глава назад...

Мисля, че съм записал доста точно разказа му, но ако някой остане неудовлетворен, винаги може да се отбие в клиниката на доктор С. в село Х. край Токио. Младеещият на пръв поглед номер двадесет и три ще го посрещне, предполагам, с учтив поклон и ще му посочи коравия стол срещу себе си. Сетне, усмихнат печално, ще повтори тихо историята си. А накрая... Още помня какво беше лицето му накрая. Щом завърши своя разказ, болният ще скочи и размахал юмруци, ще закрепчи на посетителя, без да се съобразява кой е.

— Махай се оттук! Бандит! Махай се! Знам те аз теб! Глупаво, завистливо, гадно, нагло, безсрамно, кръвожадно, отвратително животно! Махай се! Мръсник такъв!

1

Беше през лятото. Преди три години. Като всеки турист аз метнах раницата на гръб и поех от минералните бани Камикочи нагоре по планината Хотакаяма. Както знаете, единственият път към върха върви по течението на Адзусагава. Аз, разбира се, бях вече изкачвал не само Хотакаяма, а и Яригатаке, тъй че тръгнах сам, без водач по потъналата в утринна мъгла долина на река Адзусагава... Времето летеше, а мъглата не само че не се разсейваше, но като че все повече се сгъстяваше. След час катерене се замислих дали да не се върна обратно в Камикочи. Ала и да се върнех, все едно, щях да се окажа принуден да изчакам, докато се вдигне мъглата, която с всяка измината минута ставаше все по-гъста. „Така и така съм тръгнал, ами я по-добре да продължа“, рекох си и се запровирах през бамбука, като се стараех да вървя колкото се може по-близо до брега.

Движех се почти като слепец в непрогледната мъгла. Вярно, че от време на време пред погледа ми изникваха я дебелият ствол на бук, я зелените клони на бяла ела или на сантиметри от очите ми изскачаше внезапно муцуната на кон или крава, които пасяха край реката, но след миг всичко изчезваше като видение в гъстата мъгла. Междувременно краката ми отмаляха, а стомахът ми закъркори от глад... На всичко отгоре туристическият костюм и вълненото наметало подгизнаха от влагата и натежаха неимоверно. В края на краищата аз се предадох и налучквайки пътя по плиська на водата върху скалите, слязох към реката.

Разположих се на един камък досами водата и започнах да си приготвям обяд — отворих консерва, събрах сухи съчки и накладох огън... Това ми отне десетина минути. Свърших приготовленията, а когато вдигнах глава, забелязах, че отвратителната мъгла започва постепенно да изтънява. Дояждах парче хляб и погледнах часовника си — минаваше един и двадесет. Смая ме обаче друго — върху стъклото на циферблата се мерна отражението на нечия страховита физиономия. Обърнах се стреснат назад и... Тогава за пръв път видях истински

каппа. Стоеше на камъка зад мен — съвършено подобие на странните същества от рисунките, и ме зяпаше любопитно. Бе обвил с една ръка белия ствол на брезата, а с другата си пазеше сянка на очите.

Бях като парализиран от удивление и известно време не помръднах. Необикновеното създание също изглеждаше съвсем смаяно, защото стоеше вкаменено и сякаш неживо с ръка над очите. След малко дойдох на себе си, скочих и се хвърлих към него, но в същия миг и той хукна да бяга. Или поне така ми се стори. Каптата направи светкавично движение напред и внезапно изчезна, като че потъна вдън земя. Още по-изненадан, аз започнах да го търся из бамбука наоколо и след малко го съзрях на някакви си два-три метра пред мен — наблюдаваше ме през рамо, приведен и готов да побегне. Всъщност в позата му нямаше нищо странно. Порази ме друго — цветът на кожата. Бях готов да се закълна, че там, на скалата, чудноватото същество беше от главата до петите сиво. Затова пък сега цялото зеленееше. „Ах, ти, кучи сине!“, изревах колкото ми глас държи и отново го погнах. Каптата, разбира се, побягна. Така около половин час го преследвах като обезумял през бамбука и камънаците.

Трябва да знаете, че каптите не отстъпват по бързина на нито една маймуна, тъй че докато тичах като побъркан след онзи екземпляр, на няколко пъти го изпусках от погледа си. На всичко отгоре често се подхлъзвах на камъните и падах. Но ето че каптата дотича до белия ствол на някакъв конски кестен и точно там един бик му препречи за щастие пътя. А и бикът не беше какъв да е, а с огромни дебели рога и кървясали очи. Каптата изпищя ужасен и изчезна с кълбо напред във високия бамбук встрани. А аз... Аз реших, че той ми е вече в ръцете, и се метнах подире му. Но в бамбука, изглежда, зееше неподозирана яма, защото едва успях да докосна хлъзгавия гръб на водния дух, и мигом полетях с главата надолу в непрогледен мрак.

Когато сме на косъм от опасността, ние, хората, винаги се сещаме за най-невероятни неща. Така и аз, изтръпнал от ужас, изведнъж си спомних, че недалеч от минералните бани Камикочи има мост Каппабаша — Моста на каптите. После... Не си спомням какво стана после. Пред очите ми като че блесна светкавица и аз загубих съзнание.

2

Когато дойдох на себе си, видях, че лежа по гръб, заобиколен от множество каппи. Край мен седеше на колене един със смъкнати на ръба на дебелия си клюн очила и прислушваше гърдите ми. Щом забеляза, че съм отворил очи, той ми направи знак с ръка да лежа спокойно, обърна се към някого зад себе си и извика: „Quax, qax“. Веднага притичаха двама каппи с носилка, положиха ме на нея и ме понесоха по някаква улица, а огромното множество тръгна подире ни. Широката улица съвсем напомняше Гиндза. Вляво и вдясно под сянката на високи буки се точеха редици от всевъзможни магазини с опънати сенници, а по уличното платно летяха безчет коли.

Скоро шествието начело с носилката, върху която лежах, сви в тясна странична улица и каппите ме внесоха в някаква къща. Впоследствие разбрах, че това е домът на доктор Чак — каппата със смъкнатите на ръба на човката очила. Чак ме сложи да легна в малко чисто легло и ме накара да изпия пълна чаша с прозрачна лековита течност. Лежах и изпълнявах безропотно нарежданията на доктора, защото и без това не можех да помръдна от ужасни болки в ставите.

Чак ме преглеждаше по няколко пъти дневно, а всеки три дни идваше да ме навести и рибарят Баг — първият каппа, когото бях видял.

Тези същества знаят повече за нас, отколкото ние, хората, за тях. Това, предполагам, се дължи на факта, че ние много по-често попадаме в техен плен, отколкото те в наш. „В плен“ като че не е точната дума, но във всеки случай в страната им бяха, оказа се, попадали и преди мен хора, много от които бяха предпочели да останат до края на живота си там. Опитайте се да отгатнете защо. Работата е там, че за разлика от местното население случайно попадналите сред каппите хора получават привилегията да ядат, без да работят. Баг например ми разказа за един бивш работник от пътното строителство, който почти веднага се оженил за някаква самка и така и не се върнал в света на хората. Жена му минавала за първа красавица в страната, та не било за

чудене, че толкова често слагала рога на мъжа си — бившия работник от пътното строителство.

След седмица, по силата на местното законодателство, бях официално обявен за „особено привилегирован гражданин“ и получих свой дом в съседство с доктор Чак. Къщата ми бе сравнително малка, но обзаведена с истински вкус. Впрочем тамошната цивилизация не е по-различна от всяка друга или поне от японската. В ъгъла на моята гостна например стоеше пиано, а по стените висяха офорти в рамки. Единственото неудобство идеше от това, че като се почне от самата къща и се стигне до мебелите и вещите в нея, всичко бе съобразено с ръста на туземците, тъй че аз се чувствах като в детска градина.

Всяка вечер приемах в дома си доктор Чак и рибаря Баг и с тяхна помощ изучавах езика на страната. Идваха ми, разбира се, и други гости, защото положението ми на „особено привилегирован гражданин“ ме правеше интересен в очите на всеки. Вкъщи например се отбиваха и такива личности като собственика на стъklarските заводи фабриканта Гер, който от своя страна викаше ежедневно доктор Чак в дома си, за да му мери кръвното. Но в началото — през първите седмица-две — най-близък ми беше рибарят Баг.

Една душна привечер двамата седяхме на масата в гостната. Изведнъж Баг занемя, опули и без това огромните си очи и се втренчи в мен. Аз, разбира се, се удивих и попитах: „Quax Bag, quo, quel quan?“, което в превод на японски значи: „Ей, Баг, какво ти става?“. Той обаче не отвърна, а скочи от стола, оплези се и се разчекна на пода като готова за скок жаба. Аз, да си призная, се ужасих, че ще се метне върху мен. Надигнах се със затаен дъх от мястото си и се приготвих в случай на опасност да изхвъркна моментално навън. Точно тогава влезе, за щастие, Чак, изгледа строго Баг през смъкнатите си очила и попита:

— Би ли ми обяснил какво точно правиш, Баг?

Рибарят изпадна в неудобство и почесвайки се смутено по главата, взе да се оправдава:

— Аз такава... Извинявам се, докторе, но не можах да се сдържа, защото умирах от любопитство да видя как този господин ще се уплаши. Интересно ми беше, та се увлякох. Прощавайте и вие, господине. Аз ей така, не с лошо чувство...

3

Преди да продължа, трябва да дам някои сведения за въпросните създания. Съществуването на каппите все още буди съмнение. Но не и у мен, който лично живях сред тях. Какво представляват ли? Тук е мястото да потвърдя, че външността им почти напълно се покрива с описанията, дадени в писмените паметници от рода на „Суйко-коряку“^[1] тоест главите им са покрити с къса козина, а пръстите на крайниците им са съединени с ципа и наподобяват плавници. Каппите са високи около метър и според доктор Чак тежат към двадесет-тридесет фунта. Но пак по негови думи се срещат, макар и рядко, и поедри индивиди с тегло петдесет фунта. На темето си каппите имат нещо като чинийка, която се втвърдява с възрастта. Аз лично се убедих в това — чинийката на главата на значително по-възрастния Баг бе съвсем различна на опип от тази на младия Чак например. Ала най-необикновеното у тези същества си остава цветът на кожата. За разлика от нас, хората, кожата на каппите не е с определена окраска — цветът ѝ се мени в зависимост от околната среда и става зелен в трева и сив сред камъни. Подобно свойство е присъщо, разбира се, и на хамелеоните, което позволява да се допусне, че строежът на кожата при двата вида е сходен. Споменатата характерна особеност на каппите ми напомни, че според националния ни фолклор каппите от западните провинции са зелени, а тези от североизточните — червени. Спомних си също така и как Баг изчезна по най-невероятен начин от погледа ми, докато го гонех като луд. А-а и да не забравя. По всичко личи, че каппите имат доста дебел слой подкожна мас, защото въпреки сравнително ниските температури в подземното царство (средногодишната е петдесет градуса по Фаренхайт) те не знаят що е дреха. Много от тях са с очила, повечето носят табакери и всеки, разбира се, носи портфейл, но липсата на дрехи с джобове не ги затруднява, защото каппите имат на корема си торба като кенгуруто. По-странно ми се видя това, че те не прикриват макар и символично дори най-интимните части на тялото. Веднъж попитах Баг що за

обичай е този. Баг избухна в неистов смях и дълго не можа да се съвземе, но най-сетне отвърна:

— А на мен пък ми е чудно, че вие се увивате.

---

[1] Писмен паметник от 1802 год., в който авторът Кога Доан (1788–1847) описва как изглеждат капите, като дори помества рисунки с техните изображения. — Бел.р. ↑

4

Лека-полека речникът ми се обогати с достатъчно необходими думи и това, естествено, ми даде възможност да понавляза в нравите и обичаите на моите домакини. Най-силно ме удивиха абсурдните им представи за смешно и сериозно, защото каппите се шегуват с всичко, което хората смятат за сериозно, и възприемат за сериозно онова, над което ние пък се надсмиваме. Справедливото и хуманно от наша гледна точка например ги кара да се хващат за корема от смях. Думата ми е, че понятията ни за комичното в живота се разминават напълно с техните. Веднъж разказах на доктор Чак за взетите в страната ни мерки за ограничаване на раждаемостта, при което той зина и се разсмя така, че очилата му паднаха на пода. Аз естествено се вбесих и веднага попитах какво смешно намира в думите ми. Предполагам, че някои нюанси безспорно са ми убегнали, тъй като тогава все още не разбирах в тънкости местния език, но ако не ме лъже паметта, отговорът бе горе-долу следният:

— А нима не е смешно да се съобразявате само с интересите и възможностите на родителите? Ами че това е чиста саморазправа!

Затова пък от човешка гледна точка няма, струва ми се, нищо попарадоксално от процеса на раждане при каппите. Броени дни след разговора с Чак имах възможност да се убедя лично в това — чух, че жената на рибаря Баг ражда, и веднага се запътих към колибата му.

Женските каппи раждат като нашите жени, и то, разбира се, в присъствието на лекар и акушерка. Но малко преди плодът да тръгне, бащата приближава уста до утробата на майката и високо, сякаш говори по телефон, пита: „Размисли добре и чак тогава отговори наистина ли искаш да се появиш на бял свят!“.

Баг, разбира се, също приседна на колене пред жена си и зададе няколко пъти този въпрос, после си изплакна устата със специална дезинфекцираща течност от една чаша на масата. След миг плодът се отзова тихо и очевидно смутено от утробата на майка си:

— Не ми се ще да се раждам. Първо, защото се боя от наследствената психическа обремененост на баща си. И, второ, защото съм убеден, че е ужасно да си каппа.

Като чу този отговор, Баг се почеса смутено по главата, а акушерката веднага напъха в утробата на родилката широка стъклена тръба и вкара през нея някаква течност. Родилката въздъхна дълбоко и с облекчение, а едновременно с това огромният ѝ корем спадна като спукан балон.

След като малките каппи са способни на такива смислени отговори още преди да се родят, то съвсем ясно е, че с появата си на бял свят децата стъпват на крака и започват да говорят. Чак ми разказа за някакво дете, което на двадесет и шестия ден от раждането си изнесло лекция на тема „Има ли бог?“. Оказа се обаче, че то починало на двумесечна възраст.

Тъй като и бездруго отворих дума за тези неща, искам да спомена за огромния плакат, който видях на един ъгъл на третия месец от пребиваването ми в страната на каппите. В долната част на плаката бяха нарисувани двадесетина — тридесетина каппи с фанфари и голи саби, а цялата горна част бе изпъстрена със спираловидните, наподобяващи часовникови пружини знаци на националната писменост. В превод текстът е горе-долу следният (Искам пак да обърна внимание, че може и да съм допуснал някоя несъществена грешка, но иначе си записах съвестно дума по дума така, както ми четеше студентът Рап, с когото бях.):

„Здрави самки и самци!

Присъединете се към редиците на доброволните отряди!!!

Встъпете в брак с болни събрата и дайте своя принос в борбата срещу обременената наследственост!!!“

Аз, разбира се, веднага заявих на Рап, че призивът е абсурден, при което не само той, а и всички сбрали се пред плаката каппи избухнаха в смях.

— Абсурден ли? Но ако се съди по разказите ви, и вие хората прибягвате към подобни мерки. Иначе как ще обясните защо богатите

синчета се влюбват в слугините, а госпожиците си загубват ума по личните си шофьори? Много ясно, че зад това се крие подсъзнателният им порив да се борят за унищожаване на вредната наследственост. Преди време сам споменахте, че доброволните ви отряди се избиват взаимно заради някаква си железопътна линия. В сравнение с тях нашите са несравнимо по-благородни.

Рап говореше съвсем сериозно, но, изглежда, едва сдържаше смеха си, защото огромното му шкембе се тресеше. Но на мен никак не ми беше до смях, понеже забелязах, че един каппа се възползува от моментното ми невнимание, за да ми отмъкне автоматичната писалка. Опитах се да го хвана, но не успях, защото кожата на капките е ужасно хлъзгава. Крадецът ми се изплъзна и хукна да бяга. При това тичаше така силно приведен напред, че очаквах хилавото му като на комар телце всеки миг да се просне на земята.

5

Рап, за когото споменах, ми направи не по-малко услуги от рибаря Баг, но особено съм му признателен, че ме запозна с поета Ток. Тамошните поети са също дългокоси и в този смисъл не се различават особено от нашите.

С една дума, от време на време ходех на гости на Ток и винаги го заварвах в тесния му дом сред множеството саксии с всевъзможни високопланински треви и цветя. В тази обстановка Ток съчиняваше стихове, пушеше и се наслаждаваше на живота.

А свита в ъгъла с ръкоделие в ръка, седеше неизменно самката му. (Ток бе за свободната любов и не се женеше.) Поетът ме посрещаше още от вратата с широка усмивка. (Усмивката на каптите не е най-очарователната гледка на света. В началото, докато свикна, тя доста ме ужасяваше.)

— Колко хубаво, че дойде! Сядай на онзи стол.

Ток ми разказваше много и с охота за живота на каптите, за тяхното изкуство. Той твърдеше, че няма нищо по-глупашко от живота на обикновения каппа, и се мъчеше да ме убеди, че едничката радост на всички — родители и деца, съпрузи, братя и сестри — в тази страна е да се измъчват взаимно. А венец на глупостта бяха, според него, семейните отношения. Веднъж Ток погледна случайно през прозореца и процеди с погнуса:

— Ела да видиш какъв маразъм.

По улицата се влачеше почти бездиханен от умора и напрежение един още съвсем млад каппа, а на шията му висяха седем-осем мъжки и женски, между които и двама възрастни, навярно майка му и баща му. Аз обаче се възхитих от предаността на младежа и похвалих неговата грижовност.

— Хм, ясно, че си вече достоен гражданин на тази страна. Всъщност... ти май си социалист, а?

— Qua — отвърнах, естествено, аз, което на тамошния език значи „да“.

— И с радост би пожертвувал таланта си в името на стотици простосмъртни?

— А ти, Ток, какъв си? Някой, помня, спомена, че си анархист, но...

— Аз ли? Аз съм свръхчовек (разбирай „свръхкаппа“) — заяви гордо Ток.

Идеите му за изкуството също бяха необикновени. Според него то не търпеше никакво влияние или тирания и съществуваше само за себе си, тъй че и онзи, който му служеше, творецът, бе длъжен да премине границите на доброто и злото и да се извиси до положението на свръхчовек. Но това мнение не принадлежеше единствено на Ток. Към него очевидно се придържаха почти всичките му събратя по перо.

Ток често ме водеше в клуба на свръхкаппите, където се събираха поети, писатели, драматурзи, критици, художници, музиканти, скулптори и просто дилетанти, но всички до един — свръхкаппи. В ярко осветения салон на клуба цареше винаги жизнерадостна и дружеска атмосфера, а от време на време членовете демонстрираха гордо необикновените си способности. Един скулптор например често спипваше някой млад каппа сред делвите с дяволска папрат и се отдаваше с цялата си страст на содомия. А веднъж една писателка се покатери на масата и изпи наведнъж шестдесет бутилки абсент. Вярно, че на шестдесетата се срина под масата и издъхна.

Една лунна вечер двамата с Ток се връщаме под ръка от клуба. Той бе необикновено неразговорлив и мрачен. По едно време минахме край малък осветен прозорец и Ток спря. Вътре, насядали около масата, вечеряха семейство каппи — майка, баща и две-три дечица. Ток въздъхна тежко и неочаквано заяви:

— Аз, както знаеш, съм за свободната любов, но подобна гледка винаги ме изпълва със завист.

— Не мислиш ли обаче, че си противоречиш?

Скръстил ръце, поетът стоеше под лунната светлина и наблюдаваше безмълвно мирната вечеря на петте каппи. А след време отвърна:

— Във всеки случай пържените яйца на масата им са по-здравословни от всякаква любов.

6

В действителност любовта на каптите е съвършено различна от човешката. Набележи ли си подходящ партньор, женската не се спира пред нищо, за да го спечели, като по-простодушните натури директно се нахвърлят върху обекта на своите чувства, без много-много да се церемонят. Самият аз съм виждал как женските преследват като луди възлюблените си. На всичко отгоре към амбицираните девойки често се присъединяват и техните родители и братя, тъй че самците са наистина за окайване. Дори все пак да имат щастието да се измъкнат, впоследствие ще са принудени да прекарат два-три месеца на легло, докато се съвземат от изтощителния марафон.

Веднъж си четях на спокойствие въкщи една стихосбирка на Ток, когато неочаквано връхлетя студентът Рап, рухна на пода и с последни сили простена задъхан:

— Ужас! Успя все пак да ме залови!

Аз захвърлих книгата, пузнах веднага резето и надникнах през ключалката. Пред вратата сновеше напред-назад нисичка и напудрена със сярса самка. Седмици наред Рап остана да лежи в кревата ми, като на всичко отгоре трябваше да преживее още една неприятност — клонът му изгни и окапа.

Случва се, разбира се, и обратното — мъжки каппи да преследват неистово някоя самка. Само че и в този случай инициаторът е пак тя. Веднъж видях такава сцена. Мъжкият препускате след своята любима, а тя хем му се изплъзваше, хем от време на време спираше, оглеждаше се назад и дори заставаше на четири крака, за да го подразни, а когато прецени, че е време да се предаде, падна уж съвсем обезсилена и се остави да бъде заловена. После мъжкият се стовари отгоре ѝ и двамата лежаха известно време задъхани. А когато той най-сетне стана, на лицето му се четеше твърде сложно чувство — разкаianie или отчаяние, не знам как да го определя. Във всеки случай физиономията му беше безкрайно страдалческа. Въпросният sameц обаче бе едва ли не за завиждане в сравнение с друг

свой събрат, на чиято трагедия също присъствувах. Нещастникът, един такъв дребосък, преследваше самката, а тя, както си му е редът, бягаше, но го подмамваше изкусно. В този миг от страничната уличка насреща им изскочи огромен пръхтящ мъжкар. Щом го зърна, самката изведнъж писна пронизително: „Помощ! Спасете ме! Онзи там иска да ме убие!“. Мъжката, естествено, тутакси спипа дребничкия любовник, стисна го в яките си лапи и го запрати насред улицата. Мъничето размаха няколко пъти плавниците си и издъхна. А самката бе вече успяла да се впие в гръкляна на мъжката и висеше ухилена на врата му.

Всичките ми приятели бяха жертви на преследване от страна на самки. Дори Баг, който имаше жена и деца. При това няколко пъти го бяха настигали. Единствено изключение от общото правило правеше философът Маг, който живееше в съседство с поета Ток. Това може би се дължеше преди всичко на вида му — мисля, че в страната нямаше по-грозен sameц. Другото обяснение е, че Маг почти никога не се подаваше вън от къщи. Понякога се отбивах на приказки при него. Винаги го заварвах да седи на високата маса в сумрачния си, осветен само от един шарен фенер хол и да се рови в дебели книги. Веднъж се разговорихме за любовните отношения на капките.

— Защо правителството не наложи строги мерки срещу безобразията на самките?

— Ами най-вече защото в ръководния апарат на страната има твърде малко самки. Както е известно, жените са несравнимо по-ревниви от мъжете. Ето защо лично аз съм убеден, че ако броят на женските отговорни кадри се увеличи, своеволията на самките несъмнено ще намалее. От друга страна обаче, надали бихме могли да се надяваме на голям ефект. Искаш ли да ти обясня защо? Защото самките — чиновнички навярно ще погнат колегите си.

— Искате да кажете, че единственото разумно разрешение е да се живее като вас, така ли?

Тогава Маг стана от стола, стисна ръцете ми и произнесе с тежка въздишка:

— Не сте каппа и едва ли ще ме разберете. Но понякога и на мен ми се прииска да бъда преследван от тези ужасни създания.

С поета Ток често ходехме на концерти, но най-незабравимо за мен ще остане третото посещение. Залата бе досущ като която и да е японска концертна зала — амфитеатрално разположени редове, триста — четиристотин души публика, всички превърнати в слух и всеки с неизменната програма в ръце.

На концерта, за който искам да разкажа, бяхме с Ток, приятелката му и философа Маг. Седяхме на първия ред. Най-напред изслушахме соло на виолончело, подир което, размахал небрежно партитура, на сцената излезе каппа с необикновено малки очи. Според програмата това бе знаменитият композитор Крабак. Всъщност нямаше защо да я гледам, тъй като Крабак беше член на клуба на суперкапите и го познавах по физиономия.

„Lied — Craback“.^[1] (И техните програми в повечето случаи са на немски.)

Крабак се поклони леко на бурно ръкопляскащата публика, настани се спокойно пред рояла и засвири с артистично нехайство собствената си творба. Ток твърдеше, че в страната нито се е раждал, нито някога ще се роди талант като Крабак, тъй че аз бях силно заинтригуван от музиката и от поезията на тази необикновена личност и се вслушвах с огромно внимание в звуците на рояла. По всичко личеше, че Ток и Маг са далеч по-развълнувани от мен. Само красивата (във всеки случай според капите) дама на моя приятел мачкаше трескаво програмата в ръцете си и от време на време изплезваше дългия си език. После Маг ме осведоми, че преди десетина години тя преследвала безуспешно Крабак и оттогава възненавидяла знаменития талант.

Крабак все повече се развихряше и свиреше с такъв плам, сякаш се бореше с рояла. Изведнъж в притихналата зала отекна като гръмотевица нечий глас: „Прекратете концерта!“. Сепнах се и се обърнах назад. Оказа се, че гласът принадлежи на един снажен полицаи от последния ред. В мига, в който погледът ми спря на него,

той, без да става от мястото си, изрева още по-силно: „Прекратете концерта!“. След което... След което последва безумна неразбория. Залата закресча: „Полицейски деспотизъм!“, „Крабак, продължавай!“ „Свири, Крабак!“, „Идиоти!“, „Животни!“, „Вън!“. Сред тези крясъци падаха столове, летяха програми, заваляха празни лимонадени шишета, камъни и дори огризки от краставици... Зашеметен, аз понечих да попитам Ток какво всъщност става, но той бе стъпил на стола си и бесен от възбуда, викаше колкото му глас държи: „Свири, Крабак, свири!“. Дамата му, изглежда, бе забравила временно, че ненавижда композитора, защото кресчеше още по-невъздържано: „Полицейски деспотизъм!“. Видях се в чудо и попитах сега пък Маг:

— Какво става? Защо?

— А-а, това ли? У нас често се случват подобни работи. Поначало идеята на всяка картина или литературна творба... — заобяснява както винаги спокойно Маг, като от време на време се свиваше, за да се предпази от летящите предмети. — Поначало идеята на всяка картина или литературна творба почти веднага стига до съзнанието на зрителите и читателите и затова в нашата страна няма закон, забраняващ уреждането на художествени изложби или издаването на художествена литература. В замяна на това обаче може да се наложи забрана върху изпълнението на музикално произведение. Че нали единствена музиката, независимо с колко вредно за морала произведение се сблъскваме, е свършено непонятна за лишените от слух каппи.

— Тогава, значи, онзи полицай има слух.

— Ами-и-и... Малко е съмнително. Нищо чудно творбата на Крабак да му е напомнила как тупка сърцето му, когато е в кревата с жена си.

Междувременно суматоката се засилваше. Крабак седеше пред рояла и ни наблюдаваше надменно. Вярно, че му се налагаше непрестанно да се пази от летящи предмети и това пречеше донякъде на надменността му, но, общо взето, знаменитият композитор успяваше да запази необходимото достойнство, като святкаше застрашително с очички от висотата на сцената. А аз... Аз също се мъчех да избегна многоликата опасност и се спотайвах зад гърба на Ток, но, от друга страна, изгарях от любопитство и продължавах да разпитвам Маг:

— А няма подобна цензура не е садизъм?

— Какво говорите! Тя е несравнимо по-прогресивна от цензурата в която и щете друга страна. Да вземем например... Всъщност само преди месец... — подхвана той, но за беда в този миг една бутилка го прасна точно по темето. Маг извика „quack“ (това е междуметие) и загуби съзнание.

---

[1] „Песен — Крабак“ (нем.). — Б.ред. ↑

8

Колкото и да е странно, собственикът на стъklarските заводи господин Гер ми беше доста симпатичен. Гер е класически капиталист. Предполагам, че в цялата страна на каптите не би се намерил екземпляр с толкова огромно шкембе като неговото, но въпреки това седне ли в креслото си, заобиколен от своята орехоподобна съпруга и децата си, наподобяващи краставици, Гер се превръща в олицетворение на самото щастие. От време на време той ме канеше заедно със съдията Беп и доктор Чак на вечеря в дома си, а благодарение на препоръчителните му писма често имах възможност да посещавам както неговите, така и предприятията, в които имаха дял негови познати и приятели. Но от всички най-силно впечатление ми направи печатницата на една издателска фирма.

Развеждаше ме млад инженер. Трябваше да видя с очите си цеховете с огромни машини, които се задвижваха с водна сила, че за пореден път да се смая и възхитя от невероятния технически напредък на тази страна. От обясненията стана ясно, че годишният капацитет на печатницата е седем милиона книги. Но лично аз останах поразен не от нечувания тираж, а от факта, че за производството на книги не се изразходва никакъв човешки труд. Оказа се, че там просто слагат във фуниестата паст на машината хартия, мастило и някакъв сивкав прах и след пет минути потичат като водопад книги с най-различен формат — една осма, една дванадесета, една четвърт. Загледан в неспирния книжен поток, аз попитах инженера що за вещество е сивкавият прах. Инженерът, който стоеше неподвижно пред лъскавата черна металическа грамада, отвърна разсеяно:

— Сивкавият прах ли? Магарешки мозък. Изсушен и смлян магарешки мозък. В момента цената му е два — три сена^[1] за тон.

Този технически феномен не е патент само на книгоиздаването, а се използва и при отпечатването на картини, и при производството на нотни издания. Гер ми обясни, че в страната се изобретяват месечно около седемдесет — осемдесет нови машини, а масовото промишлено

производство е поставено извън всякаква зависимост от човешка работна ръка, в резултат на което предприятията в страната се освобождават месечно от четиридесет — петдесет хиляди работници. Но макар всяка сутрин да преглеждах съвестно вестниците, нито веднъж не се натъкнах на думата „безработица“. Това, разбира се, ме учуди, тъй че при поредното ми гостуване у Гер заедно с Беп и Чак аз се заех да изясня загадката.

— Просто изяждаме уволнените — отвърна небрежно Гер, който пушеше пурата си след вечерята.

Не ми стана ясно обаче какво значи това „изяждаме ги“ и докторът се нае да ми обясни.

— С една дума, уволнените работници се убиват и месото им се използва за храна. Да разгърнем вестника. Този месец например са уволнени общо шестдесет и девет хиляди седемстотин шестдесет и девет души, в резултат на което цената на месото спадна.

— И те се оставят безропотно да бъдат убивани?

— Просто нямат изход, тъй като съществува специален закон — обясни с кисела физиономия Беп, който седеше зад делва с планинска праскова.

Аз, разбира се, неприятно се изненадах, но по всичко личеше, че и домакинът, и гостите не виждат нищо неестествено. Доктор Чак дори се усмихна и ми подхвърли подигравателно:

— С тази мярка правителството свежда до минимум случаите на гладна смърт и самоубийствата. Още повече че уволнените се умъртвяват безболезнено с отровен газ.

— И все пак да се яде месото им е...

— О-о, я оставете шегите настрана! Философът Маг ще се пръсне от смях, ако ви чуе. Нима в Япония не е прието бедняците да продават дъщерите си в публични домове? Възмущението ви е чиста сантименталщина, драги.

Гер ни изслуша и най-спокойно приближи към мен чинията със сандвичи.

— Е, какво? Няма ли да опитате? И те са с месо на работници.

Аз, естествено, се обърках напълно. После почувствах, че ми призлява и изпроводен от гръмкия смях на Беп и Чак, изхвъркнах от дома на Гер. Времето беше лошо и по небето нямаше звезди. Вървах

към къщи и непрестанно повръщах. Повръщах безспир и оставях
белезникава диря в мрака.

---

[1] Стара парична единица. — Б.р. ↑

Но независимо от всичко собственикът на стъklarските заводи Гер беше много симпатичен каппа. Той често ме водеше в своя клуб, където прекарвах наистина приятни вечери, тъй като там бе далеч по-уютно, отколкото в клуба на свръхкаппите. Това, първо, и, второ — макар и не чак толкова задълбочени и проникновени като с философа Маг, разговорите с Гер ми откриваха нов и необятен свят. Обикновено той бъркаше кафето си с лъжичка от чисто злато и говореше с видимо удоволствие за какво ли не.

Една мъглива вечер седяхме в клуба сред саксии с нацъфтели зимни рози и аз слушах Гер. Много добре си спомням, че разговаряхме в отделна стая в стил „сецесион“ — бели, прорязани със златни нишки мебели и прочее. Гер се усмихваше по-самодоволно от всякога и говореше за правителствения кабинет на поелата неотдавна държавното ръководство партия „Куаракс“. „Куаракс“ всъщност е междуметие и не носи определен смисъл, тъй че освен като „ей“ другояче не би могло да се преведе. Но така или иначе, партията издигаше лозунга „В интерес на всички каппи“.

— „Куаракс“ е в ръцете на известния политик Роппе. Бисмарк, знаете, е казал навремето: „Честността е най-добрата дипломация“, но Роппе издигна честността и в принцип на вътрешната политика...

— Само че речите му...

— Оставете ме да се доизкажа. Речите му са, разбира се, от край до край чиста лъжа. Но след като всеки го знае, то те са все едно кристална истина и само предубедени като вас, драги, са в състояние да ги нарекат с истинското им име. За разлика от хората ние каппите... Но да оставим това. Та думата ми е за Роппе. И така, Роппе държи в ръцете си юздите на партията „Куаракс“, но самият той от своя страна е в ръцете на президента на вестник „Пу-фу“ Куикуи. („Пу-фу“ е също безсмислено междуметие, което преко сили бих превел като „ох“.) Над самия Куикуи пък властвува не друг, а този, който седи пред вас, сиреч Гер.

— Само че... Извинете, ако не съм разбрал добре, но нима вестник „Пу-фу“ не защитава интересите на работническата класа? Излиза, че щом собственикът му е в ръцете ви, то...

— Да, вярно, че журналистите му защитават интересите на работническата класа, но така или иначе те са във властта на Куикуи. А той пък не би могъл да просъществува и ден без подкрепата на небезизвестния ви Гер.

Фабрикантът продължаваше да се подсмивва и да си играе със своята златна лъжичка, а аз го гледах и изпитвах не толкова неприязън към него, колкото съжаление към списващите въпросния вестник журналисти. Гер, изглежда, подразбра чувствата ми, защото изпъчи огромното си шкембе и каза:

— Само че не всички журналисти от „Пу-фу“ са загрижени за интересите на работниците, защото ние, каппите, мислим първо за себе си и после за другите... Ала работата се усложнява от една подробност. Тя е, че и аз, Гер, не съм абсолютен господар на себе си. И кой, мислите, е моят властелин? Жена ми, драги. Очарователната госпожа Гер. — При тези думи собственикът на стъklarските заводи се изсмя гръмогласно.

— Тогава сте истински щастлив.

— Във всеки случай напълно доволен. При все че мога да го споделя открито само с вас, защото не сте каппа.

— И така, ако направим равносметка, излиза, че кабинетът „Куоракс“ се управлява от госпожа Гер.

— Да, да речем... Може и така да се формулира... Всъщност и войната преди седем години избухна по вина на една самка.

— Война ли? Нима и тук са избухвали войни?

— И още как. А и в бъдеще навярно ще избухват. Поне докато имаме съседи...

Тогава за пръв път узнах, че страната на каппите не е единствена по рода си. По думите на Гер каппите открай време имат потенциален враг в лицето на видрите, чието въоръжение и военна подготовка не отстъпват по нищо на собствените им. Разговорът за въоръжените конфликти между двете страни ме заинтригува дълбоко, още повече че този факт очевидно не е бил известен нито на автора на „Суйкокоряку“, нито на господин Янагита Кунио^[1] — автора на „Сборник с предания и легенди от Ямашина“.

— Преди войната ние, естествено, се дебнехме и изучавахме взаимно, защото и едните, и другите живеем в непрестанен страх. Та в такава обстановка някакъв временно пребиваващ в страната ни видра отишъл на гости у едно семейство. Междувременно жената крояла планове да убие мъжа си, от една страна, защото бил непоносим развратник, а, от друга, защото животът му бил застрахован — факт, който може би твърде силно изкушавал въпросната самка.

— Познавахте ли семейството?

— Да... Всъщност не. Познавам само мъжа. Жена ми, пък и не само тя, твърди, че е истинско чудовище, но според мен той е просто луд, обсебен от неизлечима мания за преследване мъжкар, който живее в постоянен страх, че го гонят самки... Та както и да е, жена му сипала цианкалий в какаото, но по погрешка ли, кой знае, не домакинът, а гостът изпил какаото и, разбира се, веднага умрял. След което вече...

— Избухнал самият военен конфликт ли?

— Да, понеже на всичко отгоре видрата бил, за беда, носител на ордени и медали.

— А кой все пак победи?

— Ние, разбира се. С цената на героичната смърт на три милиона шестстотин деветдесет и пет хиляди каппи, което впрочем е нищожна загуба в сравнение с тази на врага. Де що има кожа из страната, всичко е от видри. Освен с производство на стъкло по време на войната аз бях ангажиран и с доставки за фронта на каменовъглен шлак.

— А за какво се използваше този шлак?

— Как за какво? За храна, естествено. Изгладнеем ли, ние, каппите, сме в състояние да ядем каквото ни падне.

— Само че... Не се обиждайте, моля ви, но за войниците по бойните полета... В нашата страна подобно деяние би предизвикало скандал.

— Същото е и тук, драги. Но кой ще се наеме да ме съди, щом сам признавам постъпката си за непочтена? Известно ли ви е какво казва философът Маг? „Обяви на всеослушание злините си, и те ще изчезнат от само себе си...“ Ето какво казва той. Не забравяйте също така, че освен от стремеж за печалби аз бях обладан и от горещ патриотизъм.

Точно в този миг при нас влезе келнер, поклони се вежливо на Гер и изрече напевно:

— До вашата къща, господине, избухнал пожар.

— По... Пожар ли? — скочи ужасен Гер.

Аз, разбира се, също скочих.

— Но вече са го изгасили — добави съвършено спокойно келнерът и си тръгна.

Гер го изпроводи с някаква смесица от смях и плач.

Погледнах собственика на стъklarските заводи и изведнъж осъзнах, че всъщност отдавна го ненавиждам. Само че в този момент Гер не бе всемогъщ капиталист, а един най-обикновен каппа, тъй че неволно откъснах зимна роза от близката саксия и му я подадох.

— Макар, както казват, пожарът да е вече изгасен, мога да си представя какъв ужас е изживяла съпругата ви. Отнесете ѝ тази роза и побързайте да я успокоите.

— Благодаря ви.

Гер ми стисна ръката. После неочаквано се ухили и прошепна:

— Съседната къща, драги, е също моя и скоро ще получа значи застраховчица.

И досега пред очите ми е усмивката му... онази негова усмивка, която тогава не можех нито да мразя, нито да презирам.

---

[1] *Янагита Кунио* (1875–1962) — известен японски етнограф и фолклорист. — Бел.р. ↑

10

— Какво ти е? — попитах студента Рап. — Защо си толкова мрачен днес?

Беше на другия ден след пожара. Аз пушех, а Рап бе кръстосал крак върху крак и седеше с ниско отпусната глава, тъй че и изгнилият му клон не се виждаше.

— Кажи де, какво се е случило?

— Не, нищо особено. Дреболии — вдигна глава той и занарежда с тъжен гъгвив глас: — Просто тази сутрин погледнах през прозореца и си казах гласно: „Я-а, ето че и теменужките — мухоловки цъфнали!“. Но сестра ми неочаквано се вбеси и закрещя: „Да, разбира се, според теб аз съм теменужка — мухоловка!“. Мама, която и без това е вечно на нейна страна, също се нахвърли тутакси върху мен:

— А какво общо има сестра ти с въпросните теменужки, че да се обижда?

— Нищо, но сигурно прие думите ми за намек, че все тича след разни самци. Към скандала се присъедини и леля, която пък е в ужасни отношения с мама. Като чу крясъците, татко, който никога не изтрезнява, скочи и започна да налага де когото му падне. А като връх на всичко по-малкият ми брат използва неразборията, отмъкна портмонето на мама и се запиля, изглежда, на кино или дявол знае още къде... Аз вече наистина не... — Рап скри лице в дланите си и заплака безмълвно. На мен, естествено, ми стана много жал за него. Но в същото време веднага се сетих за дълбокото презрение на поета Ток към семейството. Потупах Рап по рамото и се помъчих да го успокоя:

— Слушай, във всеки дом стават такива недоразумения. Не се разстройвай, ами гледай по-ведро на живота.

— Само че... Само че... Поне клонът ми да не беше изгнил...

— Все едно вече нищо не може да се направи. Искаш ли за разтуха да отидем у Ток, а?

— Господин Ток ме презира, защото ми липсва кураж да последвам примера му и да скъсам завинаги със семейството си.

— Да отидем тогава у Крабак.

След онзи концерт, за който вече разказах, аз се сприятелих с Крабак, тъй че можех да заведа студента в дома на великия музикант. Той живееше много по-разкошно от поета Ток, но в никакъв случай не толкова, колкото фабрикантът Гер. Къщата му бе пълна с всевъзможни вещи — порцеланови статуетки и персийска керамика, а в хола се мъдреше турски диван, над който висеше портретът му. Крабак обичаше да се изтяга на дивана и да си играе с децата. Този ден обаче го заварихме мрачен и със скръстени ръце. На всичко отгоре, по пода лежаха разпилени в безпорядък листове хартия. Допусках, че Рап се познава вече с композитора, но като видя, че е сърдит, момчето очевидно съвсем загуби ума и дума, поклони се почитателно и побърза да се свие и притихне в един ъгъл на хола.

— Какво се е случило, Крабак? — попитах веднага вместо поздрав.

— Какво се е случило ли? Тоя критик е пълен идиот! Заявява, представи си, че поезията ми не струва пукнат грош в сравнение със стиховете на Ток.

— Но ти си все пак музикант, тъй че...

— Де да беше само това. Защото той има и наглостта да твърди, че в сравнение с Рок пък съм абсолютно нищожество и дори не бива да се наричам музикант, разбра ли?

И Рок е композитор. Непрестанно го сравняват с Крабак, но по мое време той, за жалост, не членуваше в клуба на свръхкаппите, тъй че не бях разговарял с него, при все че характерната му физиономия — прекалено навирен клюн — ми бе до болка позната от снимките по вестниците и списанията.

— Безспорно и Рок е талантлив. Но в произведенията му няма онази съвременна пламенност, с която е пропита музиката ти, драги приятелю.

— Наистина ли мислиш така?

— Разбира се.

Крабак внезапно скочи, сграбчи една порцеланова статуетка и я разби о пода. Рап изписка ужасен и понечи да побегне, но композиторът ни успокои с жест и вече хладнокръвно каза:

— Въобразяваш си, че е така, защото като всеки простосмъртен си свършено лишен от слух. Само че аз се боя от Рок...

— Ти? Я не се принизявай, моля те.

— Кой, аз ли се принизявам? Да се принизявам пред теб, значи да се принизявам и пред критиците, разбра ли? Само че аз... Рок е талант. Ала с друго ме плаши той, с друго.

— Е, с какво?

— С нещо необяснимо... Ако щещ, със звездата, под която се е родил.

— Нищо не разбирам.

— Ще ти го обясня другояче тогава. Рок не се влияе от мен, докато аз постоянно изпадам, без да се усетя, под негово влияние.

— Защото си чувствителен, затова.

— Слушай и не ме прекъсвай. Работата не е в моята чувствителност. Рок е сигурен в силите си и винаги се залавя само с неща, за които знае, че ще се справи. А аз нервнича, беснея. Нищо чудно от негова гледна точка да сме на крачка един от друг. Но според мен помежду ни лежат десетки мили.

— Но вашата героична симфония, сенсей...

— Млък! — Крабак присви и без това малките си очи и изгледа с погнуса студента. — Какво разбираш пък ти! А аз познавам отлично Рок. По-добре от всички кучета, дето подвиват опашки пред него.

— Добре, добре, само се успокой, моля те.

— Стига да бих могъл... Нали все за това мечтая... Сигурен съм, че някой, бог знае кой, специално е изпречил на пътя ми Рок, за да ме подиграе. Философът Маг например е съгласен с мен. При все че знае само да седи под шарения си фенер и да се рови в прашасалите си книги.

— От къде на къде?

— Прочети, ако искаш, най-новата му творба „Размисли на идиота“, и ще видиш. — Крабак ми подаде или по-скоро ми подхвърли книгата, скръсти отново ръце и процеди безцеремонно: — Хайде сега довиждане!

Аз и изпадналият вече в пълна меланхолия Рап отново излязохме на улицата. Тук под сянката на бухлатите буки бе както винаги шумно и оживено. Вървахме известно време смълчани и умислени, но изведнъж се сблъскахме с дългокосия Ток. Той ни съзря, спря се, измъкна от торбестия си корем носна кърпичка и попи потта по челото си.

— Отдавна не сме се виждали, нали?... Отивам у Крабак, у когото също отдавна не съм се отбивал...

Изплаших се да не би между двамата творци на изкуството да избухне свада и криво-ляво обясних с намеци на поета, че днес композиторът не е в особено добро настроение.

— Така ли? Е, тогава си променям намерението. Като го знам какъв е неврастеник, по-добре да не рискувам... Пък и аз от няколко седмици страдам от безсъние.

— Хайде да се поразходим тримата, а?

— А-а, не, предпочитам да се прибера. Оле-ле! — изписка Ток, сграбчи истерично ръката ми и се обля в ледена пот.

— Какво ти става?

— Какво ви е?

— Стори ми се, че от прозореца на оная кола подаде глава една зелена маймуна.

Разтревожих се не на шега и започнах да го убеждавам непременно да се прегледа при Чак. Само че поетът не искаше и да чуе за лекари. Не стига това, ами взе да ни оглежда подозрително и накрая заяви категорично:

— Никога не съм бил анархист! Не забравяйте това!... А сега сбогом. При Чак не отивам за нищо на света, така да знаеш!

Ние стояхме объркани и наблюдавахме как се отдалечава. Ние... Не „ние“, а само аз, защото, без да разбера кога, студентът Рап бе застанал наред улицата и, наведен напред, разглеждаше през широко разтворените си крака неспирния поток от коли и каппи. Ужасих се, че и той полудява, и веднага се спуснах към него.

— Бива ли да си правиш такива шеги? Какво ти става?

Но Рап разтърка очи и отвърна изненадващо спокойно:

— Толкова ми е криво, че рекох да видя как изглежда светът нагоре с краката. Оказа се обаче, че си е все същият.

11

Тук ще цитирам извадки от книгата на Маг „Размисли на един идиот“^[1].

* * *

Идиотът е убеден, че всички освен него са идиоти.

* * *

Обичаме природата отчасти и заради това, че тя нито ни мрази, нито ни завивжда.

* * *

Най-разумният начин на живот е да презираш порядките на своето време, но за нищо на света да не ги нарушаваш.

* * *

Склонни сме да се гордеем най-много с онова, което ни липсва.

* * *

Всеки е готов на драго сърце да събаря идолите. В същото време всеки е готов на драго сърце да бъде превърнат в идол. Само че на

пиедесталите могат да седят спокойно единствено благословените от бога — идиотите, престъпниците, героите. (Крабак бе подчертал фразата с нокът.)

* * *

Основните и най-съществени житейски мъдрости са били навярно изречени още преди три хиляди години. Ние само подклаждаме затихналия огън.

* * *

Характерна наша черта е, че постоянно превъзможваме собственото си съзнание.

* * *

Щом щастието върви ръка за ръка със страданието, а спокойствието с апатията, тогава...

* * *

По-трудно е да защищаваш себе си, отколкото другите. Който не вярва, нека погледне адвокатите.

* * *

От три хиляди години насам горделивостта, сладострастието и подозрителността са причина за всички злини на земята. А може би и за всички добродетели.

* * *

Никак не е сигурно, че ако ограничиш физическите си нужди, непременно ще постигнеш хармония. За това е необходимо да ограничиш и духовните си нужди. (Под тази фраза също личеше следа от нокътя на Крабак.)

* * *

Ние, каптите, сме по-нещастни от хората, защото хората са позостанали от нас. (Тук аз неволно се изсмях.)

* * *

Да действуваш, значи да можеш. Да можеш, значи да действуваш. В края на краищата животът ни не може да се измъкне от този порочен кръг... Следователно е лишен от всякаква логика.

* * *

Вече луд, Бодлер изразил представите си за света с една-единствена дума — „жена“. Но тя не изчерпва напълно жизнената му философия, защото, предверявайки се на своя гений — поетичния гений, осигурил му завидно съществуване, Бодлер забравя друга една дума — „стомах“. (И тук личеше следа от нокътя на Крабак.)

* * *

Ако се осланяме само на разума, неизбежно ще стигнем до отрицание не само на себе си, а и на съществуването си изобщо. Фактът, че Волтер, който се е прекланял пред разума, е бил през целия

си живот щастлив, за сетен път доказва, че хората са по-изостанали от капните.

---

[1] Интересно е да се отбележи, че едно от последните произведения на самия Акутагава (включено е и в настоящия сборник), публикувано след смъртта му, е озаглавено „Животът на един идиот“.
— Бел.р. ↑

12

Денят бе доста мрачен. Следобед аз се отегчих от „Размисли на идиота“ и реших да отида на приказки у философа Маг. Но точно на ъгъла на пустинна уличка забелязах да стои облегат на някаква стена хилав като комар каппа. Нямаше съмнение, че е онзи, който преди време ми бе отмъкнал автоматичната писалка. „А-ха, падна ли ми?“, казах си и веднага повиках минаващия наблизко як полицай.

— Много ви моля да арестувате онзи тип там, защото преди месец ми открадна писалката.

Полицаят размаха палката си (вместо саби тамошните полицаи са въоръжени с тисови палки) и подвижна на каппата:

— Ей ти, я ела тук!

Очаквах онзи да хукне да бяга, но за моя изненада хилавият приближи най-спокойно. На всичко отгоре, като спря пред нас, скръсти ръце и ни заоглежда открито и нагло. Полицаят обаче не се ядоса, а измъкна от торбата на корема си тефтерче и пристъпи моментално към разпита:

— Име?

— Грук.

— Професия?

— Допреди два-три дни бях раздавач.

— Добре. Този господин твърди, че си му откраднал автоматичната писалка.

— Така е. Откраднах я преди месец.

— Защо?

— За играчка на детето си.

— Е, а детето? — осведоми се полицаят и за пръв път погледна строго крадеца.

— Умря. Преди седмица.

— Имаш ли смъртен акт?

Хилавият извади от корема си листче и му го подаде. Полицаят го прочете набързо, усмихна се и потупа Грук по рамото:

— Всичко е наред. Извинявай за безпокойството.

Безкрайно удивен, аз се втренчих в пазителя на обществения ред. Междувременно хилавият се отдалечи, мърморейки си нещо под нос. Съвзех се най-сетне и попитах:

— Защо го пуснахте?

— Защото е невинен.

— Но той ми открадна писалката!

— Е да, за да я занесе на детето си, което обаче е мъртво. Ако имате някакви възражения, погледнете точка хиляда двеста осемдесет и пет от наказателния кодекс — подхвърли полицаят, обърна се и пое по пътя си.

Аз също тръгнах бързо към дома на Маг. Какво друго можех да направя. Вървах по улицата и непрестанно си повтарях номера на въпросната точка.

Философът Маг обичаше гости и този ден в сумрачния му хол седяха сред облаци цигарен дим съдията Беп, доктор Чак и собственикът на стъklarските заводи Гер, а пушекът от цигарите им се виеше нагоре към седемцветния стъклен фенер. Присъствието на съдията Беп бе добре дошло за мен, затова, щом седнах, веднага се обърнах към него. Попитах го обаче не какво гласи точка хиляда двеста осемдесет и пет от наказателния кодекс, а друго:

— Извинявай, Беп, но би ли ми обяснил наказвате ли тук престъпниците.

Съдията изпусна бавно дим от цигарата си със златен филтър и чак тогава отвърна с известна досада:

— Наказваме ги, разбира се. В нашата страна има даже смъртна присъда.

— Но ето че преди месец ми откраднаха... — разказах с всички подробности историята и се осведомих за нужната точка от кодекса.

— Хм, тя е следната: „Независимо от характера на извършеното престъпление извършителят не подлежи на наказание, в случай че е изчезнала причината за простъпката му“. Да вземем твоя случай. Лицето, откраднало писалката ти, е било родител, баща на едно дете. След кражбата обаче той е престанал да е баща, тъй че и престъплението изчезва от само себе си.

— Но това е абсурд!

— Какво говориш! Абсурд е да се слага знак на равенство между каптата, който е бил баща, и каптата, който е баща. А-а, сега разбирам, ти съдиш по японските закони, които очевидно не различават тези две състояния. Но това е направо смешно! Ха-ха-ха-ха-ха-ха-ха-ха-ха! — разсмя ся предизвикателно съдията и хвърли цигарата си.

Намеси се и доктор Чак, който нямаше нищо общо с правосъдието. Той си намести очилата и попита:

— А в Япония има ли смъртна присъда?

— Разбира се! Смърт чрез обесване. — Беше ме яд на адвоката за откритото му нехайство, затова добавих заядливо: — Но вашите методи са, предполагам, далеч по-цивилизовани от нашите.

— Да, далеч по-цивилизовани — отвърна все така спокойно Беп. — Тук не се прилага смърт чрез обесване. Понякога, но рядко използваме електричество, при все че и това е почти излишно. Екзекутираме, като просто обявяваме гласно в присъствие на осъдения неговото престъпление.

— И той пада и умира?

— Умира. Имай предвид, че нервната ни система е много по-деликатна от човешката.

— Това средство се използва, за жалост, не само при съдебни екзекуции, а и за убийство въобще — обясни фабрикантът Гер. В момента лицето му изглеждаше виолетово от светлината на шарения фенер. — Преди време един социалист ме нарече публично крадец и аз насмалко не получих инфаркт.

— Колкото и да е странно, това се случва като че твърде често. Неотдавна така умря и един мой приятел адвокат — обади се някой и аз обърнах поглед към гласа. Беше Маг. Без да гледа присъстващите, той продължи както винаги с иронична усмивка: — Някой го нарекъл жаба... А всеизвестно е, че за нас, каптите, това е най-жестоката обида. Приятелят ми се измъчва денонощно от мисли дали е жаба, или не и в крайна сметка умря.

— Ама това е чисто самоубийство! — извиках смаян.

— Не, онзи е целял да го убие. Но може би от човешка гледна точка случаят да се тълкува и като самоубийство...

Точно в този миг иззад стената откъм дома на поета Ток долетя остър сух изстрел, който раздра въздуха.

13

Скочихме и се втурнахме у Ток. Поетът лежеше проснат между саксиите с планински цветя. Дясната му ръка продължаваше да стиска пистолета, а от чинийката на темето му шуртеше кръв. Отпуснала глава на гърдите му, край него ридаше гръмогласно самката. Аз обгърнах раменете ѝ (вече споменах, че допирът до лепкавата кожа на тези същества ми бе противен), вдигнах я внимателно и попитах:

— Какво се случи? Как стана това?

— Не знам. Не разбрах. Седеше и нещо си пишеше и... неочаквано се гръмна в главата... А-а-а... Ами сега? Какво ще правя аз сега?... Кррррррррррр! Кррррррррррр! (Така плачат капните.)

— Поначало си беше своенравен — обърна се фабрикантът Гер към съдията Беп. Беп не отвърна, а запали една от своите цигари със златен филтър. В същото време Гер, който досега седеше на колене пред поета и оглеждаше раната му, стана, изгледа петимата присъстващи (един човек и четири каппи) и изрече професионално:

— Мъртъв е. Страдаше от язва и бе склонен към припадъчни състояния на дълбока апатия.

— Ала преди това е писал нещо — извика сякаш в оправдание на поета Маг и грабна един лист от масата.

Всички (с изключение на мен, разбира се) протегнаха шии над широките плещи на философа.

*Ти знаеш ли тоз край...
над лаврови гори и свежа златна шир
от синьото небе полъхва свеж зефир —
ти знаеш ли го?
О, приятелю любим,
натам, натам аз искам да вървим!^[1]*

— Абсолютно копие на Гьотевата „Миньон“! Какво плагиатство!
— усмихна се горчиво Маг. — Самоубил се е, защото се е почувствувал напълно изчерпан творчески.

Вън спря кола. Беше Крабак. Той постоя пред отворената врата, вперил поглед в мъртвото тяло, сетне влезе и изкрещя право в лицето на Маг:

— Това завещанието му ли е?

— Не, последните му стихове.

— Стихове ли? — Косата на Крабак щръкна.

Невъзмутимият както винаги Маг му подаде листа.

Без да удостои с поглед околните, Крабак се зачете жадно. Четеше и препрочиташе и даже не обърна особено внимание на въпросите на философа.

— Какво мислите за смъртта му?

— „Да вървим!“ ... И аз все някога ще умра... Към „тоз край“ ...

— Все пак бяхте един от най-добрите му приятели, нали?

— Един от най-добрите му приятели ли? Той нямаше приятели!... Към „тоз край“... За съжаление, Ток, „... над лаврови гори“...

— За съжаление ли?

— „Свежа златна шир“... Ах, какви щастливци сте вие!... „Полъхва свеж зефир“...

Беше ми жал за самката на Ток, която не преставаше да ридае, затова я прегърнах през раменете и я отведох на дивана в дъното. На него седеше две-тригодишно детенце и се смееше. Сложих майката да седне, вдигнах детето и го подрусах. Изведнъж почувствувах, че очите ми се пълнят със сълзи. Това бе първият и последен път, когато плачех в страната на капните.

— Жалко само за семейството на този пройдоха — подхвърли Гер.

— Такива като него хич и не мислят какво оставят след себе си — добави Беп и запали нова цигара.

Но изведнъж всички се сепнахме от гласа на Крабак. Великият композитор размахна листа и изкрещя напосоки:

— Великолепно! Ще се получи изумителен реквием!

Очичките му блеснаха, той стисна бързешком ръката на философа и изхвъркна навън. Междувременно пред вратата се бе

натрупала гълпа от съседни на Ток, които надничаха любопитно. Крабак ги разбути безцеремонно и се метна на колата си. После се чу трясък и колата изчезна зад ъгъла.

— Хайде, разотивайте се! Няма нищо за гледане! — Съдията влезе в ролята на полицаи, разпъди любопитните и затвори вратата. Вътре изведнъж стана страшно тихо. Именно в тази тишина ние се захвем да обсъдим погребението. Единствен философът Маг гледаше унесен мъртвото тяло и мислеше за нещо свое. Аз го потупах по рамото:

— За какво мислиш, Маг?

— За живота на капките.

— Е, и?

— Така или иначе, за да доведем живота си до съвършенство, ние, капките... — Маг понижи сякаш от смущение глас: — Ние, капките, трябва да вярваме в силата на нещо извън нас.

---

[1] Превод Димитър Стоевски. — Б.пр. ↑

Думите му ме наведоха на мисълта за религията. Аз съм заклет атеист и никога не съм имал сериозно отношение към подобни неща. Тогава обаче бях все още под впечатление от смъртта на поета Ток и неочаквано се запитах каква религия всъщност изповядват тези същества. Поисках обяснение от студента Рап.

— Сред каптите има и християни, и католици, и мохамедани, и поклонници на огъня. Най-влиятелна е обаче „съвременната религия“, наречена още „религия на живота“. („Религия на живота“ не е може би най-точният превод.) На местен език думата е „Quemoocha“, като „cha“ отговаря приблизително на английското „ism“, а коренът на „quemoo“ е „quetal“, което означава не просто „живея“, а „храня се“, „пия вино“, „съвкупявам се“.

— Сиреч тук също има църкви и храмове, така ли?

— Шегата ви е неуместна, защото Великият храм на „съвременната религия“ е най-грандиозното здание в страната ни. Ще ви заведе да го разгледате, ако проявявате интерес.

И така, един мрачен и задушен следобед студентът ме поведе гордо към Великия храм. Зданието наистина ме смая с размерите си — над десет пъти по-голямо от църквата „Свети Николай“^[1]. На всичко отгоре то съчетава множество най-разнообразни архитектурни стилове. Признавам, че дори малко се ужасих, когато заставах пред него и се загледах във високите кули и кръглите куполи, наподобяващи устремени към небето безчислени антени. Двамата със студента стояхме в преддверието — толкова обширно и високо, че ни караше да се чувствуваме нищожни и дребни — и вдигнали глави, дълго гледахме като замаяни това неописуемо и едва ли не чудовищно архитектурно чудо.

Вътрешността на храма бе също необятна. Между коринтските колони се разхождаха поклонници — също дребни и нищожни като нас.

След малко попаднахме на стар и прегърбен каппа. Рап направи лек поклон и се обърна почтително към него:

— Радвам се да ви видя в добро здраве, ваше преподобие.

И старецът се поклони и също така почтително отвърна:

— А-а, господин Рап! И вие, надявам се... — но се запъна, защото, види се, чак сега забеляза, че клонът на студента е изгнил. — Така, така... Все пак сте здрав и бодър, виждам. На какво дължа днешното посещение?

— Доведох този господин. Вероятно знаете, че той... — Рап разказа с въодушевление историята ми. Личеше, че се мъчи да ме използва за оправдание, задето отдавна не е стъпвал в храма.

— Та исках да ви помоля за добрината да му покажете храма.

Великодушно усмихнат, старецът ми се поклони и посочи кротко олтара в предната част на необятната зала.

— С удоволствие ще ви покажа всичко. Дано само успея да задоволя достойно височайшия ви интерес. Ние, последователите на тази вяра, се прекланяме пред „дървото на живота“, което е в самия олтар, ето тук... То, както виждате, е отрупано със златни и зелени плодове. Златните са „плодовете на живота“, а зелените — „плодовете на злото“...

Слушах и с всяка измината минута ме налягаше скука, защото в любезните обяснения на свещеника прозираше стара и вече позната до болка алегория. Преструвах се обаче, че слушам с огромен интерес и все току се оглеждах скришом наоколо.

Коринтски колони, готически сводове, мавритански мозаечни подове, модернистични молитвени пейки... Всичко това се съчетаваше в необикновена хармония и създаваше особена, бих рекъл, варварска красота. Най-силно впечатление обаче правеха мраморните бюстове в нишите от двете страни на олтара. Имах чувството, че вече съм ги виждал някъде, в което, както се оказа, нямаше нищо странно. Прегърбеният презвитер свърши обясненията за „дървото на живота“, поведе ни към нишите вдясно и посочи първия бюст:

— Този тук е един от нашите светци — Стриндберг, който се обявявал против всичко на света. Разправят, че след тежки и продължителни страдания намерил утеха във философията на Сведенборг, но в действителност не е така. И Стриндберг като нас, каптите, изповядвал „религията на живота“... Всъщност нищо друго

не му оставало. Да вземем например неговите „Легенди“. В тях той сам признава, че е правил опит да се самоубие.

Тези думи ме натъжиха и аз обърнах очи към съседната ниша. В нея стоеше бюстът на немец с буйни мустаци.

— Това пък е Ницше — поетът на Заратустра; апостолът Ницше, потърсил спасение в свръхчовека, когото сам създал. Само че не успял да се спаси и полудял. При все че ако не беше полудял, едва ли щеше да е светец... — Старецът помълча и пристъпи към третата ниша: — Следващият наш светец е Толстой. Този апостол се е измъчвал пострашно от останалите, защото бил потомствен аристократ и се ужасявал от мисълта, че любопитното простолудие може да разбере страданията му. Толстой цял живот правел огромни усилия над себе си да повярва в Христос, ала напразно. Дори публично заявявал, че вярва. Но на стари години почувствувал, че няма сили да остане злочест лъжец. Всеизвестен факт е, че се ужасявал от гредите в кабинета си. Но не се самоубил. Доказва го това, че станал светец.

В четвъртата ниша стоеше бюстът на японец. Вгледах се в лика му и ми стана някак мило.

— Този е Куникида Доппо^[2], японският поет, прозрял до дъно душата на загиналия под колелата на влака работник. Но повече обяснения не са ви нужни, струва ми се. Да продължим по-нататък.

— Ами че това е Вагнер!

— Да, бунтарят Вагнер, който бил приятел на монарха. На преклонна възраст Вагнер дори се молел преди хранене. И все пак изповядвал по-скоро „религията на живота“, отколкото християнството. От писмата, намерени след смъртта му, става ясно, че земните страдания са внушавали често и на този апостол мисълта за смъртта.

Бяхме вече пред шестата ниша.

— А този тук — приятел на апостола Стриндберг, е френският художник, който зарязал многодетната си жена и се оженил за тринадесет — четиринадесетгодишна хайтянка. В широките му вени течала кръвта на моряк. Забелязвате, предполагам, че са разядени от отрова. А колкото до бюста в следващата ниша... Само че вие май се изморихте. Елате с мен.

Действително се чувствувах уморен. Двамата с Рап последвахме стареца по един изпълнен с аромата на благовония коридор и влязохме

в тясна стая. В ъгъла се възправяше черна статуя на Венера с грозд в нозете. Очаквах да попадна в скромна монашеска килия и останах доста удивен от обстановката. Старецът, изглежда, разбра недоумението ми, защото, преди да ми предложи стол, изрече съчувствено:

— Не забравяйте, млади човече, че религията ни е „религия на живота“. Нашият бог... „дървото на живота“ повелява: „Живей охолно!“... Показахте ли на господина свещеното ни писание, Рап?

— Не... — измънка Рап, почеса се по темето и си призна откровено: — И аз всъщност почти не съм го чел.

Но старецът продължи с все същата блага усмивка:

— Затова ви е още трудно да разберете всичко. И така, нашият бог създал света само за един ден. (Макар и дърво, за „дървото на живота“ няма нищо невъзможно.) После сътворил самката. Но след време самотата ѝ омръзнала и тя помолила бог за другар. Бог се проникнал от мъката ѝ и сътворил самец от нейния мозък. И благословил бог първата двойка, и им казал: „Яжте, множете се и живейте охолно!“...

Думите му ми напомниха за поета Ток. И той, нещастникът, беше атеист като мен. Но аз не съм каппа и нямах представа за „религията на живота“, а Ток се бе родил и израсъл в тази страна и непременно е знаел за „дървото на живота“. И все пак бе останал равнодушен към това учение. Стана ми истински жал за него, затова не се сдържах, прекъснах стареца и го попитах какво мисли за Ток.

— А-а, онзи поет ли? Той бе за окайване. — Старият свещеник въздъхна дълбоко. — Съдбата ни е в ръцете на вярата, обстоятелствата и случайността. (Към тях вие, хората, прибавяте и наследствеността.) За нещастие, на него му липсваше вярата...

— Сигурно ви е завиждал. Лично аз също ви завиждам. Рап, да речем, е още млад...

— Може би щях да съм оптимист, ако не ми беше окапал клюнът...

Старият свещеник отново въздъхна дълбоко. Очите му се наляха със сълзи и той се втренчи в черната Венера.

— Да си призная... Това е моята съкровена тайна, затова ви моля с никого да не споделяте... И аз не съм достоен за нашия бог, но молитвите ми все някога...

Така и не успя да довърши, защото вратата се отвори рязко, в стаята се втурна огромна самка и се нахвърли върху него. Ние, разбира се, се опитахме да я спрем, но след миг старецът вече лежеше проснат на земята, а огромната самка крещеше неистово:

— Подъл старик! Днес пак си ми отмъкнал пари от портмонето, за да се натряскаш, нали?

След десетина минути двамата с Рап вече се спускахме вихрено по стълбите на Великия храм.

— Ето значи защо и свещеникът не вярва в „дървото на живота“ — обади се Рап.

Но аз продължих мълчаливо и вместо отговор обърнах още веднъж очи към грандиозната сграда. Високите ѝ кули и кръгли куполи стърчаха в мътното облачно небе. Храмът навяваше ужас като мираж над пустиня...

---

[1] Руска православна църква в Токио. — Б.р. ↑

[2] *Куникида Дотто* (1871–1908) — известен японски поет и белетрист (вж. Предговора — стр. 9). — Бел.р. ↑

Седмица по-късно доктор Чак ми съобщи нещо необикновено — в дома на покойния Ток се появил призрак. Междувременно сърдечната приятелка на поета се бе изселила оттам и в бившата му обител се помещаваше фото-студио. Според Чак на всяка направена там снимка зад изображението на клиента непременно стоял неясният силует на покойника. Докторът бе, разбира се, заклет атеист и не вярваше в задгробния живот, затова, докато ми разправяше за призрака, от устата му не слизаше тънка ехидна усмивка. Накрая той заяви: „Убеден съм, че въпросният призрак е материален като нас с теб“. И аз като Чак не вярвах в такива работи, ала, от друга страна, се бях привързал силно към Ток, затова веднага хукнах към първата книжарница и изкупих всички вестници и списания, в които се споменаваха за призрака и имаше снимки с необикновеното видение. Впоследствие се убедих със собствените си очи, че на всяка снимка зад гърба на млади и стари личи смътен силует, напомнящ фигурата на Ток. Далеч повече от снимките ме поразиха статиите за призрака и най-вече докладът на спиритическото дружество. Преведох го почти дословно и ще се опитам да го цитирам по памет.

„Доклад за разговора с призрака на господин Ток. (Бюлетин №8274 на спиритическото дружество)

Заседанието на извънредната комисия на нашето дружество се състоя на улица НН №251 в бившия дом на самоубилия се неотдавна поет господин Ток, а понастоящем фотостудио на господин К. На заседанието присъствуваха следните членове на дружеството (пропускам имената).

«На двадесет и седми септември в десет и тридесет сутринта ние, седемнадесетте членове на дружеството, начело с председателя господин Пек се събрахме в една от стаите на гореспоменатото студио. В качеството на медиум бе поканена ползващата се с безграничното ни уважение госпожа Хоп. Още щом влезе, тя моментално усети присъствието на призрака, получи конвулсии и няколко пъти повърна.

Госпожата обясни, че в резултат на пристрастието на поета към силен тютюн приживе, сега призрактъ му бил пропит от нетърпима миризма на никотин.

Членовете на комисията и медиумът — госпожа Хоп, заехме мълчаливо местата си около кръглата маса. След три минути и двадесет секунди госпожа Хоп изпадна в състояние на неудържим транс и духът на поета влезе в нея. Като се редувахме по старшинство, ние, членовете на комисията, зададохме на овладелия медиума дух на поета следните въпроси и получихме следните отговори:

Въпрос: Защо се появихте отново в света на живите?

Отговор: За да намеря посмъртна слава.

Въпрос: Нима вие, пък и другите многоуважавани духове се стремите към слава и след смъртта?

Отговор: Лично аз се стремя. Но един поет, японец, когото срещнах случайно тук, презира посмъртната слава.

Въпрос: Знаете ли името му?

Отговор: Забравих го, за жалост. Помня само любимото му стихотворение.^[1]

Въпрос: Бихте ли ни го цитирали?

Отговор:

*Старо езеро.
Жаба скочи в него.
Плисък на вода.*

Въпрос: И вие смятате това стихотворение за изключително?

Отговор: Във всеки случай не мисля, че е лошо. Бих обаче заменил думите „жаба скочи“ с „каппа скочи“.

Въпрос: От какви съображения?

Отговор: Ами от такива, че ние, каптите, сме склонни да търсим упорито във всяка форма на изкуството каппи.

Тук председателят на дружеството се намеси, за да ни напомни, че сме се събрали на спиритичен сеанс, а не на литературна дискусия.

Въпрос: Какъв впрочем е тамошният начин на живот?

Отговор: Досуц като вашия.

Въпрос: Разкайвате ли се в такъв случай, че се самоубихте?

Отговор: Не, разбира се. И ако ми омръзне да съм призрак, пак ще грабна пистолета и ще се самовъзродя.

Въпрос: А лесно ли е да се самовъзродиш?

Призракът на Ток отвърна на въпроса с въпрос. Тази привичка на поета е известна на всички, познавали го приживе.

Отговор: А лесно ли е да се самоубиеш?

Въпрос: Безсмъртни ли са духовете?

Отговор: Съществуват много теории и предположения относно продължителността на нашето съществуване, но нито една не заслужава доверие. Не забравяйте, че и сред нас има, за щастие, вярващи — християни, мюсюлмани, будисти, огнепоклонници...

Въпрос: Вие самият какво изповядвате?

Отговор: Аз съм непоколебим атеист.

Въпрос: Надяваме се, че вярвате поне в съществуването на духове.

Отговор: Далеч по-малко от вас.

Въпрос: Кажете, имате ли там приятели?

Отговор: Да, около триста души от разни времена и народи, като например Клайст, Майнлендел, Вайнингер...

Въпрос: Всичките ви приятели ли са самоубийци?

Отговор: Не. При все че Монтен, който оправдава самоубийството, е един от най-скъпите на сърцето ми същества тук. Но не искам и да чуя за онзи мизантроп Шопенхауер, който така и не се самоуби.

Въпрос: Как е той, здрав ли е?

Отговор: В момента разработва теорията си за песимизма на духовете и изяснява оправдано ли е или не самовъзраждането. Струва ми се обаче, че се поуспокои, като разбра, че и холерата е заразна болест.

После ние, членовете на комисията, разпитахме за духовете на Наполеон, Конфуций, Достоевски, Дарвин, Клеопатра, Шакямуни, Демостен, Данте и други знаменити личности. За жалост, призракът на поета не можа да ни съобщи интересни подробности и на свой ред ни разпита за неща, които го интересуваха.

Въпрос: Какво се говори за мен след смъртта ми?

Отговор: Някакъв критик ви нарече „един от посредствените поети“.

Въпрос: Сигурно е от обидените, на които не подарих стихосбирката си. Издадох ли пълните ми събрани съчинения?

Отговор: Да, но доколкото ни е известно, не се купуват.

Въпрос: Ще се търсят и купуват от милиони, но след триста години, когато авторското право ще бъде, надявам се, премахнато. Каква е, кажете, съдбата на моята самка и сърдечна приятелка?

Отговор: Омъжи се за книжаря господин Рак.

Въпрос: Горката, тя навярно и досега не знае, че Рак е с изкуствено око. А децата ми, какво става с тях?

Отговор: Настанени са, доколкото ни е известно, в държавния приют за сираци.

След кратко мълчание духът на поета попита:

Въпрос: А моят дом?

Отговор: Сега в него е фотостудиото на господин К.

Въпрос: А бюрото ми?

Отговор: Не сме наясно.

Духът: В чекмеджето криех купчина писма... Но вие, господа, сте твърде заети и това, за щастие, не ви засяга. А сега трябва да се сбогуваме, защото тук при нас вече се свечерява. Сбогом, господа, сбогом. Останете със здраве, любезни и добри господа!

След тези последни думи госпожа Хоп се съвзе внезапно от дълбокия транс. Ние, присъстващите на срещата седемнадесет членове на дружеството, се кълнем в името божие, че всяка дума от гореизложения разговор с духа е самата истина. (Ползуващата се с нашето най-дълбоко уважение госпожа Хоп бе възнаградена за услугата със сума, възлизаща на дневния ѝ хонорар като актриса.)»“

---

[1] Става дума за поета Мацуо Башо (вж. разказа „Сухите поля“ и бележките към него). Цитираното по-долу стихотворение е едно от най-известните му. — Бел.р. ↑

Откакто прочетох статията, започнах да изпадам в меланхолия. Не ми се живееше повече в тази страна и взех да се замислям как да се върна в света на хората. Само че колкото и да търсех, все не можех да открия дупката, през която бях попаднал тук. Междувременно рибарят Баг ми спомена веднъж, че извън града живеел в самота някакъв старец, който по цели дни четял и свирел на флейта. Сетих се за него и се обнадеех, че може би той знае пътя към хората. Реших да не отлагам и веднага да го посетя. Какво обаче беше удивлението ми, когато в колибката вместо побелял старец заварих каппа на не повече от дванадесет-тринадесет години с още мека чинийка на главата. Той си свиреше тихичко на флейта. Помислих, че съм сбъркал къщата, но преди да си тръгна назовах за всеки случай името, което знаех от Баг. Оказа се, че съм попаднал, където трябва и че това е въпросният старец.

— Но вие сте още съвсем дете!...

— Нима не знаете историята ми? Съдбата повели да изляза от утробата на майка си беловлас старец. После започнах с всеки изминат ден да се подмладявам и ето че съм вече момче. Родих се на около шестдесет години, тъй че ако направим сметка, ще излезе, че сега съм на сто и петдесет — шестдесет.

Огледах малкия дом. Може би си внушавах, но ми се стори, че сред простичките предмети и вещи се разлива светло щастие.

— Изглежда, сте най-щастливият каппа?

— Не знам, може би. На младини бях старец, а на стари години съм младеж. Нито се съсухрих от ненаситна жажда като другите старци, нито се удавих в разврат като останалите млади и ако не щастлив, досега животът ми бе поне спокоен.

— Да-а, навярно действително е бил спокоен.

— Но само това — животът ти да е спокоен, не стига, млади човече. Трябва да добавя, че винаги съм бил физически здрав и с

достатъчно средства, за да се прехраня. И все пак най-голямото ми щастие е, че съм се родил старец.

Поприказвахме известно време. Стана дума и за поета Ток, който се самоуби, и за Гер, който викаше ежедневно в дома си доктор Чак, за да го преглежда. Забелязах обаче, че на стареца не му е интересно да говори за тора, и попитах:

— Изглежда, че за разлика от всички каппи не сте тъй силно привързан към живота, така ли е?

Старецът отвърна тихо, без да сваля очи от лицето ми:

— И аз като другите излязох от утробата на майка си едва след като баща ми ме попита искам ли да се появя на бял свят.

— А аз пък попаднах случайно в тази страна. И затова ви моля да ме научите как да си ида оттук.

— Има само един път.

— Кой е той?

— Пътят, по който сте дошли при нас.

Изведнъж косата ми настръхна от ужас.

— Но за жалост все не мога да го намеря.

Ясните очи на стареца продължиха да ме наблюдават втренчено. После той стана, отиде в ъгъла на колибката и дръпна една висяща от тавана връв. Изведнъж там зейна кръгъл прозорец, който не бях забелязал дотогава. А високо горе над елите и кипарисите се показва ясно и необятно синьо небе. В тази безбрежна синева видях да се извисява като острието на огромна стрела върх Яригатаке. Аз дори подскочих от радост като дете при вида на самолет.

— Ето откъде можете да се измъкнете, млади човече — изрече старецът и посочи дългата връв. Едва сега проумях, че това всъщност е въжена стълба.

— Тогава тръгвам с вашата благословия.

— Хубаво е да размислите преди това, че после да не се разкайвате.

— Не, няма да се разкайвам — отвърнах вече от стълбата.

Долу, далеч под краката ми, се виждаше чинийката върху главата на стареца.

Трябваше да мине доста време, докато привикна с миризмата на човешката кожа, защото каппите са несравнимо по-чистоплътни от нас, хората. На всичко отгоре, след като прекалено дълго бях живял само сред каппи, сега моите събратя ми се струваха невероятно уродливи. Но вие едва ли сте в състояние да ме разберете. Въпреки това ще ви призная, че ако очите и устата все пак се понасят донякъде, то човешкият нос ме изпълва с необясним ужас. Ето защо известно време правех всичко възможно да избягвам хората. Сетне лека-полека свикнах и след половин година вече имах сили да излизам и да ходя навсякъде. Лошото бе само, че често, без да искам, пусках в разговорите си думи от езика на каппите. Например:

— Ще си бъдеш ли утре вкъщи?

— Qua.

— Какво каза?

— А-а, нищо. Ще си бъда, предполагам.

Оправях се как да е, докато след година не претърпях пълен провал с едно предприятие, в резултат на което... (На това място доктор С. го прекъсна: „Не е нужно да се впускате в подробности“. Според доктора, заговорел ли за това, болният изпадал в такова страшно буйство, че санитарите едва го усмирявали.)

Добре, пропускам подробностите. Думата ми е, че след като претърпях провал и се разорих, отново ми се прищя да се върна при каппите. Не да замина при тях, не да ги навестя, а именно да се върна. Защото по онова време аз вече чувствавах страната им като своя родина.

И така, веднъж се измъкнах незабелязано от къщи и направих опит да се кача тайно на централната линия, но един полицаи ме залови и в крайна сметка попаднах в тази болница. Само че и тук известно време все си мислех с носталгия за страната на каппите и често се питах какво ли прави доктор Чак, или пък си представях философа Маг, унесен както обикновено в размисли под светлината на

седемцветния си фенер. Но като че най-често се сецах за своя приятел Рап — онзи студент с прогнилия клюн. Ала ето какво се случи веднъж. Седях, както винаги отдаден на спомени за приятелите си, когато се случи нещо такова, че насмалко не изкрещях от изненада — пред мен се появи рибарят Баг. Дявол знае кога и как се бе промъкнал, но така или иначе той седеше на колене пред мен и ми се кланяше любезно. А когато дойдох на себе си, вече... Вече не помня плачех или се смеех. Помня само с какво огромно вълнение и радост успях отново, след цяла вечност, да поприказвам на езика на каптите:

— Кажи, Баг, защо си тук?

— Дойдох да ви навестя, понеже разбрах, че сте болен.

— А как разбра?

— Съобщиха в новините по радиото — отвърна Баг и се засмя самодоволно.

— И все пак как се промъкна чак дотук?

— Много просто. За нас, каптите, реките и каналите на Токио са като улици.

Едва сега си спомних, че и тези същества подобно на жабите са земноводни.

— Само че наоколо няма река.

— А-а, промъкнах се по водопровода. После отворих пожарния кран и...

— Отвори пожарния кран ли?

— Нима забравихте вече, че и сред каптите има техници?

Оттогава насетне каптите започнаха да ме навествят през два-три дни. Според доктор С. страдам от начална форма на слабоумие. Доктор Чак обаче отрича категорично тази диагноза (ще ме извините за откровеността) и твърди, че не аз, а всички вие сте засегнати от слабоумие. Не е нужно да обяснявам, че щом дори Чак успя да ме навести, то при мен често идват и студентът Рап, и философът Маг. Но с изключение на рибаря Баг, никой не се решава да дойде през деня. Каптите идват нощем на групи по двама-трима... И то само в лунни нощи... Нощес например си поговорихме за лунната светлина с фабриканта Гер и философа Маг. Идва и композиторът Крабак да ми посвири на цигулка. Виждате ли букета от черни лилии на масата? Донесе ми го снощи Крабак...

(Обърнах се. На масата нямаше, разбира се, никакви черни лилии.)

— А тази книга пък ми е от Маг. Ето, прочетете началото на това стихотворение. Впрочем какво говоря! Че нали не знаете езика на каптите. Аз ще ви го прочета, а вие слушайте. А-а, забравих, това е томче от излезлите неотдавна пълни събрани съчинения на Ток.

(Болният разгърна стар телефонен указател и задекламира гръмко.)

*Сред кокосовите палми и бамбука
Буда е склонил глава във вечен сън.
Под изсъхналите клони на смокинята край пътя
и Христос лежи, намерил във смъртта покой.
И за нас дошло е време да починем —
пък макар и сред сценичния декор.*

(Но погледнем ли там, зад декорите, ще намерим само купчина закърпени платна.)

Само че аз не съм песимист като този поет. И докато каптите ме навестяват... Но аз съвсем забравих! Спомняте ли си за моя приятел, съдията Беп? Бил останал без работа и бил полудял. Разбрах, че сега лежи в една тяхна психиатрична болница. Ако доктор С. ми разреши, с удоволствие бих отишъл да го видя...

11 февруари 1921 г.

ЗЪБЧАТИТЕ КОЛЕЛА

1. ДЪЖДОБРАНЪТ

Трябваше да присъствувам на сватбеното тържество на свой познат и стиснал пътната си чанта, пътувах с кола от вилната зона към една гара на железопътната линия Токайдо. От двете страни на шосето растяха само борове. Съмнявах се, че ще стигнем навреме за токийския влак. В колата освен мен беше и собственикът на бръснарски салон — пухкав дебеланко с брадичка. Разговарях от време на време с него, но все се притеснявах, че закъсняваме.

— Понякога стават наистина невероятни неща. Разправят например че в дома на господин Н. и посред бял ден се появявал призрак.

— И посред бял ден ли? — повторих, нагаждайки се доколкото можех, към тона му, но без да откъсвам очи от далечните, обрасли с борови гори хълмове. Залязващото слънце ги къпеше с лъчите си.

— Но никога в слънчево време. Явявал се най-вече в дъждовни дни.

— Може би иска да се намокри.

— Ама вие се шегувате... Всъщност разправят, че носел дъждобран.

Шофьорът забибитка настойчиво и спря пред гарата. Сбогувах се със собственика на бръснарския салон и влязох в чакалнята. Но както се опасявах, влакът за Токио бе заминал само преди няколко минути. На една пейка в залата седеше мъж в дъждобран и гледаше разсеяно навън. Спомних си чутата преди малко история за призрака, но се позасмях и тръгнах към кафенето срещу гарата, защото и без това трябваше да чакам следващия влак.

Интересно кому бе хрумнало да го нарече кафене. Седнах в ъгъла и си поръчах чаша какао. Мушамата на масата беше бяла на елементарни квадрати от тънки сини черти. Изпод олющените тук-там ръбове се провиждаше възмръсната основа. Отпивах от намирисващото на туткал какао и оглеждах празното кафене. По

прашасалите стени висяха всевъзможни надписи: „Ояко-домбури“, „Кюфтета“, „Яйца на очи“, „Омлет“ и прочие.

В надписите се чувствуваше духът на селата и нивите край железопътната линия Токайдо. Села и засадени с ечемик и зеле ниви, през които минава електрическа железница.

Следващият влак пристигна почти по здрач. Обикновено пътувам втора класа, но този път нещо ме принуди да се кача в трета.

Вагонът бе доста пълен. На съседните места седяха ученички, тръгнаха навярно на екскурзия в Оисо или някъде другаде. Запалих цигара и се загледах в шумното детско множество. Момичетата — ученички от началното училище — бяха прекалено възбудени и не преставаха да бърбят.

— Господин фотограф, какво значи „рабу шийн“^[1]?

„Господин фотографът“, който седеше точно насреща ми и очевидно придружаваше групата, успя някак да се измъкне от положението. Но едно четиринадесет-петнадесетгодишно момиче продължи да го притиска с въпроси. Изведнъж забелязах, че то страда от синусит, и кой знае защо ме досмеша. После друга моя съседка по място — дванадесет — тринадесетгодишно девойче, седна в полата на младичката учителка, прегърна я през врата и започна да я милва по бузата. От време на време спираше да бърбори с приятелките си и чуруликаше на учителката:

— Колко сте мила! Какви хубави очи имате само!

Момичетата не приличаха на ученички, а по-скоро на зрели жени. Ако се изключеше, разбира се, това, че гризяха ябълките заедно с кората, а между пръстите си стискаха карамелените бонбони голи, без обвивки... Едно по-голямо момиче мина край мен и навярно настъпи някого, защото побърза да се извини. Изглеждаше наистина по-голямо от другите, но според мен имаше като че по-ученически вид. Захапал цигара, неволно се изсмях над собствените си противоречиви съждения.

По някое време запалиха лампите и влакът спря на крайградската гара. Слязох на студения ветровит перон, минах през моста и зачаках трамвая. Неочаквано на спирката се оказа и моят познат Т. — чиновник в някаква фирма, и докато дойде трамваят, ние се разприказвахме за икономическата депресия. Т. естествено бе много по-вещ по тия въпроси от мен. На един от яките му пръсти забелязах

пръстен с тюркоаз, който не съответствуваше на задълбочаващата се депресия.

— Каква великолепна вещ!

— А-а, това ли? Накара ме да го купя мой приятел, който замина на работа в Харбин. Сега се е хванал за главата, понеже търговията с кооперативите никак не върви.

За щастие трамваят бе далеч по-празен от влака. Седнахме с Т. един до друг и продължихме да си приказваме. През пролетта на същата година той се бе върнал от задгранична работа във Франция, тъй че разговорът постепенно се завъртя около Париж, мадам Кайо^[2], деликатесите с раци, някакво обикалящо света величество...

— Противно на всеобщото мнение, Франция не е чак толкова зле. Просто французите поначало не обичат да плащат данъци и затова правителствата се провалят едно след друго.

— Само че франкът постоянно пада, нали?

— Така е според нашите вестници. Но да знаеш пък те какво пишат за Япония! Само за земетресения и наводнения.

В този момент на мястото срещу нас седна мъж в дъждобран. Стана ми някак неприятно и кой знае защо почувствувах нужда да разкажа на Т. историята за онзи призрак. Но приятелят ми извъртя рязко дръжката на бастунчето си наляво, приведе се и рече тихо:

— Виждаш ли оная там жена? Със сивия вълнен шал?

— Жената с европейската прическа ли?

— Да, същата. Държи вързопче. Това лято беше в Каруидзава^[3]. Обличаше се с вкус.

Но както и да я гледаше човек, сега жената правеше впечатление на твърде бедна и невзрачна. Докато разговарях с Т., все я наблюдавах крадешком. В лицето ѝ, особено между веждите, имаше нещо налудничаво. На всичко отгоре от вързопа ѝ се подаваше наподобяваща леопард гъба.

— В Каруидзава танцуваше с разни млади американци. Всякакви танци „модерн“... или как там им казваха.

Когато дойде време да се сбогуваме с Т., мъжът в дъждобрана беше вече изчезнал. От спирката до хотела вървах пешком. От двете страни на улицата се издигаха високи здания. Внезапно се сетих за боровата гора. На всичко отгоре пред очите ми се появи нещо необикновено. Необикновено? Бяха непрестанно въртящи се

полупрозрачни зъбчати колела. Случвало ми се бе и друг път. Винаги едно и също — зъбчатите колела ставаха все повече и повече и почти обсебваха полезрението ми. После, не след дълго, изчезваха, а на тяхно място идваше главоболието. Заради тази халюцинация (?) лекарят все ме съветваше да намаля цигарите. Само че аз бях виждал колелата и преди да навърша двадесет години, тоест преди да се приистрастя към тютюна. Пак започва, казах си и захрих с ръка дясното си око, за да проверя доколко виждам с лявото. В него нямаше нищо. Затова пък под клепача на дясното се въртяха безброй зъбчати колела. Вървах забързан и виждах как зданията отдясно постепенно изчезват.

Когато влязох във фоайето на хотела, колелата бяха вече изчезнали, но главоболието продължаваше. Предадох палтото и шапката си и помолих да ми запазят стая. После позвъних в редакцията на едно списание, за да се договоря за хонорара.

Сватбеното тържество очевидно бе започнало доста отдавна. Седнах на ъгъла на масата и грабнах вилицата и ножа. Всички в залата — и младоженците на централните места, и над петдесетте души гости около белите маси — бяха, разбира се, необикновено весели. Но от ярката светлина на душата ми ставаше все по-мрачно и за да се избавя от това чувство, подхванах разговор със съседа си по място — старец с лъвска брада, известен синолог, чието име бях чувал и аз. Разговорът, естествено, се завъртя около китайската класика.

— Цилинът е еднорог. А птицата фънхуан — феникс^[4]...

Известният синолог се интересува, изглежда, от думите ми. Говорех машинално. Постепенно обаче започна да ме обзема болезненото желание да руша и не само че обявих Яо и Шун за недействителни личности, но заявих, че авторът на „Чун-цю“^[5] е живял много по-късно, чак през епохата Хан. Върху лицето на синолога се изписа явно недоволство и без да ме удостои дори с поглед, той ме прекъсна рязко с почти лъвски рев:

— Ако Яо и Шун не са съществували, излиза, че Конфуций лъже. А Великия учител не може да лъже!

Млъкнах, разбира се, и отново насочих ножа и вилицата към чинията си. Но изведнъж в крайчеца на парчето месо се разшава червейче. То ме подсети за английската дума worm. И тя безспорно означаваше някакво митично животно от рода на еднорога и феникса.

Оставих вилицата и ножа и се загледах как пълнят чашата ми с шампанско.

Банкетът най-сетне свърши и аз забързах по безлюдния коридор, за да се усамотя час по-скоро в предварително запазената стая. Коридорът ме караше да се чувствавам не в хотел, а в затвор. За щастие, поне главата не ме болеше вече чак толкова силно.

В стаята намерих, разбира се, и пътната чанта, и палтото, и шапката си. Стори ми се, че не палтото, а самият аз вися на стената, затова го свалих мигновено и го напъхах в шкафа в ъгъла на тясното помещение. После застанах пред огледалото и се загледах в лицето си. Под кожата прозираха ясно контурите на черепа. Внезапно в паметта ми изпълзя червейчето.

Отворих вратата, излязох в коридора и тръгнах напосоки. В стъклената врата на фойето искреше отражението на високия лампион в ъгъла. Това като че поуспокои душата ми. Седнах и се замислих. Но не издържах и пет минути, защото съгледах дъждобрана. Някой го беше метнал небрежно на облегалката на близкото канапе.

„Дъждобран в най-големите студове“, мина ми през ума. Скочих и тръгнах обратно по коридора. В дежурната в дъното не се виждаше жива душа, но чувах, че момчетата вътре разговарят. В отговор на нечии думи едно от тях каза на английски: „All right“. Ол райт ли?... Нервничех от нетърпение да схвана смисъла на разговора. Ол райт? Ол райт? Какво намираха за „Ол райт“?

От моята стая, естествено, не долиташе нито звук. Но необясним страх ми пречеше да отворя и да вляза. Поколебах се за миг и нахлух решително. После, като се стараех да не поглеждам към огледалото, седнах на масата. Столът бе тапициран със зеленикава изкуствена кожа като кожа на гущер. Извадих от чантата листове и се приготвих да продължа разказа си. Дори потопих писалката в мастилото, но тя застина в ръката ми и дълго — дълго не помръдна. На всичко отгоре, когато все пак се раздвижи, изпод перото започна да излиза все едно и също: „Ол райт... Ол райт... Ол райт...“.

Изведнъж се разнесе звън — беше телефонът до леглото. Скочих сепнат и грабнах слушалката:

— Кой е?

— Аз съм. Аз...

Обаждаше се племенницата — дъщерята на сестра ми.

— Какво има? Случило ли се е нещо?

— Да... Да... Нещастие! Затова... Случи се нещо ужасно! Току-що позвъних и на леля...

— Нещастие?

— Да! Затова веднага ела вкъщи. Веднага!

Телефонът прекъсна. Върнах слушалката на мястото ѝ и натиснах машинално копчето на звънеца. Давах си сметка, че ръката ми трепери. Момчето все не идваше и не идваше. По-скоро измъчен, отколкото вбесен, продължих да звъня упорито. Натисках копчето със съзнанието, че съдбата най-сетне ми подсказва как да тълкувам смисъла на думите „Ол райт“.

Същия ден следобед мъжът на сестра ми се бе хвърлил под влака в някакво село недалеч от Токио. На всичко отгоре бил облечен в неподходящ за сезона дъждобран.

Затворен в хотелската стая, продължих да пиша разказа. Беше среднощ и в коридора нямаше жива душа. Но от време на време пред вратата се чуваше плясък на криле. Може би някой отглеждаше птици.

---

[1] От англ. Love scene — „любовна сцена“ — Б.пр. ↑

[2] *Мадам Кайо* — съпруга на тогавашния френски министър на финансите, която застрелва главния редактор на вестник „Фигаро“ заради поместени във вестника клевети срещу мъжа ѝ. — Бел.р. ↑

[3] Известен и скъп японски курорт. — Б.пр. ↑

[4] *Цилин и фънхуан* — митични животни, възпети в древнокитайската поезия. — Бел.р. ↑

[5] „Чун-цю“ (летопис на княжеството Лу) — по силата на традицията се смята за произведение на Конфуций. В него, както във всички останали конфуциански книги, се развиват някои основни положения на морално-етичните доктрини на конфуцианството, като се тръгва от митичните императори-мъдреци Яо и Шун. — Бел.р. ↑

2. ОТМЪЩЕНИЕТО

Събудих се към осем сутринта и понечих да стана, но кой знае защо единият ми чехъл липсваше. От година — две подобни неща винаги ме изпълваха с безпокойство и страх. На всичко отгоре ми напомняха гръцката легенда за царския син с един сандал^[1]. Позвъних, извиках момчето и го накарах да намери чехъла. Озадачено, то се зае да претърсва тясната стаичка.

— Ето го. Беше в банята.

— Как е попаднал там?

— Ами-и... Може би плъх.

След като момчето си отиде, аз изпих чаша черно кафе и се залових отново за разказа. Четвъртитият прозорец на стаята гледаше към заснежена градина. Оставях от време на време писалката и отправях разсеян поглед към снега. Той лежеше под вече напъпилите тук-там храсти, сивкав от градските пушеци. Гледката кой знае защо ме изпълваше с тъга. Сам не разбрах кога съм престанал да пиша и пушейки настървено, мисля ту за едно, ту за друго. За жена си, за децата и най-вече за мъжа на сестра си...

Преди да се самоубие, го подозираха, че е подпалил умишлено къщата си. Пък и как да не го подозират, когато точно преди пожара я бе застраховал на двойно по-голяма от стойността ѝ сума. Освен това имаше и условна присъда за лъжесвидетелство. Но аз се ужасявах не толкова от самоубийството му, колкото от факта, че при всяко идване в Токио непременно ставах свидетел на пожар. Било на горски от прозореца на влака или на онзи големия в района Токивабаши (тогава пътувах с кола с жена си и децата). Бях видял пожарите, преди да изгори къщата на зет ми, и те бяха събудили у мен някакви лоши предчувствия.

— Нищо чудно тази година и у нас да стане пожар.

— Какви са тия мрачни поличби!... Би било ужасно! И застраховката е нищожна...

Често си говорехме за това. Но ето че не нашата къща изгоря... Пропъдих от главата си зловеците фантазии и отново взех писалката. Само че не можах да напиша нито ред. В крайна сметка захвърлих ръкописа, изтегнах се на леглото и зачетох „Поликушка“ на Толстой. Героят на разказа е човек със сложен характер, в който се преплитат суета, болезнени страсти и честолюбие. На всичко отгоре, леко видоизменена, жизнената му трагикомедия бе карикатура на собствения ми живот. Особено страшно ми стана, когато долових в нея ледения присмех на съдбата. Не издържах и час, скочих от леглото и запратих с все сили книгата в ъгъла на сумрачната стая. „Да опустееш, дано!“

В същия миг изпод спуснатото перде изскочи огромен плъх и се стрелна по диагонал през стаята към банята. Последвах го с един скок, блъснах вратата и претърсих цялата баня, но не го открих дори под ваната. Изведнъж изпаднах в ужас. Преобух се светкавично, излязох и тръгнах по безлюдния коридор. И днес той беше мрачен и потискащ като затвор. Оклюмал, дълго слизах и се изкачвах по стълбите и накрая попаднах в кухнята на хотела. Тук се оказа необикновено светло. В едната страна на помещението имаше няколко печки. Всичките горяха. Докато минавах край тях, чувствувах ледените погледи на готвачите с бели шапки. И същевременно чувствувах ада, в който се бях сгромолясал. От устните ми се откърти молитва: „О, господи! Накажи ме, но не се гневи! С мен е свършено!“.

Изскочих от хотела и забързах към дома на сестра си през локвите разтопен сняг, в които се оглеждаше синьото небе. Клоните и листата на дърветата в парка покрай улицата бяха черни. На всичко отгоре дърветата имаха досущ като нас, хората, лицева и задна част. Пак ми стана неприятно и даже страшно. Спомних си превърнатите в дървета грешни души от Дантевия „Ад“ и веднага прекосих трамвайната линия и тръгнах по отсрещната страна на улицата, където имаше само високи сгради. Но и тук не ми бе писано да извървя спокойно и стотина метра.

— Извинете, че си позволявам дързостта да ви задържам — заговори ме двадесет и две — тригодишен младеж в униформа със златни копчета. Изгледах го мълчаливо и забелязах, че на лявата си ноздра има бенка. Той си свали фуражката и попита тихо: — Не сте ли случайно господин А(кутагава)?

— Да.

— Така си и помислих и затова...

— Какво обичате?

— Не, просто исках да се запозная с вас. Аз съм един от ревностните ви читатели, сенсей, и...

Приповдигнах шапката си и без да го оставя да довърши, продължих пътя си. „Сенсей. А. сенсей...“ От известно време не можех да понасям това обръщение. Живеех с убеждението, че на съвестта ми тежат всевъзможни грехове, а околните непрестанно търсеха повод да ме нарекат „сенсей“. Това според мен беше някаква ирония на съдбата. Съдбата ли? Моят материализъм обаче отричаше категорично всякаква мистика. Само преди два-три месеца бях писал в малкото списание на литературната ни група следното: „Нямам никаква съвест, дори съвестта на творец. Имам само нерви...“.

Сестра ми се бе подслонила с трите деца в бараката в дъното на запустялата градина. В облепената с кафеникава хартия съборетина беше по-студено, отколкото навън. Разговаряхме, протегнали ръце над мангала. Зет ми беше едър и як, а аз — прекалено хилав, поради което ме презираше инстинктивно. Освен това неведнъж бе заявявал открито, че произведенията ми са аморални. Аз от своя страна го гледах отвисоко и така и не благоволих поне веднъж да поговоря чистосърдечно с него. Но сега, докато си приказвахме със сестра ми, неусетно осъзнах, че и той като мен е живял в ад. Веднъж бил видял призрак в някакъв спален вагон... Запалих цигара и се помъчих да говоря само за финансовите проблеми на сестра ми.

— При това положение не ми остава друго, освен да разпродам всичко.

— Права си. Все ще вземеш нещо и от пишещата машина.

— Надявам се. А имаме и картини.

— И портрета на Н. (мъжа на сестра ми) ли мислиш да продадеш? Че нали той... — започнах, но щом погледнах окачения на стената портрет без рамка, почувствувах, че вече не мога да се шегувам безразсъдно по адрес на зет си. Колелата на влака били превърнали лицето му в кърваво парче месо. Оцелели само мустаците му. Историята бе наистина доста зловеща. Ала макар в лицето на портрета да не бе пропуснато нищо, единствено мустаците кой знае

защо изглеждаха едва загатнати. Реших, че причината е в светлината, и заразглеждах портрета от различни ъгли.

— Какво правиш?

— Нищо... Просто ми се струва, че около устата...

— Че мустаците са някак редки, нали? — подхвърли тя полуобърната, сякаш не забелязваше нищо нередно.

Явно, че очите не ме лъжеха. Но щом това, което виждах, не беше илюзия, тогава?...

Прецених, че не е нужно да затруднявам излишно сестра си, и си тръгнах, преди да сложи обяда.

— Защо не останеш все пак?

— Утре ще намина отново... А сега трябва да се отбия и в Аояма.

— А-а, там ли? Пак ли не се чувствуваш добре?

— Непрестанно съм на лекарства. И всевъзможни приспивателни. Веронал, нейронал, торионал...

След половин час влязох в една сграда и се изкачих с асансьора на третия етаж. Бутнах стъклената врата на ресторанта, но тя не помръдна. Нещо повече, на нея висеше лакирана табела с надпис: „Почивен ден“. Започнах да се изнервям. През стъклената врата съгледах отрупана с ябълки и банани фруктиера и си казах, че нямам повече работа тук. Слязох пак с асансьора. На изхода се разминах с двама души, очевидно чиновници, които разговаряха оживено. А когато раменете ни се докоснаха, стори ми се, че единият каза: „Взе да нервничам“.

Застанах на улицата и зачаках такси, но дълго време не мина нито едно, а когато най-сетне се появиха, бяха все жълти. (Кой знае защо жълтите таксита непрестанно ми внушават страх от автомобилна катастрофа.) Скоро все пак за щастие успях да хвана едно зелено такси и поех към психиатричната клиника недалеч от гробището Аояма.

Нервничене... tantalizing^[2]... Tantalus^[3]... inferno...

Тантал — това бях самият аз, загледан в плодовете през стъклената врата на ресторанта. Втренчил очи в гърба на шофьора, проклинах откън душа Дантевия „Ад“, който изплува отново в съзнанието ми. И за сетен път почувствувах колко измамно е всичко на света. Политика, промишленост, изкуство, наука... В този миг за мен те не бяха нищо повече от пъстроцветен лак, който покрива ужаса на

човешкия живот. Започнах да се задушavam и отворих прозореца. Но стягащата сърцето ми болка не премина.

Зеленото такси наближи най-сетне Джингумае. Тук някъде беше пресечката, по която се свиваше за клиниката, ала днес, необяснимо защо, не можех да я открия. Накарах шофьора да мине няколко пъти напред-назад успоредно на трамвайната линия и накрая освободих таксито.

След дълго лутане най-сетне открих пресечката и завих по разкаляната улица. Тук обаче пак се обърках и излязох пред залата за траурни церемонии. От погребението на учителя Нацуме^[4] преди десетина години не бях минавал покрай вратите на тази зала. Тогава и аз не се чувствавах щастлив, но поне бях спокоен. Надникнах през портата в покрития с чакъл двор. Спомних си банановото дърво от „Планинската колиба“ на Нацуме и усетих, че е дошъл краят на нещо и в моя живот. Осъзнах какво точно ме бе довело след цели десет години в това гробище.

След клиниката пак взех такси и се отправих към хотела. Но когато слизах от колата, забелязах, че някакъв мъж в дъждобран се кара пред входа с едно от момчетата. С едно от момчетата ли? Не, това беше отговорникът по колите в своята зелена униформа. Стори ми се, че ако се прибера, ще ми се случи нещастие, и тръгнах по улицата в обратната посока.

Когато се озовах на Гиндза, вече се смрачаваше. Магазините от двете страни на булеварда и замайващият човешки поток ме потиснаха още по-силно. Особено неприятно ми бе да се разхождам безгрижно, сякаш не се досещам за престъпленията на хората около мен. Вървах все на север в сумрака на гаснещия ден, в който се вливаше светлината на електрическите лампи. По едно време забелязах книжарница с купчини списания върху тезгяха. Влязох и огледах разсеяно множеството рафтове. После свалих от един „Гръцка митология“. Тази книга в жълта обложка бе очевидно адаптирана за деца, но един наслуки прочетен ред в нея ме порази неочаквано.

„И Зевс, най-великият от боговете, е безпомощен пред бога на отмъщението...“

Излязох и се слях с човешкото множество. Вървах леко приведен и чувствавах, че богът на отмъщението ме следва неотклонно...

[1] Очевидно става дума за митичния герой Ликург — цар на едоняните, наказан от Зевс с безумие заради противопоставянето си на култа към Дионисий. В една древногръцка епиграма се казва, че е ходил само със сандал на десния крак. — Бел.р. ↑

[2] Мъчително (англ.). — Б.пр. ↑

[3] Тантал (лат.). — Б.пр. ↑

[4] *Нацуме Сосеки* (1867–1916) — един от колосите на японската литература, в чието творчество за първи път органично се съчетават достиженията на европейската цивилизация и японската традиция. Най-известните му произведения са романите „Вашият покорен слуга котаракът“ („Вага хай ва неко де ару“), „Малчуганът“ („Боччан“), трилогията „Санширо“, „Сетне“ („Соре кара“) и „Портата“ („Мон“), романът „Сърце“ („Кокоро“) и други. Акутагава го смята за свой учител и изпитва пиетет към него.

„*Планинската колиба*“ — така се е наричал домът на Нацуме. По стара традиция, дошла от Китай, японските писатели са давали имена на своите домове. — Бел.р. ↑

3. НОЩ

На втория етаж на „Марудзен“^[1] открих „Легенди“ на Стриндберг и прехвърлих две — три страници. Написаното не се различаваше много от онова, което сам бях преживял. На всичко отгоре томът беше с жълта обложка. Върнах го на мястото му и измъкнах наслуки друга дебела книга. Но и в нея на една от илюстрациите имаше зъбчати колела с досущ като нашите, на хората, очи и носове. (Това бяха събрани от някакъв немец рисунки на луди.) Чувствувах се дълбоко потиснат, ала в същото време в душата ми започна да се надига протест и аз запрелиствах трескаво книга след книга с настървението на губещ комарджия. Но за мой ужас във всяка — в текста или в илюстрациите — се спотайваха игли. Във всяка?... Дори когато взех „Мадам Бовари“, която бях чел безброй пъти, изведнъж усетих, че и аз, малодушният, по нищо не се различавам от средния буржоа мосю Бовари.

В този час в края на деня бях, изглежда, единственият посетител на втория етаж на книжарницата. Разхождах се под светлината на лампите между рафтовете. После спрях пред един с надпис „Религия“ и разлистих някаква книга със зелена обложка. В съдържанието попаднах на главата „Четирите страшни врага — Подозрението, Страхът, Високомерието, Чувствената страст“. Тези думи мигом засилиха бушуващия в душата ми протест. Защото поне за мен въпросните врагове бяха другото име на прозорливостта и съзнанието. Далеч по-непоносимо бе, че и традиционният, и съвременният дух ме правеха еднакво нещастен. Докато държах книгата, изведнъж си спомних думите „Младежът от Шоулин“, които някога бях използвал за псевдоним. Докато се учел да ходи като жителите на Гандан, героят от разказа на Хан Фейдзъ съвсем забравил как вървят в Шоулин и се върнал в родния си край пълзешком^[2]. Без съмнение сега и аз бях в очите на всички „Младежът от Шоулин“. Но как да си обясня, че бях избрал този псевдоним още преди да падна в ада?... Отдалечих се от рафта и силейки се да избягам от мъчителните мисли, влязох в

изложбата на плакати насреща. Но ето че и на един от тях конник — очевидно свети Георги — бе пронизал с копието си крилат змей. На всичко отгоре изпод шлема надничаше мрачна надута физиономия, която ми напомни лицето на един мой враг. Сега пък ми дойде наум разказа на Хан Фейдзъ „Изкуството да убиеш дракон“^[3], тъй че напуснах изложбата, без да я доразгледам, и слязох по широката стълба.

Навън се бе вече стъмнило. Вървах по булеварда и продължавах да разсъждавам върху смисъла на фразата „да убиеш дракон“. Същото пишеше и върху моята кутия с туш. Тя ми бе подарък от млад предприемач, който след редица неуспехи във всевъзможни предприятия миналата година се бе разорил окончателно. Вдигнах очи към високото небе. Исках да опитам да си представя колко нищожно малка е планетата Земя сред сиянието на безчислените звезди и следователно колко нищожно малък съм самият аз. Но макар чисто и ясно през деня, сега небето бе покрито с облаци. Внезапно усетих заплахата на нечия незнайна ненавист и веднага потърсих убежище в едно кафене на отсрещния тротоар.

То наистина се оказа убежище. Стените с цвят на роза ме успокоиха невероятно и аз се отпуснах облекчен на масичка в най-далечния ъгъл. За щастие, освен мен имаше още само двама — трима посетители. Отпих глътка от какаото и, както обикновено, запуших. От цигарата се изви тънка синкава струйка дим и се плъзна нагоре към розовата стена. Хармонията на тези два нежни цвята ми достави удоволствие. Но след малко съгледах на стената вляво портрет на Наполеон и отново започнах да изпадам в паника. Като ученик, Наполеон записал в края на тетрадката си по география: „Света Елена — малък остров“. Може да е било, както казваме, чиста случайност. Но тя сигурно го е ужасила. Портретът ме наведе на мисли за собствените ми произведения. Най-напред в паметта ми изплуваха афоризми от „Словата на един пигмей“ (и по-точно: „Човешкият живот е по-страшен от ада“.), след тях съдбата на художника Йошихиде — героя на разказа „Мъките на ада“^[4], а после... Пуших и за да се избавя от тези спомени, разглеждах кафенето. Нямаше и пет минути, откак бях намерил убежище тук, а обстановката край мен бе успяла вече да се преобрази. Особено ме огорчи пълната дисхармония между розовите стени и имитиращите махагон маси и столове. Боях се, че пак

ще изпадна в невидими за човешкото око страдания, затова хвърлих сребърна монета и се устремих панически навън, но ме спряха:

— Ало, сметката ви е двадесет сена.

Оказа се, че бях извадил не сребърна, а медна монета.

Тръгнах сконфузен по улицата и изведнъж си спомних своя дом в далечната борова гора. Не къщата на моите осиновители край Токио, а онази, взетата под наем за семейството, на което аз самият бях глава. Да, в такава къща живеях преди десет години. После обстоятелствата се стекоха така, че се преместих прибързано при родителите си. И веднага се превърнах в роб, в тиранин, в безпомощен егоист...

Прибрах се в хотела чак към десет. Бях толкова съсипан от дългото ходене, че не намерих сили да се кача в стаята си, а почти рухнах на един стол пред камината, в която горяха дебели кръгли цепеници. По едно време се замислих за своя още незапочнат роман. Той трябваше да се състои от около тридесет подредени в хронологичен ред новели с обединяващ герой — народа, във всичките етапи на историческото му развитие от Суйко^[5] до Мейджи. Наблюдавах унесен танца на искрите в камината и внезапно пред очите ми застана бронзовата статуя пред императорския дворец^[6]. Тя представляваше възседнал гордо коня си воин в шлем и доспехи — олицетворение на верноподаничеството. Но неговите врагове...

Ето че пак се пренесох от далечното минало в най-непосредственото настояще. Но за щастие, в този момент се приближи един мой стар приятел — скулптор. Беше както винаги с любимото си кадифено сако и щръкнала козя брадица. Станах и стиснах протегнатата му ръка. (Не че имах навика да се здрависвам, а просто се съобразявах с него. Той бе прекарал половината си живот в Париж и Берлин.) Но за мое удивление, ръката му бе влажна като влечуго.

— Тук ли си отседнал?

— Да.

— За да работиш ли?

— Да, и за това.

Той ме изгледа внимателно. Очите му като че търсеха нещо подозрително в мен.

— Какво ще кажеш да поговорим в моята стая, а? — подхвърлих предизвикателно. (Имам отвратителния навик да се държа предизвикателно, когато съм притеснен.)

В отговор той се усмихна и попита:

— И къде е тая твоя стая?

Рамо до рамо, като истински добри приятели, ние минахме покрай разговарящите тихо чужденци и се качихме в стаята ми. Моят приятел веднага седна с гръб към огледалото и се разприказва за какво ли не. За какво ли не?... Говореше най-вече за жени. Бях един от онези, които изкупуваха престъпленията си в ада, и затова всякакви безнравствени приказки ме хвърляха в още по-дълбоко униние. Заех временно позата на пуритан и започнах да се гавря с нежния пол.

— Устните на С. например са страшни за гледане. То от целуване с всекиго... — но изведнъж млъкнах и се взрях в отражението на гърба му в огледалото. Под едното му ухо съзрях лепенка жълт анкерпласт.

— От целуване с всекиго ли?

— Ами имам чувството, че е от тоя тип жени.

Той кимна усмихнат. Усещах, че не престава да ме следи с необикновено внимание, като че се мъчеше да разкрие тайните ми. Във всеки случай продължихме да одумваме жените. Не се отвращавах от него, а по-скоро се срамувах от собственото си малодушие и ставах все по-мрачен.

Едва изчаках да си отиде, изтегнах се на кревата и зачетох „Път в тъмната нощ“^[7]. Душевната борба на героя ме измъчваше болезнено. Дадох си сметка, че в сравнение с него съм кръгъл идиот, и неочаквано заплаках със сълзи. Ала в същото време сълзите ми донесоха неподозирани покой. Само че не задълго — в дясното ми око отново се появиха полупрозрачните зъбчати колела. Те се въртяха и ставаха все повече и повече. Обзет от ужас, че всеки миг ще започне и главоболието, оставих книгата, изпих таблетка веронал и се помъчих да заспя.

Присъни ми се езеро, в което плуваха и се гмуркаха деца — момчета и момичета. Погледах ги, но сетне се обърнах и тръгнах към отсрещната борова гора. Някой извика след мен:

— Ей, татко.

Обърнах се назад и видях на брега на езерото жена си. Изведнъж съвестта ми се сгърчи от яростни угризения.

— Татко, няма ли да си вземеш кърпа?

— Не ми трябва. Внимавай там за децата.

Продължих напред. Но неочаквано пътеката се превърна в перон на някаква провинциална гара. От едната страна се издигаше ограда от жив плет. Край нея стояха студентът Н. и възрастна жена. Щом ме съгледаха, двамата приближиха и заговориха в един глас:

— Пожарът беше страхотен!

— Едва успях да се измъкна!

Имах чувството, че съм виждал някъде жената. На всичко отгоре, разговаряйки с нея, изпитвах особена радостна възбуда. В това време, обвит в облаци дим, влакът навлезе бавно в гарата. Качих се и тръгнах по коридора на спалния вагон между спуснатите от двете страни бели завеси. На едно от леглата лежеше с глава към мен някаква жена — гола и досущ като мумия. Моят бог на отмъщението — дъщерята на лудия...

Отворих очи и скочих. Оказа се, че съм заспал със светната лампа. Отнякъде се дочуваше плясък на криле и цвърчене на мишки. Отворих вратата, излязох в коридора и се озовах светкавично до камината. Свих се в креслото пред нея и се загледах в несигурния гаснещ огън. Дойде момче в бяла униформа и хвърли дърва.

— Колко е часът?

— Към три и половина, господине.

В отсрещния ъгъл на хола някаква американка продължаваше да чете. Дори отдалеч се забелязваше, че роклята ѝ е зелена. Почувствувах, че съм спасен, и зачаках търпеливо утрото. Като старец, който след дълги години страдания очаква кротко смъртта...

---

[1] Голяма книжарница в Токио. — Б.пр. ↑

[2] Хан Фейдзъ — древнокитайски философ. Историята за младежа от Шоулин обаче за първи път е описана от Джуандзъ (IV в. пр.н.е.). — Бел.р. ↑

[3] „Изкуството да убиеш дракон“ — символ на безцелно изкуство. — Бел.р. ↑

[4] „Мъките на ада“ („Джигокухен“) — един от най-известните разкази на Акутагава (Вратата Рашомон, Профиздат, 1979). — Бел.р. ↑

[5] Суйко — японска императрица, управлявала от 593 до 628 год. — Бел.р. ↑

[6] Статуята е на прославения феодал от XIV век Кусуноки Масашиге, влязъл в историята на Япония като символ на васална

вярност и рицарска доблест. — Бел.р. ↑

[7] „Път в тъмната нощ“ („Ан’я коро“) — роман от Шига Наоя (1883–1971), едно от най-представителните произведения на новата японска литература (ДИ „Народна култура“, 1982). — Бел.р. ↑

4. ВСЕ ОЩЕ ЛИ?

Най-сетне дописах в хотелската стая разказа и реших да го изпратя на едно списание. Хонорарът нямаше, разбира се, да покрие и едноседмичните ми разходи за хотела, храната... Но така или иначе бях доволен, че съм си свършил работата, и търсех нещо, което да тонизира духа ми. Затова се отправих към една книжарница на Гиндза.

По огрения от зимното слънце асфалт се въргаляха хартии. Навярно заради светлината ми приличаха на рози. Почувствувах в това нечия особена благосклонност и влязох в книжарницата. Вътре беше по-уютно от всякога. Но някакво момиченце с очила разговаряше с продавача и аз веднага се разтревожих. Спомних си обаче разпилените отвън хартиени рози и си купих „Диалози“ на Анатол Франс и „Писма“ на Мериме.

С двете книги под мишница влязох в едно кафене, седнах на най-закътаната маса в дъното и зачаках да ми донесат кафето. Насреща седяха двама — вероятно майка и син. Синът беше много по-млад, но приличаше поразително на мен. На всичко отгоре те разговаряха, допрели глави като влюбени. Загледах се в тях. Синът безусловно съзнаваше, че е приятен физически на майка си. За мен това бе категоричен пример за силата на онова непреодолимо влечение, от което пазех ясен спомен. Ала същевременно и пример за желанието, превръщащо действителността в ад. Само че... Ужасих се, че пак ще изпадна в нечовешки страдания, но за щастие тъкмо тогава дойде кафето и аз отворих облекчен „Писмата“ на Мериме. И те като разказите му впечатляват с проникателните си афоризми. На всичко отгоре афоризмите ми внушиха неусетно твърдост на духа. (Една от слабостите ми е, че лесно се поддавам на влияние.) Изпих кафето и си тръгнах със самочувствието на готов на всичко човек.

Вървах и разглеждах витрините. На витрината на някакъв магазин за рамки висеше портрет на Бетховен, на самия гений с отметната назад коса. Само че в този Бетховен имаше според мен нещо комично...

Край мен мина мой стар приятел — съученик от гимназията, университетски преподавател по приложна химия. Носеше огромна чанта, а едното му око бе кървясало.

— Какво ти е на окото?

— На окото ли? Банален конюнктивит.

Неочаквано си спомних, че преди четиринадесет — петнадесет години при сексуално влечение очите ми се възпаляваха по същия начин. Не казах, разбира се, нито дума. Той ме потупа по рамото и заразкава новини за наши общи приятели. После, без да спира да говори, ме завлече в едно кафене.

— Отдавна не сме се виждали. От тържественото откриване на паметника на Шу Шунсуй^[1], нали? — подхвърли той през мраморната масичка, след като запали цигара.

— Да. Този Шу Шун... — Кой знае защо не можех да изговоря правилно името, макар да се четеше по японски, и това ме хвърли в паника.

Но приятелят ми, изглежда, не забеляза нищо и продължи да бърбри за какво ли не. За писателя К., за булдога, който неотдавна си купил, за отровния газ люизит...

— Ти май изобщо не пишеш, а? Вярно, че прочетох наскоро твоя „Поменник“, ама... Това автобиографично ли е?

— Автобиографично е.

— Звучи малко болезнено. Как си със здравето напоследък?

— Продължавам да се тъпча с лекарства.

— И аз напоследък страдам от безсъние.

— „И аз“ ли?... Защо казваш „и аз“?

— Нали спомена, че те мъчи безсъние. А това е много опасно, трябва да знаеш...

В кървясалото му око се мярна подобие на усмивка. Още преди да отвърна, почувствувах, че не мога да изговоря правилно последната сричка на „безсъние“.

„Напълно естествено за сина на една луда.“

Само след десетина минути отново вървах сам по улицата. На моменти разпилените по асфалта хартии наподобяваха вече човешки физиономии. Край мен мина жена с къса коса. Отдалеч ми се стори красива, но когато се изравнихме, видях, че лицето ѝ е сбръчкано и уродливо. На всичко отгоре като че беше и бременна. Отвърнах

неволно очи и свих по широката странична улица. След малко ме заболяха хемороидите. За тази болка има едно-единствено лекарство — баня до кръста.

Баня до кръста... И Бетховен, разбира се, си е правел бани до кръста.

Изведнъж ми замириса на сяра — всъщност баните са серни, — но на улицата естествено нямаше никаква сяра. Спомних си разпилените по асфалта хартиени рози и си наложих да вървя твърдо.

След час се затворих в хотелската стая, седнах на масата пред прозореца и започнах нов разказ. За мое удивление, писалката направо препускаше по листа. Ала след два-три часа се закова внезапно, сякаш притисната от невидима тежест. Безсилен да се справя с положението, аз станах и се заразхождах из стаята. Изведнъж изпаднах в мания за величие и обзет от дива радост, си въобразих, че нямам нито родители, нито жена и деца, а само живота, който се лее изпод перото ми.

След четири — пет минути обаче трябваше да отида до телефона. Но колкото и да виках в отговор, отсреща повтаряха все една и съща съвършено непонятна дума. Звучеше ми като „моул“. В крайна сметка затворих телефона и пак започнах да снова из стаята. Но това „моул“ кой знае защо не ми излизаше от главата и ме гризеше отвътре.

— „Моул“... Mole...

„Моул“ на английски е къртица. Асоциацията не ми беше приятна. За секунди трансформирах mole в la mort. La mort на френски е „смърт“. Обзе ме тревога. Смъртта, изглежда, ме преследваше, както бе преследвала зет ми. Чувствувах обаче, че в тревогата ми има нещо комично, и дори се засмях.

От къде на къде комично? Сам не разбирах. За пръв път от много време застанах пред огледалото и се вторачих храбро в отражението си. То, разбира се, също се смееше. Гледах се и неочаквано се сетих за своя двойник. Двойникът — на немски Doppelgaenger, не ми се бе явявал пред очите. Ала съпругата на моя познат К., сега американски киноартист, го бе срещнала веднъж в кулоарите на Имперския театър. Помня неудобството, когато тя подхвърли: „При последната ни среща вие дори не ме поздравихте“. После един вече покоен преводач с отрязан крак се бе натъкнал на двойника ми в магазинче за цигари на Гиндза. Дали смъртта няма да споходи първо двойника ми? Ами ако тя

е вече тук, зад гърба ми?... Извърнах се от огледалото и пак седнах на масата пред прозореца.

Четириъгълният прозорец гледаше към изсъхнала полянка с малко езеро. Докато ги наблюдавах, се сетих за няколкото тетрадки с незавършените си пиеси, които изгоряха в оная далечна борова гора. Сетне взех писалката и отново се залових за разказа.

---

[1] *Шу Шунсуй* (кит. Джу Шуншуй) — китайски учен от XVI век, емигрирал в Япония. — Бел.р. ↑

5. ЧЕРВЕНАТА СВЕТИНА

Слънчевата светлина започна да ме измъчва. Жадувах като къртица за пълен мрак и дори посред бял ден пишех на лампа и със спусната перде. Работех усърдно, а щом се изморях, отварях „История на английската литература“ на Иполит Тен и се зачитах наслуки в биографиите на разни поети. Всички до един бяха нещастни хора. Дори елизабетинските колоси, дори знаменитият учен Бен Джонсън, който изпаднал в такова дълбоко нервно изтощение, че виждал как на палеца на крака му започва битката между армиите на Рим и Картаген. Нещастieto им ме изпълваше с жестоко злорадство.

Веднъж привечер, когато духаше силен източен вятър (за мен това е добро предзнаменование) аз се измъкнах на улицата през мазето на хотела и тръгнах към дома на един старец. Той беше прислужник в някакво библиейско общество и в мансардата си се отдаваше на четене и молитви в самота.

Греехме ръце над мангала и си приказвахме за какво ли не под закачения на стената кръст. Защо майка ми е полудяла; защо предприятието на баща ми банкрутира; и защо самият аз съм така жестоко наказан. Старецът, който знаеше всички тези тайни, се усмихваше някак особено победоносно и не се уморяваше да разговаря с мен. На всичко отгоре от време на време рисуваше пестеливо, само с няколко думи, пародията на човешкия живот. Не можех, разбира се, да не уважавам този отшелник, но постепенно открих, че и той е във властта на непреодолим нагон.

— Щерката на градинаря е и хубава, и добросърдечна... А е и винаги много мила с мен.

— Колко е голяма?

— Тази година прави осемнадесет.

За него това можеше и да е бащинска обич, ала в очите му святкаше страст. А и на ябълката, с която ме почерпи, се появи еднорог. (Често откривах митологични животни в разреза на дърво или в пукнатината на чашка за кафе.) Еднорогът бе, разбира се, демоничен

цилин. Спомних си, че един враждебно настроен към мен критик ме бе нарекъл „демонско изчадие“ от първото десетилетие на Двадесети век“, и осъзнах, че и в тази мансарда не съм в безопасност.

— Как си напоследък?

— С все така опънати до крайност нерви.

— Само че лекарствата няма да ти помогнат. А не искаш ли да се отдадеш на вярата?

— Стига да бих могъл...

— Че то не е никак трудно. Достатъчно е да повярваш в бога, в божия син Христос и в чудесата, сътворени от Христос...

— Мога да повярвам в дявола, но...

— А защо не и в бога? Вярваш ли в сянката, не можеш да не повярваш и в светлината.

— Но има и мрак без светлина.

— Мрак без светлина ли?

Премълчах — друго не ми оставаше. И този човек блуждаеше като мен в пълен мрак. Но вярваше, че щом има мрак, има и светлина. Убежденията ни не съвпадаха единствено по този въпрос. Но поне за мен това бе непроходима пропаст.

— Светлина, разбира се, има. Доказват го, ако щеш, чудесата... И сега често стават чудеса.

— Но те са дело на дявола...

— Защо пак споменаваш дявола?

Изкушавах се да му опиша какво бях преживял през последните година-две, но се боях, че ще разкаже всичко на жена ми и децата и после и аз като майка си ще попадна в лудницата.

— Какво е онова там?

Удивително якият за годините си старец се извърна към вехтата етажерка с книги и на лицето му се изписа изражение на духовен пастир.

— Събрани съчинения на Достоевски. Чел ли си „Престъпление и наказание“?

Още преди десет години се бях пристрастил към Достоевски. Но случайно (?) изречените думи „престъпление и наказание“ ме впечатлиха дълбоко. Помолих стареца да ми даде за известно време книгата и си тръгнах към хотела.

Ярко осветените многолюдни улици за сетен път ми развалиха настроението. Особено непоносима ми бе мисълта, че мога да срещна познат, и нарочно избирах като крадец по-тъмни пресечки.

След малко обаче ме присви стомах. Можеше да ми помогне само чаша уиски. Открих някакво барче и бутнах вратата, за да вляза. Ала в тясното задимено помещение седяха група младежи с вид на хора на изкуството, а в центъра на групата жена със спусната над ушите коса свиреше прочувствено на мандолина. Изведнъж се обърках и веднага затворих вратата. Направих няколко крачки и изненадан открих, че сянката ми се люшка насам-натам. И че съм осветен от ужасяваща червена светлина. Заковах се на място, но сянката ми продължи да се клатушка. Обърнах се плахо и едва тогава забелязах окачения над вратата на бара шарен фенер, който се поклащаше от силния вятър...

Влязох в някакъв приземен ресторант, заставах пред бара и си поръчах уиски.

— Уиски ли? Имаме само Black and White^[1].

Налях уиски в чашата с газирана вода и започнах да отпивам глътка по глътка. Редом двама тридесетинагодишни мъже с вид на журналисти разговаряха тихо и при това на френски. Бях с гръб към тях и непрестанно усещах погледите им. Действуваха ми като електрически ток. Изглежда, знаеха името ми и говореха по мой адрес:

— Bien... très mauvais... pourquoi?...

— Pourquoi?... le diable est mort!...

— Oui, oui... d'enfer...^[2]

Оставих на бара сребърна монета (последната) и побягнах от ресторанта. Вече не чувствавах предишната силна болка, тъй че ветровитата нощна улица уталожил нервите ми. Сетих се за Разколников и изпитах страстно желание да се изповядам. Само че изповедта ми безспорно щеше да направи нещастен не само мен. И не само семейството ми. На всичко отгоре не бях сигурен доколко желанието ми е искрено. Ех, ако нервите ми се оправеха и станеха като на всеки нормален човек... Но за тази цел трябваше да замина за някъде. За Мадрид, за Рио, за Самарканд...

В това време малката бяла реклама на някакъв магазин ме хвърли внезапно в тревога. Върху нея бе изрисувана търговската марка — автомобилна гума с криле. Спомних си за древния грък, който се

опитал да полети с изкуствени криле. Вдигнал се във въздуха, но слънцето разтопило крилете му и той паднал в морето и се удавил. В Мадрид, в Рио, в Самарканд... Присмях се на празните си мечти. И пак си помислих за преследвания от бога на отмъщението Орест.

Вървах по тъмна улица край някакъв канал. В главата ми изплува неусетно домът на моите осиновители. Бях сигурен, че и баща ми, и майка ми живеят в очакване да се върна при тях. Чакаха ме сигурно и децата... Но аз се боях, че прибера ли се у дома, оная неведома сила отново ще ми отнеме напълно свободата. В развълнуваната вода на канала досами пристана бе привързан шлеп. А от друг наблизо се процеждаше слаба светлина. Кой знае колко хора — може би дори цяло семейство — живееха там. И те, разбира се, също се обичаха и ненавиждаха... Но аз отново призовах на помощ войнствения дух и леко замаян от алкохола, се прибрах в хотела.

Седнах на масата, за да продължа „Писмата“ на Мериме. Те и този път ми вдъхнаха жизнени сили. Ала узнах, че на стари години писателят е станал протестант, и внезапно съзрях лицето му под сянката на маската. Значи и той бе един от онези, които блуждаеха като нас в пълен мрак. В мрак ли?... Започнах да проумявам колко чудовищен всъщност е „Път в тъмната нощ“. Но за да не се поддам на униинето, грабнах „Диалозите“ на Анатоли Франс. За да се убедя, че и този съвременен духовен пастир носеше своя кръст...

След час ми донесоха купчина писма. Едно от тях бе на лайпцигско издателство, което ме молеше за статия на тема „Съвременната японка“. Защо се обръщаха тъкмо към мен? На всичко отгоре писмото на английски завършваше с послепис на ръка: „Бихме се радвали и на черно-бял женски портрет в стила на класическите японски традиции“. Веднага се сетих за марката уиски Black and White и накъсах писмото на парченца. После отворих наслуки друг плик и плъзнах поглед по жълтата пощенска хартия. Пишеше ми непознат младеж. Но само след два-три реда се раздразних от „Вашият разказ «Мъките на ада»...“ Третото беше от моя племенник. Въздъхнах облекчен и зачетох с интерес новините от къщи. Само че и това писмо ме съкруши с края си: „Изпращам ти преизданието на стихосбирката «Червена светлина»«^[3]...

Червена светлина! Изпитах усещането, че някой ми се присмива, и избягах панически от стаята. В коридора не се мяркаше жива душа.

Подпирайки се с ръка о стената, се добрах криво-ляво до фойето. Отпуснах се на първия попаднал ми стол и най-напред запуших. Цигарата, кой знае защо, се оказа „Еършип“^[4]. Откакто живеех в хотела, купувах само „Стар“^[5]. Пред очите ми отново изплуваха изкуствените криле. Повиках момчето и го помолих да ми донесе две кутии „Стар“. Но ако можеше да се вярва на думите му, „Стар“, за съжаление бяха свършили.

— Имаме обаче „Еършип“, господине...

Поклатих глава и огледах фойето. Четири-пет чужденци разговаряха на една маса насреща. На всичко отгоре сред тях седеше жена в червена рокля. Тя им обясняваше тихичко нещо и от време на време като че ме поглеждаше.

— Мисис Таунсхед... — пошепна ми някой невидим.

Не знаех, разбира се, такова име. Дори ако жената насреща се казваше... Скочих от стола и ужасен, че полудявам, тръгнах обратно към стаята си.

Мислех с влизането да позвъня в психиатричната клиника, при все че да попадна в нея, за мен бе равносилно на смърт. Трябваше да разсея страха и след жестоки колебания взех „Престъпление и наказание“. Но книгата се отвори на страница от „Братя Карамазови“. Реших, че съм сбъркал, и погледнах корицата. „Престъпление и наказание“... Нямах съмнение, че в ръцете си държах „Престъпление и наказание“. В грешката на книговеците и във факта, че бях отворил точно на това място, долових пръста на съдбата и, волю-неволю, започнах да чета. Но след няколко изречения затреперих неудържимо. Бях попаднал на главата, в която дяволът измъчва Иван... И Иван, и Стриндберг, и Мопасан, а и мен тук, в тази хотелска стая...

Вече само сънят можеше да ме спаси. Но не ми бе останало нито прахче приспивателно. Чувствувах, че няма да издържа на изтезанието, че трябва поне да дремна. Но с отчаяна дързост позвъних да ми донесат кафе и сграбчих като обезумял писалката. Две, пет, седем, десет страници... Ръкописът растеше пред очите ми. Заселих света на разказа си със свръхестествени същества^[6]. А в едно от тях обрисовах себе си. Само че умората размъти постепенно съзнанието ми. Най-сетне не издържах и се изтегнах на кревата. После, изглежда, съм поспал четиридесет — петдесет минути. Но изведнъж някой ми пошепна: „Le diable est mort“^[7]. Събудих се и скочих.

Вън светлееше — студеното утро встъпваше в правата си. Застанах до вратата и огледах оттам пустата стая. И ето че на заскрежения прозорец се появи миниатюрен пейзаж — пожълтяла борова гора, а отвъд нея — морето. Пристъпих плахо към прозореца и осъзнах, че отвън бе посърналата полянка и езерото, ала халюцинацията роди в душата ми чувство, близко до носталгия по дома и семейството. Реших в девет часа да позвъня в редакцията на едно списание и щом уредя финансовите си въпроси, да замина веднага за къщи. Реших го, докато натиквах в пътната чанта върху масата книгите и ръкописите си.

---

[1] „Черно и бяло“ (англ.) — известна марка уиски. — Б.пр. ↑

[2] — Добре... Много лошо... Защо?

— Защо ли?... Дяволът е мъртъв!...

— Да, да... От ада... (фр.). — Б.пр. ↑

[3] »Червена светлина“ („Шакко“) — сборник със стихотворения на изтъкнатия съвременен майстор на класическите японски петстишия вака Сайто Мокичи (1882–1953). Стихосбирката излиза през 1913 год. — Бел.р. ↑

[4] „Дирижабъл“ (англ.). — Б.пр. ↑

[5] „Звезда“ (англ.). — Б.пр. ↑

[6] Намек за поведта „Каппа“ (включена е в настоящия сборник). — Бел.р. ↑

[7] „Дяволът е мъртъв“ (фр.). — Б.пр. ↑

6. САМОЛЕТЪТ

Пътувах с кола от една гара по железопътната линия Токайдо към вилната зона. Въпреки студа шофьорът кой знае защо беше във вехт дъждобран. Потръпнах от това неприятно съвпадение и си наложих да гледам само навън. В далечината между ниските борове — навярно по старото шосе — видях да се точи погребално шествие. Като че нямаше фенери от бяла хартия, но отпред и отзад на катафалката се полюляваха леко сребърни и златни изкуствени лотоси...

Благодарение на жена ми, децата и приспивателните прекарах два-три доста спокойни дни. От моята стая на втория етаж се виждаше в далечината, отвъд боровата гора, морето. Работех до обяд, усамотен горе, и слушах гугукането на гълъбите. Освен гълъби и врани на верандата кацах и врабци. Те също ме радваха. Щом ги видех, веднага си спомнях думите: „Влизам в храма на радостните птици!“.

Един топъл облачен следобед отидох за мастило. Но в магазина имаше само с цвят на сепия, а то ме разстройва повече от всяко друго. Нямахме обаче какво да се прави. Излязох с празни ръце и тръгнах наслуки по безлюдната улица. Скоро, изпълнал гърд, срещу мен се зададе четиридесетгодишен късоглед чужденец. Беше шведът, който живееше наблизко и страдаше от мания за преследване. На всичко отгоре се казваше Стриндберг. Стори ми се, че при разминаване го усетих физически.

Улицата бе много къса, но докато стигнах края ѝ, някакво наполовина черно куче мина точно четири пъти край мен. Свих в една пресечка и се сетих за уиски Black and White. Мина ми през ума, че и вратовръзката на Стриндберг беше в бяло и черно. За нищо на света не можех да повярвам, че съвпадението е случайно... Испитах чувството, че само главата ми върви по улицата, и се поспрях. Зад телена ограда край пътя лежеше захвърлена малка стъклена паница, преливаща с отгънците на дъгата. Около дъното се образуваше рисунък с очертанията на криле. В този момент от клоните на близкия бор се

спусна ято врабци. Но щом наближиха паничката, сякаш сговорили се, птиците се вдигнаха като облак право нагоре.

Отбих се у родителите на жена ми и седнах на плетения стол до градината. В ъгъла зад телена мрежа се разхождаха бавно бели кокошки порода „легхорн“. После в краката ми се излегна черно куче. Опитвах се да разреша съмненията си, за които никой не знаеше, а външно разговарях съвършено спокойно с майката и брата на жена ми.

— Колко спокойно е винаги тук!

— Да, в сравнение с Токио.

— Защо, няма се случват неприятности?

— Че да не сме извън света я? — отвърна тъща ми и се засмя.

Вилният район наистина не беше извън света. Знаех, до последната подробност колко престъпления и трагедии се бяха случили тук за по-малко от година. Лекар, замислил да отрови бавно пациента си; старица, подпалила къщата на осиновения си син и жена му; адвокат, кроещ планове да заграби имуществото на по-малката си сестра... Когато гледах къщите им, все имах чувството, че виждам ада на човешкия живот.

— Наблизо си имате и един луд, нали?

— А-а, сигурно Х. Само че той не е луд, а просто глуповат.

— Което на медицински език е dementia praecox^[1]. Става ми ужасно неприятно, като го видя.

— Ужасно неприятно ли?... Не бива така, бъди по-твърд!

— Той е несравнимо по-твърд от мен, но... — присъедини се както винаги свенливо към разговора братът на жена ми и се приповдигна от постелята. Изглеждаше отдавна небръснат.

— Но и в силата има слабост...

— Ах, ах, ето че ме затрудни — подхвърли тъща ми.

Погледнах я и се усмихнах горчиво. Усмихваше се и братът на жена ми и зареял поглед към далечната борова гора над оградата, продължи разпалено. (Понякога този млад и вече почти здрав мъж ми се струваше въплъщение на изтръгналия се от оковите на плътта дух.)

— Удивляваш се, че се е изолирал така от хората, а излиза, че се разкъсва от непреодолими човешки страсти.

— Както впрочем се случва да мислиш някого за необикновено добър, а той да се окаже злодей.

— Не, има и по-крайни противоположности от доброто и злото.

— Като, да речем, детето у един възрастен човек.

— И това не. Не намирам точните думи, но... Нещо като например двата електрически полюса. Защото електричеството носи в себе си две абсолютни противоположности.

В този миг се сепнахме от невъобразимия рев на самолет. Вдигнах инстинктивно очи нагоре — самолетът прелетя толкова ниско, че почти докосна върховете на борове, сетне се издигна право нагоре. Беше рядко срещащ се моноплан с жълти криле. Подплашени от рева, кокошките се пръснаха на всички страни. Най-силно се ужаси кучето. То залая, подви опашка и се свря под верандата.

— Как мислиш, няма ли опасност да падне този самолет?

— Ами, ще падне... А знаеш ли какво представлява „летателната болест“?

Тъкмо си палех цигара, та само поклатих отрицателно глава.

— Летците са непрестанно из висините и затова постепенно престават да понасят земния въздух...

Сбогувах се и поех през застиналата в абсолютен покой борова гора. С всяка измината минута унието в душата ми се засилваше. Защо ли самолетът прелетя точно над главата ми, а не по-встрани? И защо в хотела продаваха само цигари „Еършип“?

Избрах най-безлюдната пътека и тръгнах по нея, разкъсван от въпроси.

Морето отвъд ниските дюни изглеждаше стоманеносиво, а на едно от пясъчните хълмчета стърчеше самотно рамката на люлка, но самата люлка беше изчезнала. Загледах се натам и изведнъж си представих бесилка. И наистина по напречната греда бяха накацали врани. Забелязаха ме, ала дори не дадоха вид, че се канят да отлетят. На всичко отгоре враната в средата навири огромния си клюн и изграчи четири пъти.

Повървах край обраслия с посърнала трева пясъчен насип, после свих по една пътека, от двете страни на която се издигаха вили. Вдясно сред високите борове трябваше да белее двуетажна дървена къща в европейски стил. (Един мой приятел я бе нарекъл „домът на пролетта“.) Но ето че стигнах до мястото, а вместо къща върху бетонната площадка видях само една вана. Изгоряла е, премина като светкавица през ума ми, и веднага забързах напред, като се стараех да не се обръщам. Насреща ми се носеше на колело мъж с кафява

ловджийска шапка. Той се бе облегнал с цялата си тежест върху кормилото и се взираше необикновено съсредоточено пред себе си. Стори ми се, че лицето му е досущ като на зет ми и преди да ме забележи, побързах да свърна по страничната пътека. Само че на сред пътеката лежеше с корема нагоре полуразложен плъх.

Нещо ме преследваше и с всяка крачка засилваше тревогата ми. Ето че и полупрозрачните зъбчати колела започнаха едно след друго да стесняват полезрението ми. Ужасен, че настъпва сетният ми час, аз вървах и се стараех да държа главата си съвсем изправена. Колелата ставаха все повече и се въртяха все по-бързо. В същото време застиналите вдясно борове с преплетени клони се премрежиха, сякаш ги гледах през армирано стъкло. Усещах, че сърцето ми ще изскочи, и няколко пъти се опитвах да спра край пътя. Но някой като че ме тласкаше напред.

След половин час вече лежах в стаята си на втория етаж и затворил очи, се борех с ужасното главоболие. Но ето че под клепачите ми се появиха криле с люспи като сребристи пера. Крилете се отразяваха отчетливо върху ретините ми. Отворих очи, обърнах ги към тавана и след като се уверих, че там няма нищо такова, ги затворих. Но сребристите криле отново изплуваха от мрака. Изведнъж си спомних, че и на радиатора на колата, с която се бях возил неотдавна, имаше криле...

В този миг някой се изкачи припряно по стълбата, но веднага хукна надолу. Разбрах, че е жена ми, и уплашен, слязох в полутъмната столова. Едва поемайки си дъх, жена ми стоеше с отпусната глава, а раменете ѝ се тресяха.

— Какво се е случило?

— Не, нищо... — вдигна най-сетне глава тя и се усмихна преко сили. — Наистина няма нищо... Просто ми се стори, че умираш и...

Това бе най-страшното преживяване в живота ми... Нямам повече сили да пиша. Непоносимо тежко ми е да живея в такова душевно състояние. Няма ли някой да се смили и да ме удуши, докато спя?

1927 година
(Публикувано посмъртно)

---

[1] Ранно слабоумие (лат.). — Б.р. ↑

РАЗГОВОР В МРАКА

1

Гласът: Излезе съвсем не такъв, за какъвто те мислех.

Аз: Не съм виновен.

Гласът: Допринесе за заблудата ми.

Аз: Не съм целял подобно нещо.

Гласът: Но така или иначе, обичаше прекрасното. Или поне се преструваше, че го обичаш.

Аз: Да, обичам прекрасното.

Гласът: Какво всъщност обичаш? Прекрасното? Или една жена?

Аз: И едното, и другото.

Гласът (подигравателно): По всичко личи, че не виждаш никаква разлика.

Аз: Че кой вижда? Вярно е, че можеш да обичаш жена и да не обичаш старинен порцеланов съд. Но само защото не умееш да оцениш прелестта му.

Гласът: Естетът трябва да избере едно от двете.

Аз: За жалост, по рождение съм по-скоро алчен, отколкото естет. Нищо чудно обаче в бъдеще да избера не жената, а старинния порцелан.

Гласът: Значи си просто непоследователен.

Аз: Ако това е непоследователност, то болният от грип, който си прави ледени обтривки, е най-последователният човек на света.

Гласът: Слушай, престани да се правиш на силен. Вътрешно си слаб и говориш така очевидно само за да отклониш от себе си упреците на обществото.

Аз: Естествено. Помисли и ще разбереш, че не ги ли отклоня, в крайна сметка то ще ме смаже.

Гласът: Ах, колко си нагъл!

Аз: Нищо подобно! Душата ми се свива от всяка дреболия като при допир с лед.

Гласът: Изглежда, си въобразяваш, че си всесилен, така ли?

Аз: Разбира се, че съм един от силните. Но не и най-силният. Защото иначе щях спокойно да се превърна в идол като онзи човек на име Гьоте.

Гласът: Любовта на Гьоте е чиста.

Аз: Това е измислица! Измислица на литературните историци! Точно на тридесет и пет години Гьоте бяга в Италия. Разбира се, че пътешествието му е бягство. Освен него тази тайна знае само госпожа Щайн^[1].

Гласът: Говориш така, за да се самозащитиш. Няма нищо по-лесно от това.

Аз: Много е трудно да се защитиш сам. В противен случай нямаше да се появи професията адвокат.

Гласът: Какъв красноречив хитрец си ти! Повече никой няма да се разправя с теб, така да знаеш!

Аз: Затова пък имам дърветата и водата, които все така ме вдъхновяват. И над триста тома японски, китайски, източни и западни книги.

Гласът: Ще загубиш обаче читателите си завинаги.

Аз: Ще имам читатели и в бъдеще.

Гласът: А те ще ти осигурят ли хляб?

Аз: И от сегашните не получавам кой знае колко. Най-големият ми хонорар е десет йени на страница.

Гласът: Но ти, ако не се лъжа, имаше състояние, нали?

Аз: Да, парче земя в района Хонджо, голямо колкото котешко чело. И в най-благоприятните времена месечният ми доход не е надхвърлял триста йени.

Гласът: Затова пък притежаваш дом. И христоматия по съвременна литература^[2]...

Аз: Покривът на този дом ме смазва с тежестта си. А хонорара от христоматията съм готов да ти отстъпя, когато пожелаеш. Защото всъщност получих четири — петстотин йени.

Гласът: Но ти си неин съставител и това е достатъчно, за да се срамуваш.

Аз: От какво според теб трябва да се срамувам?

Гласът: Присъедини се към редовете на просветителите, нали?

Аз: Не е истина. Просветителите се присъединиха към нас. Просто се залових с работата им.

Гласът: И имаш очи да се наричаш ученик на Нацуме-сенсей?!

Аз: Разбира се, че съм негов ученик. Ти навярно познаваш онзи Нацуме-сенсей, който се занимаваше с литература? Но едва ли другия — гениалния безумец.

Гласът: Лишен си от идеи и дори да се случи някоя все пак да се появи в съзнанието ти, тя е противоречива.

Гласът: Високомерието ще те убие.

Аз: Тъкмо това доказва, че се развивам. Само глупецът е докрай непоклатим в убеждението си, че слънцето е по-малко от копаня.

Аз: Понякога си мисля, че може би не съм от хората, които умират в постелята си.

Гласът: Изглежда, не се боиш от смъртта, така ли?

Аз: Боя се от смъртта. Но да умреш не е никак трудно. На няколко пъти съм слагал глава в примката. След десетина секунди страдание започвах да изпитвам дори някакво приятно чувство. Не бих се поколебал да умра веднага, щом се сблъскам с нещо по-неприятно от смъртта.

Гласът: Защо тогава не умираш? Нима в очите на околните не си престъпник пред закона?

Аз: Разбира се. Точно като Верлен, като Вагнер или като великия Стриндберг.

Гласът: Но не правиш нищо, за да изкупиш вината си.

Аз: А нима има по-голямо изкупление от страданието?

Гласът: Ти си непоправим злодей!

Аз: По-скоро преливам от добродетели. Нямаше да страдам така, ако бях злодей. Нещо повече — щях да се възползвам от чувствата на жените и да ги изнудвам за пари.

Гласът: Тогава значи си идиот.

Аз: Да, може би съм идиот. Произведение като „Изповедта на глупеца“^[3] може да бъде написано само от идиот като мен.

Гласът: На всичко отгоре никак не познаваш живота.

Аз: Ако познаването на живота беше най-голямото достойнство, то предприемачите щяха да са цветът на човечеството.

Гласът: Презираше любовта. Но вече си давам сметка, че винаги си я издигал в култ.

Аз: Не, и сега не я издигам в култ. Аз съм поет. Човек на изкуството.

Гласът: Но нима в името на любовта не изостави майка и баща, жена и деца?

Аз: Въобразяваш си. Изоставих ги заради самия себе си.

Гласът: Тогава си егоист.

Аз: Не, за жалост. Но много искам да стана егоист.

Гласът: Печалното е, че си заразен от модерния култ към „его“-то.

Аз: Нали затова съм съвременен човек.

Гласът: Хората на днешния ден не могат да се мерят с древните.

Аз: Но и древните са били за времето си съвременни.

Гласът: Не съжеляваш ли жена си и децата си?

Аз: Едва ли ще се намери човек, който да не ги съжелява.

Прочети писмата на Гоген^[4].

Гласът: Виждам, че си склонен да оправдаваш всяка своя постъпка.

Аз: В такъв случай изобщо нямаше да разговарям с теб.

Гласът: Значи не искаш да се оправдаваш, така ли?

Аз: Просто съм се примирил.

Гласът: А твоята отговорност?

Аз: Една четвърт от мен е плод на наследствеността, друга — на средата, трета — на случайността. Тъй че нося отговорност само за една четвърт от същността си.

Гласът: Колко си вулгарен все пак!

Аз: Всички са като мен.

Гласът: Тогава значи си сатанист.

Аз: За съжаление не съм. И презирам спотаилите се на сухо сатанисти.

Гласът (известно време мълчи): Но така или иначе, страдаш. Признай поне това.

Аз: Слушай, не ме надценявай. Може би дори се гордея, че страдам. Освен това мисълта „Спечеля ли, изпадам в ужас да не го загубя“ не се отнася за силните.

Гласът: Да не би тогава да си честен? Или може би си шут?

Аз: И аз се чудя кое от двете.

Гласът: Винаги си вярвал, че си реалист.

Аз: Защото винаги съм бил идеалист.

Гласът: Сигурно ще загинеш.

Аз: Но това, което ме е създало, ще създаде и моето второ „аз“.

Гласът: Страдай колкото си щещ тогава! Отивам си.

Аз: Почакай! Моля те да ми кажеш преди това кой си всъщност ти, който постоянно ме разпитваш; ти, невидимият за очите ми.

Гласът: Аз ли? Аз съм ангелът, мерил сили с Яков в зората на света^[5].

---

[1] *Шарлота фон Щайн* (1742–1827) — възлюбената на Гьоте. — Бел.р. ↑

[2] Става дума за една христоматия по съвременна японска литература за училищата, излязла през 1925 год., чийто съставител с Акутагава. — Бел.р. ↑

[3] Автобиографична повест на Стриндберг. — Б.р. ↑

[4] Очевидно става дума за писмата на Гоген, писани до семейството му, след като заминава за Таити. — Бел.р. ↑

[5] За борбата на Яков с бога вж. Стария завет (Бит. 32: 24–29). — Бел.р. ↑

2

Гласът: Ти си изключително смел.

Аз: Не, лишен съм дори от капчица смелост. Иначе нямаше да скоча в устата на лъва, а щях да чакам сам да ме изяде.

Гласът: Но от всичко, което си извършил, лъха човещина.

Аз: Човешкото е донякъде и животинско.

Гласът: Не си сторил нищо лошо. Просто се измъчваш от съвременния обществен ред.

Аз: Но дори той да се промени, постъпките ми пак ще причиняват нещастие на много хора.

Гласът: Все пак си силен, щом не се самоуби.

Аз: Опитвах няколко пъти. И за да изглежда смъртта ми естествена, дори изяждах по десетина мухи на ден. Накълцани на ситно, мухите лесно се преглъщат. Но да ги дъвчеш е отвратително.

Гласът: Затова пък ще бъдеш велик.

Аз: Не се стремя към величие. Искам само спокойствие. Прочети писмото на Вагнер. Той пише, че ако е имал достатъчно пари за прехрана на любимата си съпруга и две — три деца, щял да е щастлив и без да създава велико изкуство. Виждаш ли? Дори Вагнер! Дори той — силният духом!

Гласът: Но така или иначе ти страдаш. Значи не ти липсва съвест.

Аз: Нямам нито капчица съвест. Имам само нерви.

Гласът: Семейният ти живот е нещастен.

Аз: Но моята жена ми е била винаги вярна.

Гласът: В трагедията ти има много повече разум, отколкото при другите хора.

Аз: Глупости! В комедията ми има много по-малко познания за живота, отколкото при другите хора.

Гласът: Обаче си честен. Сам призна всичко пред мъжа на своята любима, преди да се разкрие връзката ви.

Аз: И това е лъжа. Защото, докато можех, мълчах.

Гласът: Ти си поет. Човек на изкуството. И всичко ти е позволено.

Аз: Да, аз съм поет. Човек на изкуството. Но и частица от обществото. Затова и аз нося своя кръст. Само че той, очевидно, е твърде лек.

Гласът: Забравяш своето „его“. Цени индивидуалността си и презирай простия народ.

Аз: Ценя я и без да ми напомняш. Ала не презирам народа. Веднъж казах: „Скъпата вещ може да се счупи, но керемидата ще оцелее“. Шекспир, Гьоте, Чикамацу Мондзаемон все някога ще умрат. Но утробата, която ги е родила — великият народ, няма никога да умре. Всяко ново изкуство, независимо от формата си, ще се ражда от недрата му.

Гласът: Произведенията ти са оригинални.

Аз: Нищо подобно. Пък и кой изобщо е оригинален? Сътвореното от гениите на всички времена има прототипи навред. Аз също често съм крал оттук-оттам.

Гласът: Но ти учиш другите.

Аз: Учил съм ги само на невъзможни неща. Ако бяха възможни, щях да съм ги извършил сам, преди да се захвана да уча когото и да било.

Гласът: Живей с убеждението, че си свръхчовек!

Аз: Само че не съм. Никой от нас не е свръхчовек. Единствен Заратустра. Но и самият Ницше не знае от каква смърт е загинал Заратустра, нали?

Гласът: И ти ли се боиш от обществото?

Аз: Че кой не се бои от него?

Гласът: Вземи пример от Уайлд, който е лежал три години в затвора. На него принадлежат думите: „Да се самоубиеш, значи да се признаеш за победен от обществото“.

Аз: Но в затвора Уайлд на няколко пъти прави опит да се самоубие. Не успява само защото не намира подходящ начин.

Гласът: Потъпчи и добро, и зло!

Аз: Но най-силното ми желание е да стана истински добър човек.

Гласът: Прекалено наивен си. Прекалено прост.

Аз: Напротив, прекалено сложен.

Гласът: Но бъди спокоен, защото винаги ще имаш читатели.

Аз: Само след премахване на авторското право.

Гласът: Ти страдаш в името на любовта.

Аз: В името на любовта ли? Я остави тези комплименти в стила на начинаещ литератор. Просто се препънах случайно в любовта.

Гласът: Никой не е застрахован от това.

Аз: Тогава излиза, че всеки може лесно да се съблазни от парите.

Гласът: Разпънат си на кръста на живота.

Аз: Това не ме изпълва с гордост. Убиецът на своята любовница и крадецът са също разпънати на кръста на живота.

Гласът: Животът не е чак толкова мрачен.

Аз: Мрачен е за всички освен за „малцината избраници“ — другото име на всички идиоти и злодеи.

Гласът: Страдай колкото си щеш тогава! А знаеш ли кой съм аз? Аз, който дойдох нарочно, за да те утеша?

Аз: Ти си куче. Дяволът, промъкнал се някога в кабинета на Фауст в образа на куче.

3

Гласът: Какво правиш?

Аз: Просто пиша.

Гласът: А защо пишеш?

Аз: Защото не мога, без да пиша.

Гласът: Тогава пиши! Пиши до сетния си дъх!

Аз: Разбира се. И без това не ми остава друго.

Гласът: Виждаш ми се необикновено спокоен.

Аз: Нищо подобно. Ако принадлежеше към познатите ми, щеше да знаеш и моите страдания.

Гласът: Къде изчезна усмивката ти?

Аз: Върна се горе при боговете. За да се усмихваш на живота, са нужни, първо — уравновесен характер, второ — пари и, трето — далеч по-издръжливи нерви от моите.

Гласът: Но сега като че ти е по-леко на душата?

Аз: Така е. Затова пък съм принуден да нося на голите си плещи цялото бреме на живота.

Гласът: Не ти остава друго, освен да живееш посвоему. И посвоему да...

Аз: Да умра посвоему.

Гласът: Ще станеш нов, съвсем различен човек.

Аз: Аз съм си винаги аз. Само си сменям кожата. Като змиите...

Гласът: Наясно си с всичко.

Аз: Не, не е така. Наясно съм само с част от духа си. А другата част, онази, за която нямам понятие — Африката на духа ми, е безкрайна. От нея ме е страх. Чудовищата не обитават света на светлината. Но в необятния мрак нещо все още дреме.

Гласът: И ти си моя рожба.

Аз: Кой си ти? Ти, който ме целуна? Всъщност аз те познавам.

Гласът: Е и кой съм според теб?

Аз: Онзи, който ми отне покоя. Онзи, който разби епикурейството ми. Моето... Не, не само моето... Онзи, заради когото

загубихме духа на златната среда — нещо, на което ни учеше древният китайски мъдрец^[1]. Твоите жертви са навред — и в историята на литературата, и във вестниците.

Гласът: Е и как ще ме наречеш?

Аз: Ами... не зная как. Но ако си послужи с чужди думи, ти си сила, която ни превъзхожда. Ти си властващият над нас Демон.

Гласът: Можеш да се поздравяваш. При никого не ходя просто така на приказки.

Аз: Само че аз по-силно от всеки друг се боя от присъствието ти. Там, където се появяваш, изчезва покоят. Очите ти са като рентген — проникват навсякъде и виждат всичко.

Гласът: Тогава бъди винаги нащрек!

Аз: Разбира се, че съм нащрек. Но в минутите, когато пиша...

Гласът: Да идвам, когато пишеш ли?

Аз: Какво говориш! Кой е казал подобно нещо? Аз съм един от нищожните писатели. И искам да съм един от тях. Иначе никога не бих имал покой. Но докато държа перо в ръката си, навярно ще бъда твой роб.

Гласът: В такъв случай бъди винаги нащрек! Не е изключено да изпълня всяка твоя дума. Е, довиждане. Някога отново ще те навестя.

Аз (вече сам): Акутагава Рюноске, Акутагава Рюноске, пусни по-яки корени в земята. Ти си разлюляна от вятъра тръстика. Може би облаците над теб все някога ще се разсеят. Стъпи здраво на краката си! Заради себе си. И заради децата си. Не бъди самонадеян, но недей да се унижаваш. И духът ти ще възтържествува.

(Публикувано посмъртно)

---

[1] Очевидно има предвид Конфуций, който учи, че в човешките действия и взаимоотношения не трябва нито да липсва нещо, нито да има нещо излишно. — Бел.р. ↑

ЖИВОТЪТ НА ЕДИН ИДИОТ

За Куме Масао^[1]

Предоставям на теб да решиш дали този ръкопис заслужава да бъде издаден и, разбира се, кога и как да стане това.

Познаваш, предполагам, повечето от споменатите в него лица. Но в случай че го отпечаташ някъде, моля те да не поставяш инициали.

В момента изпитвам най-нещастното възможно щастие, ала колкото и да е странно, не съжалявам за това. Окайвам единствено онези, на които съдбата е отредила такъв лош съпруг, син и баща като мен. И така, сбогом. Знай, че в това, което ще прочетеш, не се опитвам, поне съзнателно, да се самозащитя.

Защо го поверявам тъкмо на теб? Защото мисля, че ме познаваш най-добре. Смъкни обвивката ми на гражданин и се посмей до насита на глупостта ми, на която непременно ще се натъкнеш в това мое творение.

20 юни 1927 г.

Акутагава Рюноске

---

[1] *Куме Масао* (1891–1952) — японски писател, приятел и съмишленик на Акутагава. — Бел.р. ↑

ЕПОХАТА

Беше на втория етаж на някаква книжарница. Той, тогава двадесетгодишен, се бе покатерил на опряна на стелажите европейска стълба и търсеше нови книги. Мопасан, Бодлер, Стриндберг, Ибсен, Шоу, Толстой...

Междувременно навън се здрачи, но той продължи да чете самозабвено заглавията. На рафтовете стояха наредени не книги, а по-скоро самият „край на века“. Ницше, Верлен, братя Гонкур, Достоевски, Хауптман, Флобер...

Борейки се с мрака, разчиташе име подир име. Но и книгите започнаха да се разтапят постепенно в унилия полумрак. Най-сетне въодушевлението му се изчерпа и той понечи да слезе. Точно в този миг над него внезапно светна гола електрическа крушка. Остана на стълбата и погледна отгоре движещите се сред книгите продавачи и клиенти. Сториха му се невероятно дребни. И на всичко отгоре окаяни.

„Човешкият живот не струва колкото един Бодлеров стих!“

Продължи да ги разглежда от върха на стълбата...

МАЙКАТА^[1]

Лудите бяха облечени в еднакви сиви халати. Може би затова обширното помещение изглеждаше толкова тъжно и потискащо. Един неуморно свиреше химни на хармониума. Друг танцуваше или по-скоро подскачаше наред стаята.

С един румен лекар той наблюдаваше тази картина. Преди десет години и родната му майка не се различаваше по нищо от събраните тук същества. Съвсем по нищо. В тежката им миризма долови зловонието, носещо се навремето от майка му.

— Е, да вървим, а?

Лекарят го поведе по коридора към една стая в дъното. В голяма стъкленица в ъгъла киснеха в спирт няколко мозъка. Забеляза нещо белезникаво по един от тях. Заприлича му на капки белтък. Докато разговаряше прав с лекаря, отново се сети за майка си.

— Притежателят на онзи мозък беше инженер в електрическата фирма Х. Мислеше се за голямо, черно и лъскаво динамо.

Загледа се през прозореца, защото не искаше да срещне погледа на лекаря. Виждаше се само някаква тухлена ограда с набучени отгоре ѝ парчета от бутилки. Но и те хвърляха белезникави отблясъци върху редкия мъх.

---

[1] Става дума за родната му майка — Фуку, която полудява на деветия месец след раждането на Акутагава, отива в лудница и умира там, когато той е на единадесет години (вж. Предговора — стр. 7). — Бел.р. ↑

КЪЩАТА

Живееше на втория етаж в къща извън града. Теренът бе нестабилен и етажът се бе наклонил неестествено на една страна.

Тук често се караше с леля си^[1]. Понякога дори се налагаше осиновителите му да ги сдобряват. Но той обичаше леля си повече от всичко на света. Когато беше на двадесет, тя, заклетата стара мома, вече приближаваше шестдесетте.

Колко пъти в стаята си на втория етаж бе разсъждавал дали всички, които се обичат, същевременно се измъчват един друг. И докато мислеше за това, все не можеше да се избави от противното усещане, че етажът се накланя настрани.

---

[1] Става дума за другата сестра на майка му. — Бел.р. ↑

ТОКИО

Река Сумидагава беше мътна и сива. Той разглеждаше вишните в Мукоджима от люка на малкия катер. Обсипаните с цвят дървета му се струваха унили като прострени дрипи. Ала в тези вишни, във вишните на Мукоджима, посадени още през годините на Едо, веднъж той откри себе си.

СОБСТВЕНОТО „АЗ“

Седеше в някакво кафене със свой по-възрастен събрат по перо и палеше цигара от цигара. Почти не разговаряше, но слушаше с огромно внимание събеседника.

— Днес цял предобед обикалях града с кола.

— По някаква работа ли?

Подпрял глава, другият отвърна нехайно:

— Не, просто ми се искаше да се повозя.

Тези думи го разкрепостиха и той се понесе към непознат свят — тъй близкия до боговете свят на собственото му „аз“. Усети необяснима болка. Но в същото време почувствува и радост.

Кафенето беше много тясно. Но под картината на бог Пан^[1] се провисваха тежко месестите листа на едно каучуково дърво в червена пръстена делва.

---

[1] Става дума за т.нар. „Група на Пан“, създадена през 1909 год., в която е влизал цветът на токийската артистична бохема — поети, писатели, художници. Символ на тази група, търсеца свободна и пълнокръвна творческа и житейска изява, е бил древногръцкият бог на природната стихия Пан. Техен кумир е бил Париж и по подобие на парижкия артистичен свят, неразривно свързан с кафенетата край Сена, „Групата на Пан“ се събира в кафенетата край токийската река Сумидагава. Тази група е просъществувала три години. — Бел.р. ↑

БОЛЕСТТА

Разгърна срещу нестихващия откъм морето вятър дебел английски речник и проследи с пръст думите.

„Talaria — крилати обувки или сандали

Tale — разказ

Talipot — кокосова палма, която расте в Източна Индия. Стволът ѝ достига височина петдесет — сто фута; от листата ѝ се правят чадъри, ветрила, шапки и пр. Цъфти веднъж на седемдесет години...“

Въображението му нарисува съвсем ясно цъфналата кокосова палма. Изведнъж усети непознат досега сърбеж в гърлото и неволно се изплю върху речника. Дали наистина се изплю? Не, това не беше слюнка. Мина му през ума колко кратък е всъщност животът и още веднъж си представи цвета на кокосовата палма. Цветът на палмата, изправила величествено ствол там далеч, отвъд океани и морета...

КАРТИНАТА

Внезапно... беше наистина внезапно. Стоеше пред една книжарница и разглеждаше албум с картини на Ван Гог, когато внезапно осъзна какво значи живопис. Албумът бе, разбира се, с репродукции. Но и в репродукциите успя да почувствува съвършенството на природата. Очарован, той погледна с нови очи на света. И от известно време започна да се вглежда с напрегнато внимание в извивките на клоните по дърветата и в овала на женските лица.

През една дъждовна есенна привечер вървеше под железопътния прелез извън града. До отсрещния насип бе спряла каруца. Когато мина покрай нея, почувствува с цялото си същество, че някой вече е изминал този път. Кой ли? Не беше нужно да се пита. В двадесет и три годишната му душа един холандец с отрязано ухо и дълга лула между зъбите бе впил остър поглед в посърналия пейзаж...

ИСКРИТЕ

Мокър до кости, крачеше по асфалта. Валеше доста силно. В тежката влага наоколо усещаше миризмата на гумирания си дъждобран.

Неочаквано високо горе в жиците проблеснаха виолетови искри и той потръпна от необяснимо вълнение. В джоба на самото му бе ръкописът, който се канеше да отнесе в списанието на литературната им група. Продължи да върви под дъжда, но след малко се извърна още веднъж и вдигна очи към жиците.

Те все така пръскаха остри пламъчета. Никога през живота си не бе изпитвал такова неудържимо желание на всяка цена да притежава нещо. Само тези виолетови искри... Само тези поразителни искри високо в небето... Искеше му се да ги улови дори с цената на живота си.

ТРУПОВЕТЕ

На големия пръст на всеки труп висеше закачен на тел етикет с данни — име, възраст и прочее. Надвесен напред, приятелят му завъртя ловко скалпела и започна да отделя кожата от лицето на един труп. Лъсна красива жълта мас.

Не откъсваше очи от трупа. Всъщност всичко това му бе необходимо за един разказ^[1], чието действие се развиваше през епохата Хейан. Но зловонието на трупа, напомнящо миризмата на развалени кайсии, го отвращаваше. Съвсил вежди, приятелят му продължаваше да движи спокойно скалпела. По едно време подхвърли:

— Напоследък труповете не достигат.

Отговорът дойде някак от само себе си. „На твое място, ако не ми достигаха трупове, щях без всякакъв зъл умисъл да убивам.“ Но отговорът, разбира се, си остана затаен в сърцето му.

---

[1] Има предвид разказа „Рашомон“. — Бел.р. ↑

УЧИТЕЛЯТ

Под голям дъб четеше книга на Учителя^[1]. По клоните на облялото със слънце есенно дърво не трепваше нито листенце. Някъде далеч в безбрежните небеса една везна със стъклени блюда бе застинала в идеално равновесие... Ето каква картина му се привиждаше, докато четеше книгата на Учителя...

---

[1] Става дума за *Нацуме Сосеки* (1867–1916) — един от колосите на японската литература, в чието творчество за първи път органично се съчетават достиженията на европейската цивилизация и японската традиция. Най-известните му произведения са романите „Вашият покорен слуга котаракът“ („Вага хай ва неко де ару“), „Малчуганът“ („Боччан“), трилогията „Санширо“, „Сетне“ („Соре кара“) и „Портата“ („Мон“), романът „Сърце“ („Кокоро“) и други. Акутагава го смята за свой учител и изпитва пиетет към него. — Бел.р.

↑

ПРИЗОРИ

Развиделяваше се. Той спря на един ъгъл и огледа обширния пазар. И многолюдната тълпа, и каруците, и всичко наоколо се обагри в розово.

Запали цигара и тръгна бавно натам. Но неочаквано някакво хилаво черно куче започна да лае по него. Ала той не се сепна. Нещо повече — обичаше дори това куче^[1].

Насред пазара голям платан бе разперил клони на вси страни. Спря до дървото и погледна през клоните към небето. Там, точно над главата му блещукаше самотна звезда.

Беше през годината, когато навърши двадесет и пет... На третия месец след запознанството му с Учителя.

---

[1] Знае се, че Акутагава поначало е мразел кучетата. — Бел.р. ↑

ВОЕННОТО ПРИСТАНИЩЕ

В подводницата беше полутъмно. Приведен сред всевъзможните машинарии, той гледаше в малкия окуляр на перископа. Там се отразяваше обляното от светлината военно пристанище.

— Сигурно се вижда и „Елмаз“, нали? — заговори го един морски офицер.

Докато наблюдаваше сместилите се в четвъртития обектив дребни военни кораби, кой знае защо се сети за холандския магданоз. За едва доловимия аромат на холандския магданоз върху порция пържола от тридесет сена.

СМЪРТТА НА УЧИТЕЛЯ

Разхождаше се по платформата на една нова гара, превит под напора на извилиия се след дъжда силен вятър. Небето беше мрачно. Отвъд перона трима-четирима работници размахваха заедно кирки и пееха гръмогласно.

Извилият се след дъжда вятър разпиля и песента на работниците, и чувствата му. Той премяташе в уста незапалена цигара и усещаше близка до радост тъга. В джоба на палтото му се въргаляше телеграма: „Учителя на смъртно легло...“.

Развял димна опашка, иззад хълмовете на Мацуяма приближаваше, лъкатушейки, влакът в шест за Токио.

ЖЕНИТБАТА^[1]

На другия ден след сватбата смърти жена си: „Веднага започваш да хвърляш пари на вятъра“. Не защото смяташе, че заслужава упрек, а защото леля му настоя: „Кажй й!“. Жена му, разбира се, му се извини. Извини се и на леля му. Пред саксията с жълти нарциси, които бе купила за него...

---

[1] Акутагава се жени на 2 февруари 1918 год. за Цукамото Фумико. — Бел.р. ↑

ТЕ

Живееха мирно и тихо сред широката сянка от перести листа на голямо бананово дърво... Защото домът им бе в едно градче край морето, на цял час път с влак от Токио.

ВЪЗГЛАВНИЦАТА

Подложил си бе за възглавница ухаещ на рози скептицизъм и четеше Анато́л Франс. Но не забеляза, че и във възглавницата незнайно кога се бе появил кентавър.

ПЕПЕРУДАТА

В пропития с мирис на водорасли въздух пърхаше пеперуда. Усети как крилете ѝ се докоснаха за миг до пресъхналите му устни. Но и след години прашецът, който тя бе оставила върху устните му, все така сияеше.

ЛУНАТА

Срещна я случайно на стълбите на един хотел. И посред бял ден лицето ѝ бе като че огряно от лунна светлина. Докато я изпращаше с поглед (изобщо не се познаваха), изпита непозната тъга...

ИЗКУСТВЕНИТЕ КРИЛЕ

След Анатол Франс се зае с философите на осемнадесети век. Но до Русо не се докосна. Навярно защото част от самия него — онази, която тъй лесно се поддаваше на чувства и страсти, бе твърде близка до Русо. А с другата — преливащата от трезв разум — се залови за автора на „Кандид“.

За него, двадесет и девет годишния, в живота нямаше никаква светлина. Но Волтер му даде изкуствени криле.

Той ги разпери и се понесе с лекота към небесата. И всички, озарени от светлината на разума радости и скърби на човешкия живот, се удавиха долу под погледа му. Сипеше подигравки и иронични усмивки върху жалките градове и села и летеше волно нагоре, право към слънцето. Забравил сякаш за древния грък, който намерил смъртта си в морето, защото слънчевите лъчи изпепелили изкуствените му криле.

ОКОВИТЕ

Той и жена му останаха да живеят при осиновителите му. Защото трябваше да постъпи на работа в редакцията на един вестник. Уповаваше се на договора — лист жълтеникава хартия, ала след време разбра, че въпросният документ не ангажира вестника, а стоварва цялата отговорност на неговия гръб.

ДЪЩЕРЯТА НА ЛУДИЯ

Двете рикши бързаха по безлюдния, притиснат от облачното небе междуселски път. Пътят очевидно водеше към морето, защото насрещният вятър бе солен.

Пътуваше във втората рикша. Не очакваше нищо интересно от това „рандеву“ и се мъчеше да разсъди какво всъщност го бе подмавило да тръгне. В никакъв случай не и любов. Ала щом не беше любов, тогава... Измъкна се от отговора, като си помисли: „Така или иначе, сме квит“.

В предната рикша се взеше дъщерята на един луд. На всичко отгоре, по-малката ѝ сестра се бе самоубила от ревност.

„Все едно няма изход.“ Вече изпитваше особено отвращение към дъщерята на лудия — към нея, силната, у която се таяха само животински инстинкти.

По едно време рикшите минаха край някакво крайбрежно гробище. Отвъд осеяния с мидени черупки плет чернееха няколко паметника. Той гледаше морето, провиждащо се смътно в далечината измежду паметниците, и изведнъж усети, че презира мъжа ѝ, задето няма власт над сърцето ѝ...

ЕДИН ХУДОЖНИК

Беше илюстрация в списание. Нарисуван с туш петел, който обаче говореше за силно изразен индивидуален почерк. Разпита надълго и нашироко свой приятел за художника.

Само след седмица художникът го посети. Беше наистина забележително събитие в живота му. Откри у художника никому неизвестна поезия. Нещо повече, откри у себе си дух, за който не бе и подозирал.

Една хладна есенна привечер съгледа царевично стебло и се сети за художника. Високото стебло бе наежило грубите си, свити на фуния листа, а в набъбналата пръст личаха тънките като нерви корени. Това бе, разбира се, портретът му, неговото тъй лесно ранимо „аз“. Но откритието само го потисна.

„Късно е вече. Но в краен случай...“

ТЯ

Смрачаваше се. Той вървеше през площада с чувството, че го обзема лека треска. Прозорците на околните високи здания светлееха на фона на сребристото небе.

Спря на тротоара и я зачака. След около пет минути я съзря да приближава. Видя му се някак посърнала. Тя го погледна, промълви: „Много съм уморена“, и се усмихна. Тръгнаха един до друг през сумрачния площад. Случваше им се за първи път. Той бе готов да се откаже от всичко на света само за да е с нея.

В колата тя го погледна втренчено и попита:

— Не се ли разкайвате?

— Никак — отвърна чистосърдечно той.

Тя хвана ръката му и промълви:

— Защото аз не съжалявам.

Дори тогава лицето ѝ бе сякаш огряно от лунна светлина.

РАЖДАНЕТО

Стоеше неподвижно до плъзгащата се врата и наблюдаваше как акушерката в бяла престилка къпе новороденото. Всеки път, щом му залютеше от сапуна, малкото се мръщеше трогателно и ревеше колкото му глас държи. Той усети миризмата му, напомняща миризмата на мишле, и неволно си помисли: „Защо ли се роди и то? На този пълен с мъки и несгоди свят... И защо ли съдбата му отреди баща като мен?“.

А това бе първородният син, с който жена му го дари.

СТРИНДБЕРГ

Стоеше до вратата и наблюдаваше как вън под цъфналите нарове няколко възмръсни китайци играят маджонг на лунна светлина. После се прибра в стаята и зачете под ниската лампа „Изповедта на глупеца“. Но преди да свърши втората страница, се усмихна горчиво. В писмото до любовницата си — графинята, Стриндберг лъжеше не по-зле от него...

ДРЕВНОСТ

Олющените буди, небесните обитатели, конете и цветовете на лотосите го поразиха дълбоко. Докато ги съзерцаваше, забрави всичко. Дори щастието, че се е отървал от дъщерята на лудия...

СПАРТАНСКА ЗАКАЛКА

Вървяха с негов приятел по една странична улица. Срещу тях се движеше рикша с вдигнат гюрук. А в рикшата, за голямо свое удивление, съзря нея, снощната. И сега, посред бял ден, лицето ѝ сякаш бе огряно от лунна светлина. Но в присъствието на приятеля му те, разбира се, не се и поздравиха.

— Колко е хубава! — възкликна приятелят му. Зареял поглед към пролетната планина в дъното на улицата, той отвърна без капчица колебание:

— Да, много е хубава.

УБИЕЦ

По стръмния напечен селски път се носеше воня на тор. Той вървеше по пътя и бършеше потта си. Зрелите жита от двете му страни ухаеха.

„Убий го, убий го!...“, започна да си повтаря по едно време той. Кого? Знаеше отлично кого. Спомни си онзи отвратителен късо подстриган тип.

Неочаквано иззад пожълтелите жита се подаде куполът на католически храм...

ФОРМАТА

Това бе малка метална бутилка за саке. Тази бутилка с фин нарез му разкри красотата на формата.

ДЪЖДЪТ

Изтегнат на голямото легло, той разговаряше с нея за какво ли не. Вън, там, отвъд прозореца на спалнята, плющеше дъжд. Цветята, изглежда, бяха започнали да гният от този дъжд. Както обикновено, лицето ѝ бе сякаш огряно от лунна светлина. Беше му малко скучно да разговаря с нея. Обърна се по корем, запали бавно цигара и се сети, че връзката им продължава вече седем години.

„Обичам ли тази жена?“, запита се той. Отговорът изненада дори него, който непрестанно бдеше над мислите и постъпките си: „Все още я обичам!“.

ГОЛЯМОТО ЗЕМЕТРЕСЕНИЕ^[1]

Напомняше му миризмата на презрели кайсии. Усещаше я едва-едва, докато вървеше през пожарищата и си мислеше, че разлагащите се на силния пек трупове не миришат кой знае колко отвратително. Но щом стигна до затлаченото с тела езеро, осъзна, че в емоционален план думата „ужас“ не е преувеличение. Особено го поразиха труповете на дванадесет — тринадесетгодишните деца. Той ги гледаше и изпитваше чувство, близко до завист. Спомни си думите: „Бог прибира рано онези, които обича“. Пожарът бе помел и къщите на по-голямата му сестра, и на породения му брат. Затова пък отложиха временно присъдата на зет му, обвинен в лъжесвидетелство...

„По-добре всички да измрат!“, мина му през ума, както стоеше сред пожарищата.

---

[1] Става дума за голямото земетресение в района Канто, в който се намира и град Токио, на 1 септември 1923 год., в резултат на което са загинали много хора — както от самото земетресение, така и от предизвиканите от него пожари. — Бел.р. ↑

КАВГА

Веднъж се спречкаха с по-малкия си брат, с когото бяха от различни майки. Вярно, че заради него брат му бе под непрестанен тормоз. Но той пък се лишаваше заради брат си от лична свобода. Роднините все внушаваха на брат му: „Учи се от него!“. Но тези думи го караха да се чувствава с вързани ръце и крака.

Двамата се вкопчиха яко и се претърколиха до ръба на верандата. А на двора — спомняше си съвсем ясно — под натежалото от дъждовни облаци небе люляковият храст бе разтворил пищно яркочервените си цветове.

БАГРИ

На тридесет години той неочаквано обикна едно обрасло с мъх пустеещо място, по което се търкаляха в безпорядък само парчета от изпотрошени тухли и керемиди. Ала в неговите очи мястото бе като пейзаж на Сезан.

Изведнъж си спомни за увлеченията си преди седем — осем години. И в същия миг откри, че тогава не е разбирал какво значи багри.

МАНЕКЕН

Искаше му се да живее безразсъдно, за да няма за какво да съжалява, когато умре. Но въпреки това продължаваше да живее скромно и благоприлично със своите осиновители и с леля си. Така в живота му се появиха две страни — светла и тъмна. Веднъж в един магазин за европейски дрехи видя манекен и се замисли доколко прилича на него. Само че подсъзнателното му „аз“, неговата, така да се каже, втора природа бе вече изразила в един разказ това му душевно състояние.

АПАТИЯ

Вървеше с един студент през обрасло с пампасова трева поле.

— Интересно дали вие, младите, все още имате жажда за живот?

— Разбира се... Че нали и вие самият...

— Нямам. Изпитвам само желание да творя.

Каза го откровено, защото наистина бе неусетно загубил интерес към живота.

— А няма желанието да твориш не е жажда за живот?

Премълча. Там в далечината, над червените класове на пампасовата трева, изведнъж се открии силуетът на вулкан. Вулканът го накара да изпита чувство, близко до завист. Но и сам не разбираше защо.

„ПРЕСЕЛНИК“

Веднъж срещна неочаквано жена, достойна да се мери по талант с него. Ала написа „Преселник“ и други лирични стихове и успя да се измъкне на косъм от опасността. Само че те го гнетяха, сякаш бе отърсил полепналия по ствола на дървото искрящ сняг.

*Танцува сламената шапка с вятъра,
ала след миг ще падне във прахта.
Недей за името ми да жалееш.
Съчувствие — това е името ти само.*

ОТМЪЩЕНИЕ

Седяха на балкона на заобиколен от напъпили дървета хотел. Той рисуваше, за да развлича едно момченце. Синът на дъщерята на лудия, с която се бе разделил преди седем години.

Тя пушеше и наблюдаваше заниманията им. Той рисуваше ли, рисуваше влакове и самолетчета, а на душата му бе тежко. За щастие, момчето не беше от него. Ала най-много се измъчваше, когато то се обръщаше към него с „чичко“.

По едно време детето хукна някъде и дъщерята на лудия, все така пушейки, подхвърли предизвикателно:

— Не ти ли се струва, че това дете много прилича на теб?

— Изобщо не прилича. Още повече че...

— Но нали говорят за „въздействие върху плода“? Той премълча и отмести поглед. Ала дълбоко в душата си изпита нечовешко желание да я удуши...

ОГЛЕДАЛА

Седеше в ъгъла на едно кафене и разговаряше със свой приятел. Приятелят му ядеше печена ябълка и говореше за настъпилите напоследък студове. Изведнъж усети в думите му противоречие.

— Все още си ерген, нали?

— Другия месец се женя.

Неволно млъкна. Във взиданите по стените на кафенето огледала се отразяваха безброй негови образи. Хладни и някак заплашителни...

БОЛЕСТ

Налегна го мъчително безсъние. Започна да отпада и физически. Лекарите му поставиха двадесет и три диагнози. Гастрит, перфорация на червата, сух плеврит, неврастения, артрит, умствена преумора...

Но той знаеше причината за болестта си — срама от себе си и страха от тях. От обществото, което презираше.

Един навъсен зимен следобед седеше в ъгъла на някакво кафене и захапал цигара, слушаше грамофона. Мелодията го изпълваше с необикновено вълнение. Изчака края, приближи се до грамофона и прочете етикета на плочата.

„Вълшебната флейта“ — Моцарт.

Изведнъж разбра всичко. Нарушил десетте заповеди, Моцарт без съмнение е страдал. Но едва ли чак като него...

Сведе глава и се върна бавно на масата си...

СМЕХЪТ НА БОГОВЕТЕ

Той, тридесет и пет годишният, се разхождаше в окъпаната от пролетното слънце борова гора. И си припомняше думите, които бе написал преди две-три години: „За нещастие, боговете не могат да се самоубиват като нас“...

НОЩ

Ноцта пак наближи. Морето бушуваше и се пенеше неспирно в сумрака. Под това небе той за втори път сключи брак с жена си. За двамата това бе радост. Но и мъка. Трите им деца наблюдаваха заедно с тях светкавиците над морето. Жена му държеше на ръце едно от децата и като че едва сдържаше сълзите си.

— Ей там се вижда лодка, нали?

— Да.

— Със счупена мачта.

СМЪРТТА

Възползува се от щастливото обстоятелство, че спи сам, и направи опит да се обеси на рамката на прозореца с пояса от кимоното. Но щом промуши глава в примката, изведнъж изпита ужас от смъртта. Не защото се боеше от предсмъртните мъки. Реши да повтори опита си и да измери след колко време настъпва смъртта. И така, след кратка и не чак толкова мъчителна агония започна да се унася. Смъртта бе очевидно отвъд унеса, стига да успееше да го преодолее. Погледна часовника и разбра, че е агонизирал минута и двадесет и няколко секунди. Навън бе съвсем тъмно. Но в мрака се разнесе продължително кукуригане на петел.

„ДИВАН“

За пореден път „Диван“^[1] му вдъхна сили. Това бе „източният“ Гьоте, за когото и не подозираше. Видя го да стои спокойно отвъд всички пороци и добродетели и изпита близка до отчаяние завист. За него поетът Гьоте бе по-величав и от поета Христос. Освен Акропола и Голгота в душата на Гьоте бе разтворила цвят и арабска роза. Ако имаше поне малко сили да тръгне по стъпките му... Изчете „Диван“, а когато неистовото вълнение отшумя, не можа да сдържи презрението към себе си — житейския евнух.

---

[1] Поетичен цикъл на Гьоте по мотиви от източната, преди всичко арабската и персийската поезия (1819). — Бел.р. ↑

ЛЪЖИ

Самоубийството на зет му бе голям удар за него. Занапред трябваше да се грижи и за семейството на сестра си. Бъдещето, поне на него самия, му изглеждаше сумрачно като гаснещ ден. Обзет от нещо като хладен присмех към духовния си провал (съзнаваше ясно всичките си пороци и недостатъци), той продължаваше да чете какво ли не. Но и „Изповед“ на Русо гъмжеше от героични лъжи. Особено „Нов живот“^[1] — досега не се бе натъквал на такъв коварен лицемер като героя на „Нов живот“. Развълнува го само Франсоа Вийон. В много от стиховете му откри „Очарователния самец“.

Очакващият бесилката Вийон му се явяваше и насън. Хиляди пъти му се искаше да падне като Вийон на дъното на живота. Само че обстоятелствата и физическата немощ му пречеха да го стори. Линееше от ден на ден. Като дървото, видяно някога от Суифт, което съхнело от короната надолу...

---

[1] „Нов живот“ („Шинсей“) — роман на изтъкнатия японски писател Шимадзаки Тосон (1872–1943). — Бел.р. ↑

ИГРА С ОГЪНЯ

Лицето ѝ искреше като тънък лед под лъчите на утринното слънце. Отнасяше се доброжелателно към нея, но не я обичаше. Нещо повече, дори не я бе докосвал.

— Разбрах, че искате да умрете, така ли?

— Да... Не, всъщност съм отегчен от живота.

След този разговор се споразумяха да умрат заедно.

— Платоническо самоубийство.

— Двойно платоническо самоубийство^[1].

Учуди го собственото му спокойствие.

---

[1] Традицията на т.нар. „двойно самоубийство“ („шинджу“) на двама влюбени (не само платонически) съществува в Япония от периода на късното средновековие (края на XVII-XVIII век), когато строгите феодални догми, подкрепени от неоконфуцианството, са налагали непреодолими забрани от морално — етично естество. Често влюбените, които не са могли да се съберат в този живот, са решавали да се самоубият с надеждата, че ще се съберат в следващия (след будисткото прераждане). Тук обаче става дума не за „шинджу“, а за „двойно платоническо самоубийство“. — Бел.р. ↑

СМЪРТТА

Не умря с нея. Само изпитваше особено задоволство, че досега дори не я е докосвал. Понякога тя разговаряше с него така, сякаш нищо не се е случило. На всичко отгоре му остави шишенцето с цианкалий и често му подхвърляше:

— Това вдъхва и на двама ни сили. Шишенцето наистина го успокояваше. Той седеше на плетения стол, съзерцаваше младите листа на дъба и се отдаваше на мисли за покоя, който ще му донесе смъртта.

ПРЕПАРИРАНИЯТ ЛЕБЕД

Изчерпал сетни сили, реши да напише своята автобиография. Ала противно на очакванията, това не му се отдаде лесно. Защото все още не се бе отърсил от самолюбието, скептицизма и пресметливостта. Не можеше да не се презира за това. Но същевременно си казваше: „Всеки под кожата си е такъв“. Имаше чувството, че заглавието „Поезия и истина“^[1] приляга на всяка автобиография. Освен това му бе напълно ясно, че художествените произведения не въздействуват на всеки. Собствената му автобиография би развълнувала само сродни нему души, хора, преживели подобен на неговия живот... Ръководеше се от такива чувства и затова реши да опита да напише накратко своята „Поезия и истина“.

По-късно, когато бе завършил вече „Животът на един идиот“, в магазин за стари вещи случайно попадна на препарирани лебед. Дори пожълтелите криле на птицата с изпъната шия бяха проядени от молци. Помисли за собствения си живот и усети как в гърлото му се надигат сълзи и присмех. Бъдещето му предлагаше само лудост или самоубийство. Докато вървеше самотен по притъмняващата улица, реши да изчака търпеливо съдбата, която ще дойде да го унищожи.

---

[1] Автобиографична творба на Гьоте. — Бел.р. ↑

ПЛЕННИК

Негов приятел полудя.^[1] Винаги бе изпитвал особена нежност към него. Защото усещаше с цялото си същество, че под маската му на веселие се крие самота. Два — три пъти навести болния си приятел.

— Двамата сме обзети от зъл дух, нали? От злия дух на име „край на века“ — нареждаше полушепнешком приятелят му.

А само два-три дни след този разговор на път за някакви минерални бани се опитал да яде и рози. По-късно, когато вече настаниха обезумелия в болница, той се сети неочаквано за малкия теракотен бюст, който бе подарил преди години на приятеля си. Това бе бюстът на обичания от неговия приятел автор на „Ревизор“. Припомни си, че и Гогол е умрял умопомрачен, и си даде сметка, че всички те са във властта на някаква сила.

Изтощен до крайност, прочете случайно и предсмъртните думи на Радиге^[2] и като че отново дочу смеха на боговете. А думите бяха следните: „Божиите воители пристигат да ме заловят“. Направи опит да устои на суеверието и сантименталността си. Но му бе физически невъзможно да се бори с каквото и да било. Изглежда, наистина бе във властта на злия дух, наречен „край на века“. Завидя на хората от Средните векове, намирали упование в бога. Само че той не можеше да повярва в бога, в божията обич. В бога, в когото бе вярвал и Кокто^[3]...

---

[1] Става дума за Уно Коджи (1891–1961) — японски писател, който в ранния си етап пише хумористични произведения, а сетне преминава към „мрачна“ философска литература. — Бел.р. ↑

[2] *Ремо Радиге* (1903–1923) — френски поет и белетрист. — Бел.р. ↑

[3] *Жан Кокто* (1892–1963) — френски поет, белетрист, драматург и критик. Преминава през символизъм, кубизъм, сюрреализъм, като в крайна сметка мистицизмът го довежда до лоното на католическата църква. — Бел.р. ↑

КРАХЪТ

Трепереше и ръката му, в която държеше писалката. Не стигаше това, но и слюнките му течаха. Усещаше главата си бистра само след предизвикан от вероната сън, и то — за около половин час. Дните му минаваха във вечен полумрак. Сякаш се подпираше на тънък меч с пречупен връх.

Юни 1927 г.

(Публикувано посмъртно)

Издание:

Автор: Рюноске Акутагава

Заглавие: Разговор в мрака

Преводач: Дора Барова

Език, от който е преведено: японски

Издание: първо

Издател: ДИ „Народна култура“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1986

Тип: сборник разкази

Националност: японска

Печатница: ДП „Димитър Благоев“ — София, ул. „Николай
Ракитин“ 2

Излязла от печат: декември 1986 г.

Редактор: Цветана Кръстева

Редактор на издателството: Ганка Петкова

Художествен редактор: Стефан Десподов

Технически редактор: Емилия Георгиева

Рецензент: Вера Вутова

Художник: Асен Иванов

Коректор: Теодора Гатева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/12442>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.